

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ
ФАКУЛЬТЕТУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

КАФЕДРА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН
ЮРИДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ
ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО
ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

*Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної
конференції*

(м. Дніпро, 23 листопада 2018 р.)

Частина 2. Погляди молодих науковців

Дніпро
Видавець Біла К. О.
2018

УДК 347.23 (477)

Т 33

*Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 3 від 08 листопада 2018 року)*

Упорядник:

Юніна М. П., кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

*Матеріали публікуються в авторській редакції.
Оргкомітет науково-практичної конференції
не завжди поділяє погляди, думки, ідеї авторів
та не несе відповідальності за зміст
матеріалів, наданих авторами для публікації.*

Т 33 **Теоретичні** та практичні проблеми застосування норм цивільного, трудового та господарського прав в сучасних умовах : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 23 лист. 2018 р.) : у 2 ч. – Дніпро : Видавець Біла К. О, 2018.

ISBN 978-617-645-309-3

Ч. 2. Погляди молодих науковців / упоряд. : канд. юрид. наук М. П. Юніна. – 2018. – 222 с.

ISBN 978-617-645-311-6

У збірнику матеріалів вміщено тези доповідей учасників однойменної науково-практичної конференції. У публікаціях висвітлено актуальні питання цивільного, трудового та господарського права.

Призначено для науковців, аспірантів, здобувачів вищої освіти, юристів-практиків.

УДК 347.23 (477)

ISBN 978-617-645-309-3

ISBN 978-617-645-311-6 (Т. 2)

© Колектив авторів, 2018

ЗМІСТ

<u>Патріман М.В.</u> Поняття кодифікації трудового права в Україні	10
<u>Воробець Х.О.</u> Особливості реалізації права фізичної особи на охорону здоров'я та безпечне для життя і здоров'я довкілля.....	11
<u>Дегтяр В.А.</u> Право доступу в Інтернет як один з проявів права на інформацію.....	13
<u>Котляров С.О.</u> Цивільно-правовий статус зачатої, але ще ненародженої дитини.....	15
<u>Повстін І.В.</u> Правове регулювання попередніх договорів у цивільному праві України	17
<u>Соловей І.Ю.</u> Підстави обмеження цивільної дієздатності фізичної особи в Цивільному кодексі України	19
<u>Цісар Б.О.</u> Проблематика регулювання діяльності невідприємницьких організацій в Україні.....	21
<u>Зуй С.Ю.</u> Проблемні питання укладення договорів купівлі-продажу під впливом обтяжуючих обставин.....	22
<u>Рец В.В.</u> Поняття заповіту у цивільному праві України: базові ознаки	24
<u>Шишкіна К.О.</u> Порівняльна характеристика спадкового права України та Німеччини	26
<u>Балюра А.О.</u> Проблемні питання реформування екологічного законодавства України в контексті євроінтеграції	28
<u>Байдуж Ю.І.</u> Різниця між ліцензією та ліцензійним договором.....	29
<u>Білоус Ю.О.</u> Врегулювання спору за участю судді	31
<u>Булана І.О.</u> Докази та доказування в ЦПК	33
<u>Волочасва А.С.</u> Правова характеристика договору перевезення вантажу відповідно до Цивільного та Господарського кодексів України.....	35

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

<u>Голубєва О.В.</u> Доказування при захисті прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет	37
<u>Дитюк О.А.</u> Спрошене позовне провадження як особлива форма судового провадження	39
<u>Лапко А.Г.</u> Наслідки порушення прав інтелектуальної власності	41
<u>Мамчур М.І.</u> Порядок визнання фізичної особи безвісті відсутньою або оголошення померлою	42
<u>Нестерчук Є.С.</u> Порівняльна характеристика спадкового римського права та спадкового сучасного права України	45
<u>Олійник Я.А.</u> Експерт з питань права в цивільному судочинстві України	47
<u>Підплетько О.В.</u> Особливості механізму регулювання права на щорічну відпустку працівника в розвинених країнах світу	49
<u>Поклонська О.Ю.</u> Інститут шлюбного договору в правовій системі України та США: окремі засади правового регулювання.....	51
<u>Семенкова Н.І.</u> Проблематика малозначності справи за ЦПК України.....	54
<u>Сойка Ю.Ю.</u> Розмежування понять опіки та піклування	55
<u>Фоміна Д.О.</u> До питання правового регулювання раціоналізаторської пропозиції в Україні	57
<u>Варбанський О.В.</u> Деякі питання застосування судом частини 2 статті 65 СК України	60
<u>Возна Д.В.</u> Проблемні аспекти реалізації права на пред'явлення позову про розірвання шлюбу	62
<u>Дідик Є.Є.</u> Стандарти захисту прав людини у сфері шлюбно-сімейних зносин: європейський контекст	64
<u>Река С.А.</u> Особливості визнання неповнолітніх осіб такими, що втратили право на житло	66

<u>Ставніцер Б.В.</u> Питання процесу цивільного доказування у судових справах	67
<u>Шульц М.С.</u> Процесуальний статус дитини у сімейних спорах	69
<u>Царенко М.М.</u> Вимоги до форми та змісту позовної заяви у цивільних справах.....	71
<u>Хмельова І.Є.</u> Актуальні проблеми трудового права в умовах міжнародного збройного конфлікту	73
<u>Біла А.В., Максимова М.К.</u> Запровадження медіації як альтернативної форми вирішення господарських спорів	75
<u>Коссович А., Роскоша А.</u> Проблеми розвитку інноваційної діяльності в Україні та способи їх подолання.....	78
<u>Матяж А.В.</u> Господарсько – правові договори в сучасному законодавстві України.....	80
<u>Нікітін І.І.</u> Особливості господарсько правових договорів.....	82
<u>Рябошапко О.О.</u> Правове регулювання діяльності акціонерних товариств	84
<u>Пихтіна П.В.</u> Особливості міжнародного договору купівлі-продажу	86
<u>Поляк Ю.В.</u> Законодавче забезпечення соціальної підтримки багатодітних сімей в Україні та країнах Європи	88
<u>Тимофієнко О.А.</u> Особливості укладання шлюбного договору: порівняльно-правовий аспект	91
<u>Мітькова І.С.</u> Способи захисту авторських прав на фотографії в соціальних медіа: США та Україна	93
<u>Бондар Т.В.</u> Питання правового регулювання правовідносин щодо комерційної таємниці.....	96
<u>Зварич Ю.Ю.</u> Виникнення права власності на новозбудоване нерухоме майно	98
<u>Копитько А.В.</u> Правове регулювання лізингових відносин у сфері сільськогосподарської діяльності....	100
<u>Оліфірова К.І.</u>	

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Питання визначення корпоративних прав	102
<u>Тутов Г.В.</u> Питання правового регулювання договірних правовідносин у сфері інтелектуальної власності	104
<u>Столярчук С.В.</u> Поняття, складові та особливості зобов'язального права	106
<u>Яцуба М.А.</u> Правове регулювання розрахунково-чекових відносин	108
<u>Печиліна О.В.</u> Щодо адаптації законодавства України із стандартизації та оцінки відповідності до вимог Європейського Союзу	110
<u>Барма К.О.</u> Принципи нотаріального процесу та їх характерні особливості	112
<u>Бочаров К.В.</u> Особливості вчинення нотаріальних дій посадовими особами місцевого самоврядування	113
<u>Воробйов В.Д.</u> Поняття, значення і строк дії вжиття заходів до охорони спадкового майна. Порядок її вчинення та видачі із цього майна	115
<u>Деректоренко І.А.</u> Нотаріальні акти, нотаріальне діловодство та оплата вчинюваної нотаріальної дії.....	117
<u>Козлова А.В.</u> Організація діяльності Української нотаріальної палати	118
<u>Пархуць В.Д.</u> Організаційні питання діяльності приватних нотаріусів.....	120
<u>Хандога А.В.</u> Вимоги до кандидата на посаду нотаріуса.....	122
<u>Шулюк М.Б.</u> Статус нотаріуса та вимоги до цієї посади	123
<u>Гердова К.О.</u> Укладення шлюбу громадян України з іноземцями: правове регулювання.....	125
<u>Лиля А.В.</u> Про статус спадкодавця в спадкових правовідносинах.....	127
<u>Махно К.О.</u> Право на батьківство: проблемні аспекти.....	129

<u>Тишляк С.В.</u> Порядок визнання батьківства: колізійні питання та шляхи їх подолання	130
<u>Шостак Ю.О.</u> Патронатне виховання дитини: переваги та недоліки	132
<u>Гетьман Я.В.</u> Спадкові правовідносини та їх об'єкт – поняття, структура та особливості правового режиму	134
<u>Доновська М.С.</u> Закордонний досвід регулювання переддоговірного розкриття інформації за договором франчайзингу	135
<u>Дрозд В.Р.</u> Правова природа пауліанового позову та його місце у сучасному конкурсному процесі.	138
<u>Кошляк О.М.</u> Види векселів та їх характерні властивості	140
<u>Кривульський Д.С.</u> Окремі аспекти договору поруки у цивільному праві	142
<u>Марченко О.Д.</u> Порівняльна характеристика перевезень вантажів окремими видами транспорту	144
<u>Михайлова А.А.</u> Новації цивільного та господарського законодавства у сфері контролю за виконанням судових рішень	146
<u>Пруденко К.Р.</u> Щодо необхідності внесення змін до деяких законодавчих актів стосовно ввезення на митну територію України автомобілів з європейською реєстрацією.....	148
<u>Соловйова М.О.</u> До питання класифікації майнового страхування	151
<u>Слюсарев А.М.</u> Правові засади діяльності товариств з обмеженою відповідальністю за новітнім законодавством України	153
<u>Банзалова Д.Ю.</u> Особливості відшкодування шкоди, завданої здоров'ю малолітніх і неповнолітніх осіб.	155
<u>Бойко Н.О.</u> Самозахист цивільних прав як форма або спосіб захисту: проблеми застосування.....	156
<u>Воротниченко Н.Ф.</u> Проблеми визнання права власності на самочинно збудоване нерухоме майно	157

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

<u>Гладуш О.О.</u> Проблеми реформування процедури укладання шлюбу	160
<u>Горбань Р.С.</u> Проблеми захисту цивільних прав та інтересів третейським судом	161
<u>Дегліс К.М.</u> Захист цивільних прав та інтересів судом	163
<u>Демченко М.А.</u> Надання професійної правничої допомоги в цивільному процесі.....	165
<u>Джигя К.В.</u> Діяльність нотаріуса в сфері захисту цивільних прав та інтересів.....	167
<u>Доброгорська М.О.</u> Визначення самозахисту як інституту цивільного права	169
<u>Дудченко А.Г.</u> Деякі проблеми виконання рішень ЄСПЛ в Україні.....	171
<u>Жиляєва Я.В.</u> Проблеми захисту честі та гідності фізичної особи в мережі Інтернет	173
<u>Залата А.О.</u> Патентний тролінг як інструмент зловживання правом інтелектуальної власності.....	176
<u>Кузьмінська В.С.</u> Способи захисту спадкових прав та інтересів	177
<u>Латенко М.О.</u> Правовий статус споживача	179
<u>Макогон Л.С.</u> Представництво з перевищенням повноважень	181
<u>Мурадлі Ф.М.</u> Проблеми визнання права власності на самозбудовані об'єкти	182
<u>Пелевіна Ю.В.</u> Проблеми законодавства щодо досудового способу захисту прав на знаки для товарів і послуг.....	184
<u>Соломаха Д.А.</u> Механізми захисту прав на торговельну марку. Питання класифікації.....	187
<u>Челпан Є.І.</u> Проблеми співвідношення особистих немайнових і майнових відносин в цивільному та сімейному праві	189
<u>Шепель І.Д.</u>	

Кодекс України з процедур банкрутства: крок вперед чи нові проблеми?.....	190
<u>Яруський М.Ю.</u> Захист суб'єктивних прав інтелектуальної власності на кінематографічний твір.....	192
<u>Іванченко В.В., Семененко І.В.</u> Сучасні проблеми правового регулювання та перспективи розвитку лізингової діяльності в Україні	194
<u>Кирилюк А.О.</u> Відмежування дистриб'юторського договору від інших видів суміжних договорів	196
<u>Левицька С.І.</u> Проблемні аспекти діяльності приватних підприємств як наслідок законодавчої неврегульованості.....	198
<u>Малишева А.Є.</u> Державне регулювання інноваційної діяльності в Україні: проблеми та перспективи	200
<u>Мандрик Д.В.</u> Проблемні питання визнання недійсним договору дарування	202
<u>Пацера Ю.О.</u> Проблеми виконання договору довічного утримання	204
<u>Саулевич А.О.</u> Особливості договору дарування з обов'язком на користь третіх осіб	206
<u>Сліпченко М.Є.</u> Співвідношення завдатку і авансу у цивільному праві	208
<u>Чіпчик І.І.</u> Правове регулювання відносин у глобальній мережі (мережі Інтернет).....	210
<u>Анастасова Л.О.</u> Підстави та порядок визнання шлюбу недійсним.....	212
<u>Гарбар К.Д.</u> Режим окремого проживання подружжя.....	214
<u>Шикалова В.С.</u> Шлюбний договір: український досвід	216
<u>Слободянюк А.В.</u> Особливості захисту цивільних прав за часів Римської імперії	218
<u>Александрова Є.Ю.</u> Встановлення факту народження для внутрішньо переміщених осіб (впо).....	219

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Патріман Марина Віталіївна,

курсант другого курсу

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Резворович Кристина Русланівна,

кандидат юридичних наук,

завідувач кафедри цивільного права та процесу

факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ КОДИФІКАЦІЇ ТРУДОВОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

«Благо народу - вищий закон.»

Цицерон

Кодифікація трудового права є найважливішим засобом систематизації трудового законодавства шляхом перероблення та селекції правових норм, що містяться у різних нормативно-правових актах для полегшення роботи з ними.

Важливим та не відкладним завданням України як незалежної, демократичної, соціальної, правової держави є створення цілісної системи законодавчих нормативно-правових актів.

Однією з провідних галузей права є трудове право, яке регулює трудові відносини у державі між роботодавцем та працівником-фізичною особою.

Удосконалення трудового права потребує не тільки змін чи уточнення окремих норм, але й розробки нових концептуальних підходів щодо правового регулювання трудових відносин. На теперішньому етапі життя суспільство вимагає іншого підходу щодо правового регулювання трудових взаємовідносин між роботодавцем та працівником.

Як зазначила у своїй статті О.С. Матвієнко «Проблема кодифікації трудового законодавства України»: «чинне законодавство про працю значно застаріло, не завжди відображає потреби ринкової економіки і вимагає істотного оновлення. Адже воно було прийняте в умовах не подільного панування однієї форми власності - державної, планового ведення господарства і жорсткої централізованої державної регламентації трудових відносин. За таких умов законодавство потребує не часткових змін, а кодифікації. Результатом цієї кодифікації має бути новий Трудовий кодекс України. Генеральним напрямом кодифікації трудового законодавства України має бути лібералізація правового регулювання трудових відносин. У багатьох його сферах слід переходити від жорсткого державного регулювання до договірного регулювання на національному, галузевому та регіональному і локальному рівнях». [1]

Ці погляди також розділяє Гаращенко Л.П., який у своїй науковій статті «Кодифікація трудового законодавства України: цілі та принципи» зазначає «нормами трудового законодавства закріплено статус працівника і роботодавця, визначено порядок укладення, зміни та припинення трудового договору, врегульовано питання оплати праці, підстави та умови притягнення до юридичної відповідальності в трудовому праві (дисциплінарної та матеріальної), тривалість та види робочого часу, часу відпочинку тощо. Важливу роль відіграють норми трудового законодавства в забезпеченні захисту працівників від неправомірного звільнення, створенню належних і безпечних умов праці, своєчасної виплати заробітної плати, поваги честі і гідності працівника, роботодавця, не-розголошення персональних даних працівника та ін. Застосування та реалізація всіх цих норм на практиці ускладнюється тим, що вони розпорошені в багатьох нормативно-правових актах, часто дублюють одна одну або застаріли і потребують удосконалення. Тому важливим завданням на сучасному етапі розвитку держави є уніфікація та зменшення кількості нормативно-правових актів шляхом їх систематизації і кодифікації. Завдання кодифікації трудового законодавства — створити на основі єдиних принципів шляхом відбору, перегляду, відміни застарілих і суперечливих норм, розробка таких норм, які усувають прогалини в правовому регулюванні трудових відносин». [2]

Не викликає сумніву ґрунтовність та фундаментальність ідей, висновків і пропозицій відомих науковців, які стали величезним надбанням юридичної науки, зокрема науки трудового

права. Роботи українських вчених, а саме В. С. Венедиктова, О. І. Процевського, П. Д. Пилипенка, С. М. Прилипка, В. Г. Ротаня, Н. М. Хуторян, Г. І. Чанишевої, О. М. Ярошенка, С. С. Алексеева, А. В. Міцкевича, С. В. Полєніної, Т. Н. Рахманіної, Р. О. Халфіної та ін., присвячені дослідженню структури та змісту, аналізу окремих норм і положень проекту Трудового кодексу та окремих інститутів трудового права.

Принцип гармонізації норм трудового права України із загальновизнаними міжнародно-правовими нормами та законодавством Європейського Союзу, передбачає необхідність узгодження норм, що мають бути встановлені під час кодифікації трудового права, з міжнародно-правовими та європейськими стандартами у сфері праці.

Принцип повноти кодифікації трудового законодавства означає, що кодифікацією мають бути охоплені всі норми трудового права, оскільки чимало глав чинного Кодексу законів про працю України паралельно дублюють окремі законодавчі акти, такі як: Закон України «Про колективні договори і угоди», Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», Закон України «Про оплату праці», Закон України «Про відпустки» тощо. [3]

Головною соціальною, політичною, економічною та правовою метою кодифікації трудового законодавства є його оновлення та удосконалення на основі світового та міжнародного досвіду, урахування особливостей та здобутків національного трудового права, забезпечення належних механізмів охорони та захисту трудових прав працівників та реалізація принципів соціального діалогу.

Бібліографічні посилання:

1. О. С. Матвієнко. Проблема кодифікації трудового законодавства України. Вісник Державного Луганського університету внутрішніх справ 1'2014: УДК 349.2 (477). С. – 272–279.
2. Л. П. Гаращенко. Кодифікація трудового законодавства України: цілі та принципи. Юрид. наука. – № 1 (1) / 2011. С. – 119–123.

Воробець Христина Олегівна,

курсант другого курсу факультету економіко-правової безпеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

Науковий керівник:

Круглова Ольга Олександрівна,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного права та процесу

факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я ТА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ДОВКІЛЛЯ

Утвердження, забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, а також основоположною складовою процесу реформування правової системи України та розбудови громадянського суспільства. Головною оцінкою діяльності держави та ефективності існуючого на її території правопорядку є забезпечення, насамперед, особистих немайнових благ, які становлять сутнісну основу як окремого індивіда, так і суспільства як особливого соціального утворення. Визнаючи людину головною соціальною цінністю, Конституція України обумовлює необхідність забезпечення належного стану і нормативного закріплення та гарантій своєчасного і безперешкодного здійснення нею особистих немайнових прав, які є вирішальним чинником суспільного прогресу. З огляду на це, в сучасних умовах розбудови в Україні правової соціальної держави та здійснення реформи цивільного законодавства проблема особистих немайнових прав є однією з найбільш важливих та актуальних у сучасній цивілістиці [1].

Право на безпечне для життя та здоров'я довкілля – одне з фундаментальних і всеохоплюючих

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

прав людини і громадянина будь-якої країни. Право на безпечне довкілля є спорідненим з правом на життя людини.

Історично ідея екологічних прав спочатку знайшла своє відображення в міжнародно-правових документах. Так, проблема прав людини на сприятливе навколишнє середовище була обговорена, як самостійна, на Стокгольмській конференції ООН по довкіллю в 1972 році і закріплена в Декларації цієї конференції, перший принцип якої проголошує: «Люди мають фундаментальне право на вільні, якісні та адекватні умови життя в навколишньому середовищі, якість якого дає змогу вести гідне та благополучне життя» [2].

Право людини і громадянина на безпечне для життя і здоров'я довкілля у сучасній юридичній літературі є недостатньо дослідженою групою конституційних прав. Одні вчені вважають, що конституційне право на безпечне для життя і здоров'я довкілля – це можливості людини, необхідні для її фізичного існування, для задоволення її біологічних, матеріальних потреб; інші пропонують таке визначення: «право на безпечне для життя і здоров'я довкілля – це закріплена Конституцією України і забезпечена державою можливість суб'єкта проживати в середовищі, яке не спричиняє шкоду здоров'ю, користуватися для задоволення своїх життєво необхідних потреб безпечними природними благами, вимагати від держави, а також інших фізичних і юридичних осіб виконання екологічної безпеки, а в деяких випадках їх порушення звертатися за захистом порушеного права до компетентних органів [3].

Законодавство України передбачило це право як одне з основних конституційних прав людини і громадянина. Згідно зі ст. 50 Конституції України, «кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди».

Згідно зі ст. 270 Цивільного кодексу України, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля належить до особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи. Натомість, це означає, що особисті немайнові права тісно пов'язані з фізичною особою, тому вона не може відмовитися від особистих немайнових прав, а також не може бути позбавлена цих прав [4].

Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, виходячи зі змісту статті 293 ЦК України, складається з таких особистих немайнових прав:

- на безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище;
- на достовірну інформацію про стан довкілля та якість харчових продуктів і предметів побуту, а також збирання та поширення такої інформації;
- на безпечні для життя і здоров'я продукти споживання (харчові продукти та предмети побуту);
- на належні, безпечні і здорові умови праці, проживання, навчання тощо.

Здійснення цих прав забезпечується низкою гарантій, серед яких: здійснення державного та громадського контролю за додержанням законодавства про охорону навколишнього природного середовища; компенсація в установленому порядку шкоди, заподіяної здоров'ю і майну громадян внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища; невідворотність відповідальності за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища.

До особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи, віднесено також передбачене ст.282 Цивільного кодексу України право на усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю людини [5].

Право на безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище є основним загальнолюдським, фундаментальним правом. Воно тісно пов'язане з правом людини на життя і охорону здоров'я. Всі інші екологічні права громадян пов'язані з його реалізацією, спрямовані на його забезпечення або захист. Наприклад, право на участь в обговоренні матеріалів щодо розміщення, будівництва і реконструкції об'єктів, що можуть негативно впливати на стан навколишнього середовища, або участь у проведенні громадської екологічної експертизи мають на меті попередити забруднення навколишнього середовища, перетворення його на небезпечне для життя і здоров'я людини. Право громадян на одержання у встановленому порядку повної та достовірної інформації про стан навколишнього середовища та його вплив на здоров'я населення або право громадян на подання до суду позовів про відшкодування шкоди, заподіяної їх здоров'ю

внаслідок негативного впливу на навколишнє природне середовище, мають на меті забезпечити це право або судовий захист у разі його порушення.

Бібліографічні посилання:

1. Панченко М. Цивільне право України: Навчальний посібник/ Микола Панченко,. К.: Знання , 2005. 583 с.
2. Силенко Л. Цивільне право України: Навчальний посібник/ Людмила Михайлівна Силенко. К.: Алерта. 2004. Ч. 1. 2004. 327 с.
3. Харитонов Є. Цивільне право України: Підручник/ Є. О. Харитонов, О. В. Старцев. 2-ге вид. перероб. і доп.. К.: Істина, 2007. 815 с.
4. Цивільне право України: Навчальний посібник/ Ю. В. Білоусов, С. В. Лозінська, С. Д. Русу та ін.; За ред. Р. О. Стефанчука; М-во освіти і науки України. К.: Прецедент, 2005. 448 с.
5. Цивільне право України. Загальна частина: Підручник/ Віктор Співак,; Ред. І. А. Бірюков, Ю. О. Заїка. К.: КНТ, 2006. 477 с.

Дегтяр Вікторія Андріївна,

курсант другого курсу

факультету економіко-правової безпеки

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

Науковий керівник:

Круглова Ольга Олександрівна,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного права та процесу

факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ПРАВО ДОСТУПУ В ІНТЕРНЕТ ЯК ОДИН З ПРОЯВІВ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ

Сьогоднішній глобалізований всесвіт диктує нові умови та правила для існування прав людини, де право на інформацію стало одним з основних. Інформаційно-комунікативна сфера – частина людської діяльності. Так, її опанування – ключовий чинник соціально-економічного прогресу суспільства. Право на Інтернет починає відігравати нову роль, що допомагає реалізувати ряд інших загально визнаних прав людини: свобода слова, право на доступ до інформації, право на вільний розвиток своєї особистості, право на таємницю листування.

Найчастіше захисником та зацікавленими у поглибленому вивченні цієї проблематики виступають зарубіжні організації: Рада Європи, ООН. Так щодо українських досліджень можна казати про прізвища Алексеева С.С., Бочарова Н.В., Малька А.В. та інших, проте їх доробки не висвітлюють всю широту проблеми свободи доступу до інформації, а також можливості законодавчого та наукового такого забезпечення [1].

Перш за все, переходячи до розгляду питань права доступу на інтернет, розглянемо, а що говорить світ про право доступу на інтернет та чи повинно воно стати нормативним? Звіт Генеральної Асамблеї ООН від 16 травня 2011 року дає нам змогу зрозуміти значення Інтернет-простору для людства: «З самого початку існування Інтернету ми отримали інструмент, який використовувався людьми по всьому світові незалежно від їх віку. Безпрецедентність явища Інтернету пояснюється також тим, що сучасне життя поповнилося його важливою віртуальною частиною. Дані Інтернаціонального Телекомунікаційного Союзу свідчать, що число користувачів мережі є більшим, ніж два мільярди осіб. Так, число активних користувачів соціальної мережі Facebook протягом 2009-2011 років виросло зі 150 до 600 мільйонів. Необхідно сприймати Інтернет як один з найбільш дієвих інструментів ХХІ століття на шляху до збільшення рівня відкритості, прозорості, забезпечення доступу до інформації, а також поліпшення процесу активної громадської підтримки у розбудові демократичних суспільств. Крім того, зростаюча хвиля протестів у межах

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

регіонів Середнього Сходу та Північної Африки дала змогу зрозуміти, яку роль сьогодні відіграє Інтернет у процесі мобілізації населення у боротьбі зі справедливостю, рівністю, підзвітністю влади та повагою до прав людини. Отже, поліпшення можливостей доступу до мережі Інтернет для всіх осіб з мінімальним обмеженням онлайн-контенту стає пріоритетом для будь-якої держави»[4].

З цитованого фрагменту звіту зясуємо для себе, що все ж таки життя вимагає від нас осучаснення суспільного простору, якщо ми кажемо хочемо вирости до демократичного суспільства, де переважає відкритість, гласність, активність громадської позиції, її безпосереднє волевиявлення через мас-медіа.

Загалом, першоціль призначення Інтернету: 1) передача інформації (інформаційний аспект), 2) здійснення обчислювальних задач (функціональний аспект), але сьогодні його функція зводиться виключно до комунікативної, що дозволяє людям безмежно користуватися своїм правом на свободу вираження думок або правом на пошук, отримання і передачу будь-якого роду інформації та ідей, що гарантовано ст. 19 Загальної декларації прав людини та ст. 10 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права.

Із проблемою цифрового розриву тісно пов'язане явище цифрової нерівності, під якою розуміється дисонанс інформаційних можливостей між різними групами громадян усередині країни.

Цифрова нерівність являє собою новий аспект соціально-економічної нерівності (розшарування, дискримінації), що головним чином стосується населення, рідше приватного сектору [3]. У теорії права виділяють концепцію цифрової нерівності як внутрішньодержавний фактор інформаційно-правових відносин. Відповідно до ст. 21 Конституції України «Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах». Однак повноцінного законодавчого вирішення питання цифрової нерівності нині в Україні немає.

Усвідомлюючи освітній вимір цифрової нерівності, у світі став загально-визнаним підхід, відповідно до якого із переходом до інформаційного суспільства та введенням елементів електронного урядування, електронного надання публічних послуг та доступу до інформації громадянам надають право вибору, в якій формі (письмовій чи електронній) отримувати інформацію та/або користуватися послугами.

Нині в Україні не лише в науковій спільноті точаться дискусії з приводу доцільності законодавчого захисту права людини на доступ до Інтернету. 16 квітня 2014 р. до Верховної Ради України було внесено проект Закону № 4715 «Про внесення доповнень до Цивільного кодексу України (щодо гарантування права фізичної особи на доступ до Інтернету)». У пояснювальній записці до законопроекту зазначається, що: «Сьогодні в Україні доступ до мережі Інтернет не є таким, який гарантується державою на рівні з іншими правами людини. Прийняття запропонованого законопроекту забезпечить вільний і недискримінаційний доступ до Інтернету, а також не дозволить позбавляти громадян свободи доступу до Інтернету як однієї з ключових свобод сучасного інформаційного суспільства». На жаль, даний законопроект не був прийнятий українським парламентом. Незважаючи на цей факт, у нас є чітка впевненість, що подібна ініціатива була лише першою спробою законодавчого закріплення і правового захисту права на доступ до Інтернету. Адже в умовах побудови інформаційного суспільства право на доступ до Інтернету стає невід'ємним правом людини, що пояснюється природою та юридичною значущістю, якої набула Мережа в процесі її експлуатації людьми[1].

Примітним є те, що 6 липня 2012 р. Рада ООН з прав людини визнала, що право на доступ до Інтернету повинно бути захищеним. У її резолюції підтверджується, що ті самі права, що є в офлайн, повинні захищатися і в онлайні.

Правова система України знаходиться на транзитивному шляху побудови інформаційного суспільства, а тому інтенсифікація інформаційних процесів у нашій країні має бути осмислена та перекладена на мову права. За останні 15 років в Україні прийнято низку законів та нормативно-правових актів, що регламентують права людини на доступ до знань та інформації, різноманітних інформаційних ресурсів, технологій, телекомунікацій, захист інтелектуальної власності, недоторканності особистого життя, свободу слова тощо. Проте питання законодавчого закріплення права на доступ до Інтернету, яке виходить на авансцену і стає рушійною силою розвитку як суспільства в цілому, так і окремої особи зокрема, донині залишається відкритим[3].

В умовах розбудови інформаційного суспільства для подолання проблем цифрового розриву та цифрової нерівності держава має визначити загальний шлях розвитку Інтернету та ІТ-індустрії.

Необхідно здійснювати матеріальне та законодавче забезпечення комп'ютерної грамотності незахищених верств населення, координувати умови розвитку бізнесу, подальших інновацій у Мережі, захист прав та інтересів інтернет-користувачів. Усі ці аспекти в теорії права пов'язуються в першу чергу з необхідністю законодавчого закріплення права на доступ до Інтернету.

Таким чином, право на доступ до Інтернету має бути законодавчо закріплено, а його реалізація повинна забезпечуватися позитивними діями держави.

Бібліографічні посилання:

1. Бочарова Н.В. Сучасні тенденції розвитку законодавства країн Європейського Союзу в галузі авторського права // Порівняльно-аналітичне право. 2013. №3-1. С. 19.
2. Кормич Б.А. Інформаційне право. Х.:БУРУН і К, 2011. С. 260.
3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст. 141.
4. United nations. General Assembly. Human Rights Council. Seventeen session. Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development. URL: http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf

Котляров Сергій Олександрович,

курсант другого курсу факультету економіко-правової безпеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Круглова Ольга Олександрівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАЧАТОЇ, АЛЕ ЩЕ НЕНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ

Актуальність теми обумовлена відсутністю в законодавстві України точного моменту, з якого починається захист права на життя зачатої дитини (ембріона) та, відповідно, можливість набуття ним конституційних і цивільних прав. З цього приводу немає одностайної позиції серед всесвітніх держав.

На сьогодні загально визнано – серед природних, невід'ємних прав людини найголовнішими є право на життя. Зміст його полягає в тому, що ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Право на життя є першоосною усіх інших прав, воно являє собою абсолютну цінність світової цивілізації. Усі інші права втрачають сенс і значення у випадку смерті людини.

Так, закріпивши в конституціях право на життя, законодавці багатьох держав світу не вказали момент виникнення цього права. У зв'язку з цим виникає потреба врегулювання правового статусу ембріона. Отже, проблему правового статусу ненародженої дитини насамперед в юридичній науці пов'язують з правом на життя.

Відомості з ембріології дозволяють створити чітке уявлення про початок людського життя. Однак, як зазначає доктор теології А. Дж. Католо відповідь на питання чи людський ембріон є особою, знаходиться поза компетенцією біологічних наук. Єдиною відповіддю біолога може бути твердження, що «ембріон вже від моменту зачаття становить індивідуальне людське життя, яке розвивається» [1].

Для визначення правового статусу ненародженої дитини слід установити, чи є ненароджена дитина суб'єктом права, чи можна її вважати особою, або згідно з категоріями цивільного права – фізичною особою. Як у вітчизняному так і міжнародному законодавстві немає чіткого визначення поняття «ненародженої дитини» та її правового статусу. Загалом, правовий статус людини – це

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

юридично закріплене становище особи в суспільстві, її права та обов'язки. Щоб визначити правовий статус ненародженої дитини, слід установити момент початку її життя. У міжнародних та національних джерелах не існує єдиного підходу до визначення моменту права на життя та початку її правосуб'єктності. У доктринальних джерелах можна визначити декілька підходів до визначення моменту правосуб'єктності життя ембріона: 1) ембріональний – виникає з моменту зачаття дитини; 2) натуціональний – в даному підході вважається, що життя починається з моменту народження; 3) початком життя є формування нервової системи. Закон України «Про охорону дитинства» в статті 6 говорить, що «кожна дитина має право на життя з моменту визначення її живонародженою та життєздатною за критеріями Всесвітньої організації охорони здоров'я. «...Народження фіксується відповідними медичними органами в момент відділення життєздатної дитини від організму матері» [2]. В українському законодавстві не визначено правовий статус ненародженої дитини, але в ст. 27 Конституції України вказано, що кожен має право на життя, ніхто не може бути позбавлений такого права [3, с. 8]. В Цивільному кодексі України зазначається, що в національному законодавстві, у випадках встановлених законом, охороняються інтереси зачатої, але ще ненародженої дитини, наприклад, право спадкування (ст. 1261 Цивільного кодексу України – право на спадкування мають діти спадковця, у тому числі зачатої за життя спадковця та народженої після його смерті) [4, с. 349–350].

Слід зазначити, що в ч. 2 ст. 110 Сімейного кодексу України міститься норма про неприпустимість пред'явлення позову про розірвання шлюбу протягом вагітності дружини. Це правило захищає жінку в період вагітності від непотрібних хвилювань і переживань, пов'язаних з розлученням, а значить, і охороняє здоров'я матері і дитини [5]. Зауважимо, що у 119 державах світу переривання вагітності допускається тільки при загрозі для життя або здоров'я матері. В 70 державах світу існує право жінки самостійно зробити вибір і вирішувати чи готова вона подарувати життя новій людині.

Кримінальне законодавство України не встановлює відповідальності за штучне переривання вагітності (аборт). Оскільки жінка має право вибору, то маже розпоряджатися своїм тілом та діями. В ст. 15 Конституції Словацької республіки визнано право ненародженої дитини, що кожен має права на життя, що людське життя гідне охорони ще до народження. В даному випадку жінка позбавляється права вибору, вона не має повної можливості розпоряджатися своїм тілом. А це у свою чергу порушує право вибору жінки [6].

У ст. 2 Конституції Федеративної республіки Німеччина вказано, що кожен має право на життя та фізичну недоторканість. Свобода особистості непорушна. У свою чергу, ненароджена дитина вже існує, а отже захищається законом, найвищим нормативно-правовим актом. Втім у ч. 1 ст. 2 Конституції Федеративної республіки Німеччина зазначено, що кожен має право на незалежний розвиток своєї особистості в тій мірі, яка не порушує права інших [7]. Тобто ембріон матері порушує її право незалежного розвитку та життя, а право матері штучно перервати вагітність порушує право ненародженої дитини. В даному випадку виникає колізійне питання. Чиї права будуть захищатися законом? Конституція Ірландії зрівнює права жінки та ненародженої дитини. Держава визнає право ненародженої дитини і гарантує у своїх законах повагу і наскільки це можливо, захищає і підтримує своїми законами це право. В даній країні права ембріона мають таку ж юридичну силу, як і права правоздатної людини [8]. Розглядаючи законодавство держав, щодо абортів, варто зазначити, що більшість держав легалізувала аборти. На захист прав ненародженої дитини виступає лише положення преамбули Конвенції Про права дитини, відповідно до якої держави-учасниці Конвенції беруть до уваги, що «дитина внаслідок фізичної і розумової незрілості, потребує належного правового захисту, як до, так і після народження» [9]. Також у ст. 5 Американської Конвенції Про права людини також передбачає, що захист права на життя починається з моменту зачаття [10]. Таким чином, цивільно-правовий статус ненародженої дитини включає такі елементи: а) цивільну правоздатність з моменту зачаття; б) особисті немайнові і майнові права – на життя, на охорону життя, на особисту недоторканість, на охорону здоров'я, на спадкування, на повагу до своєї гідності, на ім'я, на утримання, на соціальний захист тощо; в) цивільну недієздатність і потребу в особливому піклуванні з боку матері і батька; г) охорону чинним законодавством безпосередньо (охорона дитинства, надання права на спадкування, соціальний захист) чи опосередковано (через охорону здоров'я і соціальний захист вагітної жінки, охорону материнства) прав і інтересів ненародженої дитини.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Незважаючи на те, що законодавчо ці положення не закріплені, на практиці введення ембріонів у цивільний оборот – це об'єктивна реальність, тому ігнорувати цей факт неможливо. Ембріон є об'єктом, що створений в результаті людської діяльності у лабораторних умовах. Отже, лише визнання за ембріонами статусу речі сприятиме врегулюванню їх правового статусу за використанням ЦК України. На нашу ж думку власниками ембріону необхідно визначати генетичних батьків, навіть у випадку перенесення такого ембріону в організм сурогатної матері. Якщо визначити сурогатну матір власником ембріону то право визначати долю ембріону буде належати сурогатній матері а не майбутнім батькам.

Бібліографічні посилання:

1. А.Дж. Католо Антропологічний статус людського ембріона в аспекті проблем абортів. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/8/17.pdf>.
2. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001, № 30. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
3. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
4. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/435-15>.
5. Сімейний Кодекс України: Закон від 10 січня 2002, № 21-22. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
6. Конституція Словенської Республіки від 3 вересня 1992 р. URL: <http://slovakia.kiev.ua>.
7. Конституція Федеративної Республіки Німеччина від 23 травня 1949 р. URL: http://www.1000dokumente.de/index.html/index.html?c=dokument_de&dokument=0014_gru&object=translation&l=ru.
8. Конституція Ірландії від 29 грудня 1937 р. URL: http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/ireland/ireland-r.htm.
9. Про права дитини: Конвенція ООН від 20 листопада 1989 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
10. Про права людини: Американської Конвенція від 22 листопада 1989 р. URL: <https://constituanta.blogspot.com/2011/02/1969.html>.

Повстін Іван Віталійович,

курсант другого курсу факультету економіко-правової безпеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Круглова Ольга Олександрівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОПЕРЕДНІХ ДОГОВОРІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ
УКРАЇНИ**

З неспинним розвитком галузі цивільного права в Україні розвиваються окремі його підгалузі ті інститути. Беручи до уваги інститут попередніх договорів, оцінюючи його важливість та актуальність, ми можемо зробити висновок про необхідність вирішення проблем правового регулювання даних цивільно-правових норм.

Інститут попередніх договорів в сучасній юридичній практиці використовується широко, проте в той же час правове регулювання цих правовідносин досить слабке, що породжує виникнення великої кількості суперечок відносно їх укладення, виконання і припинення. Судова справа, яка приведеться в прикладі, стосується саме цих питань і, передусім, форми попереднього договору:

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Між товариствами був підписаний попередній договір, предметом являється зобов'язання в майбутньому укласти договір купівлі-продажу нерухомості. На виконання умов попереднього договору, з метою проведення експертної оцінки нерухомого майна, покупцем було надано на користь продавця наступну оплату в сумі 20000,00 грн

Виходячи зі своїх зобов'язань за попереднім договором, покупець звертався до товариства-ліквідатора (на той час була відкрита ліквідаційна процедура відносно суспільства-продавця) про укладення основного договору купівлі-продажу, але фірма-ліквідатор на вимогу не відреагувала, основний договір не зробив, відхилився від його нотаріального посвідчення, що і стало основою для звернення до господарського суду із заявою про спонукання до укладення договору купівлі-продажу.

Господарські суди першої і апеляційної інстанцій повністю відмовили в задоволенні вимог суспільства-покупця, з чим також погодився і Вищий господарський суд України, поклавши в основу рішення наступні приписи чинного законодавства.

Договір купівлі-продажу нерухомого майна укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню (ст.ст. 655, 656, 657 ЦК України).

Аналіз змісту попереднього договору надав підстави для виведення, що він містить зобов'язання сторін про укладення у визначений ними час договору купівлі-продажу в майбутньому на умовах, встановлених попереднім договором, також сторони виділили предмет майбутнього договору купівлі-продажу, його вартість та ін. істотні умови основного договору, у тому числі і умову про зобов'язання уклад основного договору. Але, цей попередній договір не був засвідчений нотаріально.

Таким чином підписаний сторонами попередній договір в значенні ст. 635 ЦК України неукладений, тому що сторонами не дотримана обов'язкова нотаріальна форма для договорів купівлі-продажу нерухомого майна, укладення якої сторони зумовили в майбутньому. Отже у боржника відсутнє зобов'язання на укладення основного договору купівлі-продажу нежитлового приміщення.

Щодо значення попереднього договору, то він в першу чергу являється гарантією щодо укладання певних договорів, в переговорах сторони можуть бути зацікавлені в існування саме таких гарантій. Таку функцію виконую попередній договір. Укладення попереднього договору може бути корисним і в тих випадках, коли, наприклад, рматеріальне благо, яка буде предметом основного договору, ще не існує, або хоча і існує, але ще не належить на праві власності продавцю, або належить продавцю, але обтяжена правами на неї третіх осіб тощо.

Якщо попередній договір не містить, або містить не всі істотні умови основного договору, він має чітко визначати порядок їх наступного узгодження сторонами (якщо такий порядок не встановлений актами цивільного законодавства).

Для попереднього договору у всіх випадках обов'язковою є письмова форма. А у випадках, коли для основного договору встановлена нотаріальна форма, попередній договір також потребує нотаріального посвідчення.

Таким чином ми з'ясували важливість якісного правового регулювання попередніх договорів, їх актуальність та загальне значення. Навели конкретну казусну ситуацію, яка показує важливість форми засвідчення попереднього договору.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України | від 16.01.2003 № 435-IV URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Юридическая научная библиотека URL: <http://www.lawlibrary.ru/>
3. Офіційний вісник України URL: <http://www.gdo.kiev.ua/>
4. Цивільне право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. 468 с.
5. Мазур О.С. Цивільне право України: Навч. пос. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.

Соловей Ірина Юріївна,

курсант другого курсу факультету економіко-правової безпеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

Науковий керівник:

Круглова Ольга Олександрівна,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного права та процесу

факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ПІДСТАВИ ОБМЕЖЕННЯ ЦИВІЛЬНОЇ ДІЄЗДАТНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ В ЦИВІЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Цивільний Кодекс України, як основний акт цивільного законодавства, не оперує поняттям «людина», а визначає людину як учасника цивільних правовідносин правовим поняттям «фізична особа» (ст. 24 ЦК), наділяючи фізичну особу право- та дієздатністю.

За загальним правилом усі фізичні особи мають цивільну правоздатність (здатність мати цивільні права та обов'язки), яка виникає у момент народження фізичної особи та припиняється в момент її смерті (ст. 25 ЦК). Обсяг правоздатності в усіх фізичних осіб однаковий і не може бути обмеженим, крім випадків, передбачених Конституцією (статті 26 та 27 ЦК).

Науковим дослідженням підстав обмеження цивільної дієздатності фізичної особи через призму розгляду справ про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною займалися багато вчених як радянського так і сучасного періоду таких як В.Д. Блажеева, І.Н. Пятилетова, Н.В. Комарова, А.В. Усталова, І.В. Удальцова, Ю.С. Червоний, Д.М. Чечот, М.Х. Хутиз, С.Я. Фурса, М.Й. Штефан та інші [1].

Проблемою даного питання є розгляд справ про обмеження цивільної дієздатності фізичних осіб взагалі та визначення підстав даної категорії справ, які потребують подальшого наукового осмислення. Оскільки визначення підстав у справах про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи розглядалися через призму визначення статусу фізичної особи, а саме обмеження цивільної дієздатності фізичної особи була предметом низки досліджень вчених як радянської так і сучасної доктрини права, що здебільшого висвітлювався на сторінках підручників з цивільного права.

Правоздатність фізичної особи як складова правосуб'єктності перебуває в тісному зв'язку з іншою її складовою — цивільною дієздатністю, якою згідно зі ст. 30 ЦК визнається здатність фізичної особи своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання [2].

Таким чином, на відміну від правоздатності, якою людина наділяється внаслідок самого лише факту своєї появи на світ і не залежно від суб'єктивних факторів, дієздатність фізичної особи — це таке правове поняття, що пов'язане передусім із психічним станом людини, адже цивільною дієздатністю наділяється лише та фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій та може керувати ними.

Значення категорії дієздатності фізичної особи у цивільному праві полягає у можливості реалізувати цивільну правоздатність, тобто названий суб'єкт права отримує юридичну здатність своїми діями набувати для себе цивільні права та самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання.

Дієздатність фізичної особи у випадках, передбачених актами цивільного законодавства, є однією з умов для здійснення дій в інтересах іншої особи (здійснення чужих прав та обов'язків), внаслідок яких для останньої набуваються цивільні права і створюються цивільні обов'язки. Саме повна цивільна дієздатність, як одна зі складових правосуб'єктності, надає фізичній особі правомочність здійснювати свої цивільні права вільно, на власний розсуд, відмовитися від свого майнового права, тощо, а значить бути учасником особистих немайнових та майнових відносин

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

(цивільних відносин).

Розгляд справ про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, обмеження неповнолітньої особи у дієздатності, здійснюється судом у порядку окремого провадження відповідно до глави 2 розділу IV ЦПК України [3].

Так ст. 36 ЦК України передбачає, що суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, якщо вона страждає на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними [4]. Суд може також обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, якщо вона зловживає спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами, азартними іграми тощо і тим самим ставить себе чи свою сім'ю, а також інших осіб, яких вона за законом зобов'язана утримувати, у скрутне матеріальне становище. ЦК України передбачає, що при наявності достатніх підстав суд за заявою батьків (усиновлювачів), піклувальника, органу опіки та піклування може обмежити право неповнолітньої особи (віком від 14 до 18 років) самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією чи іншими доходами або позбавити її цього права (ч. 5 ст. 32 ЦК України) [5].

Проте позбавлення фізичної особи цивільної дієздатності — це об'єктивно несприятливий для неї наслідок, адже недієздатна особа фактично втрачає статус самостійного учасника цивільних відносин і практично всі юридично-значимі дії від її імені та в її інтересах вчиняє третя особа — опікун.

Разом із тим цивільне законодавство презюмує, що стан психічного здоров'я фізичної особи може динамічно змінюватися, зокрема й поліпшуватися аж до повного видужання, а тому допускає поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, якщо буде встановлено, що внаслідок видужання або значного поліпшення її психічного стану у неї поновилися здатність усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними (ст. 42 ЦК). Важливість вирішення питання про обмеження обсягу цивільної дієздатності фізичної особи за критерієм стану її психічного здоров'я виражена й у тому, що позбавлення особи дієздатності, а також поновлення її дієздатності здійснюється виключно судом у порядку, встановленому ЦПК, а саме — гл. 2 розд. IV [6].

Дієздатність пов'язана з виконанням людиною вольових дій, що припускає досягнення певного рівня психічної зрілості. Цивільний кодекс України у якості критерію набуття людиною можливості власними діями здобувати для себе права і нести обов'язки передбачає досягнення певного віку. Повна дієздатність визнається за повнолітніми фізичними особами, тобто тими, хто досяг вісімнадцятирічного віку. Допускається декілька винятків із цього правила: повна дієздатність виникає у фізичної особи і до досягнення вісімнадцятирічного віку у випадках: по-перше, одруження особи, яка не досягла 18 років, якщо їй у встановленому законом порядку надано право на шлюб, по-друге, якщо до досягнення 18-річного віку жінка народила дитину, а чоловік записаний батьком дитини, а також у разі так званої емансипації фізичної особи (ст. 35 ЦК України) [7].

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356.
3. Большая медицинская энциклопедия. Том 21. [3-е изд.]. М.: Советская энциклопедия, 1983. 560 с.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження цивільної дієздатності осіб, які зловживають азартними іграми : Закон України від 21 лютого 2012 року № 4416-VI // Відомості Верховної Ради України. 2012. № 42 Ст. 522.
5. Волкова Н.В. Цивільно-правові засоби індивідуалізації фізичних осіб: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 : цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право / Н.В. Волкова. О., 2008. 213 с.
6. Житкевич Л. Ограничение дееспособности граждан, злоупотребляющих спиртными напитками / Л. Житкевич, Ю. Лутченко // Социалистическая законность. 1984. № 8. С. 46-48.
7. Цивільне право України : підручн. : у 2-х кн. / О.В. Дзера, Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. Кн. 1. К. : Юрінком Інтер, 2002. 864 с.

Цісар Богдана Олександрівна,

курсант другого курсу факультету економіко-правової безпеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

Науковий керівник:

Круглова Ольга Олександрівна,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного права та процесу

факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМАТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НЕПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ

Згідно з класифікацією юридичних осіб, яка закріплена в ЦК України товариства поділяються на підприємницькі та непідприємницькі.

Підприємницькі товариства - це юридичні особи, які створюються виключно як господарські товариства або виробничий кооператив і здійснюють підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками (ст. 84 ЦК).

Непідприємницькі товариства - це товариства, які не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками (ч. 1 ст. 85 ЦК). Як бачимо, законодавець виходить з необхідності одночасної наявності у непідприємницьких товариств визначальних ознак, а саме: заборона на отримання прибутку в якості основної мети, а також заборона на розподіл прибутку між учасниками.

В літературі існує два основних підходи до розмежування підприємницьких та непідприємницьких юридичних осіб, при якому основним критерієм розмежування вказаних юридичних осіб є основна мета діяльності останніх, який отримав назву функціональний.

Цивільний кодекс України не визначає поняття організаційно-правової форми юридичної особи. Тільки „Класифікація організаційно-правових форм господарювання”, затверджена наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28 травня 2004 р. № 97, встановлює, що організаційно-правова форма господарювання - форма здійснювання господарської (зокрема підприємницької) діяльності з відповідною правовою основою, яка визначає характер відносин між засновниками (учасниками), режим майнової відповідальності по зобов'язаннях підприємства (організації), порядок створення, реорганізації, ліквідації, управління, розподілу одержаних прибутків, можливі джерела фінансування діяльності тощо.

Проте даний акт закріплює понад 60 організаційно-правових форм господарювання на Україні. Безперечно, це тільки додає аргументів для обґрунтування необхідності закріплення в ЦК України вичерпного переліку організаційно-правових форм юридичних осіб. Відповідно до ст. 83 ЦК України юридичні особи приватного права можуть створюватися у формі товариств, установ та в інших формах, встановлених законом.

Таким чином, перелік організаційно-правових форм юридичних осіб не є вичерпним. Ми погоджуємось з думкою І.М. Кучеренко про те, що система організаційно-правових форм юридичних осіб повинна бути вичерпною і наведена саме у ЦК [1, с. 27]. На разі, ЦК України містить винятковий перелік підприємницьких товариств (ст. 84), і не містить такого переліку непідприємницьких товариств [2, с. 291].

Проект закону „Про непідприємницькі організації” пропонує такі форми непідприємницьких організацій: товариство (засновується не менше ніж двома фізичними та/або юридичними особами та об'єднує на добровільних засадах і на основі індивідуального членства осіб, що об'єдналися для досягнення спільної статутної мети для здійснення та захисту своїх прав і свобод та задоволення спільних нематеріальних інтересів, має корпоративний устрій і управляється його членами); установа (засновується за ініціативою однієї фізичної чи юридичної особи або групи таких осіб, які не беруть участі в її управлінні, на основі майна, переданого установі засновниками, і не має членства) та фонд, що є особливою формою установи.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

На нашу думку, для визначення організаційно-правової форми непідприємницьких організацій можна застосовувати такі критерії: порядок створення (об'єднання осіб (членська організація) чи об'єднання майна); обсяг прав засновників на майно, передане організації, та управління нею; характер цивільно-правової відповідальності засновників та мета організації. Саме тому ми підтримуємо позицію розробників законопроекту „Про непідприємницькі організації” щодо необхідності законодавчого закріплення таких організаційно-правових форм непідприємницьких організацій як товариство, установа та фонд [3, с. 293].

Таким чином, в Україні розгалужена система непідприємницьких товариств, зокрема громадські організації, політичні партії, благодійні організації, релігійні організації, недержавні пенсійні фонди, об'єднання співвласників багатоквартирного будинку тощо. На разі залишається актуальним дослідження правового статусу кожного з них з метою удосконалення українського законодавства, приведення його у відповідність до європейських стандартів.

Бібліографічні посилання:

1. Кучеренко І. М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: Монографія. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. 328 с.
2. М. В. Місце громадських організацій в системі суб'єктів цивільного права України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [„Проблеми формування систем кваліфікацій та сучасні тенденції розвитку професійної компетентності фахівців: національний та європейський виміри”], (Ужгород (Україна) - Сніна (Словаччина), 18 - 21 листопада 2008 р.) / М-во освіти і науки України, Закарпатський держ. ун-т. Ужгород: Ліра, 2008. С. 289 - 297.
3. Електронна форма проекту закону « Про непідприємницькі організації»: URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=0961&skl=5.
4. Кочергіна К. Організаційно-правові форми підприємницьких товариств як об'єкт законотворчого моделювання // Українське комерційне право. 2005. № 6. С. 83
5. Беляев К. П. Некоммерческие организации в системе юридических лиц / К. П. Беляев // Цивилистические записки: Межвузовский сборник научных трудов. Выпуск 3. К 80-летию С. С. Алексеева. М.: Статут; Екатеринбург: Институт частного права, 2004. С. 390.

Зуй Станіслав Юрійович,

курсант другого курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Юніна Марина Петрівна,

кандидат юридичних наук
доцент кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРІВ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ПІД ВПЛИВОМ ОБТЯЖУЮЧИХ ОБСТАВИН

В наш час питання купівлі-продажу майна в період обтяжуючих обставин в Україні займає провідне місце серед дослідників-цивілістів, оскільки військові дії на Сході, економічна та демографічна криза негативно впливають на фінансове становище та спроможність громадян здійснювати купівлю-продаж майна. Серед дослідників цієї теми відомі наступні: Дзера О.В., Шевченко Я.М., Кузнецова Н.С., Луць В.В., Майданик Р.А.

Перш за все, слід взагалі розібрати таке поняття як купівля-продаж. За сучасним цивільним законодавством, а саме відповідно до ст. 655 Цивільного кодексу України, купівля-продаж є договором, згідно з яким одна сторона (продавець) зобов'язується передати майно у власність другій

стороні (покупцеві), а той, в свою чергу, повинен прийняти майно та сплатити за нього грошову суму [1]. Метою даного договору є зміна правового режиму майна, тобто перенесення права власності від продавця до покупця.

Що ж стосується обтяжуючих обставин, то вони негативно впливають на можливість здійснювати купівлю-продаж як для продавця, так і для покупця.

Розглянемо більш детально вплив демографічної кризи на спроможність громадян України укладати договори передачі майна у власність, зокрема, договори купівлі-продажу. Як відомо, в період з 2000 по 2003 та у 2008 році помітна тенденція зростання закупівлі нерухомого майна, зокрема квартир та будинків в цілому. Це робилось в період більш-менш стабільного економічного становища країни та валютного фонду держави. Дуже відома ситуація, коли батьки, піклуючись про майнове становище своїх дітей, масово купували квартири за низькими цінами. Однак якщо звернутись до Державної служби статистики, то в 2017 році спостерігався дуже різкий демографічний спад, народжуваність була вкрай низька [2]. Це дає змогу прийти до висновку, що чим більший демографічний спад в країні, тим менша спроможність громадян здійснювати купівлю-продаж нерухомого майна, що негативно відображається на майновому становищі продавців такого майна.

Наступним важливим елементом, який впливає на можливість здійснення купівлі-продажу, є економічне становище країни. Економіка країни як ніщо інше має суттєвий вплив на фінансове становище громадян цієї країни. Під час економічного піднесення держави (яке відбувалось в Україні у період з 2002 по 2008 та з 2011 по 2016 роки) [3] матеріальне становище громадян України було досить стабільним, що давало їм змогу використовувати певні суми коштів для здійснення багатьох дій, зокрема, укладання оплатних договорів передачі майна у власність. В 2009-2010 роках був зафіксований різкий спад ВВП, що було зумовлено економічною кризою та призвело до від'ємного ВВП у цей рік. В цей період громадяни намагалися вкласти гроші до банків для їх збереження, оскільки вклад грошей у купівлю нерухомого майна був недоцільним через високі ціни на нерухомість та занадто низьку купівельну спроможність, що негативно впливало як на продавців майна, так і на покупців.

І останньою обтяжуючою обставиною є сучасні негативні події на Сході нашої країни. За даними 2016 року військові дії на Сході принесли збитків на 3 млрд грн, що негативно вплинуло не тільки на матеріальне становище мешканців Донецької та Луганської областей, а й взагалі на всіх осіб на території України. Зокрема, це також негативно позначилось на купівельній спроможності громадян та зменшило кількість укладених договорів купівлі-продажу.

Отже можна сказати, що обтяжуючі обставини, яких не дуже багато, але які є дуже суттєвими, негативним чином впливають на економічне становище громадян України. В свою чергу, майнове становище громадян впливає на їх можливість укладення договорів купівлі-продажу. Найбільш високий коефіцієнт укладення таких догорів можливий у часи економічної та демографічної стабільності, а також відсутності збройних конфліктів на території держави.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 28.10.2018 р.)
2. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 28.10.2018 р.)
3. Mynfyn (2017), "Gross domestic product", URL: www.minfin.com.ua/economy/gdp/ (дата звернення 28.10.2018 р.)

Рец Віолетта Володимирівна,

курсант другого курсу факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Юніна Марина Петрівна,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права та процесу факультету
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ЗАПОВІТУ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: БАЗОВІ ОЗНАКИ

Сьогодні досить стрімко розвиваються цивільні правовідносини, огранюючись і моделюючись у відповідності до потреб сучасного суспільства. Цей надзвичайно складний процес потребує реформування у відносинах власності, зокрема й у спадковому праві. Інститут спадкування за заповітом є досить розгалуженим і до того ж динамічним. Саме тому існує об'єктивна необхідність нормативного визначення понять з метою їх однозначного розуміння, а також практичного застосування концептуальної основи спадкування за заповітом, що полягає у розумінні сутності самого поняття.

Цивільний кодекс як форма виразу норм цивільного права передбачає дві форми спадкування: за заповітом і за законом. Особливий інтерес вчених-цивілістів становить саме механізм спадкування за заповітом, тому що в такому випадку відносини успадкування виникатимуть безпосередньо між суб'єктами таких відносин, а не як у випадку суворої регламентації спадкування за законом. Важливим залишається питання охорони інтересів спадкодавця, виконання його волі, якщо вона була заявлена у заповіті, оскільки останнім часом цьому питанню приділяється незначна увага.

Заповітом за ст. 1233 ЦКУ є особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті [1]. Важливою обставиною є те, що право на заповіт здійснюється самостійно фізичною особою з повною цивільною дієздатністю.

Глава 85 присвячена правовому регулюванню спадкування за заповітом. Термін «спадкування за заповітом» не означає протиставлення його спадкуванню за законом, а лише підкреслює заснованість такого спадкування на формально вираженій волі спадкодавця, яка здійснюється ним особисто.

Спадкування на підставі заповіту, хоча і зустрічається значно рідше, ніж спадкування за законом, проте саме йому надається юридична перевага над положеннями, що визначають спадкування за законом (ч. 1, 2 ст. 1223 ЦК).

Таким чином можна сформулювати поняття заповіту більш розширено. Заповіт – це правочин, який укладається фізичною особою (заповідачем) на випадок смерті, вчиняється в передбаченій законом формі, містить призначення спадкоємця (спадкоємців), а також може передбачати інші розпорядження, в тому числі покладати на спадкоємців обов'язки щодо виконання вказівок заповідача особистого характеру.

Виходячи із поданої дефініції, ми зробили спробу виокремити основні ознаки правової категорії:

1) заповіт є правочином, оскільки підпорядковується загальним ознакам, властивим для останніх (дія особи, спрямована на досягнення юридичних наслідків, а саме на виникнення, зміну або припинення правовідносин; вольовий характер; вчинення суб'єктом з необхідним обсягом цивільної дієздатності; в певній формі тощо) [3].

Традиційно заповіт вважається одностороннім правочином, на що вказує також і ст. 1233 ЦК України, визнаючи заповітом розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті [1].

Односторонній характер заповіту не дозволяє віднести останній до різновиду договорів. Заповіт вважається укладеним тоді, коли заповідач висловив свою волю в передбаченій законом формі.

Для дійсності заповіту не вимагається згода осіб-спадкоємців. Лише після відкриття спадщини їхнє волевиявлення матиме значення – вони або приймуть спадщину за заповітом, або відмовляться від її прийняття. В цьому випадку матиме місце інший правочин – прийняття (відмову від прийняття) спадщини, який також є одностороннім. З одностороннього характеру заповіту впливає така його ознака, як можливість його зміни або скасування заповідачем у будь-який час. Ця ознака підкреслює гнучкість і мінливість заповіту як категорії цивільного права.

Разом з тим ст. 1243 ЦК надає право подружжю скласти спільний заповіт щодо майна, яке належить йому на праві спільної сумісної власності. Причому у разі смерті одного з подружжя інший з подружжя не вправі відмовитися від спільного заповіту, а на майно, що є предметом спільного заповіту, нотаріус накладає заборону відчуження. Такий заповіт вже не володіє класичними ознаками одностороннього правочину, але не може бути визнаний і договором внаслідок відсутності домовленості про його укладення зі спадкоємцем [2];

2) заповіт є особистим розпорядженням, складення якого можливе лише самим укладачем. Вчинення заповіту через представника не допускається (ч. 2 ст. 1234 ЦК). Вчинення заповіту під впливом волі третіх осіб тягне за собою недійсність цього правочину як такого, що укладений з пороком волі (ч. 2 ст. 1257 ЦК України);

3) заповіт – це розпорядження, зроблене на випадок смерті. Тільки з часу відкриття спадщини особи, вказані у заповіті спадкоємцями, набувають право вступити у спадкові відносини. Слід підкреслити, що не будь-яке розпорядження, зроблене на випадок смерті, слід вважати заповітом. Так, договір страхування життя на користь третьої особи хоча і є розпорядженням фізичної особи на випадок своєї смерті, регулюється нормами не спадкового, а зобов'язального права, і не може бути визнаний заповітом. Водночас заповіт не має ознак правочину, який вчиняється під відкладальною обставиною (ч. 1 ст. 212 ЦК), тобто не відноситься до числа умовних правочинів.

Даний висновок заснований на двох основних аргументах:

а) наявність обставини у правочині, який вказаний у ч. 1 ст. 212 ЦК, означає те, що певна обставина може настати або не настати. Смерть же є явищем природним і незворотним, тобто таким, що неодмінно настане;

б) обставина в умовному правочині ніколи не має основоположного значення. Це виявляється в тому, що якщо сторони правочину не поставлять його виникнення або зміну в залежність від настання або ненастання тих чи інших умов, даний правочин все одно матиме юридичну силу. Складання ж заповіту саме на випадок смерті є обставиною необхідною, а не випадковою, оскільки саме зі смертю спадкодавця пов'язується відкриття спадщини і виникнення для спадкоємців за заповітом реальної можливості прийняти спадщину [4];

4) заповіт є правочином, який складається з суворим дотриманням форми. Цей акт повинен бути обов'язково складений у письмовій формі і посвідчений відповідною посадовою особою. Винятки становлять випадки посвідчення секретних заповітів, що здійснюється нотаріусами без ознайомлення з текстом заповіту. Законодавець стверджує. Що недодержання встановленої форми заповіту і вимог щодо його форми тягне за собою визнання заповіту нікчемним [5];

5) основним змістом заповіту є призначення спадкоємця або спадкоємців, а також визначення юридичної долі майна (прав та обов'язків спадкодавця), що виступає об'єктом спадкового наступництва. Однак поряд з призначенням спадкоємців заповідач може в тексті заповіту зробити спеціальні розпорядження – заповідальний відказ, покладення, призначити виконавця заповіту, підпризначити спадкоємця, встановити сервітут [1]. Крім того, заповідач має право покласти на спадкоємців обов'язки щодо виконання вказівок немайнового характеру, наприклад виразити волю щодо місця та обряду його поховання.

Виокремлення поданих вище ознак заповіту надає розгорнуту, всебічно обґрунтовану і виважену юридичну характеристику цього поняття. Розуміння сутності будь-якого терміну починається із розгляду дефініції і ознак, які із неї випливають. Так само поняття «заповіт» необхідно адаптувати до сучасного стрімкого розвитку законодавства. Крім того, виокремлення характерних рис та розкриття сутності показує можливість юридичної категорії, а також сфери її застосування.

Отже, відносини спадкування за заповітом сьогодні досить активно розвиваються у зв'язку із необхідністю реалізації особами права на розпорядження власним майном через заповіт.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Законодавцем не подається виокремлення ознак поняття «заповіт», що іноді призводить до неоднозначного, суперечливого розуміння юридичної категорії.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний Кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 435-VII.
2. Цивільне та сімейне право України: підручн. /за ред. Є. О. Харитонова, Н. Ю. Голубевої. К.: Правова єдність. 968 с.
3. Шевчук Л.В. Заповіт як підстава виникнення правонаступництва в цивільному праві України. автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.03. НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького.К., 2001. 17 с.
4. Чуйкова В.Ю. Спадкування за заповітом : проблеми судової практики. *Нова Конституція України і проблеми вдосконалення законодавства : Зб. наук. праць*. Харків. Нац. юрид. акад. України, 1997. 81 с.
5. Ковальчук Я.В. Право на складання заповіту. *Юридичний журнал*. 2006. № 10 (52). С. 32–33.

Шишкіна Ксенія Олегівна,

курсант другого курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Юніна Марина Петрівна,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права та процесу факультету
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СПАДКОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ

Законодавчий процес не стоїть на місці. Щодня в законодавстві різних країн з'являються все нові й нові правові положення, котрі тим чи іншим чином змінюють життя суспільства в цілому. Ці зміни не оминають й цивільне право, а також одну із найсуперечніших його тем – спадкове право. Тому я вважаю доречним здійснити порівняння спадкового законодавства в Україні та ФРН.

Актуальність цього дослідження полягає в тому, що тема спадкування була досить поширеною і затребуваною в усі часи, а тим паче зараз, коли нечесні особи намагаються знайти прогалини в законодавстві та вдало використати їх на свою користь, заволодівши при цьому чужим майном. У наш час, люди передають у спадок не лише загальноприйняті цінності, такі як: рухоме та нерухоме майно, гроші та інші речі, але й певні права та обов'язки померлої особи, що може стати підґрунтям для вчинення махінацій. Вивченням цієї теми займалися такі видатні науковці, як: О. Клименко, І. Жилінкова, В. Васильченко, М. Дякович, Є. Харитонов, Я. Шевченко, М. Агарков, В. Співак, М. Брагінський та інші.

На сьогоднішній день існує два способи одержання майна у спадок: за законом та за заповітом. Розглянемо і порівняємо перший випадок. Як у законодавстві України, так і в законодавстві ФРН спадкування за законом здійснюється на принципах черговості. Задля цього у цивільному законодавстві закріплені черги спадкування. В Україні до першої черги спадкування відносяться діти та батьки спадкодавця, а також той із членів подружжя, котрий пережив його, до другої черги належать – рідні брати та сестри спадкодавця, баба та дід, до третьої – рідні дядько та тітка, до четвертої – особи, які проживали зі спадкодавцем не менш як п'ять років до відкриття спадщини, до п'ятої – інші родичі спадкодавця до шостого ступеня споріднення включно, а також утриманці спадкодавця, які не були членами його сім'ї. [1]. В ФРН до першої черги спадкування належать нащадки спадкодавця: діти, онуки, правнуки, до другої – батьки спадкодавця та їх прямі нащадки, до третьої – дід, баба та їх нащадки. [2].

Як бачимо, вже у цьому проявляються певні відмінності між законодавством двох країн: у

ФРН до першої черги спадкування належать лишень прямі нащадки спадкодавця, в той час, як в Україні – діти, батьки, та член подружжя, котрий пережив іншого. Також, відповідно до Цивільного укладення Німеччини, той із членів подружжя, котрий пережив іншого не входить до жодної з черг, йому належить право на позачергове спадкування. Розмір його частки у спадщині залежить від того, з якою чергою спадкування він призивається.

Досить цікавою є й тема спадкування за заповітом. На сьогоднішній день, все більше і більше громадян, вважають доцільним складання заповіту, аби документально відобразити власну волю стосовно належного їм майна у разі їх смерті. Відповідно до Цивільного укладення Німеччини заповіт може скласти особа, що досягла 16 років. [2]. В Україні заповіт може скласти фізична особа з повною цивільною дієздатністю. [1]. Зазвичай ці особи мають досягти 18-річного віку, але у окремих випадках можливе досягнення ними лишень 16 років. Також досить суттєвою відмінністю є різні вимоги до форми заповіту. В Україні заповіт складається у письмовій формі, із зазначенням місця та часу його складення, а у ФРН він може бути складений у двох формах: власноручно та у вигляді публічного акту (складається нотаріусом на підставі усної чи письмової заяви спадкодавця).

Звичайно, ми не можемо залишити без уваги питання щодо права на обов'язкову частку у спадщині. Тут також існує певна відмінність: в Україні право на обов'язкову частку у спадщині мають малолітні, неповнолітні, повнолітні непрацездатні діти спадкодавця, непрацездатна вдова (вдівець) та непрацездатні батьки, а у ФРН таке право надається виключно батькам спадкодавця, та вдові або вдівцю. Розмір обов'язкової частки у спадщині в обох країнах встановлюється однаково: $\frac{1}{2}$ (половина) частки, яка належала б кожній з вищеперерахованих осіб у разі спадкування за законом.

Таким чином ми визначили основні подібності й відмінності у спадковому законодавстві України та Федеративній Республіці Німеччині. Ця порівняльна характеристика дає змогу відобразити ті суттєві риси, котрі характерні для кожної з обраних для обговорення держав.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 04.11.2018 р.)
2. Шимон С.І. Цивільне та торгове право зарубіжних країн: навч. пос. Київ, 2004. с. 187-191.
3. Харитонов Є.О. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Від 16 січня 2003 р. 744 с.
4. На допомогу спадкоємцю: хто має право на спадщину. Частина 1. URL: <http://www.uris-s.com.ua/2012/02/20/на-допомогу-спадкоємцю-хто-має-право-н/> (дата звернення: 04.11. 2018).
5. Івченко В.М. Порядок закликання до спадщини та оформлення спадкових прав. *Міністерство юстиції*. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_10642 (дата звернення: 04.11. 2018).
6. Павлова Л.М. Спадкування за новим цивільним кодексом України. *Міністерство юстиції*. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_4626 (дата звернення: 04.11. 2018).
7. Варто знати: як отримати спадщину. URL: <http://www.i-law.kiev.ua/варто-знати-як-отримати-спадщину/comment-page-31/> (дата звернення: 04.11.2018).

Балюра Аліна Олександрівна,
курсант четвертого курсу
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Ярошенко Артем Сергійович,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
цивільного права та процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У сучасному світі спроможність держави до проведення реформ є одним із показників її розвитку, оскільки може впливати на темпи та ступінь розвитку економічної, соціальної, політичної та інших сфер суспільного життя. Вплив глобалізаційних процесів призводить до певної уніфікації модернізаційних перетворень, реформування тощо. Водночас охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів і гарантування екологічної безпеки є запорукою існування не лише народу, нації, а й людства загалом, а отже, є одним із пріоритетів державної політики. А тому всі провідні країни світу ведуть мову про необхідність створення гармонізованої правової, нормативно-методичної, а також організаційної бази, яка відповідала б вимогам національної та європейської екологічної безпеки [1, с.187].

Екологічне законодавство у світі розвивається шляхом прийняття законодавчих актів, які спрямовані на врегулювання відносин у конкретних сферах охорони довкілля [2, с. 5]. Зокрема, екологічні проблеми вимагають перевірки відповідних елементів нормативних засад країн для належного вирішення подібних проблем з Європейським Союзом. Навіть у тих країнах, де європейська інтеграція не є головною політичною і економічною метою, визнається, що для зміцнення відносин у сфері торгівлі та інвестицій з державами-членами Європейського Союзу потрібно певне зближення екологічного регулювання, тобто прийняття основних принципів і характеристик законодавства Європейського Союзу без постатейного перенесення екологічних директив [3, с. 76].

Ю. С. Шемшученко зазначає: «Глобалізація суспільного життя в останні роки загострила питання гармонізації різних правових систем. Стало зрозумілим, що держави багато втрачають, діючи розрізно, не дотримуючись загальних правил, вироблених у процесі розвитку цивілізації» [4, с. 35]. Необхідно зазначити, що врахування світового досвіду – необхідний і невід’ємний елемент законотворення, важливий орієнтир під час упровадження правового інституту реформування екологічного законодавства, аналоги якого існують в європейському правовому просторі, проте його бракує в нашій державі.

Сьогодні перед Україною стоїть важливе завдання – створення ефективного, сучасного екологічного законодавства за зразком розвинених держав.

Як зазначають науковці, серйозні перетворення в державі не можна проводити без науково обґрунтованого стратегічного курсу. Загального плану і структурної політики, яка базувалася б на передбаченні, власних умовах та можливостях, набутому досвіді інших країн [5, с. 154]. На думку У. Батлера, науковцями генерувалися та генеруються концептуальні підходи у галузі екологічного законодавства, які суттєво впливають на порівняльно-правові дослідження інших галузей. Саме екологічному законодавству вдалося встановити тісних зв'язок з порівняльними правовими дослідженнями [6, с. 426], які мають не тільки внутрішньо національний, а й міжнаціональний характер. Важливу роль у процесі реформування екологічного законодавства України має відігравати використання порівняльного аналізу власного законодавства із законодавством інших держав. Як зауважує О. О. Сурілова, в останні часи зросла роль і значення правової

компаративістики (порівняльного правознавства), що пояснюється міжнародною інтеграцією України з країнами світового співтовариства. Як результат, значно збільшується коло питань, досліджуваних при проведенні порівняльно-правових досліджень, виникають нові підгалузі, такі як порівняльне екологічне право [7, с. 18].

Реформування екологічного законодавства України має здійснюватися системно із застосуванням комплексу заходів з метою конвергенції правових систем. Керуючись досвідом ефективної законотворчості та правозастосування Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища, необхідно забезпечити своєчасну й випереджальну розробку пакетів інструктивно-методичних документів, економічну оцінку пропонованих законодавчих положень. З огляду на це, вважаємо за доцільне, вдосконалення екологічного законодавства розпочати з внесення змін до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», зосередивши увагу на конкретних міжнародно-правових зобов'язаннях, взятих на себе Україною у зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію України з ЄС [8, с. 82].

Таким чином, можна зробити висновок, що досвід у сфері реформування й систематизації екологічного законодавства свідчить про доцільність одночасного проведення кодифікації екологічного законодавства України та його наближення до європейських стандартів.

Бібліографічні посилання:

1. Лозо В. И. Правовые основы экологической стратегии Европейского Союза (Концепция, программное обеспечение, систематизация и комментарий действующего законодательства ЕС). Харьков: Право, 2008. 368 с.
2. Гетьман А. П., Костицький В. В. Екологічні права громадян як основа конституційного закріплення екологічної функції держави. Малий і середній бізнес (право, держава, економіка), 2011. №1/2. С.3–8.
3. Гетьман Є. А. Принцип верховенства права у нормотворчій діяльності органів виконавчої влади. Проблеми законності. Харків, 2016. Вип.134. С.61–69.
4. Шемшученко Ю. С. Теоретические проблемы гармонизации законодательства Украины с европейским правом. Проблемы гармонизации законодательства Украины и стран Европы. Киев: Юринком Интер, 2003. С. 35–40.
5. Андрійко О. Ф., Дубенко С. Д., Кубко Є. Б. та ін. Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи. Київ: Оріяни, 1998. 364.
6. Butler, W.E. Law Reform in Soviet Environmental Law, 5 Pace Envtl. L. Rev. 425 (1998). URL: <http://digitalcommons.pace.edu/pelr/vol5/iss2/3> (Date of the application: 28.05.2017).
7. Сурілова О. О. Порівняльне екологічне право: навч. посіб. Одеса: Фенікс, 2010. 220 с.
8. Блавацька Д. А. Проблеми систематизації національного екологічного законодавства в контексті євроінтеграції. Право та інновації, 2016. №4 (16). С.78–85.

Байдуж Юлія Ігорівна,

студентка другого курсу магістратури юридичного факультету

Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Новосад Анастасія Сергіївна,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РІЗНИЦЯ МІЖ ЛІЦЕНЗІЄЮ ТА ЛІЦЕНЗІЙНИМ ДОГОВОРОМ

Особливою правовою формою використання творів науки, літератури, мистецтва та інших об'єктів промислової власності є цивільно-правові договори, у національному законодавстві вони також мають назву - договори на розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Особливими дану категорію договорів вважають сам тому, що їхнім об'єктом є нематеріальні блага. Вони стають об'єктом договору за однієї умови — якщо виражені в такій об'єктивній формі, яка дає можливість відтворювати і розмножувати їх. Загально відомо, що на даний час саме вищезазначені договори широко використовується в багатьох країнах світу в якості адміністративного заходу для регулювання підприємницької діяльності як юридичних так і фізичних осіб.

Наразі існує досить значна кількість вітчизняних та зарубіжних наукових досліджень даної тематики. Так, проблемами правової природи та різновидів ліцензій на використання об'єкта права інтелектуальної власності в Україні займалися такі вчені як: О.В. Дзера, Є.Г. Недогібченко, В.С. Дмитришин, А.В. Кирилюк та інші.

Відповідно до статті 1108 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), за ліцензійним договором, одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін, з урахуванням вимог Цивільного кодексу України та інших законів. У випадках, передбачених ліцензійним договором, може бути укладений субліцензійний договір. Вважається, що за ліцензійним договором надається невиключна ліцензія, якщо інше не встановлено ліцензійним договором [1].

Як зазначає Кирилюк А.В. ліцензійний договір, як і будь-який цивільно-правовий договір, має відповідати вимогам закону і містити всі необхідні умови та реквізити, без яких договір недійсний. Ліцензійний договір має бути укладений у письмовій формі, якщо інше не передбачено погодженням сторін. Письмова форма не є обов'язковою для авторських ліцензійних договорів про опублікування твору в періодичних виданнях та енциклопедичних словниках. Ліцензійні договори про надання використання об'єктів права інтелектуальної власності можуть мати форму простої невиключної ліцензії або виключної ліцензії [2, с. 98].

Однак у даному випадку важливо визначити різницю між ліцензійним договором та ліцензією як такою.

Так, Недогібченко Є.Г. зазначає, що різниця між ліцензією та ліцензійним договором полягає в тому що ліцензія – це документ, який дозволяє ліцензіату використовувати об'єкт промислової власності в певній обмеженій сфері, та може існувати незалежно від наявності ліцензійного договору, а от предметом ліцензійного договору є ліцензія на право використання об'єкта інтелектуальної власності ліцензіату на умовах, визначених за взаємною згодою сторін з урахуванням вимог ЦК України та інших законів [3, с. 2].

Отже, поняття ліцензійного договору є ширшою категорією за поняття ліцензії, адже саме ліцензія на право використання об'єкта інтелектуальної власності є складовою частиною ліцензійного договору.

Законодавець не передбачає у ЦК України визначення поняття ліцензія, а лише, визначає сторони та передбачає їх права і обов'язки.

Статтею 1107 ЦК України визначається загальний перелік договорів на підставі яких може бути здійснено розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, серед яких є: ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності; ліцензійний договір; договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності; інший договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності [1].

Бабійчук А. зазначає що різновидами ліцензій на використання об'єктів права інтелектуальної власності, є:

- виключна ліцензія (ліцензіар надає лише одному ліцензіату виняткове право на використання предмета ліцензії у обмеженій сфері, відмовляючись при цьому від права самостійно використовувати даний об'єкт та видавати аналогічні ліцензії третім особам. Однак, за цими межами ліцензіар вправі самостійно використовувати об'єкт та видавати ліцензії, що не суперечать умовам уже виданої ліцензії. Отже, у разі отримання особою виключної ліцензії, наприклад, на виробництво товару певного промислового зразка, у неї повністю будуть відсутні конкуренти в даному сегменті ринку.);

- одинична ліцензія (видається лише одному ліцензіату на використання об'єкта у обмеженій сфері, при цьому за ліцензіаром залишається право використання цього об'єкта у зазначеній сфері.

В даному випадку можливе існування на ринку двох конкурентів: праволодільця та ліцензіата);
- невиключна ліцензія (кількість ліцензіатів не обмежується, окрім того за ліцензіаром залишається право використання об'єкта у визначеній сфері. В разі отримання такого дозволу на ринку існує одночасна конкуренція ліцензіара та необмеженої кількості ліцензіатів з аналогічними правами.) [4, с.1].

Однак, перелік вищезазначених видів договорів не є виключним, адже у п.3 ст.1108 ЦК України вказуються перелічені види та вказівка: «а також іншого виду, що не суперечить закону» [1].

Важливо відзначити, що О.В. Дзера зазначає, що ліцензія (письмовий документ-дозвіл без укладення письмового договору), як правило, видається на право використання таких творів, як комп'ютерні програми чи електронні бази даних, а з метою надання прав на використання літературних письмових творів укладається ліцензійний договір. Останній може передбачати право ліцензіата видавати (укладати) субліцензійний договір, за яким субліцензіат надає іншій особі (субліцензіату) субліцензію на використання об'єкта права інтелектуальної власності. У цьому разі відповідальність перед ліцензіаром за дії субліцензіата несе ліцензіат, якщо інше не встановлено ліцензійним договором [5, с.3].

Отже, підсумовуючи вищезазначене, договори у сфері інтелектуальної власності мають відповідати загальним цивільно-правовим вимогам, установленим для договорів. Саме наявність ліцензійного договору у підприємницькій або іншій діяльності має важливе значення для правового регулювання цивільно-правових відносин між їхніми суб'єктами. В тому числі, ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності має велике значення як джерела нарощування експортного потенціалу України та виходу на світовий ринок, а отже, дана тема є актуальною не тільки для вітчизняного законодавства та його суб'єктів, але й для здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. ст.356.
2. Кирилюк А.В. Особливості ліцензійного договору на використання об'єктів інтелектуальної власності / URL: <http://www.apdp.in.ua/v43/17.pdf>.
3. Недогібченко Є.Г. Ліцензія на використання об'єктів інтелектуальної власності / URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/2793/tezypoltavanedogibchenko29022016.pdf>.
4. Бабійчук А. Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності / URL: http://dominanta.od.ua/news/licenzija_na_vikoristannja_ob%92%90%99ekta_prava_intelektualnoi_vlasnosti
5. Дзера О.В. Цивільне право України. Особлива частина / URL: <http://westudents.com.ua/glavy/73375-ltsenzya-na-vikoristannya-obkta-prava-ntelektualno-vlasnost.html>

Білоус Юлія Олександрівна,

студентка четвертого курсу
юридичного факультету Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Новосад Анастасія Сергіївна,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ

З прийняттям Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» [1], з'явився новий для цивільного

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

процесуального законодавства України правовий інститут – процедура врегулювання спору за участю судді.

Дослідженням правового регулювання спору в Україні присвячено чимало робіт вітчизняних вчених, серед яких можна виділити праці Н. М. Грень, З.В. Красіловської, Н. А. Мазаракі, М. Я. Поліщук, Л. Д. Романадзе та ін. Однак, варто звернути увагу, на те, що врегулювання спору за участю судді, на даний період часу, не висвітлювалося в наукових роботах відомих вітчизняних вчених.

Можливість примирення сторін спору в судах через досягнення взаємоприйняттого рішення за сприянням судді завжди була відома як вітчизняному, так і зарубіжному цивільному процесу. Тоді як спосіб урегулювання спорів не є основним завданням цивільного судочинства. Так, ч.1 ст. 2 Цивільного процесуального кодексу (ЦПК) України визначає, що завдання цивільного судочинства – це справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави [2].

Згідно ч. 1 ст. 203 ЦПК України, передбачено дві форми проведення врегулювання спору за участю судді – спільні та закриті наради. Спільні наради проводяться за участю всіх сторін, їх представників та судді. Закриті наради проводяться за ініціативою судді кожною із сторін окремо.

Крім того, ч. 2 ст. 203 ЦПК України суддя спрямовує проведення врегулювання спору за участю судді для досягнення сторонами врегулювання спору. З урахуванням конкретних обставин проведення наради суддя може оголосити перерву в межах строку проведення врегулювання.

Нормами цивільного процесуального законодавства передбачено, що врегулювання спору за участю судді проводиться за згодою сторін до початку розгляду справи по суті. Тобто під час підготовчого засідання може бути вирішено питання щодо згоди сторін взяти участь у даній процедурі. Якщо сторони погодяться врегулювати спір за участю судді, останній виносить відповідну ухвалу. ЦПК України не містить жодних обмежень щодо змісту такої ухвали.

Слід відзначити, що цивільний процесуальний Закон визначає чіткі строки проведення врегулювання спору. Зокрема, спір повинен бути вирішений протягом розумного строку, але не більше тридцяти днів з дня постановлення ухвали про його проведення.

Формат врегулювання передбачає проведення спільних нарад судді зі сторонами. Такі наради проводяться за участю всіх сторін, їхніх представників та судді. Водночас ЦПК України передбачає, що сторони мають право брати участь у таких нарадах у режимі відеоконференції.

На початку проведення першої спільної наради з врегулювання спору суддя роз'яснює сторонам мету, порядок проведення врегулювання спору за участю судді, права та обов'язки сторін. Під час проведення спільних нарад суддя з'ясовує підстави та предмет позову, підстави заперечень, роз'яснює сторонам предмет доказування щодо категорії спору, який розглядається, пропонує сторонам надати пропозиції щодо шляхів мирного врегулювання спору та здійснює інші дії, спрямовані на мирне врегулювання сторонами спору. Суддя може запропонувати сторонам можливий шлях мирного врегулювання спору. При цьому під час проведення врегулювання спору суддя не має права надавати сторонам юридичні поради та рекомендації, надавати оцінку доказів у справі.

Конфіденційною є інформація, отримана будь-якою зі сторін, а також суддею під час проведення врегулювання спору. А також, під час проведення врегулювання спору за участю судді протокол наради не ведеться та не здійснюється фіксування технічними засобами.

За необхідності до участі в нарадах залучається перекладач. Перекладач попереджається про конфіденційний характер інформації, отриманої під час проведення врегулювання спору за участю судді.

Відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження у справі досудового розгляду» від 12 червня 2009 р. № 5 пунктом 3 встановлено, що з метою врегулювання спору до судового розгляду суди повинні з'ясовувати, чи не бажають сторони укласти мирову угоду. При цьому Пленум Верховного Суду України зазначив, що суди повинні вживати дієвих заходів для примирення сторін і врегулювання спору до судового розгляду, дотримуючись при цьому об'єктивності й неупередженості [3].

У свою чергу введення в цивільний процес України такої примирної процедури, як врегулювання спору за участю судді, викликало жваву дискусію в юридичному середовищі та на

сьогодні активно критикується й обговорюється. Зокрема, виникає питання щодо сутності та правової природи вищезазначеної процедури, у тому числі про можливість кваліфікації зазначеного інституту як своєрідної моделі присудової медіації у вітчизняному цивільному процесуальному законодавстві.

Дискусійним є те, що всі «за» та «проти» нової процедури лежать як у площині активної ролі суду в процесі врегулювання спору, так і в співвідношенні понять «медіація» та «врегулювання спору за участю судді», які фактично не є тотожними.

Метою врегулювання спору за участю судді є виключно спроба вирішити спір між сторонами на початку цивільного процесу з економією часу й коштів як сторін, так і держави, а також із можливістю розглянути варіанти вирішення спору. При цьому суддя, на відміну від медіатора, може запропонувати сторонам можливий шлях мирного врегулювання спору.

Варто звернути увагу, на розмежування процедури врегулювання спору за участю судді в цивільному процесі України від консиліації, яка є подібною до медіації, самостійним способом альтернативного вирішення спорів, адже є також добровільною, конфіденційною, гнучкою, зорієнтованою на інтереси сторін процедурою вирішення спору за участю нейтральної особи – консиліатора (примирника). Схожість процедури врегулювання спору за участю судді з консиліацією полягає в тому, що як у ході узгоджуваного примирення консиліатор має право запропонувати сторонам варіанти вирішення спору.

Отже, врегулювання спору за участю судді за новим цивільним процесуальним законодавством України необхідно розглядати як один із видів (типів) медіації. Не дивлячись на свою специфіку та особливості проведення, цьому виду врегулювання спору властиві основні ознаки медіаційної процедури. Вбачається, що закономірним результатом розвитку цивільного процесуального законодавства є поява судової медіації (врегулювання спору за участю судді).

Бібліографічні посилання:

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 15 грудня 2017 р. № 2147-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>.
2. Цивільний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповн. станом на 1 лют. 2018 р.: (офіц. текст). К.: ПАЛІВОДА А. В., 2018. 268 с.
3. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження у справі досудового розгляду: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 р. № 5 / Верховний Суд України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-09>.

Булана Ілона Олександрівна,

студентка другого курсу магістратури юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Новосад Анастасія Сергіївна,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ В ЦПК

Актуальність даної теми полягає в тому, що оновлення нормативно-правових актів на арені юриспруденції в Україні відбувається дуже швидко і практика не встигає співпрацювати з теорією, тому це є глобальною проблемою на сучасному етапі.

Інститут доказів і доказування є невід'ємною складовою внутрішньої системи будь-якої процесуальної галузі права, адже регламентує суспільні відносини, що опосередковують порядок встановлення наявності або відсутності обставин, які мають значення для вирішення справи. За

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

допомогою правового механізму цього інституту забезпечується чітка стадійність доказової діяльності, а також відповідність процесуальної форми доказів установленим у законі вимогам [1].

Згідно з цивільним процесуальним кодексом України ч. 1 ст. 76 (далі ЦПК), доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи [2].

Одним із засобів доказування у цивільному процесі, за допомогою якого суд одержує відомості, які сприяють більш повному та об'єктивному розгляду та вирішенню цивільної справи, є речові докази. Під час встановлення обставин, що мають значення для правильного вирішення цивільної справи, суд повинен в основу своєї діяльності закладати сукупність зібраних по справі доказів. Це є досить важливим, під час прийняття судових рішень, що мають бути законними, правильними і обґрунтованими, наявними у справі доказами, в тому числі і речовими [3].

Згідно з положеннями ст. 97 ЦПК, речовими доказами є предмети матеріального світу, які своїм існуванням, своїми якістьми, властивостями, місцезнаходженням, іншими ознаками дають змогу встановити обставини, що мають значення для справи [2].

Речові докази мають велику перевагу на терезах доказової бази, оскільки вони є такими, які важко знищити, які можна проаналізувати та зробити певні експертизи.

Одним із важливих доказів, який на сьогодні має найбільше поширення, виступають письмові докази, без яких немислима жодна цивільна справа (адже навіть для підтвердження сплати судового збору потрібно подавати письмовий доказ у справу) [4].

Цивільний процесуальний кодекс надає ґрунтовне поняття щодо письмових доказів, отже, згідно ч. 1 ст. 95 письмовими доказами є документи (крім електронних документів), які містять дані про обставини, що мають значення для правильного вирішення спору [2].

Докази є тим базисом, на яких суд ухвалює судові рішення, встановлюючи фактичні обставини справи і усуваючи спірність правовідносин, тим самим відновлює порушене право особи, що звернулася до суду за його захистом [5].

Якщо розглядати сучасний стан правовідносин, то можна помітити, що при демократизації суспільних відносин все більше спеціальної інформації стає менш доступною для громадян. Це стосується не лише персональних даних, але і даних про належність особі житла на праві власності тощо [5].

Згідно з цим, коли існують проблеми з приводу надання доказів осіб, які звернулися за захистом своїх прав до суду для правильного та неупередженого вирішення справи існує витребування доказів судом. Так у ч.1 ст.84 ЦПК зазначається, що учасник справи, у разі неможливості самостійно надати докази, вправі подати клопотання про витребування доказів судом. Таке клопотання повинно бути подане в строк, зазначений у частинах другій та третій статті 83 ЦПК. Якщо таке клопотання заявлено з пропуском встановленого строку, суд залишає його без задоволення, крім випадку, коли особа, яка його подає, обґрунтує неможливість його подання у встановлений строк з причин, що не залежали від неї [2].

Проаналізувавши дане питання можемо зробити висновок про те, що не можна виокремити значущість якихось доказів перед іншими, всі вони є головним із основних способів доведення невинуватості. Є значним інструментом у розгляді справи в суді.

Бібліографічні посилання:

1. Чурпіта Г.В. Правове регулювання інституту доказів і доказування у цивілістичних судочинствах: компаративістський аспект / Криміналістичний вісник. № 1 (21). 2014.
2. Цивільний процесуальний кодекс України : в редакції Закону № 2147-VIII від 03.10.2017 р. – Харків : Право, 2017. 280 с.
3. Лазько О.М. Речові докази у цивільному процесі України: Питання теорії і практики / Цивільне, підприємницьке, господарське та трудове право/ Наше право № 1. 2015. С. 12-15.
4. Немеш П. Ф . Дослідження письмових доказів особистого характеру в цивільному процесі / Форум права. 2015. № 4. С. 201–205.
5. Бадила О. Актуальні питання забезпечення доказів в цивільному процесі України : необхідність законодавчої регламентації / Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 1(99). 2014. С.74-77.

Волочасва Арина Сергіївна,

студентка четвертого курсу
юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Новосад Анастасія Сергіївна,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРУ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖУ ВІДПОВІДНО ДО ЦИВІЛЬНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО КОДЕКСІВ УКРАЇНИ

Оскільки в Україні дуже розгалужена транспортна система, до якої відносять залізничний, автомобільний, морський, річковий, повітряний, трубопровідний транспорт, то на сьогоднішній день дуже розповсюдженим є використання будь-якого транспорту для перевезення вантажу, пасажирів, пошти та інше, так як це дуже зручно, комфортно та саме транспортні перевезення є важливим джерелом поповнення коштів державного бюджету. Транспортні перевезення підтверджуються відповідними транспортними накладними та договорами. Тому, з вищевикладеного пропонуємо розглянути питання, пов'язане з оформленням перевезень, а саме характеристику договору перевезення вантажу відповідно до цивільного та господарського законодавства, так як цей договір є одним із тих видів договорів, який є актуальним на сьогоднішній день, і його роль зростає.

Перевезення вантажів регулюється різними нормативно-правовими актами, такими як Конституцією України, Законами України (далі – ЗУ) «Про транспорт», «Про залізничний транспорт», «Про автомобільний транспорт», Цивільним кодексом України (далі – ЦК України), Господарським кодексом України (далі – ГК України), Статутом залізниць України, Правилами перевезення вантажів та іншими транспортними статутами та нормативно-правовими актами.

Питанням договорів перевезення було присвячено багато праць українських науковців, серед яких: І. О. Безлюдько, І. В. Булгаков, А. В. Волкова, Т. О. Колянковська, В. В. Луць, Г. В. Самойленко, Л. Я. Свистун, Є. Д. Стрельцова, Є. О. Харитонов, М. Л. Шелухін та інші.

Взагалі будь-яка дія в господарському та цивільному законодавстві підтверджується певними документами, в нашому випадку договором, так як саме договірні відносини відіграють важливу роль в нашому житті. Договір – це є угода двох або більше сторін. Відповідно до ч.1 ст. 626 ЦК України, договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків [1].

Розглянемо договір перевезення вантажу і пасажирів. Згідно із ч.1 ст. 909 ЦК України, за договором перевезення вантажу одна сторона (перевізник) зобов'язується доставити довірений їй другою стороною (відправником) вантаж до пункту призначення та видати його особі, яка має право на одержання вантажу (одержувачеві), а відправник зобов'язується сплатити за перевезення вантажу встановлену плату [1]. Договір перевезення вантажу укладається у письмовій формі і підтверджується видачею транспортної накладної, коносаментом (морський транспорт), а також чартером (при перевезенні вантажу морем). Відповідно до ч.1 ст. 307 ГК України, за договором перевезення вантажу одна сторона (перевізник) зобов'язується доставити довірений їй другою стороною (вантажовідправником) вантаж до пункту призначення в установленій законодавством чи договором строк та видати його уповноваженій на одержання вантажу особі (вантажоодержувачу), а вантажовідправник зобов'язується сплатити за перевезення вантажу встановлену плату [2]. Якщо подивитися на обидва визначення договору перевезення в цивільному та господарському праві, то можна сказати, що принципової різниці між ними немає. Сторонами цього договору є перевізник та відправник (вантажовідправник), а одержувач не є стороною договору, але у нього виникають за цим договором певні права та обов'язки.

Даний договір є двостороннім, так як права і обов'язки мають обидві сторони, реальним (вважається укладеним не з моменту досягнення згоди щодо всіх істотних умов договору, а з

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

моменту передачі речі) та відплатним.

Щодо розміру оплати та строку доставки вантажу, то сторони самостійно визначають цей розмір та прописують у договорі.

Необхідно звернути увагу, що для перевезення небезпечних вантажів треба отримати ліцензію відповідно до ЗУ «Про ліцензування видів господарської діяльності», п. 4 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів автомобільним транспортом, міжнародних перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом» [3;4]. Відповідно до ст.1 ЗУ «Про автомобільний транспорт», небезпечними вважаються вантажі, які під час перевезення можуть вибухнути, спровокувати пожежу або пошкодити технічні засоби, прилади, споруди та інші об'єкти [5].

Щодо строку доставки вантажу, то він повинен бути встановлений у самому договорі перевезення сторонами, але бувають певні нюанси. Наприклад, у ч.2 ст.919 ЦК України зазначається, що якщо вантаж, не виданий одержувачеві на його вимогу протягом тридцяти днів після спливу строку доставки, то він вважається втраченим. А що ж робити, якщо одержувачеві був переданий вантаж після спливу строку доставки? В такому випадку, одержувач повинен прийняти вантаж та повернути суму перевізникові, що була йому виплачена за втрату вантажу [1].

Також в договорі повинні бути прописані умови щодо прав та обов'язків сторін, які зазначені у відповідних нормативно-правових актах, які регулюють дані відносини; щодо відповідальності сторін за договором перевезення. Відповідальність перевізника регулюється ст. ст. 921, 923, 924 ЦК України:

- ненадання транспортного засобу для перевезення;
- прострочення доставки вантажу;
- втрата, нестача, псування або пошкодження вантажу, багажу, пошти.

В свою чергу, відправник несе відповідальність тільки за ст. 921 ЦК України – за невикористання наданого транспортного засобу.

І дуже цікавим є той факт, що строк позовної давності за договором перевезення вантажу становить 1 рік, при тому, що загальний строк позовної давності встановлюється 3 роки (ч.3 ст.925 ЦК України).

Отже, із вищевикладених обставин, можна зробити висновок, що не завжди в житті все реалізується так як прописано в законах України, особливо це стосується договорів перевезення. Дуже багато існує спорів щодо перевезення вантажів, багажу, коли перевізник не створює ті належні умови для безпеки та схоронності вантажу, хоча так повинно все таки бути. Також в цій сфері існує дуже багато прогалин, які потребують подальшого вдосконалення, розроблення та доповнення, щоб дійсно все ефективно працювало в реальному житті.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02 березня 2015 р. № 222-VIII // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19>.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів автомобільним транспортом, міжнародних перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом» від 02 грудня 2015 р. № 1001-2015-п // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2015-p>.
5. Закон України «Про автомобільний транспорт» від 05 квітня 2001 р. № 2344-III // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14>.

Голубєва Олена Вікторівна,

студентка другого курсу магістратури юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Новосад Анастасія Сергіївна,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДОКАЗУВАННЯ ПРИ ЗАХИСТІ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Сьогоденний спосіб життя є невід'ємним від Інтернет-мережі. Постійне використання Інтернету зумовлює його наповнення різного роду результатами творчої діяльності, об'єктами права інтелектуальної власності, авторство на які важко захистити.

Всі інформаційні дані, об'єкти права інтелектуальної власності в Інтернеті, можна поділити на три категорії: 1) закрита для публічного доступу інформація; 2) інформація відкрита вузькому колу осіб і 3) інформація, відкрита для широкого кола осіб. Дві останні категорії передбачають таку основну проблему для захисту прав інтелектуальної власності як «піратство», коли будь-який користувач, якому доступний перегляд інформації, може скопіювати, зберегти, переробити, розповсюдити та будь-яким іншим чином використати інтелектуальну власність іншої особи, без її на те згоди. Ланцюжкова реакція робить блискавичним розповсюдження інформації як в мережі Інтернет, так і поза її межами. І саме через це практично унеможливується контроль за розповсюдженням об'єктів права інтелектуальної власності в глобальній мережі. Стосовно ж першої категорії, закритої для публічного доступу інформації, – ситуація інакша. У даному випадку проблема полягає у тому, що: 1) потрапляючи до мережі, всі об'єкти права інтелектуальної власності раз і назавжди стають частиною глобальної інформаційної павутини і видалити їх практично неможливо, тим паче для звичайного пересічного громадянина, тобто, одноразово завантаживши у мережу будь-яку інформацію (наприклад, особисті напрацювання, відображені в текстовому, мультимедійному, відео-, аудіоформаті чи будь-якому іншому вигляді, котрі можуть містити не тільки новизну, а також і суспільно-корисні ідеї, можуть бути розцінені як винаходи, відкриття тощо, особливо це стосується людей, безпосередньо пов'язаних із новаторською діяльністю на професійних засадах), ми фактично втрачаємо як права розпорядження, володіння та користування цими об'єктами, так і майнові та особисті немайнові права, оскільки навіть маючи бажання, не зможемо видалити їх із мережі, а отже і не зможемо контролювати їх подальше використання, тобто втрачається право інтелектуальної власності на ці об'єкти; 2) в Інтернеті практично не існує такого поняття як «абсолютна конфіденційність», тобто є користувачі, котрі все одно мають доступ до цієї інформації – власники тих сайтів, соціальних мереж та серверів, на які завантажуються об'єкти права інтелектуальної власності, а також ті, хто «повною мірою використовує потенціал Інтернет-мережі» (служби безпеки різних країн, організації, що накопичують та торгують інформацією, окремі кіберзлочинці тощо).

Так, у всіх категоріях наявні порушення прав інтелектуальної власності. В сьогоденних реаліях захищати ці права складно. Проте захист є необхідним і, аналізуючи закордонний досвід – він можливий. Зростає кількість тих, хто працює в Інтернеті, використовуючи мережу для роботи - завантажує інформацію, яка є цінною і якою можна скористатися в злочинних цілях. Так і постає питання про захист прав на результати духовної, науково-технічної творчості, на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг, на нетрадиційні результати творчої діяльності, одним словом – на об'єкти права інтелектуальної власності в мережі Інтернет.

До найбільш застосованих механізмів захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет належать: захист прав у судовому порядку, в адміністративно-правовому порядку, а також самозахист прав. Але практика отримання захисту прав інтелектуальної власності, порушених у мережі Інтернет, в судових органах виявила такі проблеми, як відсутність належного законодавчого регулювання відносин, що складаються із застосуванням засобів електронного та цифрового зв'язку,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

на національному рівні; можливість доступу до мережі з будь-якого місця; складність визначення порушника, який дійсно вчинив порушення, та доведення його вини; неможливість представлення належних та допустимих доказів, що зумовлена електронною формою листування та укладення угод [2, с. 9]. Найбільшою проблемою у захисті прав на об'єкти інтелектуальної власності в мережі Інтернет є доказування, оскільки для захисту необхідно довести своє авторство.

Стаття 76 Цивільного процесуального кодексу України визначає, що доказами є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. У випадку порушення авторських прав у мережі Інтернет такими даними можуть виступати публікації спірних об'єктів виключних прав на матеріальних носіях, нотаріальне засвідчення дати створення твору, дані пошукових Інтернет-систем, Інтернет-провайдерів, хостінг-провайдерів тощо. Однак, практично вагому доказову базу дуже важко зібрати [1, с. 28].

Часткове вирішення цього питання може виразитись у створенні державної електронної програми, котра могла б стати джерелом офіційних доказів того - де, коли і хто першим завантажив (розмістив) конкретний об'єкт права інтелектуальної власності у мережу Інтернет, а відтак можна буде визначити і довести авторство, а отже і захистити права. Звісно, так постане питання про порушення приватності і конфіденційності з боку держави. Проте, якщо протиставити один-одному всі важелі «за» та «проти», якщо звернутись до досвіду зарубіжних країн, то ідея контролю з боку держави не є вже такою і поганою: якщо мережа Інтернет у будь-якому випадку не є конфіденційною, якщо в ній немає ніяких гарантій дотримання прав громадян, якщо все одно є безліч різних «користувачів», які відслідковують, аналізують, систематизують, чи в гіршому випадку, використовують в цілях, що прямо шкодять правам творців - об'єкти інтелектуальної власності в мережі Інтернет, а служби безпеки все одно тим чи іншим чином використовують мережу для протидії злочинності, то можливо доцільно було б створити офіційне підґрунтя для захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності? Тобто, по-суті, створити комп'ютерну програму, котра в разі необхідності (в разі наявності конкретного провадження про порушення прав інтелектуальної власності) могла б відшукати серед глобальної мережі конкретні об'єкти і встановити час, місце та особу, котра першою завантажила цей об'єкт до мережі (всі ці дані все одно, у будь-якому випадку, знаходяться у просторі Інтернету). Звісно, це не гарантує, що факт завантаження об'єкту права інтелектуальної власності до мережі стовідсотково є доказом авторства, проте запровадження такої системи внесло б набагато більше ясності у справу і дало б хоч якусь реальну змогу захистити доказами право інтелектуальної власності в мережі Інтернет.

На сьогодні в Україні існує безліч випадків порушення прав інтелектуальної власності в Інтернет-мережі, які важко захищати. Особливу складність має доказування авторства. Реальна змога захистити доказами право інтелектуальної власності в мережі Інтернет – це створення державної електронної програми, котра стала б джерелом офіційних доказів, виходячи із даних того - де, коли і хто першим завантажив (розмістив) конкретний об'єкт права інтелектуальної власності у Інтернет-мережу, це дало б змогу визначити і довести авторство, а отже і захистити права інтелектуальної власності в мережі Інтернет.

Бібліографічні посилання:

1. Аврамова О.Є., Разіна О.І. Проблеми захисту авторських прав в Інтернеті / Вісник НТУ «ХП». 2013 № 6(980). С. 26-29.
2. Атаманова Ю. Є. Захист прав інтелектуальної власності у мережі Інтернет / Право та інновації № 3 (7) 2014. С. 7-14.
3. Денисюк М. Інтелектуальна власність та Інтернет: нові можливості чи нові проблеми? / Інтелектуальна власність. 2009. № 6. С. 9-12.
4. Шевченко В. В. Системи захисту інформації в умовах підвищеної інтернет-злочинності / Педагогічні науки Випуск 119. 2014. С. 211-216.

Дитюк Олег Анатолійович,

студент другого курсу магістратури юридичного факультету

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Новосад Анастасія Сергіївна,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СПРОЩЕНЕ ПОЗОВНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Судова реформа набрала невпинних обертів і після закінчення першого етапу, результатом якого є формуванням нового Верховного суду, почався другий етап. Президент всіляко сприяє реорганізації судової системи, своїми указами ліквідує, реорганізовує та створює нові суди. Результатом цього багато фахівців в галузі права можуть отримати посаду судді чи помічника судді пройшовши антикорупційну перевірку. Не обійшла судова реформа, звичайно, й застарілі нормативно-правові акти. З 15.12.2017 р. набрав чинності Закон України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів». ЦПК, як й інші процесуальні кодекси, містить чимало помітних нових процесуальних інструментів та правил, які заслуговують на увагу з точки зору практичного застосування. Однією з таких новацій є здійснення цивільного судочинства за правилами спрощеного позовного провадження.

Відповідно до ч.4 ст. 19 ЦПК спрощене позовне провадження призначене для розгляду малозначних справ, справ, що виникають з трудових відносин, справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи. Так, відповідно до ст. 275 ЦПК, суд розглядає справи у порядку спрощеного позовного провадження протягом розумного строку, але не більше шістдесяті днів з дня відкриття провадження у справі. Відповідно до ч.1 ст. 274 ЦПК у порядку спрощеного позовного провадження розглядаються справи: 1) малозначні справи; 2) що виникають з трудових відносин. Дані справи розглядаються в порядку спрощеного провадження в імперативному порядку [1].

Слід зауважити, що термін «малозначні справи» потрібно розуміти як правову категорію, яка закріплена законодавцем і яку не потрібно розглядати з точки зору значення чи оцінки справи сторонами чи судом.

Відповідно до ч.6 ст.19 ЦПК малозначними справами є: 1) справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (на 1 січня 2018 р. — 176 200 грн.); 2) справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (на 1 січня 2018 р. — 881 тис. грн). Кодексом також визначена ще одна категорія справ, які можуть бути розглянуті в порядку спрощеного провадження. Відповідно до ч.2 ст.274 ЦПК: «У порядку спрощеного позовного провадження може бути розглянута будь-яка справа, віднесена до юрисдикції суду, за винятком справ, зазначених у частині четвертій цієї статті». Фактично законодавець використовує диспозитивний принцип віднесення судом справ до категорії малозначних [2].

На стадії вирішення питання про відкриття справи суддя повинен вирішити питання щодо малозначності або чи є підстави визнати її такою. Якщо справа є малозначною згідно закону то визнавати її такою немає необхідності, достатньо буде в ухвалі констатувати ознаку малозначності справи, з огляду на закон, та відкрити провадження в малозначній справі для її розгляду в порядку спрощеного позовного провадження. Також суд, за клопотанням сторони може визнати справу малозначною, яка в законі прямо не визначена, але законом не заборонена для розгляду в порядку спрощеного позовного провадження та має інші ознаки малозначності. Як вже було зазначено, суд

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

користується диспозитивним принципом віднесення справи до категорії малозначних якщо позивач доведе що такі ознаки в справі є. Відповідно до самого визначення позовного спрощеного провадження до нього не діють правила про подання відповідачем заперечень проти розгляду такого провадження. Також ЦПК дозволяє позивачу скористатися перевагами спрощеного позовного провадження шляхом подання клопотання про розгляд судом будь-якої справи в порядку спрощеного позовного провадження, якщо наведені аргументи суд оцінює як такі, що відповідають критерію малозначності то далі у процесуальному порядку питають думку відповідача з приводу проведення розгляду справи в спрощеному провадженні. В результаті суддя, зваживши аргументи позивача «за» і заперечення відповідача «проти», вирішує клопотання позивача по суті [2].

Результати розгляду цивільних справ у спрощеному порядку виражаються в судовому рішенні особливої форми. Тобто, до нього процесуальним законом передбачені окремі вимоги, які відрізняються від загальних вимог до рішень суду в позовному провадженні настільки – наскільки це впливає із природи та функціональності спрощених проваджень (наприклад, вимоги до судового наказу передбачені в ст. 103 ЦПК України). Особливість судового рішення може полягати у: вимогах до змісту (у тому числі назві судового рішення), форми, правилах набуття судовим рішенням законної сили. Прикладом може послужити випадок, коли строк набрання законної сили та початок відліку строку на оскарження судового рішення ставиться в залежність від отримання його стороною [3].

Отже, не завжди віднесення справи до малозначної є приводом для розгляду її шляхом спрощеного позовного провадження, що є позитивним моментом, адже спрощене позовне провадження має ряд переваг над звичайним позовним провадженням. В Конституцію України 26 січня 2016 року були внесені зміни щодо наділення адвокатів виключним правом на представництво в судах. Точилися дискусії, виявилось багато незадоволених такими радикальними змінами. В сухому залишку маємо те, що з 2019 року тільки адвокати матимуть право представляти громадян у судах, але крім малозначних справ. Ось тут і можна скористатися можливостями спрощеного позовного провадження. Також, безперечно, швидкість розгляду є привабливою умовою.

Не менш цікавою умовою є те, що рішення судів у малозначних справах не підлягають оскарженню в касаційному порядку, хоча інші справи які розглянуті в порядку спрощеного позовного провадження таки підлягають касаційному оскарженню. Нехтування правом оскарження здаються виправданими, зважаючи на цілі запровадження спрощеного провадження.

Не можна сказати що розгляд справ в порядку спрощеного позовного провадження є панацеєю від затягування справ, монополії адвокатів та інших вад національного судочинства, які тягнуться ще з років відокремлення України від СРСР, але голі цифри можуть підтвердити очікування оптимістів щодо популяризації такого виду провадження серед громадян. За заданими параметрами пошуку в ЄДРСР за контекстом «відкрити в порядку спрощеного провадження» серед ухвал, постановлених судами першої інстанції у порядку цивільного судочинства, станом на 29 жовтня 2018 року в Реєстрі налічувалося 323759 таких ухвал.

Проаналізувавши ознаки спрощеного позовного провадження та та їх змістового наповнення а також такого поняття як малозначні справи, можна дійти до висновку, що запровадження у новому цивільному процесуальному законодавстві такої категорії, як малозначні справи не є «обмеженням доступу громадян до правосуддя», а навпаки - спроба пришвидшити вирішення певної категорії справ, здешевлення «послуг» суду та подолання правового конфлікту. Спрощене провадження як особлива форма розгляду спору наділене низкою якісно нових ознак які виділяють його з поміж інших форм.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2004 № 40-41, 42. Ст.492. - URL <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
2. Спрощене провадження як новела Цивільного процесуального кодексу України [Електронний ресурс] /Шевєрдін Максим / URL: [https:// sud.ua/ru/news/blog/114146-sproschene-provadhennya-yak-novela-tsilivnogo-protsesualnogo-kodeksu-ukrayini](https://sud.ua/ru/news/blog/114146-sproschene-provadhennya-yak-novela-tsilivnogo-protsesualnogo-kodeksu-ukrayini).
3. Спрощене провадження як модель цивільного судочинства / О. Ю. Зуб / Проблеми законності. 2015. Вип. 131. С. 62-70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2015_131_9.

Лапко Анастасія Григорівна,

студентка другого курсу юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Новосад Анастасія Сергіївна,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Україна має статус демократичної правової держави, невід'ємною ознакою такої характеристики є гарантування прав та свобод громадян на вільну літературну, художню, наукову і технічну творчість, реалізацію результатів своєї творчості та захист цих результатів, які закріплюються законодавством як права інтелектуальної власності. У реалізації зазначених прав постає проблема їх порушення, що викликає потребу зазначення наслідків таких неправомірних дій. У зв'язку з цим питання щодо захисту, дотримання прав реалізації, встановлення наслідків порушення цих прав є дуже актуальним.

З розвитком технологій та збільшенням об'єктів інтелектуальної власності дослідженням теоретичних питань, розробкою наукових досліджень займаються все більше науковців та учених-юристів, а саме П. Андрушко, П. Бондаренко, В. Белевцева, В. Гулькевич, А. Керімова, М. Галянтич, І. Дзера, В. Ковальський, А. Коваль, О. Підпригора, О. Ришкова, Р. Томма та інші.

На сьогоднішній день багато питань, що стосуються цієї сфери діяльності, так і залишилися неврегульованими і викликано це насамперед різноманіттям об'єктів інтелектуальної власності. До об'єктів права інтелектуальної власності згідно зі ст. 420 ЦКУ належать: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування (топографії) інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні тасмниці. З наведеного переліку об'єктів права інтелектуальної власності зрозуміло, що майже будь-яка підприємницька діяльність так чи інакше стикається з використанням об'єктів інтелектуальної власності [3, с. 256].

Порушення прав інтелектуальної власності, невизнання цього права чи посягання на нього тягне за собою відповідальність, передбачену ЦКУ, іншими законами або договором (ст. 431 ЦКУ). Кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності. При цьому суд у випадках і в порядку, встановлених законом, може відповідно до ст. 432 ЦКУ прийняти рішення. При цьому ст. 52 Закону України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ «Про авторське право та суміжні права» (далі – Закон про авторське право) передбачає право осіб, в тому числі на звернення до інших органів відповідно до їх компетенції.

Також відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності передбачається у Кодексі України по адміністративні правопорушення, зокрема це такі санкції як: накладення штрафу за НМДГ або конфіскація незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів призначених для її виготовлення, конфіскація фільмокопій та грошових коштів, отриманих від їх демонстрування, продажу або передачі в прокат, конфіскація примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних при їх незаконному використанні, розповсюдженні та демонструванні [3, с. 257].

Регулювання у сфері інтелектуальної власності проводить також Державний інспектор з питань інтелектуальної власності Міністерства економічного розвитку і торгівлі, МОН України, Служба безпеки України, МВС України, Державна митна служба України, Антимонопольний комітет України та ін.

Санкції за порушення у сфері інтелектуальної власності передбачені Кримінальним кодексом України, зокрема, такі як: штраф за НМДГ; виправні роботи; позбавлення волі;

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю (ст. 176, 177, 203, 229, 232 КК).

Таким чином, на підставі викладеного можна зазначити, що законодавство України має велику кількість нормативних актів, що регулюють відносини у сфері інтелектуальної власності і встановлюють перелік санкцій за протиправне використання, розповсюдження, демонстрування та інші незаконні дії з об'єктами інтелектуальної власності. Також існують спеціальні органи, які регулюють дотримання законності у цій сфері. За порушення прав інтелектуальної власності може настати цивільна, кримінальна, адміністративна відповідальності, а також можуть накладатись штрафні санкції.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. / Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 р. / Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40 – 44. Ст. 356.
3. Микитин В. Наслідки порушення права інтелектуальної власності. Часопис Київського університету права. 2012. № 2. С. 256 – 261.
4. Микитин В. Захист порушених прав на об'єкти інтелектуальної власності: деякі теоретичні аспекти. Цивільний право і процес. 2016. № 7. С. 15 – 20.
5. Тімашов В. Юридична відповідальність за порушення права інтелектуальної власності. Цивільне право і процес. 2016. № 2. С. 38 – 42.

Мамчур М. І.,

студентка другого курсу юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ,
Науковий керівник:

Новосад Анастасія Сергіївна,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ПОРЯДОК ВИЗНАННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ БЕЗВІСТІ ВІДСУТНЬОЮ АБО
ОГОЛОШЕННЯ ПОМЕРЛОЮ**

На сьогоднішній день тема є актуальною з огляду на те, що існує багато суперечностей, які потребують вирішення на даному етапі розвитку українського законодавства.

Дослідженням цього питання займалися у різні часи такі автори, як В. Бобко, Т. Лісніча, А. Зинов'єва, І. Власюк, Д. Нікітін, О. Шиманович, Л. Кулицька та інші, підходи яких використано в наукових виданнях. [1, с. 128].

Перш ніж розкрити поняття особи безвісті відсутньої та оголошення померлою було б доречно спочатку надати визначення поняттю фізичної особи.

Фізична особа – це людина, як учасник цивільних відносин, яким може виступати громадянин України, іноземець, особа без громадянства. Існує певна сукупність суспільних та природних ознак і властивостей, які відрізняють фізичну особу серед інших учасників цивільних правовідносин, у тому числі й інших фізичних осіб [2, с. 175].

Порядок визнання фізичної особи безвісно відсутньою передбачений статтею 43 ЦК України: фізична особа може бути визнана судом безвісно відсутньою, якщо протягом одного року в місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування.

У разі неможливості встановити день одержання останніх відомостей про місце перебування особи початком її безвісної відсутності вважається перше число місяця, що йде за тим, у якому були одержані такі відомості, а в разі неможливості встановити цей місяць - перше січня наступного року.

Порядок визнання фізичної особи безвісно відсутньою встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України [3].

Т. В. Корчак вважає, що встановлення умов оголошення фізичної особи померлою і моменту з якого настають відповідні наслідки є принциповими питаннями вітчизняної практики правозастосування. Необхідно зважати і на те, що сучасна практика свідчить про існування випадків, коли особи, які були оголошені померлими, згодом, були визнані живими, є достатньо рідкісними. [5, с. 49-50]

Відповідно до ст. 46 ЦК фізична особа може бути оголошена судом померлою, якщо у місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування протягом трьох років, а якщо вона пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку, - протягом шести місяців, а за можливості вважати фізичну особу загиблою від певного нещасного випадку або інших обставин внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру - протягом одного місяця після завершення роботи спеціальної комісії, утвореної внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Фізична особа, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена судом померлою після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій. З урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою і до спливу цього строку, але не раніше спливу шести місяців.

Фізична особа оголошується померлою від дня набрання законної сили рішенням суду про це. Фізична особа, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави припустити її загибель від певного нещасного випадку або у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена померлою від дня її вірогідної смерті.

Порядок оголошення фізичної особи померлою встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України [3].

Порядок оголошення фізичної особи померлою або визнання її безвісно відсутньою, законодавством передбачається судовий порядок встановлення фактів у порядку окремого провадження. Особливістю цієї категорії справ є те, що рішення суду про безвісну відсутність фізичної особи базується на юридичному припущенні знаходження особи в живих, а при оголошенні її померлою – на юридичному припущенні смерті особи. Застосування заявником правової презумпції викликано тим, що у заявника немає і, як правило, не може бути доказів що до життя чи смерті певної людини. Тому шляхом доказування ці факти довести взагалі майже не можливо. У цій категорії справ чітко виражається принцип активності суду в процесі, чого немає у змагальному процесі та деяке обмеження принципу змагальності, який властивий для справ окремого провадження. Це виправдано тим, що рішення суду дуже впливає на законні права та інтереси відсутньої особи, процесуальне право якої на участь у процесі не може бути реалізоване [4, с. 86].

У разі тривалої відсутності фізичної особи за постійним місцем проживання та за відсутності відомостей про місце її перебування, а також залежно від терміну відсутності, зацікавлені особи можуть у порядку ст.ст.ст. 4, 305 ЦПК і ст.ст. 43, 46 ЦК звернутись до суду із заявою про визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи про оголошення її померлою [4, с. 86].

У цих справах мають право приймати участь заявники та зацікавлені особи. Проте чинне законодавство не містить легального визначення заявників і заінтересованих осіб. Зокрема від деяких інших справ окремого провадження, ЦПК України не визначає не перелік осіб, які вправі подати до суду заяву про визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою. Тому слід виходити із загального положення цивільного процесу про те, що до суду має право звернутися будь яка особа, яка заінтересована в зміні правового стану відсутньої особи (ст. 4 ЦПК). Для цього треба довести наявність суб'єктивного юридичного інтересу. Наявність у заявника юридичного інтересу може призвести до правових наслідків, які породжує факт визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою [4, с. 86-87].

За законодавством України визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою зумовлює правових наслідків, які виявляються у: праві на розірвання шлюбу з настання безвісно відсутньою особою у простішому порядку, тобто в органах РАЦСу; праві на припинення шлюбу з громадянином, який оголошений судом померлим; надання пенсій у разі втрати годувальника; встановленні опіки над майном особи, яка визнана безвісно відсутньою; праві на

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

одержання утримання з майна безвісно відсутньої особи; надання спадщини у випадку оголошення особи померлою; праві спадкування майна особи, яка оголошена померлою; праві кредиторів вимагати виплатити заборгованості за зобов'язаннями безвісно відсутнього громадянина; припинення дії довіреності тощо [4, с.87].

Таким чином, як заявники можуть виступати: фізичні особи, яким встановлення цих фактів необхідне для здійснення суб'єктивних або охоронюваних законом інтересів (наприклад, дружина або чоловік, батьки, діти, спадкоємці); органи опіки та піклування – при вирішенні питань про вжиття заходів щодо охорони майна безвісно відсутнього; прокурор, органи державної влади та місцевого самоврядування в разі необхідності захисту прав неповнолітніх дітей; банк у випадку тривалої відсутності одержувача позички тощо. Отже, заявниками можуть бути також юридичні особи, які мають правову мету в одержанні судового рішення. Але слід погодитись з Бобко В. Г., який вважає, що органи внутрішніх справ не можуть бути заявниками у цих справах. Це пояснюється тим, що органи внутрішніх справ не мають у справі матеріально-правової заінтересованості, а також закон не надає їм права на звернення до суду в інтересах інших осіб. Крім того, розшук громадян входить у службові обов'язки органів міліції. Тому органи внутрішніх справ не можуть виступати заявниками й у своїх власних інтересах [4, с.87].

Отже, із вище зазначеного можна зробити висновок, що визнання особи безвісті відсутньою чи померлою, може визнаватися тільки за рішенням суду. Також можна стверджувати, що визнання - це порядок визначення судом, за яким виносяться рішення і роз'яснюється, чи справді людина зникла безвісті чи загинула. Проблемою є те, що чинним законодавством чітко не визначено заявників, а отже, до суду може звернути будь-яка заінтересована особа, чи фізична чи юридична. Обов'язковим є те, що у заяві має вказуватися мета і обставини, які можуть бути доказом зникнення чи загибелі особи.

Бібліографічні посилання:

1. Січко Д.С.Окремі проблеми поновлення правового статусу особи, яка була визнана безвісно відсутньою або оголошена померлою та з'явилась: Науковий вісник Ужгородського національного університету. Ужгород. 2014. С. 128-121.
2. Корчак Т.В., Цивільно правові наслідки оголошення фізичної особи померлою у сфері спадкових відносин: Науковий вісник Ужгородського національного університету. Ужгород. 2015. С. 174-177.
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435– IV станом на 06 вересня 2018 року / Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40 – 44. Ст. 356 (із змінами). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
4. Шиманович О. М. Процесуальні особливості розгляду судом справ про визнання фізичної особи безвісно відсутньої та оголошення її померлою: URL: http://sn-law.cfuv.ru/wp-content/uploads/2016/12/12_shimanovich.pdf.
5. Корчак Т.В. Цивільно-правові наслідки Оголошення фізичної особи померлою за законодавством України: дисертація. Харків – 2017. 178с. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Korchak/d_Korchak.pdf.

Нестерчук Єлизавета Сергіївна,

студентка другого курсу юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Новосад Анастасія Сергіївна,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СПАДКОВОГО РИМСЬКОГО ПРАВА ТА СПАДКОВОГО СУЧАСНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Сучасне цивільне законодавство перебуває під впливом норм римського приватного права, свідчить про те, що сьгоднішнє законодавство має схожі риси з нормами римського права, а в деяких випадках повністю повторює його. Саме тому вважаємо за необхідне провести порівняльну характеристику положень римського приватного права та чинного цивільного законодавства щодо регулювання питань у спадкових правовідносинах та деяких інших нормативно-правових актів.

Норми спадкового права почали активно розвиватися ще за часів Стародавнього Риму. На кожному етапі розвитку зміст спадкового права зазнавав певних формацій та перетворень, що були пов'язані з розвитком держави, особливо її соціальної та економічної сфери. Хоча на всіх стадіях основою незмінно залишалося майнове правонаступництво.

Особливістю римського спадкового права є те, що воно розвивалося паралельно з інститутом власності та сім'ї, адже мало сімейний характер зумовлений всеохоплюючою та абсолютною владою батька. Це означає, що власність зберігалася в межах однієї сім'ї, одного роду.

Спадкування в римському праві, тобто перехід сукупності прав та обов'язків (спадщини) від спадкодавця до спадкоємця, могло здійснюватися як за заповітом, так і за законом. Але спадкування за законом було можливе лише у трьох випадках: якщо заповіт не було складено, якщо заповіт було визнано недійсним, якщо особа, що мала право на спадкування за заповітом відмовилася від майна померлого. Окрім цього, неможливим було одночасне спадкування за законом і за заповітом, тобто не могла одна частина майна перейти до спадкоємця за заповітом, а інша частина цього ж майна до спадкоємця за законом.

Поряд з спадкуванням за законом і заповітом існувало сингулярне правонаступництво. Сингулярне правонаступництво – це надання особі певних прав без покладання на неї обов'язків. Воно існувало в двох формах: легат та фідейкоміс.

Легат — це заповідальний відказ, безоплатне заповідальне розпорядження спадкодавця, яке робилося в заповіті, щодо надання спадкоємцям деяких грошових сум або речей визначеній особі, на підставі чого виникало сингулярне спадкування. Предметом легату могло бути все те, що перебувало в обороті, і те, що мало для легатарія економічний або моральний інтерес.

Фідейкоміс – це неформальний легат, усне або письмове розпорядження останньої волі спадкодавця, через яке він під чесне слово зобов'язує спадкодавця видати третій особі спадщину або її частку.

Слід звернути увагу на важливий принцип спадкування в Стародавньому Римі, який полягав в тому, що спадщина залишалася власністю спадкодавця, незважаючи на смерть цієї особи, до моменту прийняття її у власність спадкоємцем. Це майно не визнавалося «нічим», мало статус власності померлої фізичної особи, а саме тому могли збільшуватися чи зменшуватися в розмірах. Поки майно перебувало в такому стані його називали «лежача спадщина».

Якщо звернутися до сучасного спадкового права, то ми бачимо суттєву схожість. Так, сучасне спадкове право також забезпечує та охороняє перехід майна від померлого до його правонаступника. Ці норми закріплені в Цивільному кодексі України, а деякі положення також містяться в інших нормативних актах — наприклад, у Законі України «Про нотаріат».

На сьгоднішній день, спадкове право України також включає поділ на два види спадкування: за законом або за заповітом, але сингулярного правонаступництва в сучасному Цивільному кодексі не передбачено.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

За часів Стародавнього Риму особа мала право відмовитися від прийняття спадщини, аналогічне положення існує і в сучасному спадковому праві. Так, можливість встановлювати в заповіті заповідальний відказ передбачена ч. 1 ст. 1237 ЦК України, що має назву «Право заповідача на заповідальний відказ», відповідно до якої заповідач має право зробити у заповіті заповідальний відказ. Аналогічне положення передбачено також п. п. 4 абз. 1 п. 16 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. № 7, в якому вказується право заповідача зробити в заповіті заповідальний відказ.

Ще одна важлива спільна риса полягає в тому, що право на спадщину мали особи, які є живими на час відкриття спадщини, а також особи, які були зачаті за життя спадкодавця та народжені живими протягом 9 місяців після його смерті.

Хоча існують і певні розбіжності в змісті. Наприклад, за часів римського права існувало поняття як «обов'язкове спадкування». Це положення застосовувалося в тому випадку, коли померлий не включав до свого заповіту найближчих родичів, які сприяли накопиченню майна та статків померлого. Окрім цього, якщо спадкодавець не призначав спадщину або не усував від спадщини своїх прямих спадкоємців, то заповіт визнавався не дійсним, а спадкування здійснювалося за законом. Сучасне спадкове право має певні доповнення як в сфері спадкування за заповітом, так і за законом. Наприклад, сьогодні спадкоємцями за заповітом можуть виступати й юридичні особи.

Підсумовуючи усе вище зазначене можемо зробити висновок, що сучасні норми спадкування в Україні базуються на сталих, основних положеннях римського спадкового права. На це прямо вказують суттєві схожості між цими двома системами. Сучасні положення лише зазнали певних формацій та доповнень під впливом вимог які ставить сучасне суспільство.

Бібліографічні посилання:

1. Борисова В. І., Баранова Л. М. Основи римського приватного права: підручник. Харків: Право, 2008. 226 с.
2. Васильченко В. В. Римське спадкове право на тлі сучасного права. Спадкове право. Запоріжжя: Верже. 1999. С. 130.
3. Васильченко В. В. Рецепція римського спадкового права в сучасному праві України: дис. ... д-ра канд. юрид. наук. Київ, 1997. 175 с.
4. Заїка Ю. О. Спадкове право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2009. 288 с.
5. Закон України «Про нотаріат» URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
6. Новицький І. Б. Римське право: підручник. Москва: Юрайт, 2015. С. 298.
7. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. «Про судову практику у справах про спадкування» URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>
8. Фурса С. Я. Становлення і розвиток спадкування в Україні. Юриспруденція: теорія і практика. 2007. № 11. С. 28–43.
9. Цибульська О. Ю. Актуальність проблеми держави і права: зб. Наук. Пр. Одеса: Юрид. літ-ра, 2012. 378–383 с.
10. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України, 2003. № 40–44. Розділ 84 – 90.
11. Шахрайчук І. А. Спадкове право України (ретроспективний аналіз): навч. посіб. Дніпро: ДНУ, 2000. 224 с.
12. Шевчук Л. В. Поняття заповідального відказу. Науковий вісник Чернівецького університету. Ч., 1999. Вип. 48. С. 30–34.

Олійник Яна Анатоліївна,

студентка другого курсу магістратури юридичного факультету

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Новосад Анастасія Сергіївна,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЕКСПЕРТ З ПИТАНЬ ПРАВА В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Однією із новел, яка присутня в оновленому Цивільному процесуальному кодексі України є запровадження інституту експерта з питань права, що викликало занепокоєння серед правників. Так, існує думка, що введення в судовий процес експерта, який надаватиме свої висновки з питань права, суперечить принципу «*jus novit curia*» («суд знає право»), який означає, що кожен професійний суддя є юристом, тобто по суті він сам і є експертом з правових питань і повинен краще за будь-якого спеціаліста самостійно їх вирішувати [1].

Окремі аспекти даного питання вивчали такі науковці, як М. Корнієнко, Н. Зозуля, О. Кармаза, Д. Кушерець, В. В. Сулім, Т. В. Туз тощо.

Метою даної роботи є визначення ролі експерта з питань права в цивільному судочинстві України, а також недоліків і переваг регламентації даного інституту.

Відповідно до ч. 1 ст. 73 Цивільного процесуального кодексу України (далі ЦПК України), як експерт з питань права може залучатися особа, яка має науковий ступінь та є визнаним фахівцем у галузі права. Рішення про допуск до участі в справі експерта з питань права та долучення його висновку до матеріалів справи ухвалюється судом [2].

Натомість правова конструкція «визнаний фахівець у галузі права» є дискусійною, оскільки має оцінний характер, а тому на практиці виникнуть проблеми із пошуком «визнаних фахівців» у галузі права. У зв'язку з цим, деякі автори, вважають, що під час прийняття судом рішення про допуск експерта з питань права до участі в справі та долучення його висновку до матеріалів справи варто брати до уваги такі критерії, як досвід наукової роботи в галузі права; наявність наукових публікацій у фахових виданнях України й іноземних держав, включених до міжнародних наукометричних баз даних, та опублікованих після присудження наукового ступеня; наявність документа, що підтверджує присвоєння вченого звання; ступінь активності участі в конференціях, симпозиумах, круглих столах, яка підтверджується опублікуванням тез його виступу; стажування й навчання за кордоном, які підтверджуються відповідними документами та які легалізовані в порядку, встановленому чинними міжнародними договорами України, тощо [3, с. 33].

Ще одним недоліком є відсутність в законодавстві положень про відвід такому експерту та застережень щодо спеціальної відповідальності такого учасника за відомо неправдиві свідчення.

Однією з переваг є чітко встановлений перелік прав та обов'язків такого учасника, що мають свої особливості [4, с. 427].

Відповідно до ч. 2 ст. 73 ЦПК України, експерт з питань права зобов'язаний з'явитися до суду за його викликом, відповідати на поставлені судом питання, надавати роз'яснення. За відсутності заперечень учасників справи експерт з питань права може брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції [2].

Відповідно до ч. 3 ст. 73 ЦПК України, експерт з питань права має право знати мету свого виклику до суду, відмовитися від участі у судовому процесі, якщо він не володіє відповідними знаннями, а також право на оплату послуг та на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду [2].

Що стосується висновку експерта у галузі права, то він не є доказом, а має консультативний характер і тому не є обов'язковим для суду. Водночас суд може посилається в рішенні на висновок експерта у галузі права як на джерело відомостей, які в ньому містяться, та має зробити самостійні висновки щодо відповідних питань [4, с. 428].

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Окрім того, на відміну від висновку експерта, який покликаний встановити та дослідити обставини, які входять до предмета доказування, тобто, стосується підтвердження обставин, висновок експерта у галузі права може лише дати відповідь щодо можливості застосування аналогії закону, аналогії права або роз'яснити зміст норм іноземного права, при цьому, не маючи своїм призначенням встановлення чи дослідження обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін.

Висновок експерта у галузі права не є доказом у справі, не є різновидом висновку експерта, може бути поданий учасниками справи лише з обмеженого кола питань права, які стосуються випадків, коли правовідносини сторін не врегульовані або недостатньо врегульовані українським законодавством [5].

Повертаючись до процесуального статусу та ролі експерта з питань права, можна зауважити наступне. Цей інститут, хоч і є новим для України, однак вже тривалий час застосовується в міжнародному праві. Найбільш відомим прикладом є так звані «amicus curiae», що дослівно означає «друг суду». Це особа (до того ж, не тільки фізична), яка не є процесуальною стороною по справі, володіє виключними юридичними або професійними знаннями з важливої теми, що має місце в конкретній справі, і водночас бере участь в її розгляді з метою сприяння винесенню справедливого судового рішення.

У результаті своєї роботи такі «друзі суду» надають суду, що розглядає конкретну справу, «amicus curiae brief», тобто їх думку, погляд, звіт. Особливо розповсюджена така форма правової експертизи є у США та Великій Британії, однак інколи вона застосовується і в країнах з правовими системами континентального права.

Водночас дещо схожою формою правової експертизи є інститут генеральних адвокатів, які діють у структурі Суду Європейського Союзу. Такі «адвокати» надають допомогу суддям, пишучи необов'язкові письмові висновки, що містять рекомендації з розгляду конкретної справи [1].

Отже, експерт з питань права в цивільному судочинстві України відіграє важливу роль тому, що він являється так званим «другом суду», що допомагає в сприянні винесенню справедливого судового рішення. Щодо регламентації інституту експерта з питань права, то вона є сумнівною, адже має більше недоліків, ніж переваг.

Бібліографічні посилання:

1. Зозуля Н. Експерт з питань права: проблема процесуального статусу / Українське право. 14. 12. 2017 року // URL : http://ukrainepravo.com/scientific-thought/legal_analyst/ekspert-z-pitan-prava-problema-protseualnogo-statusu/.
2. Цивільний процесуальний кодекс: Закон України від 18.03.2004 № 1618- IV // Відомості Верховної Ради України від 08.10. 2004 р. № 40. Ст. 1530.
3. Кармаза О., Кушерець Д. Експерт з питань права в судовому процесі: новели законодавства України. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 10. с. 32-36. // URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/10/7.pdf>.
4. Туз Т. В. Експерт з питань права як учасник судового процесу: проблемні аспекти / Грані права: XXI століття : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 травня 2018 р.) У 2-х т. Т. 1 / за ред. Г. О. Ульянової ; уклад.: Ю. Д. Батан, М. В. Сиротко [та ін.] – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 426-428.
5. Корнієнко М. Новели цивільного процесу України: експертиза з питань права року // URL : <http://justa.com.ua/blog/noveli-tsilnogo-protseesu-ukrayini-ekspertiza-z-pitan-prava>.

Підплетько Олександра Володимірівна,
студентка другого курсу магістратури юридичного
факультету ДДУВС

Науковий керівник:

Новосад Анастасія Сергіївна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА ЩОРІЧНУ ВІДПУСТКУ ПРАЦІВНИКА В РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

На сьогоднішній день в нашій країні продовжується стрімке реформування національної законодавчої бази відповідно до міжнародних стандартів у різноманітних галузях права. Не залишилось поза увагою й трудове право. Адже законодавство даної галузі потребує вдосконалення враховуючи міжнародні стандарти.

Так, однією з важливих проблем у напрямку вдосконалення трудового законодавства є нагальна необхідність приведення законодавства про реалізацію права на відпочинок у відповідність до міжнародно-правових норм. Для вирішення цієї проблеми необхідним є аналіз загальносвітових тенденцій правового регулювання цих відносин, опрацювання загальновідомих міжнародних норм і досить різноманітного законодавства про відпустки зарубіжних країн [4, с.222].

Слід зазначити, що проблеми правового регулювання відпусток в зарубіжних країнах та імплементація їх кращого досвіду у вітчизняній науці трудового права не були достатньо вивчені. Зокрема правовому регулюванню відпусток у європейських країнах присвячені роботи В. К. Міронова, О. Й. Хрусьової, М. В. Баглая, Б. Н. Жаркова, С. А. Іванова, І. Я. Кісильова [3, с.98].

У цей час перед наукою трудового права стоять серйозні й відповідальні завдання, пов'язані з вдосконаленням законодавства про працю, яке б враховувало реалії й потреби сьогодення й було націлене на перспективу. Через це одним із аспектів вдосконалення вітчизняного трудового законодавства є імплементація найкращих напрацювань зарубіжної науки трудового права [3, с.98].

Використання найманої праці є основою будь-якої економічної системи будь-якої країни у світі. Історична еволюція економічної думки призвела до формування таких економічних вчень, які ключову роль відводять саме найманій праці, а отже шляхами підвищення ефективності від її використання вбачають у задоволенні потреб працівників, а також у збільшенні їх впливу на процеси регулювання трудових відносин [3 с.99].

З огляду на це й була створена існуюча в багатьох країнах сучасна система гарантії прав працівників, одним із яких є право на відпочинок.

Слід зауважити, що центральним у системі прав на відпочинок у зарубіжних країнах є право на відпустку. Тривалість щорічної оплачуваної відпустки для відпочинку в розвинених країнах коливається для різних категорій працівників від одного до восьми тижнів. Вона залежить від країни, приналежності до категорії робітників або службовців, трудового стажу, а в ряді випадків – від віку робітника й умов праці [3, с.99].

Перш за все, слід зазначити, що лише Конституція Грузії не містить згадки про право працівників на відпочинок і щорічну відпустку. Конституції ж решти країн в тій чи іншій формі про відпустки згадують, надаючи їм тим самим найвищого рівня правового захисту [1, с.309].

Незважаючи на спільне законодавче минуле та наявність міжнародних стандартів, мінімальна тривалість щорічних відпусток у країнах пострадянського простору дуже варіюється: від 21 календарного дня в Азербайджані до 30 – у Туркменістані. Дві республіки – Грузія й Узбекистан – визначили мінімальну тривалість через поняття «робочий день» (24 й 15 відповідно) [1, с.311].

У Франції ж, згідно з Ордонансом від 16 січня 1982 р., за один місяць безперервної роботи працівник одержує два з половиною дні відпустки, при цьому загальна тривалість відпустки не може перевищити тридцяти робочих днів. Відсутність на роботі з неповажної причини веде до пропорційного скорочення відпустки. Таким чином, тільки безперервна робота протягом календарного року надає право на оплачувану відпустку, на відміну від української практики, де не

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

має обов'язковості умов безперервної роботи, оскільки працівник може мати в цей час лікарняний, або брати відпустку за власний кошт [5, с.25].

Досить цікавим фактом є те, що законодавство Франції визначає порядок надання відпусток, що деталізується в колективних договорах. Період таких відпусток для несільськогосподарських галузей: 1 травня – 31 жовтня. Відпустка надається одночасно всім працівникам із закриттям підприємства або по черзі відповідно до графіка відпусток. Чоловіки, які працюють на підприємстві, мають право йти у відпустки одночасно. Якщо працівникові надається відпустка поза зазначеним періодом, він має право в порядку компенсації на додаткову відпустку(1–2 дні)

Така практика є досить цікавою і вона може застосовуватися в Україні, оскільки таким чином відбувається не лише реалізація соціальних прав працівників, а й природне заощадження досить великого обсягів коштів на утримання підприємства в період тимчасового закриття [3, с.100].

Своєрідний різновид відпустки у США – «себетікл», яка, як правило, регламентується в колективних договорах. Це тривала (до 11 місяців), зазвичай оплачувана, а іноді неоплачувана відпустка, що надається при досить тривалому стажі роботи на даному підприємстві один раз на 7–10 років [2, с.196].

Розглянемо особливості механізму реалізації права на відпочинок у Німеччині. Адже дана країна відрізняється найбільш демократичним трудовим законодавством у світі, і тому не можемо залишити її поза увагою. Так, трудове законодавство Німеччини визначає відпустки залежно від числа робочих днів у тижні: 24 робочих дні – для працюючих із шести-денним робочим тижнем і відповідно 20 робочих днів – для працюючих з п'ятиденним робочим тижнем. Щоденний робочий час при цьому не відіграє істотної ролі [3, с.101].

Працюючий на «півставки» має право на відпустку такої ж тривалості як і працюючий з восьмигодинним робочим днем. Однак тривалість робочого дня враховується при розрахунку заробітної плати на час відпустки. Проробивши на підприємстві мінімум 6 місяців у календарному році працівник здобуває право на повну річну відпустку.

У випадку, якщо трудові відносини з роботодавцем розриваються до настання цього строку, працівник має право на часткову відпустку з розрахунку 1/12 за відпрацьований місяць. Кількість днів відпустки може бути збільшена за домовленістю з роботодавцем або за згодою із профспілками, скорочення ж відпустки буде завжди недійсним [2, с.195].

Також аналіз трудового права Німеччини виявляє таку особливість тамтешньої системи гарантій прав на відпустку, яка передбачає, що у випадках, коли працівник має право на відпустку за станом здоров'я з метою медичної профілактики або реабілітації, роботодавець зобов'язаний надати таку відпустку в необхідний час. При розбіжностях з роботодавцем із приводу часу відпустки або у випадку, якщо роботодавець повністю відмовляє у відпустці, працівник може звернутися до суду з трудових справ, на відміну від України, де спочатку за права працівників бореться профспілка та комісія з трудових спорів. У випадку захворювань під час відпустки дні хвороби не зараховуються в рахунок відпустки. За працівником залишається право взяти невикористані дні відпустки пізніше. Як і в робочий час працівникові необхідно вчасно проінформувати роботодавця про свою непрацездатність і підтвердити це відповідним медичним документом. Рішення Федеральних трудових судів підтверджують, що навіть при тривалому захворюванні працівника право на відпустку зберігається в повному обсязі. Однак і в таких випадках відпустка повинна бути використана у поточному календарному році або що найпізніше – до кінця березня наступного року, інакше право на відпустку втрачається [3, с.101].

Вважається, що для України така практика – продовження відпустки в разі захворювання у відпустці працівника – є цілком прийнятною та доцільною, оскільки це є надсучасним механізмом гарантування права на відпочинок та його розширення [3, с.102].

У свою чергу, законодавством Угорщини встановлено, що загальна тривалість щорічної відпустки залежить від віку працівника. Так, передбачено, що мінімальна відпустка становить 20 робочих днів, а додаткові відпустки надаються залежно від віку працівника. Тривалість максимальної відпустки становить 30 робочих днів (для працівників, яким виповнилося 45 років) [2, с.197].

Отже, проаналізувавши особливості механізму правового регулювання щодо реалізації права на відпочинок у різних країнах світу, ми бачимо, що кожна з них має свій підхід та правову систему вирішення даного питання. І впровадження нововведень в систему трудового законодавства

нашої країни, враховуючи особливості правового регулювання даного питання в розвинених країнах світу, мало б позитивний характер. Це б сприяло досягненню нового рівня в системі гарантування трудових прав працівників, що в свою чергу впливало б на розбудову громадянського суспільства в країні.

Бібліографічні посилання:

1. Авескулов В.Д. Правове регулювання щорічних відпусток у країнах СНД та проєкті трудового кодексу України: порівняльний аналіз / Держава і право. 2011. Вип. 52. С. 309-314.
2. Дмитрієва К. І. Правове регулювання часу відпочинку за законодавством країн із розвинутою економікою / Часопис Київського університету права. 2013. № 1. С. 195-199.
3. Загоруйко О. Ф. Деякі аспекти регулювання права на відпустки в законодавстві закордонних країн / Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО». 2011. Вип. 17. С. 97–104.
4. Чавикіна Т. І. Міжнародний досвід правового регулювання відпусток / Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2013. № 3. С. 222-229.
5. Шонія Г. В. Общая характеристика трудового права Франции: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Г. В. Шонія: МГЮА. – М., 2009. 46 с.

Поклонська Оксана Юрївна,

студент другого курсу магістратури юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Новосад Анастасія Сергіївна,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

**ІНСТИТУТ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ ТА США:
ОКРЕМІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ**

Здобуття Україною незалежності зумовило поступову активізацію ринкових відносин та утвердження приватної власності, як провідного типу власності. Такі докорінні зміни потребували відповідних змін у системі права України і це, у тому числі, не оминуло сімейне законодавство. Інститут шлюбного договору був запроваджений у 1992 році, але на практиці залишається мало застосовуваним. Це, насамперед, пов'язано з багаторічними традиціями, що утвердилися у свідомості громадян старшого покоління, і які досить критично ставляться до шлюбного договору. Таким чином, недоопрацьованість інституту шлюбного контракту на законодавчому рівні зумовлює актуальність питань щодо моделей вдосконалення його норм та подальших перспектив його практичного застосування в умовах сучасності [5, с.291].

Дане питання було предметом наукового дослідження представників різних галузей юридичної науки, зокрема А.С. Довгерта, О.В. Дзери, В.Я. Калакури, В.І. Кисіля, Г.С. Фединяк, Л.С. Фединяк та інших науковців. Дослідженню проблематики шлюбного договору присвячені наукові роботи І.В. Жилінкової, О.С. Олійник, О.О. Ульяненко та інших учених [10, с.38].

В першу чергу, для розгляду правової природи шлюбного договору необхідно звернутися до першооснов права – римського приватного права. Майнові відносини подружжя у давнину визначалися не шлюбом, а переходом жінки під владу чоловіка. Шлюб, як такий, не впливав на майнові права сторін. Однак те майно, яке існувало виключно для цієї родини, отримувало особливий режим, і його приналежність залежала від збереження шлюбу. Таким майном визнавався посаг. Це майно з'являлося в новоствореній сім'ї завдяки дружині, супроводжувало її та слугувало засобом ствердження становища дружини у новій для неї спільноті, психологічно впливаючи на чоловіка та його родичів. На випадок розлучення з ініціативи чоловіка на його боці виникав

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

обов'язок по відношенню до родини знехтуваної ним жінки в обсязі посагу. Вважалося цілком справедливим повернути це майно разом із жінкою, із якою воно асоціювалося [11, с.38].

За часів Юстиніана, було передбачено складання письмового документа про встановлення посагу, як обов'язкової умови укладення шлюбу особами сенаторського стану та знаті.

Таким чином, можна зробити висновок, що договірні відносини між чоловіком та дружиною існували ще за часів римського права. І хоча вони не зовсім схожі на договірні відносини подружжя у теперішньому їх розумінні, все ж таки, вбачається можливим проведення певної паралелі між договорами, які існували за часів римського права, і тими договорами, які подружжя мають змогу укласти між собою нині. З огляду на це, договірні відносини між чоловіком та дружиною з приводу майна можна вважати основою розвитку подальших договірних відносин подружжя, зокрема, і шлюбного договору [11, с.39].

В Україні вперше поняття шлюбного договору було закріплено, коли 23 червня 1992 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін і доповнень до Кодексу про шлюб і сім'ю Української РСР» [6, с.48], згідно якого Кодекс було доповнено ст. 271 – «Право подружжя на укладення шлюбного контракту», що надало можливість особам, які мають намір зареєструвати шлюб, укласти вищезазначений договір [2].

Надалі умови шлюбного договору були закріплені при прийнятті та набранні чинності 1 січня 2004 р. Сімейного кодексу України [1], де було визначено хто саме має право на укладання шлюбного договору, який зміст та форму він має містити, його строк та дію. Також визначено умови стосовно зміни шлюбного договору, відмови від нього, розірвання, визнання недійсним та ін [6, с.48].

На сьогодні правовими актами, що закріплюють норми інституту шлюбного договору, є Цивільний кодекс України та Сімейний кодекс України. Крім того Законом України «Про міжнародне приватне право» шлюбний договір отримав колізійне правове забезпечення [7, с.93], оскільки згідно з положеннями ст.59 цього Закону сторони шлюбного договору можуть обирати право, що застосовується до шлюбного договору. Проте, у жодному з цих нормативно-правових актів не міститься визначення поняття шлюбного договору [3]. У ст.92 Сімейного кодексу України лише передбачено право осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, а також подружжя на укладання шлюбного договору, без конкретизації поняття останнього [1]. Раніше у Кодексі про шлюб та сім'ю України 1969 року містилось хоча б загальне визначення поняття шлюбного договору як «угоди осіб, які беруть шлюб, щодо вирішення питань життя сім'ї та майнових прав і обов'язків подружжя» [2].

Таким чином, шлюбний договір, можна визначити, як цивільний правочин, що базується на домовленості наречених або подружжя відносно встановлення майнових прав та обов'язків подружжя на період існування та припинення шлюбу [4, с.105].

На жаль, в силу менталітету в нашій країні більшість громадян вважають шлюбний контракт проявом недовіри і не знаходять об'єктивних причин його укладення, а тому так і не знають, для чого він власне й потрібен [4, с.106].

Так дослідження сучасного стану шлюбних договорів в Україні показали, що вони використовуються доволі рідко – лише 10% осіб, що вступають у шлюб, заключають шлюбний договір. Якщо у Європі кожна третя шлюбна пара заключає шлюбний договір, а в США – кожна друга пара, то в Україні за рік не більше 300 сімей підписують шлюбний договір. Як показує практика, шлюбний договір у нашій країні заключають здебільшого жителі мегаполісів, а саме – підприємці, політики, актори, співаки [5, с.293].

Такий показник характеризується ще й тим, що за кордоном дещо інший підхід. Вважається, що шлюбний договір дозволяє подружжю (нареченим) точніше сформулювати свої очікування від шлюбу; визначити характер своїх майбутніх взаємин з іншими особами тощо. У зв'язку з цим такі положення включаються до договору для стимулювання належної поведінки подружжя у шлюбі, а не для примусового їх виконання [5, с.293].

У різних країнах шлюбний договір має свої особливості, а так як в США він є досить популярним, розглянемо його специфіку.

Так, у сімейному праві США відмежовуються поняття «дошлюбного» та «післяшлюбного» договору («prenuptial» and «postnuptial» agreement).

Дошлюбний договір підписується нареченими, що мають намір одружитися та набирає сили з моменту вступу до шлюбу. Післяшлюбний договір може приймати одну з двох форм: (1) зміна існуючого шлюбного договору шляхом підписання післяшлюбного договору, або (2) підписання післяшлюбного договору без попереднього шлюбного договору [9, с.270].

Слід зазначити, що хоча всі п'ятдесят штатів визнають інститут шлюбного договору в тій чи іншій формі, важливо знати, в якому штаті угоду було підписано і де його буде виконано. Адже кожний штат має свої власні закони про сферу застосування шлюбних договорів.

Слід зазначити, що у США існує єдиний акт шлюбного договору (Uniform Prenuptial Agreement Act – УРАА), який прийняли близько 26 штатів, але кожен із цих них вносить свої зміни. Решта штатів прийняли свої устави або застосовують загальний закон.

УРАА був підготовлений в 1983 році. УРАА було запропоновано у відповідь на прохання великої кількості людей, які одружилися і мають намір продовжити кар'єру поза домом [9, с.270].

Таким чином, виходячи з вище викладеного, головна мета шлюбного договору, незалежно від країни та громадян які мають намір його укласти, становить надання подружжю можливості врегулювання майнових відносин за взаємною згодою сторін. Це означає, що пара може визначити свої взаємні права та обов'язки (як подружжя між собою та/або як батьків між ними й дітьми) винятково матеріального характеру, а саме: правовий режим належного подружжю майна, порядок користування житлом, питання надання утримання [8, с.328].

Як зазначає із цього приводу М.В. Антокольська, основна правова мета шлюбного договору – визначення правового режиму майна подружжя та інших майнових взаємовідносин на майбутнє. А.С. Іванов визначає мету шлюбного договору так: змінити законний режим майна подружжя для максимального пристосування цього режиму до потреб подружжя. У результаті зміни законного режиму виникає режим договірний, який дещо інакше визначає майнові права та обов'язки подружжя [8, с.330].

Отже, шлюбний договір – це особливий вид цивільно-правового договору, з допомогою якого подружжя має змогу врегулювати майнові відносини, щоб в подальшому не виникало спірних питань з даного приводу. На мою думку, для того, щоб шлюбний договір набував більшої популярності в Україні потрібно інформувати населення з даного приводу. Адже більшості населення взагалі не відоме його існування та функціонування. Також вважаю доцільним, вдосконалювати норми права, переймаючи міжнародний досвід, наприкладі США де своєрідна і досить цікава схема шлюбного договору.

Бібліографічні посилання:

1. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947-III / Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21-22. Ст. 135.
2. Кодекс про шлюб та сім'ю України: затв. Законом від 20 червня 1969 р. № 2006-VII (2006а-07)) / Відомості Верховної Ради Української РСР. 1969. № 26. Ст. 204 (втрата чинності від 27.07.2010).
3. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV / Відомості Верховної Ради України. 2005. № 32. Ст.422
4. Білоусов В. М. Шлюбний договір в Україні: практичне втілення / В. М. Білоусов, В. А. Дмитришина / Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2016. № 4. С. 105-108.
5. Горбатко, Ю.О. Шлюбний договір як спосіб уникнення розлучень / Ю.О. Горбатко, Т.А. Кобзева / Діяльність органів публічної влади щодо забезпечення стабільності та безпеки суспільства : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 21-22 травня 2015 р. / За ред.: А.М. Куліша, М.М. Бурбики, О.М. Резніка. Суми : СумДУ, 2015. С. 291-293.
6. Горобченко Ю. Ю. Правова природа шлюбного договору в цивільному законодавстві України / Часопис цивілістики. 2016. Вип. 21. С. 48-51.
7. Дорошенко Л. М. Деякі аспекти укладання шлюбного договору / Форум права. 2013. № 4. С. 93–97.
8. Дякович М.М. Сімейне право : [навч. посібник для студ. вищ. навч. закл.]. – К. : Правова єдність, 2009. 512 с.
9. Казарян К. А. Інститут шлюбного договору в англосаксонській та континентальній правових сім'ях / Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Право. 2013. № 1062, вип. 14. С. 268-271.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

10. Радченко Л. Шлюбний договір в іноземних правовідносинах: окремі засади правового регулювання / Підприємництво, господарство і право. Вип.9. 2017. С.38-41
11. Тімуш І.С. Розвиток інституту шлюбного договору в правовій системі України / Цивільне право. Розвиток інституту шлюбного договору . С. 37-43.

Семенкова Наталія Ігорівна,

студентка четвертого курсу юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Новосад Анастасія Сергіївна,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМАТИКА МАЛОЗНАЧНОСТІ СПРАВИ ЗА ЦПК УКРАЇНИ

Українська держава перебуває у стані реформувань. На сьогоднішній день набули чинності зміни до процесуальних кодексів України, які кардинально змінили процедуру розгляду справ судами. Істотні зміни торкнулись і Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), а саме були введені нові поняття, такі як: «малозначні спори», «малозначність позову», «справи швидкого вирішення», все це є видами спрощеного провадження.

ЦПК України у ч.2 ст.19 визначає, що цивільне судочинство здійснюється за правилами, передбаченими цим Кодексом, у порядку: 1) наказного провадження; 2) позовного провадження (загального або спрощеного); 3) окремого провадження. Тобто спрощене провадження є окремим видом позовного провадження [2].

Розглядаючи спрощене провадження ч.4 ст. 19 ЦПК України визначає, що воно слугує для малозначних справ, тобто для швидкого розгляду справ у судах. До таких справ відносяться: 1) справи, які не перевищують 100 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, тобто норма є банкетною і в кожному окремому випадку відсилає до Податкового кодексу України та ЗУ «Про державний бюджет» на 1 січня конкретного року; 2) справи, які є незначні у складності, однак у яких ціна позову не перевищує 500 розмірів прожиткового мінімуму на працездатну особу; 3) значення справи для сторін; 4) обраний позивачем спосіб захисту; 5) обсяг та характер доказів у справі, в тому числі чи потрібно у справі призначити експертизу, викликати свідків тощо; 6) кількість сторін та інших учасників справи; 7) чи становить розгляд справи значний суспільний інтерес; 8) думку сторін щодо необхідності розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження [1].

Розглядаючи кожну складову, яку враховує суд, вбачаємо наступне: по-перше ціна позову, повинна не перевищувати 100 та не бути меншою 500 прожиткового мінімуму на працездатну особу. Враховуючи це зауважимо, що на 1 січня 2018 року 1 прожитковий мінімум для працездатних осіб згідно ЗУ «Про державний бюджет» становить 1700 гривень, отже позов буде вважатися малозначним, якщо він не перевищує 170 000 гривень. По – друге значення справи для сторін. На нашу думку це є одним із найважливіших аспектів. Конституція України гарантує кожній особі її права та свободи, а також гарантує засіб захисту та відновлення втраченого права. Особа, яка подає позовну заяву до суду, вже передбачила те, що не зможе свою справу врегулювати мирним шляхом, а отже для неї є ця справа важливою, і точно ніяк не малозначною. Тому вбачаємо у даному положенні проблему, та пропонуємо внести зміни до ч.3 ст. 274 ЦПК України, виключивши це положення, яке суперечить Конституційним засадам та ЦПК України. По – третє, вбачаємо суперечливий момент, в тому, що за новим ЦПК України представляти інтереси особи в суді може лише адвокат. Дійсно, особа самостійно обирає спосіб захисту у малозначній справі, тобто інтереси таких осіб можуть представляти особи, які досягли 18 річного віку та мають юридичну дієздатність. Дане питання дуже сильно обговорювалось Національною радою адвокатів України, які зупинили свою увагу на тому, що одним із головних завдань адвоката, на сьогоднішній день із внесенням змін до НПА, є досить чітко та ґрунтовно трактувати норму закону, для якісного захисту особи з боку

держави. Це є одним із найголовніших аспектів які лягли в основу рішення про представництво інтересів особи у суді адвокатами [3]. Тому, на наш погляд, варто змінити дане положення та викласти його у наступній редакції: представляти інтереси особи можуть лише адвокати; По – четверте, кількість учасників у справі та суспільна зацікавленість у результаті справи. Дійсно, на сьогоднішній день ЦПК та ЗУ «Про судоустрій та статус суддів» визначає, що судові засідання відбуваються гласно та відкрито. Тому на нашу думку, це є цілком гарним аспектом для малозначності справи. По – п'яте це думка сторін. Слід зауважити, що суд обов'язково повинен враховувати думку сторін, однак не плутати її з питанням малозначності справи. Тому що, як вже було зазначено не буває малозначної справи для особи, яка прагне відновити, захистити свої права. Однак, позитивним моментом є думка сторін, щодо провадження по справі.

Слід зауважити ще на тому, що досить звузили права особи на оскарження такої справи. Для малозначних позовів не існує касаційного оскарження, це означає, що апеляційна інстанція є останньою. В даному аспекті порушуються як конституційна права людини і громадянина на касаційне оскарження, так і діяльність касаційної палати у Верховному Суді [1].

Отже, враховуючи вище зазначене, можна зробити висновок, що новели ЦПК України, вбачають як позитивні так і негативні моменти, однак малозначність справи, як один із видів спрощеного провадження є досить складним у процесуальному співвідношенні із старим ЦПК України. Цей інститут у більшій мірі порушує права і свободи людини і громадянина на судовий захист, а з іншого боку знімає навантаження з судів справ, які не мають важливості для влади, на їх погляд.

Бібліографічні посилання:

1. Лесько А.О. Малозначність справ цивільної юрисдикції, як критерій для їх розгляду у спрощеному позовному провадженні та відмови у відкритті касаційного провадження URL : [yhttps://censor.net.ua/blogs/1106926/maloznachnst_sprav_tsivlno_yurisdikts_yak_krityeri_dlya_h_rozglyadu_u_sproshchenomu_pozovnomu_provadjenjenn](https://censor.net.ua/blogs/1106926/maloznachnst_sprav_tsivlno_yurisdikts_yak_krityeri_dlya_h_rozglyadu_u_sproshchenomu_pozovnomu_provadjenjenn).
2. Шевердін М.М. Спрощене провадження, як новела ЦПК України URL : <https://sud.ua/ru/news/blog/114146-sproschene-provadhennya-yak-novela-tsivilnogo-protseualnogo-koдекsu-ukrayini>.
3. Зейкан Я.П. Оновлений ЦПК України очима адвоката /Науковий вісник «Адвокат»/ Я.П. Зейкан URL : <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/onovlenyj-tspk-ochyma-advokata/>.

Сойка Юлія Юріївна,

студентка другого курсу юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ,
Науковий керівник:

Новосад Анастасія Сергіївна,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ

Незважаючи на те, що питання опіки і піклування досліджується починаючи з ХІХ ст., на сьогоднішній день питання, щодо розмежування понять опіка і піклування є недостатньо вивчена. Також виникає необхідність у дослідженні умови призначення опіки і піклування над особами і обов'язки сторін.

Цю тему досліджували науковці на дисертаційному та монографічному рівнях, зокрема, Л.М. Баранова, В.С. Гопанчук, І.В. Жилінкова, Н.С. Кузнецова, С.Є. Морозова, З.В. Ромовська, Ю.С. Червоний, Я.М. Шевченко тощо[3, с.159]. Кількість науковців поступово зростає. Їхній вклад суттєво важливий, оскільки вдосконалюється нормативно-правова база щодо правового регулювання опіки і піклування.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Опіка та піклування регулюються як Цивільним Кодексом України (далі - ЦК України) у Главі 6, так і Сімейним Кодексом України (далі – СК України) у Главі 19.

За ст.58 ЦК України опіка, встановлюється над малолітніми особами, які є сиротами або позбавлені батьківського піклування, та фізичними особами, які визнані недієздатними. А піклування за ст. 59 ЦК України встановлюється над неповнолітніми особами, які є сиротами або позбавлені батьківського піклування, та фізичними особами, цивільна дієздатність яких обмежена [6].

Було б доречно розглянути спершу, що ж таке недієздатні та обмежено недієздатні особи. Г.М. Бойченко у своїй роботі зазначає, що недієздатність (disability) – втрата здатності здійснювати особою цивільні права та обов'язки внаслідок тяжкого порушення психічного стану. Критерії недієздатності психічно хворих визначені в Цивільному кодексі України. Стан недієздатності характерний тільки для фізичних осіб та встановлюється в судовому порядку після обов'язкового проведення судово-психіатричної експертизи [2, с.95].

О. А. Андрюшкова зазначила, що під обмеженням дієздатності фізичної особи слід розуміти заборону особі на підставі рішення суду самостійно вчиняти правочини щодо розпорядження майном (оплатного і безоплатного відчуження, передачі у позику, найом тощо) без згоди піклувальника. Одержання заробітку, пенсії, стипендії, інших доходів особи, яка обмежена у дієздатності, та розпорядження ними здійснюються піклувальником [1, с.198].

Основна відмінність опіки та піклування полягає в обсязі цивільно-правових обов'язків, які закон покладає на опікунів і піклувальників, виходячи з обсягу дієздатності їх підопічних та стану їх здоров'я [4, с.1].

Після встановлення опіки виникають певні права і обов'язки у сторони, яка бере на себе зобов'язання опікуна, вони зазначені у ст.67 ЦК України. Таким чином, опікун зобов'язаний дбати про підопічного, про створення йому необхідних побутових умов, забезпечення його доглядом та лікуванням, зобов'язаний дбати про його виховання, навчання та розвиток. Має право вживати заходи щодо захисту цивільних прав та інтересів підопічного. А також опікун вчиняє правочини від імені та в інтересах підопічного [6].

Щодо піклувальника, то піклувальник зобов'язаний дбати про створення для неповнолітньої особи необхідних побутових умов, про її виховання, навчання та розвиток, а також дбати про її лікування. Піклувальник зобов'язаний вживати заходів щодо захисту цивільних прав та інтересів підопічного. Він надає згоду на вчинення підопічним правочинів відповідно до статей 32 та 37 ЦК України [6].

Спільним є те що, опіка і піклування встановлюються компетентними органами, а саме судом або органом опіки та піклування, це передбачено відповідно ст.ст.60-61 ЦК України.

Окрім ЦК України, СК України, відносини щодо опіки і піклування регламентуються Правилами опіки та піклування, затвердженими Наказом Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерством освіти України, Міністерством охорони здоров'я України, Міністерством праці та соціальної політики України від 26.05.99 р. № 34/166/131/88 (далі – Правила опіки і піклування).

Відповідно до ч. 2 ст. 63 ЦК України, опікуном може бути лише фізична особа. Опікуном або піклувальником не можуть бути особи, які визнані судом недієздатними або які обмежені судом у дієздатності, оскільки вони самі потребують встановлення над ними опіки чи піклування (ст.ст. 58, 59 ЦК України).

Пункт 3.2. Правил опіки і піклування встановлює також, що не можуть бути опікунами особи, які: не досягли 18 років; визнані у встановленому законом порядку недієздатними або обмежено дієздатними; перебувають на обліку або лікуються в психоневрологічних та наркологічних закладах; раніше були опікунами чи піклувальниками та з їх вини опіку чи піклування було припинено; позбавлені батьківських прав; інтереси яких суперечать інтересам осіб, що підлягають опіці; засудженні за скоєння тяжкого злочину [5].

Також хотілося б зазначити, що опіка може встановлюватися не лише над фізичною особою, але й над її майном. Відповідно до ст. 74 ЦК України, якщо в особи, над якою встановлено опіку чи піклування, є майно, що знаходиться в іншій місцевості, опіка над цим майном встановлюється органом опіки та піклування за місцезнаходженням майна. Опіка над майном встановлюється також в інших випадках, встановлених законом. ЦК України передбачає також опіку над майном фізичної

особи, яка визнана безвісно відсутньою, а також фізичної особи, місце перебування якої невідоме (ст. 44 ЦК України).

Отже, опіка і піклування це відносини, які регулюються не тільки цивільним законодавством, але і іншими нормативно-правовими актами. Нормативні акти закріплюють основні права і обов'язки, умови за яких можливе прийняття і припинення опіки і піклування. Різниця між опікою і піклування полягає у тому що, особи над якими встановлюються ці права, мають різні характерні правові особливості, а саме різну правосуб'єктність. Щодо осіб які беруть на себе ці зобов'язання, то після прийняття опіки і піклування у них різні права і обов'язки.

Бібліографічні посилання:

1. Андрушкова О. А. Поняття та підстави обмеження цивільної дієздатності фізичної особи за законодавством України та зарубіжних країн / Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. «Право». 2012. Вип. 19. С. 195-201. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_pravo_2012_19_34.
2. . Бойченко Г. М. Правові та процесуальні аспекти визнання особи недієздатною / Форум права. 2011. № 1. С. 94-99. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2011_1_19.
3. Круглова О. О. Роль інституту опіки і піклування у забезпеченні прав та інтересів дітей у сучасних умовах / Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 4. С. 159-165. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2014_4_22.
4. Надьон В. В. Умови призначення опікуна (піклувальника), реалізація їх прав та обов'язків / Теорія і практика правознавства. 2015. Вип. 1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_1_12.
5. Правила опіки та піклування : затверджено Наказом Державного комітету України у справах сім'ї та молоді , МОН України, МОЗ України, Міністерством праці та соціальної політики № 34/166/88 від 26.05.1999 URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0387-99>.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Фоміна Дар'я Олександрівна,

студентка п'ятого курсу юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Аксютіна Анастасія Володимирівна,

старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РАЦІОНАЛІЗАТОРСЬКОЇ ПРОПОЗИЦІЇ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі економічного розвитку держави ефективність працівників знижується, недостатньо творчого підходу, раціоналізаторської роботи та винахідництва, системності. Однією з основних ознак сучасного економічного розвитку держави - перехід на інноваційний шлях української економіки. Нововведення охоплюють усю виробничу діяльність, радикально впливають на процеси в державі, на конкурентоспроможність, імідж фірм, підприємств, установ незалежно від організаційної структури та виду діяльності.

Розвиток економіки України у ХХІ столітті вимагає залучення не тільки потужних інвестицій, але й інтелекту людини, її творчості та креативності. Цілком закономірним є те, що результатом творчої діяльності є комплекс певних ідей, які можуть втілюватися в окремі цілісні матеріальні та нематеріальні об'єкти. Одним із таких об'єктів, який може давати потужний економічний ресурс, є раціоналізаторська пропозиція. Існуюча нормативно-правова база у сфері охорони окремих об'єктів інтелектуальної власності та реалізації прав на них багато в чому не відповідає сучасним економічним реаліям. Тому проблема удосконалення існуючого законодавства

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

у сфері охорони та реалізації права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію є актуальною для спеціального наукового пошуку [4, с. 371].

Питання наукових проблем застосування у виробництві раціоналізаторської пропозиції досліджувалося такими науковцями як: Петренко С. А., Підпригора О. А., Романюк О. І., Андрощука Г. О., Бутнік-Сіверського О. Б., Цибульова П. М., Бельдія М. М., Бутяєва А. П., Прахова Б. Г., Крайнева П. П., Андрощук Г. О., Святоцький О. Д., Закорецький Г. В. та іншими.

Термін «раціоналізація» походить від стародавнього римського *ratio* – розум. Таким чином, раціоналізаторська пропозиція – це розумна пропозиція, спрямована на удосконалення будь-яких виробничих процесів. Як правило, раціоналізаторська пропозиція стосується виробництва, але вона може стосуватися й інших видів суспільно-корисної діяльності. В основному ж раціоналізаторська пропозиція спрямована на удосконалення застосовуваної техніки, технології, матеріалів, тощо. Раціоналізація – це нижній рівень науково-технічної творчості, який не вимагає високої освіти та широких знань. [3, с. 24].

Раціоналізаторська пропозиція є результатом найбільш поширеного виду технічної творчості. З плином часу змінюються акценти щодо частки впливу та рівня раціоналізації в загальному інноваційному процесі, а також в умовах трансформації інтелектуальної власності в інноваційну продукцію [2, с. 32-33].

Нормативно-правовими актами, що регулюють відносини щодо раціоналізаторських пропозицій в Україні, є Цивільний кодекс України (ЦКУ) та Тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні, яке затверджене Указом Президента України від 18 вересня 1992 р. № 479/92 (далі - Тимчасове положення) (із відповідними змінами) [7]. Крім того, вказане питання регулюється низкою наступних нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію його норм, зокрема, затверджені наказом Держпатенту України від 27 серпня 1995 р. № 131 Методичні рекомендації про порядок складання, подачі і розгляду заяви на раціоналізаторську пропозицію, Положення про свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію та порядок його видачі, затверджене наказом Держпатенту України від 22 серпня 1995 р. № 129). Оскільки відповідно до Указу Президента України від 22 червня 1994 р. № 324/94 вищезгадане "Тимчасове положення..." частково втратило свою чинність.

Слід констатувати нагальну необхідність розробки законодавчих актів, які з врахуванням норм Книги 4 Цивільного кодексу України, заклали б нові підвалини регламентації відносин у сфері правової охорони раціоналізаторських пропозицій.

У главі 41 "Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію" Цивільного кодексу України наводиться визначення поняття раціоналізаторської пропозиції та її об'єктів, зазначаються обсяг правової охорони раціоналізаторської пропозиції, суб'єкти права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію.

Відповідно до ст. 481 ЦКУ **раціоналізаторською пропозицією** є визнана юридичною особою пропозиція, яка містить технологічне (технічне) або організаційне рішення у будь-якій сфері її діяльності. Об'єктом раціоналізаторської пропозиції може бути матеріальний об'єкт або процес. Обсяг правової охорони раціоналізаторської пропозиції визначається її описом, а також кресленнями, якщо вони подані (ст. 482 ЦКУ). У ст. 483 ЦКУ зазначено, що суб'єктом права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію є її автор та юридична особа, якій ця пропозиція подана, тобто 117 правовідносини щодо раціоналізаторської пропозиції можуть існувати лише стосовно юридичної особи, якій вона подана. Автор раціоналізаторської пропозиції має право на добросовісне захоплення від юридичної особи, якій ця пропозиція подана. Юридична особа, яка визнала пропозицію раціоналізаторською, має право на використання цієї пропозиції у будь-якому обсязі (ст. 484 ЦКУ). Хоча в Тимчасовому положенні не наводиться визначення поняття "раціоналізаторська пропозиція", проте встановлюються критерії, за якими пропозиція визнається раціоналізаторською.

Для визнання раціоналізаторської пропозиції такою, законодавством на підставі зазначених вище ознак встановлено певні вимоги:

1. Створення або зміну конструкції виробів, технології виробництва і застосування техніки або складу матеріалів.

2. Є новою для підприємства, якому вона подана, якщо згідно з наявними на певному підприємстві джерелами інформації ця або тотожна поданій пропозиція не була відома настільки, що достатньо для її практичного використання.

3. Її використання дає змогу підвищити економічну ефективність або одержати інший позитивний ефект цим підприємством;

4. Не знижує надійність та інші показники якості продукції або підвищують рівень забруднення навколишнього середовища.

Згідно з п. 10 Тимчасового положення автором раціоналізаторської пропозиції визнається фізична особа, творчою працею якої вона створена. У разі, якщо раціоналізаторська пропозиція створена спільною творчою працею кількох фізичних осіб, усі вони визнаються співавторами. Порядок користування правами на раціоналізаторську пропозицію, створену у співавторстві, визначається угодою між авторами. Слід зазначити, що не визнаються авторами фізичні особи, які не зробили особистий творчий внесок у створення раціоналізаторської пропозиції, надали автору тільки технічну, організаційну чи матеріальну допомогу або сприяли оформленню 118 прав на раціоналізаторську пропозицію та її використанню. Авторіві раціоналізаторської пропозиції належить право авторства, яке є невідчужуваним особистим правом. Авторство на раціоналізаторську пропозицію охороняється безстроково [5, с. 117-118].

Сучасний світ демонструє Україні, що для забезпечення національної конкурентоспроможності немає іншого шляху, крім інноваційного. А забезпечення реалізації державної інноваційної політики неможливе без її ефективного впровадження на регіональному рівні, оскільки регіони з їх науково-технічними, фінансово-економічними, виробничими та соціальними можливостями відіграють особливо важливу роль у процесі переходу економіки на інноваційний шлях розвитку [6, с. 485].

Таким чином, слід дійти до висновку, що в Україні відсутній Закон про раціоналізаторську пропозицію, окрім чотирьох статей Цивільного кодексу України, а отже потребує прийняття окремих спеціальних нормативно-правових актів. Новий закон має забезпечити не тільки охорону права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію, охопити своєю дією сферу раціоналізаторської діяльності як окрему сферу.

Отже, основними причинами не достатнього розвитку раціоналізаторської пропозиції в Україні виступають:

- недостатнє регулювання з боку сучасного законодавства України у сфері інтелектуальної власності, зокрема доцільність розробки Закону України "Про раціоналізаторську пропозицію;
- недостатність інституціонального забезпечення розвитку раціоналізаторської пропозиції в Україні;
- світова економічна криза;
- відсутня мотивація населення до розвитку вказаної сфери;
- відсутність порозуміння між автором та підприємством унаслідок відсутності у договорі посилання на конкретну методику визначення прибутку та доходу;
- відсутність центрального органу виконавчої влади, що буде вирішувати проблеми раціоналізаторської діяльності.

Для того, щоб раціоналізаторська пропозиція в Україні розвивалася потрібно на державному рівні вирішити такі питання:

- розробити нову більш удосконалену нормативно-правову базу, зокрема, Закон України "Про раціоналізаторську пропозицію;
- утворити інститут раціоналізаторської пропозиції в Україні;
- вийти Україні з економічної кризи;
- мотивувати населення розвивати та вносити свої вклади у раціоналізаторську пропозицію;
- більш детально на законодавчому рівні впровадити методику визначення прибутку та доходу;
- призначити конкретний центральний орган виконавчої влади, який буде вирішувати проблеми раціоналізаторської діяльності.

Бібліографічні посилання:

1. Бельдїй М. М., Мова Н. І., Хаустов В. К. Регулювання раціоналізаторської діяльності//eip.org.ua. 2001. С. 12.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

2. Бойко Г. Раціоналізаторська робота та новаторство, їх значення в реалізації концепції виробничої бережливості// Українська залізниця. №4(34). 2016. С. 32-33.
3. Закорецька Г. До удосконалення цивільного законодавства про право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію// Патентне право. Теорія та практика інтелектуальної власності. 2007 №3 С. 24.
4. Іващенко В. А. Правові проблеми реалізації прав на раціоналізаторські пропозиції в Україні// Форум права. 2012. № 1. С. 371.
5. Онисько Є. Державне регулювання у сфері раціоналізаторської діяльності України// nbuv.gov.ua. С. 117-118.
6. Солнцева Н. В. Аналіз сучасного стану винахідницької та інноваційної діяльності в Україні// Глобальні та національні проблеми економіки// Вип. № 7. 2015. С. 485.
7. Цивільний кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

Варбанський Олександр Володимирович
студент юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Карпенко Роман Валерійович,
викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СУДОМ ЧАСТИНИ 2 СТАТТІ 65 СК УКРАЇНИ

Справи, що виникають із сімейних правовідносин, є одними із найскладніших у судовій практиці, оскільки їх розгляд завжди пов'язаний із значним психологічним навантаженням і на учасників цивільного процесу, і на суддів. Крім того, на сьогодні в законодавстві багато прогалин і колізій, що також впливають на справедливість і своєчасність захисту сімейних прав та інтересів, і як наслідок, тягнуть за собою проблеми із тлумаченням та застосуванням нормативних положень на практиці, або навіть— і неоднакове застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм сімейного права.

Так, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кри-мінальних справ у справі за позовом ОСОБА_6 до ОСОБА_7, ОСОБА_8, ОСОБА_9 про стягнення боргу за договором позики, за зустрічним позовом ОСОБА_8 до ОСОБА_6, ОСОБА_7 про визнання правочину недійсним вважає, що відповідно до ч. 4 ст. 65 та ч. 2 ст. 73 СК України не покладено солідарного обов'язку на відповідача за зобов'язаннями її чоловіка, а вона може відповідати часткою майна у спільній сумісній власності подружжя за умови, що договір був укладений в інтересах сім'ї, а одержане за договором використане на її потреби у разі покладення стягнення на майно. За таких обставин судові рішення в частині стягнення з відповідачів суми боргу у солідарному порядку слід змінити, стягнувши з ОСОБА_7 та ОСОБА_8 борг у рівних частинах з кожного [1].

Водночас, у іншій справі за позовом ОСОБА_6 до ОСОБА_7, ОСОБА_8 про стягнення суми боргу за договором позики Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ пояснив, що за договором позики на ОСОБА_8 не покладається обов'язок його виконання, а надання нею згоди, як дружини, на укладення договору не покладає на неї солідарного обов'язку з боржником і вона не може відповідати за зобов'язаннями ОСОБА_7 як відповідач. Суд також звернув увагу на те, що ОСОБА_8 може відповідати своєю часткою майна у спільній сумісній власності подружжя за умови, що договір був укладений в інтересах сім'ї, а одержане за договором використане на її потреби у разі накладення стягнення на майно [2].

Згідно із ч. 2 ст. 65 СК України при укладенні договорів одним із подружжя вважається, що він діє за згодою другого з подружжя. Тобто законодавець встановлює презумпцію наявності згоди дружини(чоловіка) на укладення договорів чоловіком(дружиною). Проте указане правило не

поширюється на випадки укладення одним із подружжя договорів, які потребують нотаріального посвідчення та(або) державної реєстрації, а також договорів стосовно цінного майна. У такому разі згода другого з подружжя має бути виражена в письмовій формі, а на укладення договору, який потребує нотаріального посвідчення і(або) державної реєстрації, — ще і нотаріально засвідчена(ч. 3 ст. 65 СК України).

Хоча дружина, чоловік має право на звернення до суду з позовом про визнання договору недійсним як такого, що укладений другим із подружжя без її, його згоди, якщо цей договір виходить за межі дрібного побутового (ч. 2 ст. 65 СК України). Слід акцентувати увагу, як правильно зазначається в юридичній літературі: у законі не визначено критерію, на підставі якого такий договір можна визнати недійсним.

При цьому деякі науковці вважають, що він може визнаватися недійсним лише тоді, коли буде доведено, що набувач діяв несумлінно, тобто знав або повинен був знати, що другий з подружжя згоди на укладення договору не давав [3, с. 117]. Тож суб'єкти цивільного обігу, щоб забезпечити свої права, мають переконатися у наявності згоди подружжя на відчуження майна, бажано у письмовій формі, тому що межа між дрібними побутовими та іншими правочинами не завжди буває чіткою [4, с. 57].

У ч. 4 ст. 65 СК України встановлено додаткове нормативне правило, відповідно до якого договір, укладений одним із подружжя в інтересах сім'ї, створює обов'язки для другого з подружжя, якщо майно, одержане за договором, використане в інтересах сім'ї. Аналіз наведених вище правових норм дозволяє дійти висновку про те, що договір, укладений одним із подружжя, створює обов'язки для другого з подружжя на підставі ч. 2 ст. 65 СК України за таких умов у сукупності:

- 1) договір укладений в інтересах сім'ї;
- 2) майно, одержане за договором, використане в інтересах сім'ї;
- 3) укладений договір не потребує нотаріального посвідчення та (або) державної реєстрації і не стосується цінного майна;
- 4) договір не визнаний недійсним за позовом іншого подружжя яктакий, що укладений другим із подружжя без її, його згоди, якщо цей договір виходить за межі дрібного побутового.

Тепер щодо можливості покладення солідарного обов'язку на подружжя. Як впливає із ст. 540 ЦК України, якщо у зобов'язанні беруть участь кілька боржників, кожен із них повинен виконати обов'язок у рівній частці, якщо інше не встановлено договором або актами цивільного законодавства. Солідарний обов'язок виникає у випадках, встановлених договором або законом, зокрема у разі неподільності предмета зобов'язання (ст. 541 ЦК України). Таким чином, якщо у договорі або законі прямо не передбачено виникнення солідарного обов'язку у відповідному випадку, кожен із боржників має виконати обов'язок у рівній частці. Звідси впливає, що у разі укладення одним із подружжя договору при дотриманні визначених у частинах 2, 4 ст. 65 СК України умов, за відсутності підстав виникнення солідарного зобов'язання(тобто за відсутності відповідного пункту в договорі або прямої вказівки закону), на обох з подружжя покладається обов'язок у рівних частках. При цьому слід враховувати і положення частин 1, 2 ст. 73 СК України: 1) за зобов'язаннями одного із подружжя стягнення може бути накладено лише на його особисте майно і на частку у праві спільної сумісної власності подружжя, яка виділена йому в натурі; 2) стягнення може бути накладено на майно, яке є спільною сумісною власністю подружжя, якщо судом встановлено, що договір був укладений одним із подружжя в інтересах сім'ї і те, що було одержано за договором, використано на її потреби.

Водночас, необхідно акцентувати увагу на тому, що зазначені законодавчі положення на змінюють цивільно-правового зобов'язання з множинністю боржників, які мають виконати обов'язок в рівних частках. Відповідні норми лише встановлюють правила, згідно з якими має вирішуватися питання, на яке майно в якому випадку може бути накладено стягнення за зобов'язаннями подружжя(одного з подружжя). Таким чином, при укладенні одним із подружжя договору позики для визначення суб'єктного складу зобов'язаних осіб за цим договором і майна, на яке може бути накладено стягнення у разі невиконання ними обов'язку, необхідно встановити вищезазначені обставини у сукупності. У разі їх наявності, зважаючи на положення статей 540, 541 ЦК України(тобто якщо договором або законом не встановлено солідарного обов'язку боржників), подружжя стає боржниками, на яких покладається обов'язок з повернення позики у рівних частинах. При цьому стягнення може бути накладено на майно, яке є спільною сумісною власністю

подружжя.

Бібліографічні посилання:

1. Рішення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 19.09.2012 р. у справі №6-14530св12 URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/26425362>.
2. Рішення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 02.11.2011 р. у справі №6-27831св11 URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/19513861>.
3. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України/ за ред. Ю. С. Червоного. К. : Істина, 2017. 464 с.
4. Сімейне право України: [навч. посіб.] / за ред. Є. О. Харитонова. К. : Істина, 2016. 200 с.

Возна Дар'я Вікторівна

студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Карпенко Роман Валерійович,

викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ПОЗОВУ ПРО
РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ**

Проблема шлюбу завжди була актуальною. Кардинальні зміни, що відбуваються в Україні у сфері політики, економіки, ідеології, зачіпають і державно-демографічну сферу, зокрема шлюбно-сімейні відносини. Специфіка цієї групи відносин, а саме їх тривалий характер обумовлюється тим, що шлюбні союзи укладаються безстроково, але у деяких випадках, коли сім'я перестає благотворно впливати на її членів, виникає потреба у їх розірванні. Порівняно із правом на шлюб, не останню роль також займає таке фундаментальне право громадянина, як право на розірвання шлюбу.

Цивільно-процесуальне законодавство передбачає певні умови, за яких особа, може реалізувати своє право на судовий захист, зокрема щодо форми та змісту позовної заяви про розірвання шлюбу. Відповідно для вирішення питання про відкриття провадження по справі у суді недостатньо наявності у заінтересованої особи права на пред'явлення позову, громадянину необхідно ще і реалізувати це право у належному порядку.

Зазначені тези присвячені проблемі реалізації права на пред'явлення позову про розірвання шлюбу, яка виникає на стадії відкриття провадження по справі, що безпосередньо пов'язано із протиріччями у судовій практиці, при вирішенні питання про відкриття провадження по таким справам, які наявні у Постанові Пленуму Верховного суду України №11 від 11 грудня 2007 року та Постанові Пленуму Верховного суду України №2 від 12 червня 2009 року. Аналізуючи судову практику судів першої інстанції при вирішенні питання про відкриття провадження по справі у справах про розірвання шлюбу, численними є випадки, коли суди залишають позовні заяви без руху та повертають позовні заяви, мотивуючи це тим, що доказова база не відповідає вимогам статей 119 та 120 ЦПК України, а саме ненаданням оригіналу свідоцтва про шлюб, свідоцтв про народження дітей, довідки щодо розміру заробітку тощо, посилаючись на п. 4 Постанови Пленуму Верховного суду України №11 від 21 грудня 2007 року «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» [2]. Так, лише з початку 2016 року в Україні судами першої інстанції близько 1 тисячі позовних заяв було залишено без руху та повернуто позивачам.

Суди у якості обґрунтування ухвали, про залишення позовної зая-ви без руху наводять різні доводи, зокрема, щодо необхідності надання саме оригіналу свідоцтва про шлюб, а не ксерокопію чи кольорову копію, чи будь-який інший доказ укладення шлюбу, оскільки на думку суду саме

оригінал свідоцтва є доказом дійсності шлюбу, доказом, що на час звернення до суду із позовом, питання про розірвання шлюбу не вирішено [4; 5].

Варто зазначити, що статті 119, 120 ЦПК України не передбачають імперативних вимог до переліку документів, які необхідно додати до позовної заяви, залишаючи це на розсуд заявника [1]. Разом з тим, у п. 7 Постанови Пленуму Верховного суду України №2 від 12 червня 2009 року «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції», зазначено, що подання доказів можливе на наступних стадіях цивільного процесу, тому суд не вправі через неподання доказів при пред'явленні позову залишати позовну заяву без руху та повертати заявнику [3]. Таким чином, на нашу думку, залишення позовної заяви без руху та повернення позовної заяви з підстав порушення вимог, визначених у роз'ясненні Пленуму Верховного суду України, яким зазначено перелік документів, які необхідно додати до позовної заяви, є порушенням норм процесуального права, оскільки у чинному законодавстві України відсутня норма, яка б надавала право Пленуму Верховного Суду України давати рекомендаційні роз'яснення судам загальної юрисдикції з питань застосування законодавства.

Відповідно до ч. 1 ст. 8 Закону України «Про судоустрій та статус суддів», ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в суді, до юрисдикції якого вона віднесена процесуальним законом. У житті можуть виникати різні обставини, які унеможливають одночасно з поданням позовної заяви про розірвання шлюбу надавати і оригінали свідоцтва про шлюб та свідоцтв про народження дітей (наприклад, коли подружжя знаходиться у неприємних стосунках і один із подружжя утримує такі документи, не даючи можливість ініціатору розірвання шлюбу долучити їх до позовної заяви чи коли особа знаходиться у місцях позбавлення волі та інших випадках) [6] і це не повинно бути перепорою у можливості реалізації права на пред'явлення позову. На нашу думку, ненадання вказаних документів не є достатньою підставою для суду залишати позовну заяву без руху або повертати позовну заяву, оскільки це позбавляє громадянина такого фундаментального права, як права на судовий захист.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповн. станом на 23 березня 2018 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). К.: ПАЛИВОДА А.В., 2018. 275 с. (Кодекси України).
2. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя постанова Пленуму Верховного суду України №11 від 21 груд. 2007 р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/>
3. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верховного суду України №2 від 12 черв. 2009 р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09>.
4. Ухвала Звенигородського районного суду Черкаської області від 13 січня 2016 року в справі №694/27/16-ц URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55443341>.
5. Ухвала Київського районного суду міста Одеси від 20 квітня 2016 року по справі №520/4352/16-ц URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57304888>.
6. Ухвала Апеляційного суду Житомирської області від 01 березня 2016 року по справі №274/4881/15-ц URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56163975>.

Дідик Євген Єгорович,
студент юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Карпенко Роман Валерійович,
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ЗНОСИН: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Окремі аспекти правового регулювання шлюбно-сімейних відносин, незважаючи на свою солідну історію, продовжують знаходитись в епіцентрі уваги як практиків правничої професії, так і науковців. Це пов'язано, по-перше, зі значною поширеністю цих відносин (практично кожна людина на планеті так чи інакше вступає у такі відносини), по-друге, з великою кількістю підходів до регулювання шлюбно-сімейних відносин (зазвичай вони визначаються традиціями або панівною релігією, що призводить до наявності широкого спектру різноманітних правил у цій сфері), по-третє, з потребою модифікувати такі відносини відповідно до вимог сьогодення (необхідність закріпити рівні права чоловіків і жінок у шлюбі, дозвіл здійснювати розлучення, обговорення питання одностатевих шлюбів - це лише короткий перелік змін, які перетерпіло сімейне законодавство країн світу за останні сто років). Відтак, гармонізація законодавства у сфері шлюбно-сімейних зносин потребує значних зусиль і політичної волі тих держав, які її здійснюють. У той же час, незважаючи на спроби зробити законодавчі норми більш або менш сумісними, що кожна держава у межах своєї юрисдикції встановлює власні правила регулювання шлюбно-сімейних відносин. З давніх часів союз між чоловіком і дружиною був важливим елементом суспільства з огляду на необхідність реалізації природної потреби у продовженні роду свого. Тим не менш, у сучасному житті шлюб являє собою вільний, рівноправний і, в ідеалі, довічний союз жінки і чоловіка, укладений з дотриманням порядку та умов, установлених законом, який утворює сім'ю і породжує між подружжям взаємні особисті, майнові права та обов'язки. Традиційний підхід передбачає, що шлюбні відносини - це відносини в першу чергу між жінкою і чоловіком, але в деяких країнах дозволяються і одностатеві шлюби (наприклад у Швеції, Нідерландах, Франції, Італії одностатеві шлюби є дозволеними). Варто зауважити, що питанням реєстрації і визнання шлюбів присвячена Гаазька конвенція від 14 березня 1978 р., «Про укладання і визнання дійсності шлюбів», відповідно до ст. 2 якої формальні 101 вимоги щодо шлюбу повинні відповідати законодавству місця укладання шлюбу[2]. Про цьому, стаття 3 Конвенції передбачає, що шлюб укладається або у разі, коли майбутнє подружжя відповідає по суті вимогам внутрішнього права держави укладення, і один з них має громадянство цієї держави або постійно проживає в ній; або у разі, коли кожен з майбутнього подружжя відповідає по суті вимогам внутрішнього права, визначеного колізійними нормами держави укладення. Стаття 5 цієї ж Конвенції вказує, що у застосуванні іноземного закону, оголошеного застосовним відповідно до цього розділу, може бути відмовлено тільки якщо таке застосування явно несумісне з публічним порядком держави укладення. Відповідно до вітчизняного законодавства, шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану (стаття 21 Сімейного кодексу України)[3]. За статтею 51 Конституції України, шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка [1]. При цьому, варто зауважити, що вітчизняне законодавство містить цілу низку вимог, які пред'являються до осіб, що мають намір вступити в шлюб. Зокрема, до таких належать: 1) Різна стать осіб, які вступають у шлюб (одностатеві шлюби не визнаються); 2) Досягнення шлюбного віку (18 років для чоловіків жінок, можливість укладення шлюбу особою, яка досягла 16 років); 3) Дієздатність обох з подружжя; 4) Одношлюбність і неможливість вступати у шлюб для осіб, які вже перебувають у зареєстрованому шлюбі; 5) Заборона вступати у шлюб особам, які перебувають у кровному спорідненні, а також усиновлювачу та усиновленій дитині. В інших державах може бути встановлений більш низький або, навпаки, більш високий віковий ценз, при цьому він визначається 102 гарантії з боку держави

щодо дотримання таких прав. Наприклад, стаття 14 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС передбачає, що у рамках співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки Сторони надають особливого значення утвердженню верховенства права та укріпленню інституцій усіх рівнів у сфері управління загалом та правоохоронних і судових органів зокрема. Співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки буде відбуватися на основі принципу поваги до прав людини та основоположних свобод [4]. Відповідно, право на шлюб виділяють як одне з найбільш значимих особистих прав людини. Зокрема, основний документ, який закріплює каталог прав і свобод людини і громадянина в ЄС – Хартія основних прав ЄС, передбачає, що право на вступ до шлюбу і право на створення сім'ї гарантуються відповідно до національного законодавства, що регламентує його здійснення (стаття 9) [5]. У той же час, вирішення шлюбно-сімейних питань не належить до компетенції ЄС – відповідна сфера віднесена до національного рівня регулювання. Тому для того, щоб з'ясувати що саме розуміють під «європейськими стандартами у сфері шлюбно-сімейних відносин» вважаємо за доцільне звернутись до практики ЄСПЛ, яка визнається ЄС поряд з конституційними традиціями і міжнародними договорами. ЄСПЛ закріплює право на шлюб у статті 12: чоловік і жінка, що досягли шлюбного віку, мають право на шлюб і створення сім'ї згідно з національними законами, які регулюють здійснення цього права [6]. Як зауважує нідерландський науковець Барт ван дер Слоот, тлумачення статті 12 ЄСПЛ завжди забезпечує рівновагу між фактичним та вигаданим, біологічним та правовим, історичним та еволюційним підходами. Відтак, тлумачення статті 12 ЄСПЛ не тільки ускладнюється багатьма аспектами, які стосуються самої сутності права на шлюб - воно також сильно залежить від питання про те, який метод інтерпретації та точку зору обере Суд [7]. У цій роботі ми у першу чергу хочемо звернути увагу на такий аспект права на шлюб як можливість укладення шлюбів між особами тієї ж статі. Що стосується ставлення ЄСПЛ до прав членів ЛГБТ-спільноти, то воно, наприклад, виражене у двох Резолюціях Європейського парламенту (СЕ 169/134 та СЕ 349/88), в яких ця інституція засуджує випадки дискримінації за ознакою статевої орієнтації та гендерної ідентифікації. Дослідники зауважують, що, на відміну від інших статей ЄСПЛ, у 12 статті йдеться не про «кожну особу», «кожного громадянина», а про «чоловіка та жінку, які досягли шлюбного віку». Відтак, деякі правники зробили висновок, що ЄСПЛ 103 не захищає право на одностатеви шлюб. Тим не менш, у справі «C. and L. M. v. The United Kingdom» (1989), яка стосувалась одностатевої пари, що проживала в Лондоні, цей підхід було змінено. Одну з партнерок депортували до Австралії, а інша була біологічною матір'ю дитини і залишилась у Великобританії. Позивачки посилались на статтю 8 ЄСПЛ (повага до приватного життя) та доводили, що, незважаючи на відсутність формальної реєстрації шлюбу, вони є де-факто сім'єю. Варто зауважити, що з часом ЄСПЛ займає все більш ліберальну позицію щодо одностатевого партнерства. Зазвичай, у такому разі посилають на статтю 9 ЄСПЛ, яка не містить обмежень на кшталт «чоловіки і жінки». Крім того, було визнано, що аргумент держав-членів на кшталт: «особи нетрадиційної орієнтації не позбавлені права на шлюб, адже мають можливість одружуватись з особами протилежної статі» не витримує критики і є штучним. У справах «R. and F. v. The United Kingdom» (2006) та «Party v. The United Kingdom» (2006) Суд зауважив, що низка держав-членів Ради Європи вже закріпили у власному законодавстві право на одностатеве партнерство, але це відображає їх власне ставлення до ролі і конструкції сім'ї у суспільстві. Як бачимо, плани таких держав як Німеччина, Фінляндія, Люксембург, Туреччина та Велика Британія легалізувати одностатеві шлюби та те, що Бельгія, Данія, Франція, Ісландія, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Іспанія та Швеція це вже зробили, змусили ЄСПЛ відійти від своїх власних прецедентів. Що стосується шлюбів між транссексуалами, то Суд у своїх рішеннях відійшов значною мірою від позиції радикального неприйняття, зайнятої раніше, у справах «Goodwin v. The United Kingdom» (2002) та «I. v. The United Kingdom» (2002), зауваживши, що ці особи також мають право на шлюб. Отже, підсумовуючи, зауважимо, що у практиці ЄСПЛ існувало кілька підходів, які стосувались тлумачення права на шлюб. Тим не менш, останнім часом починає домінувати позиція, яка передбачає необхідність закріплення права на одностатеве партнерство. Відтак, вважаємо, що в українське сімейне законодавство доведеться внести кілька змін, які стосуватимуться можливості закріплення можливості одностатевих шлюбів або хоча б їх аналога.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL : 104

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

- [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96- %D0%B2%D1%80/paran4331#n4331](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/paran4331#n4331)
2. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
 3. Гаазька конвенція «Про укладання і визнання дійсності шлюбів» від 14 березня 1978 р. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_916
 4. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами від 01.09.2017 URL : http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=248387631&cat_id=223223535.
 5. Хартія основних прав Європейського Союзу від 07.12.2000 URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/sh>
 6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 URL : <http://zakon3.rada.gov.ua>.

Река Сергій Анатолійович,

студент юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Карпенко Роман Валерійович,

викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

**ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ ТАКИМИ, ЩО ВТРАТИЛИ ПРАВО
НА ЖИТЛО**

Згідно ст. 8 Закону України «Про охорону дитинства» (далі — Закон) кожна дитина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку. Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за створення умов, необхідних для всебічного розвитку дитини, відповідно до законів України.

Згідно до ст. 18 Закону Держава забезпечує право дитини на проживання в таких санітарно-гігієнічних та побутових умовах, що не завдають шкоди її фізичному та розумовому розвитку. Діти — члени сім'ї наймача або власника жилого приміщення мають право користуватися займаним приміщенням нарівні з власником або наймачем.

Органи опіки та піклування зобов'язані здійснювати контроль за додержанням батьками або особами, які їх замінюють, майнових та житлових прав дітей при відчуженні жилих приміщень та купівлі нового житла. Згідно ст. 12 Закону України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» держава охороняє і захищає права та інтереси дітей під час вчинення правочинів щодо нерухомого майна. Неприпустиме зменшення або обмеження прав та інтересів дітей під час вчинення будь-яких правочинів щодо жилих приміщень.

Але, всупереч зазначеним положенням, у судовій практиці непоодинокі випадки пред'явлення позову про втрату права користування житлом колишнім членом сім'ї разом із малолітніми дітьми, зокрема матері (Рішення Київського районного суду м. Одеси 24 лютого 2016 року у справі №520/14277/15-ц) [1]. Така практика пов'язана з декількома факторами. По-перше, у зв'язку з положенням діючого законодавства та відповідній судовій практиці щодо визначення місця проживання дитини у випадку розлучення батьків, як правило, місце проживання неповнолітніх визначається із матерію. По-друге, відповідно до положення Цивільного законодавства, зокрема, ст. 405 ЦК України члени сім'ї власника житла, які проживають разом з ним, мають право користування цим житлом. Право користування житлом втрачає член сім'ї власника у разі відсутності без поважних причин понад один рік. Але, як правило, після розлучення сумісне проживання стає неможливим, більш того слід зазначити, що саме неможливість сумісного проживання й стає підставою розірвання шлюбу. Постає питання щодо права на користування житлом неповнолітніми особами.

Такі питання непоодинокі в судовій практиці й спробою вирішити зазначені питання стало

Узагальнення практики розгляду судами цивільних справ про визнання особи такою, що втратила право на користування житлом та виселення [2]. Відповідно до зазначеного узагальнення роз'яснюється, що цивільне законодавство не передбачає збереження права користування житлом за громадянами, які хоча і правомірно вселилися у спірну квартиру власника, але на час розгляду справи не є членом його сім'ї. Але таке положення протерічить законодавству щодо гарантій дотримання права на житло неповнолітніх дітей. Гарантією дотримання права на житло неповнолітніми особами повинен стати перевірений факт наявності іншого житла для проживання неповнолітніх. Як правило, суд покладає обов'язок встановити цей факт на органи опіки та піклування. В свою ж чергу органи опіки та піклування обмежуються наданням письмових висновків щодо не запе-речення проти ухвалення рішення та погодженням із висновками суду. В свою чергу суд, відповідно до ст. 212 ЦПК не зобов'язаний висновками органу опіки та піклування. З урахуванням того, що після розірвання шлюбу питання проживання неповнолітніх дітей покладається, як правило на матір, яка вже не може проживати разом із батьком, то виникають не можливі умови для подальшого розвитку та вихованню дітей. Пропонується обов'язковим доказом у зазначеній категорії справ передбачити акт обстеження житлових умов проживання неповнолітніх дітей органами опіки та піклування тільки у разі наявності якого, із зазначенням що права на житло неповнолітніх збережене, суд може задовольнити рішення про втрату особою права на користування житловим приміщенням. З одного боку такий доказ буде служити гарантією дотримання прав неповнолітніх на житло, з іншого дисциплінує батьків щодо виконання обов'язків по вихованню своїх дітей та розподілить обов'язки по утриманню пропорційно.

Бібліографічні посилання:

1. Рішення Київського районного суду м. Одеси 24 лютого 2016 року у справі №520/14277/15-ц [Електронний ресурс] // Єдиний судовий реєстр. — URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
2. Узагальнення практики розгляду судами цивільних справ про визнання особи такою, що втратила право на користування житлом та виселення [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Закон і бізнес. URL : http://zib.com.ua/ua/35852-uzagalnennya_

Ставніцер Богдан Вячеславович,
студент юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Карпенко Роман Валерійович,
викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

ПИТАННЯ ПРОЦЕСУ ЦИВІЛЬНОГО ДОКАЗУВАННЯ У СУДОВИХ СПРАВАХ

Судові докази у цивільному процесуальному праві характерні для всіх категорій цивільних справ та мають вагомe значення, тому що без них неможна визначити та зрозуміти всю суть проблемного питання та прийти достовірне та правомірне рішення щодо всіх осіб у справі. Хоча метод доказування був сформований практикою дуже давно, науковці та законодавець до сих пір мають багато спірних питань щодо системи підходів оцінки доказів, етапів доказування та стадій процесу, що саме зумовлюється плановим розподілом та розташуванням груп за спеціальними властивостями та ознакам.

Науковець Зеленьак Е. С. звертає увагу на те, що оцінка доказів не входить до системи судового доказування, а є лише частиною судового пізнання. Зараз суд вже не займається процесом доказування по справі і тепер ці обов'язки тепер покладаються на сторони по справі у процесі змагальності у суді. Науковець вважає, що треба підтримувати концепцію, що саме суд є єдиним суб'єктом у формулюванні оцінки доказів, а інші суб'єкти справи повинні брати участь у поданні

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

своїх доведень, та думок щодо спірних питань справи, та заперечувати і обґрунтовувати ці заперечення стосовно іншої сторони по справі (ст. 27 ЦПКУ) [1].

Законодавець зазначає, що речовими доказами є саме об'єкти матеріального світу, які несуть в собі інформацію про подію чи обставину конкретної справи. Також виокремлюють письмові речові докази, без яких неможливо довести жодну цивільну справу, тому що їх зміст становить наявність чи відсутність фактів справи і як правило вони подаються в оригіналі. Що стосовно речових доказів, то вони мають цінність у суді лише у випадках, коли вони стосуються справи та є об'єктом судового пізнання, якщо вони можуть вплинути на справу і якщо до них є сенс застосовувати є дослідження у вигляді експеримента. Є два види речових доказів: 1) первісні: до них належать до таких речей, які здатні зберігати та відтворювати первісний речовий доказ; 2) похідні: використовується, як матеріал доказувань тільки у випадку, коли носять на собі відбиток якоїсь події, дії, бездіяльності, та за своїми характером та якістю недовговічні та можуть змінити або стерти з себе докази. Якщо неможливо привести речові докази до залу суду, то дозволяється використовувати фото та відео, на яких будуть помітні ці докази [2].

Загальновідомі факти не потребують доказування, якщо вони визнанні судом на основі ухали, а важливі до справи докази та носії інформації вилучаються у суворій процесуальній формі, та передбачається вилучення цих об'єктів зі складанням протоколу, що саме повинно бути гарантією щодо якісного доказового матеріалу. Також Пленум Верховного Суду України від 12.06.2009 р. №2 «Про застосування норми цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» [3], встановлює відповідальність осіб, які надали недостовірні докази, або намагалися їх підробку (ст. 185 ЦПКУ).

Експертиза призначається ухвалою суду, що саме зазначається у ст. 144 ЦПКУ, та встановлюється термін та підстави; суть експертизи; зазначається особа експерта та всі дані про нього, або установи на основі доручення. Останньою процедура є саме оцінка доказів, яким займається суддя, виходячи з зовнішніх та внутрішніх факторів під час аналізу, на цьому саме формується висновок суду та рішення по справі [4].

Треба зазначити, що кожний вид дослідження засобу докачування має свою специфіку та свою вагу у справі тому законодавчо встановлені процедури дослідження доказів в залежності від їх виду, до цього можна віднести докази свідків, або особливостей носіїв інформації. Не дивлячись на систему доказів, вагомим буде ще врахування змагальності осіб під час судової справи, але докази зможуть підтвердити чи спростувати деякі юридичні факти у разі необхідності. Суд в свою чергу повинен бути об'єктивним при розгляді справи, та також зобов'язаний надати на передодні з засіданням всю інформацію сторонам для всебічного ознайомлення з нею. Якщо одна зі сторін вважає, що дії судді протиправні, то можна змінити суддю процедурою відводу[5].

Отже, всебічне дослідження доказів по справі, зазначає те, що суд гарантує рівність всіх сторін по справі, враховуючи всі аргументи під час судового засідання та процесу надавання доказів. Нажаль, судовий строк не завжди має достатньо часу для досконалого вивчення справи та доказів, тому в майбутньому все далі потрібно бути удосконалювати систему механізм реалізації судових досліджень, для того, щоб забезпечити демократію та рівність громадян, при якій буде менший показник хибних рішень, та менший відсоток звертання до суддів вищих інстанцій.

Бібліографічні посилання:

1. Зеленьяк Е. С. Владна, рекомендаційна та допоміжна оцінка доказів у цивільному процесі / Е. С. Зеленьяк // Адвокат. 2013. № 1. С. 41-44.
2. Кравцов С. Оцінка та дослідження письмових доказів як невід'ємна частина правана справедливий розгляд. URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/10/3.pdf>
3. Пленум Верховного Суду України від 12.06.2009 р. №2 «Про застосування норми цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09>
4. Глущенко С. В. Речові докази у цивільному процесі. URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/3/28.pdf>
5. Андрійцьо В. Д. Дослідження доказів як етап процесу доказування в цивільному судочинстві. URL : file:///C:/Users/Asus/Downloads/vvru_2013_3_3.pdf

Шульц Максим Сергійович,
студент юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Карпенко Роман Валерійович,
викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ДИТИНИ У СІМЕЙНИХ СПОРАХ

У ст. 12 Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року закріплюється обов'язок держави забезпечити дитині, здатній сформулювати власні погляди, право вільно висловлювати ці погляди з усіх питань, що торкаються дитини, причому поглядам дитини приділяється належна увага згідно з її віком і зрілістю. З цією метою дитині, зокрема, надається можливість бути заслуханою в ході будь-якого судового чи адміністративного розгляду, що торкається дитини, безпосередньо або через представника чи відповідний орган у порядку, передбаченому процесуальними нормами національного законодавства.

Відповідно до ст. 171 СК України дитина має право на те, щоб бути вислуханою батьками, іншими членами сім'ї, посадовими особами з питань, що стосуються її особисто, а також питань сім'ї. Дитина, яка може висловити свою думку, має бути вислухана при вирішенні між батьками, іншими особами спору щодо її виховання, місця проживання, у тому числі при вирішенні спору про позбавлення батьківських прав, поновлення батьківських прав, а також спору щодо управління її майном. Суд має право постановити рішення всупереч думці дитини, якщо цього вимагають її інтереси.

Висловити свою думку під час судового розгляду справи, у якій так чи інакше вирішуються питання, що стосуються її життя, дитина може у процесуальній формі надання пояснень у судовому засіданні, у зв'язку із чим вона наділяється певним колом процесуальних прав та обов'язків (наприклад, правом давати пояснення в суді рідною мовою, правом користуватися послугами перекладача, правом бути заслуханою та почутою судом, обов'язком добросовісно здійснювати свої процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки тощо). Будучи носієм певного кола процесуальних прав та обов'язків, дитина визнається суб'єктом цивільних процесуальних правовідносин, а отже повинна наділятися у конкретній справі певним цивільним процесуальним правовим статусом.

Саме він визначає процесуальне становище певних суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин під час розгляду та вирішення цивільних справ та характеризується як сукупність закріплених у цивільному процесуальному законодавстві прав, обов'язків та інтересів зазначених суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин [1]. Однією із категорій справ позовного провадження, у якій зачіпаються інтереси дитини, є справи про визначення місця проживання малолітньої дитини. У судовій практиці доволі поширеною є ситуація, коли один з батьків пред'являє до іншого позов про визначення місця проживання їх спільної малолітньої дитини, або зміну її місця проживання, якщо раніше таке місце проживання вже було визначено з іншим з батьків. У таких справах традиційно у якості відповідача виступає той з батьків, з яким проживає дитина, а в якості позивача— інший з батьків, який бажає, щоб місце проживання дитини було визначено судом саме із ним. Такі справи розглядаються судами за обов'язковою участю органів опіки та піклування. В процесі розгляду справи суд обов'язково повинен заслухати думку дитини стосовно того, з ким із батьків вона бажає проживати, якщо вона здатна її висловити. Втім, відсутній єдиний підхід стосовно визначення процесуального статусу дитини у таких справах. Як правило, суди взагалі ігнорують необхідність визначення процесуального статусу дітей, називаючи їх у своїх рішеннях «дитина», «малолітній» і т. ін.

Вище зазначену судову практику не можна визнати правильною, виходячи з наступного. Позови про визначення місця проживання малолітньої дитини пред'являються до суду не на захист

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

прав та інтересів одного з батьків, а на захист інтересів самої малолітньої дитини, оскільки в обґрунтування позову завжди покладається відповідність визначення місця проживання дитини з одним із батьків інтересам дитини, її виховання та розвитку. Під час вирішення спору щодо місця проживання малолітньої дитини беруться до уваги ставлення батьків до виконання своїх батьківських обов'язків, особиста прихильність дитини до кожного з них, вік дитини, стан її здоров'я та інші обставини, що мають істотне значення. Дитина не може бути передана тому з батьків, хто не має самостійного доходу, зловживає спиртними напоями або наркотичними засобами, своєю аморальною поведінкою може зашкодити розвитку дитини (ст. 161 СК України).

Як відзначається у юридичній літературі, позивачем є особа, на захист суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів якої відкривається цивільна справа у суді та розпочинається цивільний процес [2]. Вірним є і зворотне положення: чий суб'єктивні права та охоронювані законом інтереси захищаються у даному цивільному процесі, — той і є позивачем. Тому у справах про визначення місця проживання малолітньої дитини позивачем повинна визнаватися сама малолітня дитина, в інтересах якої позов пред'являє її законний представник (один із батьків). Відповідачем, звичайно, є другий з батьків, з яким проживає дитина. Подібна ситуація прослідковується й у деяких інших категоріях справ. Наприклад, у справах про позбавлення батьківських прав. У цих справах суд також повинен заслухати думку дитини, на чому наполягає Верховний Суд України у своєму Узагальненні практики розгляду судами справ, пов'язаних із позбавленням батьківських прав, поновленням батьківських прав, усиновленням, установленням опіки та піклування над дітьми.

У судовій практиці занадто спрощено трактуються положення ст. 165 СК України, відповідно до якої право на звернення до суду з позовом про позбавлення батьківських прав мають один з батьків, опікун, піклувальник, особа, в сім'ї якої проживає дитина, заклад охорони здоров'я, навчальний або інший дитячий заклад, в якому вона перебуває, орган опіки та піклування, прокурор, а також сама дитина, яка досягла чотирнадцяти років. У зв'язку із цим всі вищевказані особи в судовій практиці нерідко визначаються як позивачі, хоча у даній статті названі зовсім різні суб'єкти. Позивачем у будь-якому випадку виступає дитина, оскільки саме її права та охоронювані законом інтереси порушуються неправомірними діями (бездіяльністю) одного або обох батьків, стосовно якого (яких) ставиться питання про позбавлення батьківських прав, а отже саме права та охоронювані законом інтереси дитини підлягають судовому захисту у справах про позбавлення батьківських прав. У випадку пред'явлення такого позову одним з батьків, опікуном чи піклувальником, вказані особи виступають в цивільному процесі як законні представники, а якщо позов пред'явлено особою, в сім'ї якої проживає дитина, закладом охорони здоров'я, навчальним або іншим дитячим закладом, в якому вона перебуває, органом опіки та піклування, прокурором, зазначені суб'єкти відносяться до органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб (ст. 45 ЦПК України).

Правильне визначення цивільного процесуального правового статусу дитини у сімейних спорах сприятиме більш ефективному захисту прав та інтересів дитини, забезпеченню єдності судової практики у питаннях залучення дітей до участі в цивільному процесі та недопущенню помилок у правовому регулюванні порядку розгляду та вирішення судами питань, що стосуються життя дитини.

Бібліографічні посилання:

1. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження: монографія / С. С. Бичкова. К. : Атіка, 2011. С. 41–42.
2. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / М. Й. Штефан. К. : Ін Юре», 2017. С. 147.

Царенко Микола Миколайович,
студент юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Карпенко Роман Валерійович,
викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

ВИМОГИ ДО ФОРМИ ТА ЗМІСТУ ПОЗОВНОЇ ЗАЯВИ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

Конституція України чітко затверджує, що головною цінністю є людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є головною цінністю. Так як їх досить часто зачіпають чи порушують у людей виникла потреба щодо їхнього захисту. Відповідно до ст.55 Конституції України кожен громадянин має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати в судовому порядку свої права і свободу від порушень та протиправних посягань. Звернення до суду за захистом свого певного порушеного чи оспорюваного права повинно бути відповідно відображено у формі та змісті заяв або скарги і подано до суду у письмовій формі. Адже так як звернення до суду з усною позовною вимогою законом не передбачено. Складання позовної заяви - це один із основних етапів підготовки справи до її розгляду у суді першої інстанції та початку захисту особи свого права.

Тому варто звернути на правильне оформлення реалізації захисту, та подачі позовної заяви, яка виступає поштовх для відкриття судових справ.

Даною темою вивчення займалися такі науковці як В.А. Кройтор, О.М. Перунова, В.І. Бобрик, А.О. Добровольський, О.А. Демічев, О.Братель, Г.Ю.Гулевська, С.С. Бичкова, В.М. Кравчук, О.І. Угриновська, Д.Д. Луспеник, С.Я. Фурса та інші дослідники в сфері цивільного права та процесу розглядали дане питання з різних сторін.

Історично право на позов виникло в римському процесі це мало істотну специфіку, взагалі досить важливо зазначити, що більшість з права давнього Риму дійшло до нас, та в наш час врегульовує суспільні відносини, що дає розуміння особа завжди прагнула захистити свої права в незалежності від розвитку суспільства. Саме відтоді позовна заява взяла свій початок і тому потрібно звернути увагу на її історичний розвиток. Особливість позовної заяви в римському праві виявлялася у тому, що вона одночасно могло ґрунтуватися на певних формальних підставах та в той же час на матеріальних, тобто фактичних обставинах оскарженої ситуації.

Проте важливо зазначити, що скаладалась вона не на тих, які були в дійсності по ситуації, доведені сторонами, а тільки на тих, які були викладені претору та визнані дійсними [1,с.96].

Позовна заява - це встановлена законом форма звернення до суду за судовим захистом своїх прав та інтересів, можливості встановлення справедливості та законності.

Додержання процесуальної форми та змісту позовної заяви є однією з основних вимог чинного цивільно-процесуального законодавства, яка забезпечує в повній мірі розгляд суддею даної форми звернення та видання ним, щодо неї, рішення. Однією з важливих рис, а точніше законних умов, яка потрібна для прийняття заяви є її форма, так як чинне законодавство встановлює, що існує та можлива лише письмова, усна нажалі не може бути пред'явлена, та бути підставою для відкриття справи. Перелік основних складових позовної заяви, яка подається до суду передбачений ст.137 ЦПК України. Відповідно до даної статті, вона повинна містити в собі: назву суду; точну назву позивача і відповідача, їх місце проживання або знаходження; зміст позовних вимог; виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої прохання; зазначення доказів, що обґрунтовують позов; зазначення ціни позову; підпис позивача або його представника з зазначенням часу подання заяви [2,с.129].

Досить часто науковці акцентують свою увагу, саме на формі позовної заяви, так В.Н. Щеглов, зазначив, що письмова форма надає позову чіткості й визначеності, та дозволяє індивідуалізувати позов шляхом вказівки на його предмет, підстави та суб'єктів правового спору.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Позовна заява є основоположним документом цивільної справи, який дозволяє вести процес цілеспрямовано, постійно звіряти процесуальні дії із заявленою вимогою, вирішувати питання зміни підстав або предмета позову, збільшення або зменшення розміру позовних вимог, відмови від позову, визнання позову та завершення справи мировою угодою.

Суттєвою ознакою вірності та правильно оформленої позовної заяви залишається сам зміст даного документу, так як враховуючи зазначене в ній, суддя на свій розсуд за допомогою чинного законодавства вирішує про відкриття з приводу скаргення та встановлення права через відповідний орган.

Підтримуючи позицію Л.Г. Осокіної щодо незмінності позовної заяви під час процесуального правонаступництва, варто зазначити, що незмінність позовної заяви повинна розглядатися стосовно як форми, так і змісту. Беззаперечним є той факт, що під час процесуального правонаступництва незмінною завжди буде письмова форма позовної заяви, що закріплено в ч. 1 ст. 119 ЦПК України. Щодо незмінності змісту позовної заяви можна навести аргументи, що підтверджують і спростовують зазначену позицію [3,с.6].

Відповідно до вимог ЦПК України у випадку встановлення судом факту подання позовної заяви без додержання вимог, викладених у ст. 119 і 120 ЦПК України, або несплату судового збору чи витрат на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи під час вирішення питання про відкриття провадження у справі він зобов'язаний спочатку залишити заяву без руху, надавши час позивачу для усунення зазначених недоліків, чітко вказавши на них, і лише у разі не виправлення їх позивачем повернути позивачу заяву (ч. 1 та 2 ст. 121 ЦПК України). На особливості саме цього питання звертає увагу Воробель У.Б. на характерні особливості цього інституту: можливість застосування інституту залишення заяви без руху лише на стадії пред'явлення позову та відкриття провадження у справі, а також такі процесуальні наслідки, які тягне цей інститут: прийняття заяви у день первісного її подання до суду у випадку виправлення позивачем недоліків позовної заяви; повернення її з усіма доданими до неї додатками у випадку не виправлення [4,с.4].

Тож можна дійти висновку, що позовна заява це надзвичайно важливий спосіб захисту та реалізації права на нього, з яким людина може звернутися до суду. Вона дає громадянину, особі без громадянства, іноземцю, тобто будь-кому із суспільства захистити свої права та свої інтереси в суді. Тобто даний правовий документ це один з основних законних форм захисту своїх прав. Позовна заява та її оформлення відіграють важливу роль в житті людини та суспільства загалом.

Бібліографічні посилання:

1. Колядіна Н. Г. Повернення позовної заяви як процесуальний інститут, покликаний встановити рівновагу між зловживанням правом на позов та його реалізацією / Н. Г. Колядіна // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2016. Вип. 36(1). С. 94-99. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_36%281%29__23
2. Перунова О. М. Форма і зміст позовної заяви / О. М. Перунова // Право і Безпека. 2004. Т. 3, № 1. С. 128-132. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2004_3_1_35
3. Братель О. Категорії "позов" і "позовна заява" як складові цивільних процесуальних юридичних фактів / О. Братель // Підприємництво, господарство і право. 2016. № 2. С. 4-12. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2016_2_2
4. Воробель У.Б.Правові наслідки недотримання форми та змісту позовної заяви в цивільному процесі/ У.Б. Воробель//Часопис Академії адвокатури України №10 2011. с.8 URL : <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/viewFile/500/>

Хмельова Ілона Євгеніївна,

аспірантка кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

Мицик Всеволод Всеволодович,

доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри міжнародного права

Інституту міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТРУДОВОГО ПРАВА В УМОВАХ МІЖНАРОДНОГО ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Збройна агресія Російської Федерації проти України, яка розпочалася в лютому 2014 року, поставила перед нашою державою нові виклики. Значна частина території України була окупована, а громадяни, які лишилися на цій території, зазнають системних утисків власних прав і свобод. Крім того, за даними УВКБ ООН, Україна займає дев'яте місце у світі за кількістю (близько 1,5 млн.) внутрішньо переміщених осіб (*дали – ВПО*) [1], які потребують особливого захисту та сприяння від держави. Ці обставини, *inter alia*, ставлять нові завдання у сфері правового регулювання трудових відносин; саме тому дослідження даного питання є актуальним та важливим.

Захист трудових прав ВПО охоплює дві основні складові: можливість припинення попереднього трудового договору за спрощеною процедурою та допомога у пошуку нової роботи. І якщо перша складова отримала практичне вирішення на основі статті 7 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [2], то друга складова наразі реалізована, в основному, на рівні декларацій.

Керівні принципи ООН гарантують ВПО «право на вільний пошук можливостей для працевлаштування та участі в економічній діяльності» [3]. Відповідно, Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» покладає на Кабінет Міністрів України обов'язок забезпечити «працевлаштування громадян України, які виїхали з тимчасово окупованої території на іншу територію України» [4]. Крім того, Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» передбачає, що Міністерство соціальної політики України забезпечує інформування ВПО про можливості працевлаштування у відповідних населених пунктах, а також сприяє у працевлаштуванні ВПО, які отримали статус безробітного, організовує підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації таких осіб [2]. Проте на практиці ВПО досить складно знайти нову роботу, а діяльність державних органів не можна назвати ефективною. Зокрема, згідно з даними моніторингу Міжнародної організації з міграції, ситуація із зайнятістю ВПО не є прийнятною, у червні 2018 року частка зайнятих ВПО становила лише 42% [5]. Окремо правозахисниками відзначається, що ВПО часто отримують відмови у працевлаштуванні лише через власний статус, що є дискримінацією. Слід підкреслити, що можливість знайти нову роботу є важливим елементом захисту ВПО, без якого неможливо забезпечити їхню інтегрованість у суспільне життя.

Іншою проблемою, яка з'явилася у зв'язку зі збройним конфліктом, є необхідність розірвання трудового договору з ініціативи роботодавців, що змінили місцезнаходження (зокрема, у ситуації, коли окремі їхні працівники лишилися на окупованих територіях) [6]. Показовою є судова практика стосовно Донецького національного університету України, коли в окремих випадках звільнення співробітників визнавалось незаконним (наприклад, рішенням Апеляційного суду Запорізької області від 22.06.2016 у справі 324/699/15-ц [7] наказ ректора Донецького національного університету № 249-К/16 від 06.10.2014р. в частині звільнення на підставі п. 6 ст. 36 КЗпП України визнавався незаконним, а відповідна особа була поновлена на посаді коменданта гуртожитку № 7 Донецького національного університету; це рішення було оскаржене). Відсутність системного законодавчого регулювання вказаного питання призводить до того, що роботодавці часто

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

опиняються в ситуації правової невизначеності, що додатково ускладнює їхню діяльність. Згадана судова практика продемонструвала і те, що суди не здатні застосовувати адекватну термінологію в умовах міжнародного збройного конфлікту. Зокрема, в Ухвалі Апеляційного суду Запорізької області від 28.08.2017 у справі № 324/699/15-ц [8] використовуються словосполучення «частиною університету, що залишилась в м. Донецьку та перейшла у відання Донецької народної республіки», «від керівництва університету, яке підпорядковується Міністерству освіти Донецької народної республіки». Такі формулювання є неприйнятними, оскільки мова йде про окупаційні органи Російської Федерації. Зокрема, неприпустимість такої практики у своєму інформаційному листі від 11.04.2017 визначив Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, який підкреслив, що «факт існування ні т.зв. «Донецької народної республіки», ні т.зв. «Луганської народної республіки» не визнається органами влади України» [9].

Відсутність послідовної політики виявляється і в ставленні до оформлення трудових книжок, а саме у підходах до тлумачення записів, здійснених органами окупаційної адміністрації або із посиланням на них. Міністерство соціальної політики України у своєму листі від 18.10.2017 № 447/0/22-17/134 роз'яснило, що «законодавством про працю не встановлено обов'язку роботодавця при прийнятті на нове місце роботи визнавати недійсними чи виправляти попередні записи в трудовій книжці», а «будь-які дії (зокрема внесення записів до трудової книжки працівників) незаконно створених на території України організацій не створюють правових наслідків» [10]. Проте така пасивна позиція України фактично дозволяє і надалі використовувати трудові книжки, в яких є згадки про так звані «Л/ДНР».

В умовах міжнародного збройного конфлікту окремим питанням є захист прав (зокрема, і трудових) цивільного населення, яке перебуває на окупованих територіях. Державою-агресором неодноразово порушувалися положення Конвенції про захист цивільного населення під час війни 1949 року [11], що є додатковою підставою для реалізації міжнародно-правової відповідальності Російської Федерації. Зокрема, Конвенцією передбачено, що кожна особа, наскільки це дозволяють обставини, повинна бути залишена на своєму звичайному місці роботи, а робота повинна належним чином оплачуватись та відповідати фізичним та інтелектуальним можливостям робітників. Будь-які заходи, що мають на меті спричинити безробіття чи обмежити можливості працевлаштування для робітників окупованої території, щоб примусити їх працювати на окупаційну державу, забороняються. Численні звіти правозахисників демонструють протилежну ситуацію: порушуються стандарти праці, заробітна плата вчасно не виплачується, організатори страйків переслідуються, робота профспілок заблокована [12]. У такій ситуації необхідні більш активні дії України щодо захисту прав відповідних осіб та реалізації міжнародно-правової відповідальності держави-агресора.

Таким чином, окремі питання регулювання трудових правовідносин в умовах міжнародного збройного конфлікту лишаються невирішеними. Це можна вважати прямим наслідком відсутності системних підходів до захисту прав ВПО, а також цивільного населення, яке лишилося на окупованих територіях. Можна констатувати, що Україні нагально потрібно розробити всеохоплюючу програму, яка б вирішувала зазначені питання і стала б інтегральною складовою оновленої політики нашої держави, спрямованої на захист власних національних інтересів в умовах зовнішньої збройної агресії, а також на нівелювання негативних наслідків цієї агресії.

Бібліографічні посилання:

1. Внутрішньо переміщені особи (ВПО). URL: <http://www.unhcr.org/ua/> (Дата звернення: 06.11.2018).
2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18/conv> (Дата звернення: 06.11.2018).
3. Guiding Principles on Internal Displacement (E/CN.4/1998/53/Add.2). URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G98/104/93/PDF/G9810493.pdf?OpenElement> (Last accessed: 06.11.2018).
4. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1207-18> (Дата звернення: 06.11.2018).

5. Звіт національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами. URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/nms_round_10_ukr_press.pdf (Дата звернення: 06.11.2018).
6. Менджул М. В., Рогач О. Я. Припинення трудових відносин з ініціативи працівника-внутрішньо переміщеної особи та роботодавця. *Публічне право*. 2017. № 1. С. 184-190. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2017_1_26 (Дата звернення: 06.11.2018).
7. Рішення Апеляційного суду Запорізької області від 22.06.2016 у справі 324/699/15-ц URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/58827780> (Дата звернення: 06.11.2018).
8. Ухвала Апеляційного суду Запорізької області від 28.08.2017 у справі № 324/699/15-ц URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/68519776> (Дата звернення: 06.11.2018).
9. Українським судам заборонили називати окуповані території - «ДНР» і «ЛНР». URL: https://zik.ua/news/2017/04/11/ukrainskym_sudam_zaboronyly_nazyvaty_okupovani_terytorii__dnr_i_lnr_1078227 (Дата звернення: 06.11.2018).
10. Лист Міністерства соціальної політики України від 18.10.2017 № 447/0/22-17/134 URL: <https://www.profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/ministry-of-labor-and-social-policy/11755-134s-17.html> (Дата звернення: 06.11.2018).
11. Fourth Geneva Convention URL: <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/380> (Last accessed: 06.11.2018).
12. Справжня ціна вугілля в умовах війни на Донбасі: погляд крізь призму прав людини URL: https://ua.boell.org/sites/default/files/real_price_of_coal_in_war_time_donbas.pdf (Дата звернення: 06.11.2018).

Біла А.В.,

студентка напряму підготовки «Право»
Університету імені Альфреда Нобеля

Максимова М. К.,

студентка напряму підготовки «Право»
Університету імені Альфреда Нобеля,
Науковий керівник:

Пушкіна Олена Вікторівна

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля

ЗАПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ФОРМИ ВИРІШЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ

Вирішення господарських справ поза державними судовими органам поширене в багатьох державах, зокрема в Австрії, Бельгії, Канаді, Норвегії, Фінляндії та Швейцарії. Як засвідчує міжнародний досвід, альтернативне вирішення правових спорів дає можливість ефективно врегулювати спори, в результаті яких сторони укладатимуть угоду, що сприятиме вирішенню конфлікту. Одним із альтернативних методів вирішення господарських спорів є медіація.

Необхідність запровадження медіації в Україні обґрунтована тим, що це відповідатиме позиції узгодження національного законодавства із законодавством Європейського Союзу. Цьому питанню присвячена Директива Європейського парламенту та Ради Європи №2008/52 ЄС щодо деяких аспектів посередництва (медіації) у цивільних та комерційних справах від 21.05.2008 року [1] в чому і полягає актуальність дослідження.

На сучасному етапі розвитку України як правової держави запровадження медіації сприятиме зменшенню навантаження на судову систему, позитивно вплине на правові та моральні засади у сфері підприємницької діяльності пришвидшить вирішення спорів. Тенденції розвитку українського суспільства полягають у зменшенні впливу держави на суспільні відносини через посилення ролі приватного права. Однак, становленню медіації як способу вирішення господарських спорів перешкоджають такі чинники як необізнаність суб'єктів господарської діяльності щодо альтернативних методів вирішення спорів, наявність у сторін сумнівів щодо ефективності та доцільності медіації, неналежне законодавче забезпечення медіації [2].

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В Україні медіації як альтернативний спосіб вирішення спорів робить лише перші кроки, визначаючи свої принципи, стандарти і засоби впровадження в суспільне життя. Проблемою сьогодні є те, що зараз немає прийнятого закону про медіацію, який б належно врегулював структуру правового механізму процедури медіації. Але недостатньо лише прийняти закон, щоб досягти позитивних результатів, потрібно ще внести зміни до таких нормативно-правових актів як Цивільно-процесуальний кодекс України (ЦПК), Господарсько-процесуальний кодекс України (ГПК), Закон України «Про запобігання корупції», Кодекс законів про працю України (КЗпП). Це надасть змогу усунути колізії та прогалини у системі законодавства [3].

Верховною Радою України було прийнято Проект Закону «Про медіацію» від 17.12.2015 року [4]. Цей законопроект пропонує визначити правові засади надання послуг медіації, статус медіатора, особливості проведення медіації під час судового чи третейського розгляду, механізм контролю за якістю послуг медіації, основ державної політики в сфері медіації, а також поширити практику вирішення спорів позасудовими методами та забезпечити гармонічні відносини між інститутом медіації та судовими органами. Комітетом з питань правової політики та правосуддя було вірно зазначено, що у Проекті відсутня чітка правова регламентація порядку доступу до професії медіатора та припинення статусу медіатора. Також невирішеним залишається питання про правовий статус медіатора як суб'єкта підприємницької діяльності або незалежної професійної діяльності [5].

Необхідною умовою належного функціонування інституту медіації є регламентація процедури медіації в таких нормативно-правових актах як ЦПК та ГПК. Наприклад, доцільним є надати суду право на обмеження процедури медіації не більше одного разу на рік для того, щоб уникнути можливих зловживань правом та затягування судового процесу. Тому, статтю 228 ГПК України можна доповнити такою підставою зупинення провадження у справі як спільне клопотання сторін про вирішення спору шляхом посередництва або переговорів [6].

В українському процесуальному праві слід передбачити запровадження механізму зобов'язання судів надавати сили обов'язкового виконання угод, прийнятих внаслідок проведення процедури медіації. Потрібно також надати повноваження суду з власної ініціативи направляти сторони для досудового врегулювання спору до початку розгляду справи по суті або до моменту винесення остаточного рішення у справі.

Важливо також прийняти Кодекс етики медіатора і забезпечити його належне виконання, в якому потрібно передбачити відповідальність медіатора за порушення конфіденційності. У випадку грубого порушення Кодексу етики медіатора треба надати сторонам можливість отримати компенсацію збитків шляхом подання позовної заяви до суду та здійснити заборону медіатору займатись медіацією у майбутньому [7].

У приватно-правових відносинах необхідно дотримуватися вихідних принципів медіації, таких як принцип добровільності, принцип рівності сторін, принцип нейтральності і неупередженості медіатора, принцип конфіденційності. Зміст принципу добровільності полягає у тому, що сторони правомочні приймати будь-які рішення щодо розв'язання конфлікту тільки за взаємною згодою, а медіатор зобов'язаний встановити факт добровільності і особистого волевиявлення участі усіх сторін. Принцип рівності сторін полягає у наявності рівних за змістом та обсягом суб'єктивних прав у сторін, наприклад право висловлювати свої думки і зауваження, а також оцінювати пропозиції та умови примирення. Принцип нейтральності і неупередженості медіатора виражається у тому, що медіатор - це особа, яка виконує свої обов'язки на основі професійних змагань та здібності, користуючись свободою, власною свідомістю та об'єктивністю в наданні допомоги сторонам, не піддаючись їх впливу, але враховуючи їх думку. У випадку існування підозри в неупередженості медіатора, кожна із сторін може заявити відвід. Медіатор може взяти самовідвід, у випадку обставин, що обумовлюють його зацікавленість на користь певної сторони. Зміст принципи конфіденційності полягає у тому, що інформація щодо підготовки і проведення медіації є конфіденційною, а медіатор не має права розголошувати таку інформацію без згоди сторін [8].

Варто також вміти відрізнити такі поняття як медіація та врегулювання спору за участю судді, адже за своєю правовою природою ці поняття є різними, але не взаємовиключними у застосуванні. Медіація може бути проведена на будь-якій стадії судового процесу, а врегулювання спору за участю судді можливе лише до початку розгляду справи по суті, відповідно до статті 186 ГПК. Відмінною рисою є тривалість вказаних процедур: медіація здійснюється в погодженій сторонами строк, а врегулювання спору за участю судді - протягом розумного строку, але не більше тридцяти

днів з дня постановлення відповідної ухвали. Якщо медіація може бути проведена повторно, то врегулювання спору за участю судді можливо лише один раз згідно ст.187 ГПК. Принцип конфіденційності інформації є обов'язковим як для медіації, так і для врегулювання спору за участю судді.

Позитивною рисою врегулювання спору за участю судді є відсутність судового формалізму під час проведення спільних або закритих нарад. При цьому суддя займає роль фахового посередника між сторонами і пропонує їм шляхи щодо мирного врегулювання спору. Медіація в такому випадку є меш ефективною, оскільки суддя, який має вищу юридичну освіту і ознайомлений із судовою практикою в аналогічних спорах, може прогнозувати і роз'яснювати сторонам процесуальні наслідки закінчення судового розгляду справи. Для використання медіації необхідно внести зміни до процесуальних кодексів України, оскільки використання медіації як процедури вирішення спору не передбачено [9].

Отже, виходячи із вищезазначеного ми зробили такі висновки: медіація як альтернативний спосіб вирішення господарських спорів має велике значення для відновлення оспорюваних законом прав та інтересів суб'єктів господарювання, тому потрібно забезпечити законодавче оформлення її застосування та розробити Програми розвитку медіації за підтримки державних органів. Інститут медіації треба вводити як позасудовий інститут, який буде діяти окремо від судових органів, але у взаємодії з ними. Медіація є кроком вперед для розвитку громадського суспільства в Україні, тому впровадження медіації повинно бути поступовим, виваженим із залученням широкого кола фахівців. Застосування нових механізмів вирішення спорів сприятиме розвантаженню судової гілки і задоволенню інтересів сторін із найменшими затратами часу і коштів.

Бібліографічні посилання:

1. Кисельова Г. Роль міжнародних донорів та місцевих НУО в розвитку медіації в Україні/ Кисельова Г. URL : <https://ukrmediation.com.ua/files/Kiselova.2014.pdf>
2. Притика Ю.Д., Голяядова Т.О., Запровадження інституту медіації в Україні: передумови й перспективи правового регулювання / Юридичні науки. 2016. № 1. Том 2. С.14-16.
3. Залізник В. А. Медіація у вирішенні господарських спорів / Правове регулювання економіки. 2017. № 16. С. 171-179.
4. Проект Закону України «Про медіацію» №3665 від 17.12.2015 року. - URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54558.
5. Висновок комітету з питань політики та правосуддя від 02.09.2015 року щодо проекту Закону України «Про медіацію» від 17.12.2015 року URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57620.
6. Господарсько-процесуальний кодекс України від 06.11.1991 року станом на 07.07.2018р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
7. Розман Ю. В. Медіація як спосіб альтернативного вирішення господарсько-правових спорів / Актуальні проблеми політики. 2013. Вип.49. С. 245-256.
8. Йосипенко С.Г. Принципи медіації у приватно-правових відносинах / Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Вип.35. С.130-132.
9. Курінний О.О. Медіація в господарському процесі: актуальні питання / Юридичні науки. 2017. №11. С.437-441

Коссович А.,

студент четвертого курсу напрямку підготовки «Право»
Університету імені Альфреда Нобеля

Роскоша А.

студент четвертого курсу напрямку підготовки «Право»
Університету імені Альфреда Нобеля

Науковий керівник:

Лежнєва Тетяна Миколаївна,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри права Університету імені Альфреда
Нобеля

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА СПОСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

На сьогоднішній день, проблеми розвитку інноваційної діяльності в Україні є доволі актуальними, оскільки зараз у світі відбувається швидкий розвиток сучасних технологій, що мають велике значення не тільки для розвитку промисловості, а навіть для сфери послуг. Впровадження новітніх технологій та прийомів на підприємствах, установах та організаціях значно спрощують та полегшують процес виробництва продуктів вжитку, крім того – вони полегшують працю робітників на цих об'єктах. Внаслідок цього можна говорити про те, що нові технології відкривають нові можливості у виробництві.

Але ці технології спочатку потрібно розробити та створити задля їх впровадження та запуску у звичайне життя підприємств. А щоб розробляти – потрібно вкладатися в розвиток, модернізацію та заохочення наукових працівників, які працюють у цій сфері. З огляду на це постає необхідність у вдосконаленні нормативного забезпечення вище згаданих процесів, а отже, звернемо увагу на законодавче визначення інноваційної діяльності. Закон України «Про інноваційну діяльність» наводить таке поняття: інноваційна діяльність - діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нови конкурентоздатних товарів і послуг. Тобто, інноваційною діяльністю є всі наукові, технологічні, організаційні, фінансові та комерційні дії, що реально приводять до здійснення інновацій або задумані з цією метою. Інноваційна діяльність включає також дослідження і розробки, не пов'язані прямо з підготовкою якої-небудь конкретної інновації.

Основними об'єктами інноваційної діяльності є: інноваційні програми і проекти; інтелектуальні продукти; виробниче обладнання та процеси; інфраструктура виробництва і підприємництва; організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери; сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки.

Суб'єктами інноваційної діяльності можуть бути фізичні або юридичні особи, які провадять інноваційну діяльність або залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію інноваційних проектів.

Основний закон, який регулює даний вид діяльності в Україні, це ЗУ «Про інноваційну діяльність». У ньому передбачені всі види державного регулювання та підтримки інноваційної діяльності. Головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енергозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції.

Основними принципами державної інноваційної політики є: орієнтація на інноваційний шлях розвитку економіки України; визначення державних пріоритетів інноваційного розвитку; формування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності; створення умов для збереження, розвитку і використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу.

Державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється шляхом: визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності; формування і реалізації державних,

галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм; створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності; захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності; фінансової підтримки виконання інноваційних проектів. Існують такі види фінансової підтримки інноваційної діяльності:

а) повне безвідсоткове кредитування пріоритетних інноваційних проектів за рахунок коштів бюджету;

б) часткового (до 50 %) безвідсоткового кредитування інноваційних проектів за рахунок коштів державного бюджету;

в) повної чи часткової компенсації (за рахунок коштів державного бюджету) відсотків, сплачуваних суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів.

Для того, щоб якісно розвивати та створювати нові об'єкти інноваційної діяльності, повинні створюватися такі собі «окремі зони», наприклад – технопарки. В Україні діє спеціальний закон - Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків». Він визначає правові та економічні засади запровадження та функціонування спеціального режиму інноваційної діяльності технологічних парків.

Відповідно до цього закону технологічний парк - юридична особа або група юридичних осіб, що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів з метою створення організаційних засад виконання проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення випуску конкурентоспроможної продукції на світовому ринку.

Для технопарку запроваджується спеціальний режим ведення інноваційної діяльності, строком на 15 років і діє лише при виконанні проектів технологічного парку. Проекти технологічних парків, реалізація яких здійснюється згідно з вимогами цього Закону, розробляються відповідно до пріоритетних напрямів діяльності технологічних парків.

Державне сприяння інноваційній діяльності технологічних парків здійснюється шляхом державної фінансової підтримки та цільового субсидювання проектів технологічних парків.

Для фінансової підтримки проектів технологічних парків запроваджується бюджетна програма підтримки діяльності технологічних парків.

Для одного з таких технопарків існує ЗУ «Про науковий парк "Київська політехніка». Цей Закон регулює правові, економічні, організаційні відносини, пов'язані із створенням і функціонуванням наукового парку "Київська політехніка" (далі - науковий парк), і спрямований на інтенсифікацію процесів розроблення, виробництва, впровадження високотехнологічної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках, підвищення надходжень до державного та місцевих бюджетів шляхом поєднання освіти, науки і виробництва з метою прискорення інноваційного розвитку економіки України.

Установчими документами наукового парку є засновницький договір та статут наукового парку (далі - Статут). Тобто, технопарк працює як звичайна юридична особа. Університет як провідний вищий навчальний заклад може виступати засновником (учасником) юридичних осіб та/або їх об'єднань з метою розроблення та реалізації інноваційних продуктів та/або продукції.

Мета і предмет діяльності наукового парку, склад і повноваження його органу управління та інші засади діяльності визначаються Статутом. Науковий парк виконує такі функції: здійснення повного комплексу заходів, спрямованих на інтенсифікацію процесів розроблення, виробництва та впровадження наукоємної, конкурентоспроможної продукції на внутрішні та зовнішні ринки; координація наукової, інноваційної, виробничої та комерційної діяльності засновників і партнерів наукового парку; організація і здійснення заходів щодо розвитку міжнародного та вітчизняного співробітництва у сфері інноваційної діяльності; сприяння залученню іноземних інвестицій; інформаційно-методичне, правове та консалтингове забезпечення засновників і партнерів наукового парку, надання патентно-ліцензійної допомоги.

Джерела фінансування наукового парку: внески засновників наукового парку; кошти від діяльності наукового парку; фінансові надходження від партнерів, замовників наукового парку та інших юридичних осіб; благодійні внески на розвиток наукового парку та забезпечення реалізації проектів наукового парку; кошти Державного бюджету України.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Отже, можна визначити що в нашій державі існують нормативно-правові акти, що регулюють інноваційну діяльність. Проте, саме ця діяльність ніяким способом не висвітлюється в новинах, рекламі та інших джерелах ЗМІ. Крім того, потрібно викликати інтерес до створення нових продуктів, а на це треба виділяти певні кошти не тільки на забезпечення гарних умов діяльності науковців та виробників, а ще й на гідну оплату їх праці. Ми вважаємо, що державі потрібно більше розвивати цей напрямок діяльності, адже він потрібен усій країні. Наприклад, розвиток нових технологій у промисловості, підвищить якість виробленої продукції, яку стануть більше закуповувати іноземні організації.

Таким чином, розвиток та вкладення фінансів в інноваційну діяльність забезпечить конкурентоздатність держави на міжнародній арені. Крім того, сприятливі та гідні умови для суб'єктів інноваційної діяльності, які мають здатність розробити інноваційні програми і проекти, інтелектуальні продукти, виробниче обладнання та процеси, організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери; сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки, частково вирішить проблему масового виїзду спеціалістів за кордон та будуть виконувати мотивувальну функцію для нових досягнень.

Матяж Анна Валентинівна,

студентка четвертого курсу

факультету історії та права

Центральноукраїнського державного

педагогічного університету іменні В. Винниченка

Науковий керівник:

Манжула Андрій Анатолійович,

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри галузевого права

та правоохоронної діяльності

Центральноукраїнського державного

педагогічного університету

іменні Володимира Винниченка

ГОСПОДАРСЬКО – ПРАВОВІ ДОГОВОРИ В СУЧАСНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

За сучасних умов розвитку економічних зв'язків основною підставою виникнення господарських зобов'язань є господарські договори, за допомогою яких опосередковуються зв'язки між суб'єктами господарювання, а також між ними та іншими учасниками господарських відносин. Причиною вагомості господарських договорів є не тільки їх особливості та поширеність, а й закріплення у ст.6 Господарського кодексу України (далі – ГКУ) загальних принципів господарського права, серед яких – свобода підприємницької діяльності, а також вільний рух капіталів, товарів, робіт та послуг на території України, які можуть бути забезпечені укладенням господарських договорів, заснованих на принципі рівності його учасників.

В останні роки господарський договір був предметом дослідження праць багатьох вчених, зокрема: О. Авраменко, С. Балуйко, О. Галушко, А. Лончакова, В. Мамутова, В. Щербини.

Термін «господарський договір» широко використовується в законодавстві, юридичній літературі та в господарській практиці. Однак чинне законодавство не містить визначення господарського договору, хоча в ГКУ йому присвячена ціла глава – 20 «Господарські договори» (статті 179 – 188) [1]. Поняття господарського договору можна визначити у таких аспектах: це угода між двома і більше сторонами, що укладається між суб'єктами господарювання або між суб'єктами господарювання і не господарюючими суб'єктами – юридичними особами у сфері майново – господарських зобов'язань.

Термін «господарський договір» може бути використаний у таких трьох значеннях: а) як угода (правочин), що породжує права та обов'язки учасників господарських відносин; б) як зобов'язання сторін (учасників господарських відносин), що ґрунтується на укладеній ними угоді; в) як правовий документ, в якому фіксується факт угоди та зміст зобов'язання сторін [4, с. 115 - 118].

Оскільки господарський договір є різновидом цивільно – правової угоди, тобто за своєю юридичною природою є погодженою дією двох або більше сторін, спрямованою на набуття, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків, на нього поширюються загальні положення гл. 16, глав 47 – 53 та інші положення Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) щодо угод (зобов'язань) у разі, якщо вони не суперечать положенням господарського законодавства України. Ст. 626 ЦКУ визначає договір як угоду двох або більше сторін, спрямовану на встановлення, зміну або припинення цивільних обов'язків [5].

Категорії «договір» і «господарський договір» зіставляються як загальне та часткове. Господарський договір — це угода майнового характеру між суб'єктами господарювання або між суб'єктами господарювання і не господарюючими суб'єктами — юридичними особами, яка встановлює, змінює, або припиняє права та обов'язки сторін при здійсненні господарської діяльності. Господарський договір — це регулятор конкретних господарських відносин між суб'єктами господарської діяльності, підстава виникнення господарсько – договірних зобов'язань. Підтвердженням цього є ч.7 ст.179 ГК України, відповідно до якої господарські договори укладаються за правилами, встановленими ЦК України з урахуванням особливостей, передбачених ГК України, іншими нормативно – правовими актами щодо окремих видів договорів. Так, О. А. Беляневич пропонує тлумачити господарський договір як засноване на згоді сторін і зафіксоване у встановленій законом формі зобов'язання між суб'єктами господарювання, суб'єктами організаційногосподарських повноважень, не господарюючими суб'єктами-юридичними особами, змістом якого є взаємні права та обов'язки в галузі господарської діяльності [2, с. 227 - 235].

Роль та посилення впливу договірної форми на регулювання відносин сучасної економіки України обумовлено історично. Договори були основною правовою формою здійснення товарообігу, вони забезпечували господарське життя ще у Стародавньому Римі. Римляни створили розгорнуту систему договорів, яка забезпечувала надійну правову основу ділових відносин. Римське договірне право класичного і посткласичного періодів — результат тривалого розвитку, вдумливого аналізу і відбору практики преторів. Договори були сприйняті середньовічними економічними формаціями і, пристосувавшись до нових умов, збереглися в сучасному праві.

Нормальний стан економічного розвитку може забезпечувати, як підтверджує історія розвинутих країн, такий правовий інструмент як договір.

У нинішніх умовах договір стає основною формою регулювання майнових відносин між різними учасниками цивільного обороту, за допомогою якої вони реалізують свої можливості і досягають спільної мети. Із цієї позиції договір слід трактувати як згоду про права і обов'язки, що регулює взаємну підприємницьку діяльність його учасників. Договір — це комплекс дій для створення і здійснення прав і обов'язків, які регламентують діяльність контрагентів.

Безумовно, господарські відносини виникають не лише між господарюючими суб'єктами, а також між ними і державою, базуються на добровільних, тобто договірних засадах, що свідчить про домінуючу тенденцію застосування договірного начала у формуванні ринкової економіки України.

Ознаками, які істотно відрізняли господарський договір від інших договорів, вважають такі:

1) її суб'єктами можуть бути лише господарчі структури. Принаймні хоча б одна з них має бути господарюючою структурою, тобто виготовляти і постачати товари, виконувати роботи, надавати послуги тощо, а інша — може бути й не господарюючою;

2) договір спрямований на безпосереднє обслуговування основної діяльності суб'єкта господарювання, а саме — отримання прибутку.

Ш. А. Калабекова виділяє такі властивості договору:

- 1) визначення взаємних прав і обов'язків сторін;
- 2) обов'язкове передбачення певної поведінки;
- 3) спрямованість на виникнення або зміну прав та обов'язків сторін;
- 4) відповідна форма;
- 5) спрямованість на досягнення конкретної мети;
- 6) еквівалентний характер;
- 7) універсальність [2].

Як і інші правові угоди господарський договір має певне функціональне призначення. Функції господарського договору – це передбачені або санкціоновані законом регулятивні властивості його як юридичного акта, завдяки яким врегульовуються відповідні господарські

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

відносини.

Господарському договору властиві загальні договірні і специфічні, тобто господарсько – договірні, функції.

Загальними функціями договору є:

ініціативна (договір як акт вияву ініціативи і узгодженої волі сторін врегулювати певні відносини);

програмно-координаційна (договір як програма поведінки сторін щодо здійснення господарських відносин і засіб узгодження, координації їхніх дій відповідно до економічних інтересів і намірів);

інформаційна (договір завдяки формальній визначеності його умов включає в себе інформацію про правове становище сторін у договорі, яка необхідна сторонам, у відповідних випадках - юрисдикційним органам, третім особам);

гарантійна (лише завдяки договору включаються в дію такі правові гарантії виконання договірних зобов'язань, як неустойка, завдаток, застава тощо);

правозахисна (договір є правовою формою відносин, тобто формою, в межах якої забезпечується примусове виконання зобов'язань сторін шляхом використання майнових санкцій, засобів оперативного впливу) [3].

Отже, як висновок можна визначити основні аспекти господарського договору: він є консенсуальним, наділяє правами і обов'язками сторін які його укладають, регламентується низкою нормативно – правових актів, а саме ГКУ та ЦКУ, які визначають принципи господарських договорів, а також ознаки і функції. На сьогоднішній день господарські договори потребують ширшого тлумачення з боку законодавства, для усунення в подальшому господарських спорів.

Бібліографічні посилання:

1. Господарський кодекс України від 16.03.2003 року. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Дутко А. О. Аналіз юридичної конструкції господарського договору /А. О. Дутко //Соціально – економічні проблеми сучасного періоду України. 2008. Вип. 6 (74). С. 227 – 235.
3. Ольга Бизкровна: Щодо правового регулювання договірних відносин в сучасній Україні/ Бизкровна О. URL : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2861>
4. Малишко В. М., Бородін Є. В Поняття господарського договору: доктринальний аспект/ В.М. Малишко, Є. В. Бородін// Юридичний вісник. – 2014. вип. 2 (31). С. 115 – 118.
5. Цивільний кодекс України від 16.03.2003 року. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Нікітін Ігор Ігорович,

студент другого року навчання (ОР магістр)

факультету історії та права

Центральноукраїнського державного

педагогічного університету

імені Володимира Винниченка

Науковий керівник:

Манжула Андрій Анатолійович,

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри галузевого права

та правоохоронної діяльності

Центральноукраїнського державного

педагогічного університету

імені Володимира Винниченка

ОСОБЛИВОСТІ ГОСПОДАРСЬКО ПРАВОВИХ ДОГОВОРІВ

У сучасних умовах інтеграції нашої держави в європейське співтовариство є актуальним питання кардинального реформування суспільного устрою, побудови громадянського суспільства і ринкової економіки, в якій функціонують різні форми власності та підприємництва.

Наділення підприємств і громадян свободою господарської діяльності та підприємництва дало поштовх до розгортання сфери майнових відносин та урізноманітнення господарських зв'язків суб'єктів підприємницької діяльності.

Найбільш доцільною і адекватною вільним ринковим відносинам правовою формою опосередкування таких відносин є господарський договір, адже результати підприємницької діяльності реалізуються на ринку товарів і послуг на договірних засадах.

Термін «господарський договір» широко використовується в законодавстві, юридичній літературі та в господарській практиці. Однак чинне законодавство не містить визначення господарського договору, хоча в Господарському кодексі України (далі - ГК) йому присвячена ціла глава - 20 «Господарські договори» (статті 179-188).

Стаття 173 ГК України дає загальне визначення господарського зобов'язання — ним визнається зобов'язання, що виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених ГК України, в силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо), або утриматись від певних дій, а інший суб'єкт (уповноважена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку [5]. Також у ст. 179 ГК України міститься визначення господарсько-договірних зобов'язань як майново-господарських зобов'язань, що виникають між суб'єктами господарювання або між суб'єктами господарювання і негосподарюючими суб'єктами — юридичними особами на підставі господарських договорів.

Зважаючи на те, що господарський договір є різновидом цивільно-правової угоди, тобто — за своєю юридичною природою — є погодженою дією двох або більше сторін, спрямованою на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків (ст.ст. 202, 626 Цивільного кодексу України), на нього поширюються загальні положення глави 16, глав 47—53 та інші положення Цивільного кодексу України (далі – ЦК) щодо угод (зобов'язань) у разі, якщо вони не суперечать положенням господарського законодавства України [6]. Підтвердженням цього є ч. 7 ст. 179 ГК України, відповідно до якої господарські договори укладаються за правилами, встановленими ЦК України з урахуванням особливостей, передбачених ГК України, іншими нормативно-правовими актами щодо окремих видів договорів.

Поняття господарського договору визначається за допомогою його ознак, що дозволяють відокремити його від інших видів договорів (у т. ч. цивільних). Такими ознаками є: особливий суб'єктний склад, спрямованість на забезпечення господарської діяльності учасників договірних відносин, тісний зв'язок з плановим процесом насамперед, внутрішньофірмовим плануванням учасників господарських відносин, а також державним (щодо суб'єктів, які функціонують на державній формі власності, підприємств-монополістів), комунальним (щодо підприємств та організацій комунальної форми власності), поєднання в господарському договорі майнових (виготовлення, передача, продукції, її оплата тощо) та організаційних елементів (визначення порядку виконання, приймання виконання, підстав дострокового розірвання договору, порядку розгляду спорів між сторонами договору тощо), можливість відступлення від принципу рівності сторін (державні контракти, договори приєднання - договори, умови яких встановлені однією із сторін у формулярах або інших стандартних формах, які можуть бути укладені лише шляхом приєднання другої сторони до запропонованого договору в цілому).

Таким чином, на підставі вищевикладеного, можна сказати, що правове регулювання договірних відносин у сфері господарювання здійснюється на підставі як загальних, так і спеціальних нормативних актів. У спеціальних актах повинні міститися положення, які б конкретизували вимоги закону стосовно порядку укладання і виконання окремих видів господарських договорів, істотні умови договору, міру відповідальності за невиконання або неналежне виконання договору тощо. Поряд з цим, деякі прийняті спеціальні акти містять ряд неузгодженостей і породжують певні ускладнення при укладанні та виконанні господарських договорів.

Бібліографічні посилання:

1. Баранова Л. Поняття "непреодолима сила" и "форс-мажор" и их соотношение в гражданском

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

- праве. *Підприємництво, господарство і право*. 1997. № 4. С. 14.
2. Варкалло В. Об ответственности по гражданскому праву. М.: Юридическая литература, 1978. 600 с.
 3. Вінник О.М. Господарське право: Курс лекцій. К.: Атіка, 2004. 624 с.
 4. Господарське право: Практикум / Щербина В. С., Пронська Г. В., Вінник О. М. та ін. К.: Юрінком Інтер, 2001. 146 с.
 5. Господарський кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19—20, № 21—22. Ст. 144.
 6. Цивільне право України: Навч. посібн./За ред. В.А. Бірюкова, Ю.О. Заїки. К., 2004. 500 с.
 7. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / За ред. розробників проекту ЦК. К., 2004.

Рябошапко Олександр Олександрович,

студент четвертого курсу
факультету історії та права
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені В. Винниченка

Науковий керівник:

Манжула Андрій Анатолійович,

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри галузевого права
та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

Останніми роками акціонерна форма господарювання набуває динамічніший розвиток в нашій державі. Зростання кількості акціонерів, необхідність захисту їх інтересів потребують від держави та науковців підвищеної уваги щодо дослідження питань діяльності вітчизняного ринку акціонерних товариств, оцінки стану та динаміки ефективності їх фінансово-господарської діяльності, доцільності та ефективності проведення емісійної та дивідендної політики, а також системи управління прибутком та акціонерним капіталом, здійснення фінансових операцій із цінними паперами на фондовому ринку тощо.

Як відомо, в нашій державі на відмінну від країн з розвинутою економікою акціонерна форма господарювання виникла не під впливом об'єднання індивідуальних капіталів акціонерів, а шляхом численних приватизаційних процесів національних підприємств, що мало місце у 90-х рр. ХХ ст. і триває до тепер. Саме тому, в Україні існує ще багато проблем, пов'язаних із розвитком акціонерної форми господарювання, а, отже, актуальність вирішення питань, пов'язаних із особливостями розвитку акціонерних товариств в Україні, що виникають у процесі їх адаптації до сучасних ринкових умов, зумовили цільову спрямованість, мету та завдання даної статті.

Визначальне місце в еволюційному процесі відносин власності у сучасній світовій економіці по праву належить корпорації, або акціонерному товариству. Будь-яке підприємство, що претендує на статус успішного та крупного, щоб досягнути цього, на певному етапі свого розвитку повинно акціонуватися та стати акціонерною компанією. Розвиток корпоративного бізнесу призвів до того, що вплив його власників і менеджерів вийшов далеко за межі суто економічних відносин, оскільки публічна корпорація стала не тільки економічною, але й політичною та соціальною інституцією. Беззаперечним залишається той факт, що в основі такого лідерства лежить здатність формувати значні довгострокові капітали, тому і виникає необхідність дослідити широке коло теоретичних питань у діяльності корпорації на фондовому ринку[6, с. 151].

Відповідно до статті 3 Закону України "Про акціонерні товариства", акціонерне товариство – господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової

номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями [2]. Згідно з теорією права, Конституцією України та Цивільним Кодексом України до системи джерел акціонерного права можна віднести: Конституцію України; кодифіковані закони України; закони України; підзаконні нормативні акти; укази Президента України; постанови Уряду України; нормативні акти міністерств, відомств, інших органів виконавчої влади; правові звичаї; норми міжнародного права й міжнародні договори України тощо.

Під правовим регулюванням діяльності акціонерних товариств розуміються прийоми, способи, засоби впливу права на суспільні відносини громадян, пов'язані з діяльністю акціонерних товариств. При цьому важливо враховувати:

– суб'єкти регулювання акціонерних товариств формуються суто добровільно й на основі фінансової участі, що виражається в кількості акцій, придбаних кожним конкретним учасником (акціонером);

– акціонерні товариства відрізняються від інших видів комерційних корпорацій тим, що вони, по суті, є найбільш великими товариствами, як за кількістю учасників, так і за фінансовими, матеріальними, людськими та іншими ресурсами, які знаходяться в їхньому розпорядженні. Із цим пов'язаний і особливий інтерес, і увага з боку держави до акціонерних товариств, до законодавчого регулювання їхньої діяльності, до забезпечення відповідних гарантій, захисту, безпеки [7, с. 57]

Від інших організаційно-правових форм господарювання акціонерні товариства відрізняються такими основними суттєвими особливостями:

по-перше, механізмом формування власного акціонерного капіталу – через випуск акцій та продаж їх інвесторам (акціонерам);

по-друге, механізмом розподілу фінансових результатів (дивідендна політика);

по-третє, механізмом корпоративного управління, що передбачає можливу участь кожного акціонера в діяльності та розподілі прибутків через участь у загальних зборах акціонерів;

по-четверте, механізмом можливого зростання (зниження) ринкової вартості (капіталі-зації) акціонерного товариства завдяки котируванню та формуванню курсу його акцій на фондовому ринку [8, с. 157].

Становлення акціонерних товариств – це результат багатівікового розвитку підприємництва.

Бурхливий розвиток акціонерної справи в Україні і започаткування великої кількості акціонерних товариств як шляхом заснування, так і в результаті перетворення державних та комунальних підприємств у процесі їх корпоратизації та приватизації призвів до усвідомлення необхідності появи розгалуженого акціонерного законодавства, яке перебуває у процесі розвитку та удосконалення, а отже, потребує ґрунтового вивчення з метою раціонального його використання на практиці.

Бібліографічні посилання:

1. Конституції України від 28.06.1996 р. // URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-17 // URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/514-17/ed20080917>.
3. Цивільний кодекс України № 435-15 від 16.01.2003 р. в ред. від 19.07.2017 р. // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
4. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-12 // URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1576-12/ed20161102>.
5. Іванова А. С., Ковтун С. В., Пігуль Н. Г. Особливості становлення та розвитку акціонерних товариств в Україні. URL : http://www.economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/45.pdf.
6. Виноградська А. Основи підприємництва: Навч. посіб./ А. Виноградська, 2-е вид., перероб. і доп. К.: Кондор, 2015. 540 с.
7. Господарське право: Навчальний посібник / Жук Л. А., Жук І. Л., Неживець О. М. К.: Кондор, 2013. 384 с.
8. Господарське право України: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М. К. Галянтич, С. М. Грудницька, О. М. Міхатуліна та ін. К.: МАУП, 2005. 424 с.
9. Забарський В. К., Стешук О. І. Основи підприємництва та бізнесу. Підручник. К.: Академія, 2004. 464 с.

Пихтіна Поліна Віталіївна,

студентка четвертого курсу
факультету історії та права
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету імені Володимира
Винниченка

Науковий керівник:

Сокурєнко Олена Анатоліївна,

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри галузевого права
та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО ДОГОВОРУ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ

У руслі сьогодення економічний розвиток між виробником товару та його споживачем переважно здійснюється у формі договору купівлі-продажу. Міжнародний договір купівлі-продажу є одним із основних інститутів у сфері міжнародного приватного права. Зазначений вид договору є основною формою економічного обігу, від чого залежить рівень держави в цілому. Наразі на міжнародній арені велику роль відіграють сільськогосподарські відносини, де саме договір купівлі-продажу є однією із головних форм реалізації товару та послуг. Виникає досить багато запитань, з приводу укладання міжнародного договору купівлі-продажу, оскільки нерідко зустрічаються колізії у міжнародному приватному праві, що ускладнює взаємовідносини між покупцем і продавцем.

Дане питання вивчали досить багато науковців. До них слід віднести: С. А. Буткевича, Л. В. Васильченка, В. І. Жукова, А. А. Агаркова, Л. П. Ануфрієва, Д. М. Генкіна, О. С. Іоффе, А. Ю. Кабалкіна, О. О. Красавчикова та ін.

Враховуючи низку наукових праць з досліджуваного питання, все-таки виникає потреба у вивченні цієї проблематики більш детально, оскільки кожен день відбуваються суттєві зміни у міжнародному приватному законодавстві.

Задля підвищення економічного розвитку політика держави повинна бути спрямована на експорт товару. Саме співвідношенням вартості експортованих та імпортованих товарів визначається позитивний або негативний зовнішньоторговий баланс країни. Зовнішня торгівля здебільше відбувається за укладанням договору міжнародної купівлі-продажу товарів. Вступ до Світової організації торгівлі відкриває можливості для підвищення кількості та якості укладених договорів міжнародної купівлі-продажу товарів.

Укладання міжнародного договору купівлі-продажу регламентується такими основними нормативно-правовими актами як: Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 р. [6], Конвенція про право, що застосовується до договорів міжнародної купівлі-продажу товарів від 22.12.1986 р. [7], Конвенція ООН про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів 1974 року (укр/рос) від 14.06.1974 р. [5].

Особливістю та проблемою зазначених вище міжнародних актах є відсутність визначення міжнародного договору купівлі-продажу, тому при укладанні даного договору його сторони звертаються до іншого міжнародного та національного законодавства.

На думку С. А. Юдіна, міжнародний договір купівлі-продажу може бути визначеним, як комерційна угода, що укладена між сторонами, які наділені міжнародною правоздатністю, як правило на основі законодавства різних держав, що визначають угоду міжнародною та регулюють у відповідності з колізійними нормами вибір права, яке класифікує її як договір купівлі-продажу [8, с. 9].

Вчений-цивіліст С. М. Братусь зазначає, що в економічному розумінні продаж являє собою обмін матеріальної речі на гроші, а гроші – на річ; з юридичної точки зору воно охоплює два акта перенесення права власності: продавець переносить на покупця право власності на річ, покупець робить продавця власником грошових знаків, у яких виражається покупна ціна [1, с. 9].

Як слушно зазначає Б. В. Деревянко, договір міжнародної купівлі-продажу – це договір, за яким одна сторона – продавець, постачальник, що є суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності однієї країни, передає або зобов'язується передати майно (товар, що є кінцевою продукцією), повністю або частинами з вивезенням за кордон у власність другій стороні – покупцеві, що є суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності іншої країни, який приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму [2, с. 27].

Слід зазначити, що вагомими умовами міжнародного договору купівлі-продажу є саме звичай або базисні умови поставки.

Базисними умовами в експортно-імпортному контракті є спеціальні умови, які визначають зобов'язання продавця і покупця з доставки товару і встановлюють момент переходу ризику випадкової загибелі чи псування товару з продавця на покупця. Це усталений комплекс типових звичаїв, що у найбільшому ступені відповідають характеру даного виду угод. Базисні умови визначають, хто несе витрати, пов'язані із транспортуванням товару від продавця – експортера до покупця – імпортера [3, с. 179].

З метою усунення колізій з приводу тлумачення базисних умов поставки ще у 1936 році було складено систематизований уніфікований документ – Міжнародні правила інтерпретації комерційних термінів (ІНКОТЕРМС). Також ці умови регламентують розподіл витрат та ризиків, пов'язаних із транспортуванням товару від продавця до покупця, але не визначають момент передачі права власності на товар. Вони розробляються і публікуються Міжнародною торговою палатою (англ. International Chamber of Commerce, скорочено ICC). Англomовна версія тексту є офіційною версією Incoterms 2000, яка була затверджена Комісією ООН з міжнародного торговельного права. Наразі профільна комісія ICC працює над розробкою правил Incoterms 3000, до складу робочої групи шляхом участі в Українському національному комітеті Міжнародної торгової палати включені й українські фахівці. Авторизований переклад на 31 мову світу можна придбати в національних комітетах ICC. В Україні переклад Інкотермс здійснено Українським національним комітетом Міжнародної торгової палати українською мовою. У вересні 2010 року Міжнародна торгова палата оголосила про випуск нової редакції правил щодо використання національних і міжнародних торгових умов Incoterms 2010. Ці правила, які застосовуються компаніями при проведенні численних операцій по всьому світу, набули чинності 1 січня 2011. Incoterms 2010 – це остання редакція міжнародних стандартних правил з тлумачення найширше використовуваних торгових умов в галузі зовнішньої торгівлі, які регламентують момент передачі права власності на товар і всіх пов'язаних із цим ризиків [4].

Охарактеризувавши Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року, ми виокремили такі засади Міжнародного контракту купівлі-продажу:

- міжнародний договір купівлі-продажу може бути лише консенсуальним (відповідно до ст. 30 та 53 конвенції ООН від 1980 р. за міжнародним договором купівлі-продажу продавець зобов'язаний поставити товар, передати товаророзпорядчі документи, що стосуються його та передати право власності на товар, а покупець зобов'язаний сплатити вартість товару і прийняти поставку товару згідно з вимогами договору та конвенції);
- двосторонній, оскільки обидві сторони договору наділені як правами так і обов'язками;
- вказівка на оплату вартості товару з боку покупця свідчить про відплатність договору;
- міжнародний договір купівлі-продажу відноситься до договорів, що укладаються в письмовій формі (положення ст. 12 Конвенції) [6].

Б. В. Деревянко, зазначає ще такі обов'язкові засади міжнародного договору купівлі-продажу:

- 1) договір має бути укладений між сторонами, що мають підприємства на території різних держав;
- 2) метою договору має бути переміщення товару на територію іншої держави [2].

Вищезазначене дозволяє зробити такі висновки. Міжнародний договір купівлі-продажу є базовим елементом у розвитку економічних відносин. Міжнародний договір купівлі-продажу – це вид договірних відносин між сторонами за наявності іноземного суб'єкта у відносинах. Так, міжнародний договір купівлі-продажу має особливі умови укладання та базується не лише на загальноприйнятих нормативно-правових актах, а також й на звичаях, що мають вагоме значення.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Міжнародний договір купівлі-продажу можна охарактеризувати як двосторонній, оплатний, письмовий й консенсуальний.

Бібліографічні посилання:

1. Амджад Санад Тумала Сауд Договір в купівлі-продажу у міжнародному приватному праві: автореф. дис. к.ю.н. / Одес. нац. юрид. акад. О., 2003. 20 с.
2. Дерев'яно Б. В. Щодо поняття договору міжнародної купівлі-продажу. *Судова практика*. 2009. № 2. С. 22-28.
3. Зовнішньоекономічна діяльність: Зб. наук. праць ДонДУ; За заг. ред. Ю. В. Макогона. Донецьк: «Реґіон», 1998. 291 с.
4. Інкотермс URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Інкотермс> (дата звернення: 31.10.2018).
5. Конвенція ООН про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів 1974 року (укр/рос) від 14.06.1974 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_002. (дата звернення: 31.10.2018).
6. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_003. (дата звернення: 31.10.2018).
7. Конвенція про право, що застосовується до договорів міжнародної купівлі-продажу товарів від 22.12.1986 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_927. (дата звернення: 31.10.2018).
8. Чубарєв В. Л. Міжнародне приватне право: навчальний посібник. К.: Атіка, 2008. 608 с.

Поляк Юлія Володимирівна,
студентка факультету історії та права
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету
імені Володимира Винниченка
Науковий керівник:

Чернік Світлана Дмитрівна,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових
дисциплін та адміністративного права
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету
імені Володимира Винниченка

**ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ БАГАТОДІТНИХ СІМЕЙ
В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ**

Для розвитку правової, демократичної та соціальної держави необхідним є існування механізму реалізації соціального захисту населення, зокрема підтримка багатодітних сімей. Обрання курсу Україною на євроінтеграцію потребує аналізу зарубіжного досвіду щодо правового регулювання даного питання. Вивчення законодавства європейських держав сприяє удосконаленню національного законодавства та створенню ефективної системи надання пільг для багатодітних сімей в Україні.

Питанню законодавчого регулювання надання пільг для багатодітних сімей приділено досить значну увагу науковців, зокрема О. Васильченко, А. Добрянського, Л. Крамаренко, О. Бурлаки, Ю. Афанасьєвої та інших. Разом з тим, правове регулювання підтримки багатодітних сімей потребує подальшого вивчення та удосконалення.

Соціальна політика держави – це система засобів щодо врегулювання соціально-економічних умов життя суспільства. На думку Д. Ковалевич, головним завданням соціальної політики є захист найбільш вразливих категорії населення, що у свою чергу вимагає фінансового забезпечення. Кошти на соціальний захист та соціальне забезпечення виділяються із державного та місцевих бюджетів [1]. До цієї категорії населення відносяться й багатодітні сім'ї.

Відповідно до Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р. багатодітна сім'я – це сім'я, в якій подружжя (чоловік та жінка) перебуває у зареєстрованому шлюбі, разом проживає

та виховує трьох і більше дітей, у тому числі кожного з подружжя, або один батько (одна мати), який (яка) проживає разом з трьома і більше дітьми та самостійно їх виховує [2].

Згідно Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань соціального захисту багатодітних сімей» від 19.05.2009 р. багатодітним сім'ям надаються такі пільги:

1) 50-відсоткова знижка плати за користування житлом (квартирна плата) в межах норм, передбачених чинним законодавством ;

2) 50-відсоткова знижка плати за користування комунальними послугами (газопостачання, електропостачання та інші послуги) та вартості скрапленого балонного газу для побутових потреб у межах норм, визначених законодавством.

3) 50-відсоткова знижка вартості палива, у тому числі рідкого, в межах норм, визначених законодавством, у разі якщо відповідні будинки не мають центрального опалення;

4) позачергове встановлення квартирних телефонів. Абонентна плата за користування квартирним телефоном встановлюється у розмірі 50 відсотків від затверджених тарифів [3].

Для удосконалення механізму реалізації права на надання пільг для багатодітних сімей в Україні варто проаналізувати європейський досвід у цьому напрямку.

На переконання Г. Баб'як, важливе значення в усіх країнах Європейського союзу має політика матеріальної підтримки сімей із дітьми. Вона охоплює такі напрями: фінансова допомога сім'ям (сімейні допомоги, гранти на освіту, субсидії на житло, зменшення податків сім'ям із дітьми); політика допомоги жінці в здійсненні її подвійної ролі (матері й працівниці); відпустки матерям і батькам у зв'язку із народженням та вихованням дітей; спеціальні пільги жінкам в галузі забезпечення (робота вдома, неповний робочий час, гнучкий графік роботи і т. д.); розвиток системи дошкільного виховання; політика допомоги самотнім батькам (особливі пільги в забезпеченні дошкільними закладами); фінансова допомога; політика підвищення стабільності сімей (регулювання мінімального віку вступу у шлюб, законодавче регулювання розлучень) [4, с.61].

Наведемо приклади. Франція є однією із тих небагатьох країн, що має чітко виражену політику підтримки багатодітності. Це виявляється в системі щомісячних виплат, які здійснюються тільки після народження другої дитини. Надалі виплати збільшуються за прогресивною шкалою. Обсяг виплат на третю дитину більший за обсяг виплат на другу в 2,3 рази, а обсяг виплат на четверту – в 3,6 рази. Також у Франції державна підтримка багатодітних сімей полягає у наданні податкової знижки. Народження кожної наступної дитини зменшує базу оподаткування так, що сім'ї з чотирма дітьми практично взагалі не платять податків. Поширюється ця пільга на всіх громадян, незалежно від їхнього достатку. Крім цього, для дітей до шести років сім'ям надається матеріальна допомога для замовлення послуг вихователя [5, с.107].

У Німеччині з метою полегшення виховання дітей багатодітним сім'ям надається щомісячна матеріальна допомога. Держава сплачує на одну дитину 50 євро, на другу – 70 євро, на третю на кожну наступну дитину – 120 євро. Право на допомогу мають всі батьки, незалежно від рівня їх власних прибутків, часу досягнення дітьми 18-річного віку, тобто повноліття. Якщо навчання дітей продовжується після повноліття, допомога сплачується навіть по досягненню 27-річного віку. Допомога на дітей не обкладається податком [6, с.15-16].

У Швеції модель соціального забезпечення складається з соціального страхування і соціальної суспільної допомоги. Державне страхове управління знаходиться під юрисдикцією Міністерств охорони здоров'я та соціальних справ і відповідає за систему загального страхування. У якості прикладу державного підходу до соціального захисту дітей та молоді наведемо декілька фактів: на всіх дітей з дня народження до 16 років держава сплачує допомогу, яка не оподатковується. Багатодітні сім'ї з трьома і більшою кількістю дітей щорічно отримують додаткову матеріальну допомогу на дітей. Кожний з батьків має право на державну підтримку у разі хвороби дитини [7, с.39].

В Іспанії багатодітним родинам надається знижка на проїзд у міському та міжміському транспорті в межах країни. Вона складає близько 20-ти відсотків і залежить від району та можливостей місцевих бюджетів. Для багатодітних родин держава визначає лише сфери, на які поширюються ті чи інші пільги. Наприклад, знижка під час купівлі житла до 40 відсотків, пільгова оплата за навчання дітей в університеті, перебування дитини в дошкільному закладі, підручники,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

талони харчування у шкільній їдальні. Крім того, батькам із багатодітних сімей держава повертає частку сплаченого ними прибуткового податку до 400 євро на рік [8].

У Бельгії усім багатодітним сім'ям (сім'ї з трьома і більше дітей) надається 50-ти відсоткова знижка при оплаті проїзду залізницею по території Бельгії і на морських судах до Великобританії. Діти-школярі із багатодітних сімей користуються пільгами при оплаті шкільних проїзних білетів на міський транспорт з 1 вересня до 30 червня [9, с. 230].

Враховуючи позитивний досвід країн Європи щодо державної підтримки багатодітних сімей, К. Бориченко зазначає, що доцільно в Україні закріпити на законодавчому рівні критерій адресності при визначенні права на отримання соціальних пільг, яким пропонується визнавати рівень доходів сім'ї в розрахунку на одну особу, який не повинен перевищувати прожиткового мінімуму, встановленого законом. Запровадження даного критерію неможливе без існування ефективного механізму обліку осіб, які мають право на пільги, що можливо лише після запровадження на всій території України електронної національної картки [10].

Таким чином, правове регулювання соціальної підтримки багатодітних сімей в Україні забезпечується відповідною нормативно-правовою базою. Однак для подальшого вдосконалення механізму реалізації затверджених норм потрібно враховувати позитивний європейський досвід.

Бібліографічні посилання:

1. Ковалевич Д. А. Видатки місцевих бюджетів на соціальний захист населення. *Економічний форум*. 2017. № 2. С. 280-286.
2. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 року №2402. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення 03.19.2018).
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань соціального захисту багатодітних сімей: Закон України від 19.05.2009 року № 1343-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1343-17> (дата звернення 03.19.2018).
4. Баб'як Г. О. Управління демографічним розвитком: погляд крізь призму використання зарубіжного досвіду. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2012. Вип. 17. С. 60–63.
5. Добрянський А. Я. Зарубіжний досвід вирішення проблем багатодітних сімей (на прикладі деяких країн ЄС). *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 44(1). С. 104-110.
6. Маслик Р. О. Оцінка ефективності зарубіжних фінансових моделей соціального захисту та можливості їх використання в Україні. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Економіка*. 2016. Т. 24, вип. 10(2). С. 13-19.
7. Закриницька В. О. Зарубіжний досвід соціального захисту сім'ї, дітей та молоді: особливості організації та правового забезпечення. *Юрист України*. 2012. № 4. С. 36-42.
8. Григораш Г. В., Григораш Т. Ф., Олійник В. Я., Субачов І. Т. Системи соціального страхування зарубіжних країн. Навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2008. 144 с.
9. Стинська В. О. Соціальна підтримка материнства й дитинства в Бельгії. *Людинознавчі студії. Педагогіка*. 2016. Вип. 2. С. 228–235
10. Бориченко К. В. Соціальний захист сімей з дітьми за законодавством України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.05. Одеса, 2015. 22 с.

Тимофієнко Ольга Андріївна,
студентка факультету історії та права
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету
імені Володимира Винниченка
Науковий керівник:

Чернік Світлана Дмитрівна,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових
дисциплін та адміністративного права
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету
імені Володимира Винниченка

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Шлюбний договір має давню традицію в державах Західної Європи. У різних країнах шлюбний договір має свої особливості, проте мета його існування подібна – можливість відійти від встановленого законом режиму майна подружжя та регулювати власні майнові, а в окремих випадках і особисті немайнові, відносини відповідно до індивідуальних потреб.

Інститут шлюбного договору став об'єктом уваги досить значної кількості наукових досліджень. Серед вчених-юристів, які займалися вивченням цього питання, слід назвати: Л. Радченко, О. Олійник, К. Слепакову, В. Калакуру, О. Гостикову, А. Довгерта, І. Борисову, І. Жилінкову та інших.

Шлюбний договір, як важливий регулятор правовідносин між подружжям, посідає важливе місце як в іноземному, так і в українському законодавстві. На підставі шлюбного договору, як правило, регулюються майнові права й обов'язки подружжя, порядок розподілу майна, набутого під час шлюбу, взаємне утримання подружжям один одного. Такий договір може також містити положення щодо регулювання особистих відносин між подружжям, якщо інше не передбачено відповідним компетентним правопорядком. При цьому слід підкреслити, що шлюбно-сімейні правовідносини між подружжям виникають лише тоді, коли шлюб оформлено належним чином, відповідно до вимог законодавства. Унаслідок такого шлюбу чоловік і жінка набувають правового та соціального статусу подружжя з відповідним комплексом подружніх прав і обов'язків [7, с. 38].

Законодавство більшості іноземних держав містить основні обов'язки подружжя. Зокрема, подружжя зобов'язане дотримуватися взаємної вірності, допомоги, підтримки. Вони разом забезпечують моральний і матеріальний розвиток сім'ї, допомагають дітям здобувати освіту й забезпечують їхнє майбутнє (ст.ст. 212–213 Цивільного кодексу Франції) [8].

Правове регулювання майнових відносин подружжя може передбачати договірний або легальний правовий режим майна подружжя, який виникає внаслідок укладення подружжям шлюбного договору (*maritalcontract, Ehevertrag, contratdemariage*). На думку Л. Радченко, практика оформлення шлюбних договорів наявна, як правило, у дуже заможних сім'ях. Зокрема, у договорі встановлюються положення щодо права власності на майно чоловіка й дружини, що належало їм до шлюбу, майно, нажите в шлюбі, а також іноді передбачаються майнові санкції на випадок розірвання шлюбу. У разі виникнення спору між подружжям суд буде виходити не з приписів закону, а з положень шлюбного договору [7, с. 39].

У загальному вигляді до порядку укладення шлюбного договору в зарубіжних країнах встановлюються наступні вимоги:

- а) договір укладається в письмовій формі;
- б) договір укладається в присутності обох сторін (подружжя);
- в) у деяких країнах є особливості, пов'язані з реєстрацією шлюбного договору [4, с. 19].

Згідно ст.1394 Цивільного кодексу Франції всі договори про майнові відносини між подружжям повинні укладатися перед нотаріусом в присутності і з одночасною згодою сторін чи їх представників. Тобто, Кодекс наполягає на обов'язковій участі нотаріуса при укладенні шлюбного договору і підписання сторонами договору в присутності нотаріуса та, відповідно, одночасне

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

посвідчення підписів сторін. При цьому сам факт укладення шлюбного договору повинен фіксуватися в свідоцтві про шлюб. Така вимога викликана необхідністю охорони різних підприємницьких відносин. Однак, захищаючи комерційні інтереси, законодавець навіть за відсутності відмітки про шлюбний договір у свідоцтві про шлюб, дозволяє подружжю заявити про наявність шлюбного договору і тим самим висловити ті чи інші правовідносини, які виникли на основі угоди зі спільного законного режиму і підпорядкувати їх режиму, який передбачений шлюбним договором. Але у випадку відсутності достатніх даних про наявність шлюбного договору, тобто, наприклад, за відсутності помітки в свідоцтві про шлюб чи заяви подружжя, всі відносини подружжя з третіми особами будуть будуватися на основі законного режиму щодо їх майнових відносин. Більше того, французький законодавець в частині 4 ст. 1394 Цивільного кодексу Франції ставить ще більші вимоги з метою захисту комерційних інтересів осіб. Встановлюється імперативна норма про публічне опублікування шлюбного договору, коли один з подружжя є комерсантом на момент укладення шлюбу чи навіть якщо він стане таким в майбутньому [6, с.114-115].

За законодавством Федеративної Республіки Німеччини, шлюбний договір повинен укладатися при одночасній присутності обох сторін і посвідчуватися нотаріусом. Щодо суб'єктного складу шлюбного договору, то можна зазначити наступне. Шлюбний вік у Німеччині є однаковим як для чоловіків, так і для жінок та визначається у 18 років. У разі, якщо шлюбний вік нижчий цієї межі, то потрібна згода батьків, усиновлювачів чи опікунів на укладення шлюбу та укладення шлюбного договору. Оскільки шлюбний договір у німецькому праві охоплює тільки цивільні правовідносини подружжя, визнається можливим укладення шлюбного договору за посередництвом представників на основі довіреності. На одночасну присутність сторін у нотаріуса вказує ст. 1410 Німецького цивільного Уложення, не вказуючи при цьому умову щодо обов'язкової явки до нотаріуса саме подружжя (осіб, які мають намір вступити в шлюб) особисто [3, с. 268]. Згідно ст. 1412 цього Уложення відомості про шлюбні договори включаються до реєстру майнових прав [1, с.356]. Реєстрація шлюбного договору в реєстрі – це право, а не обов'язок подружжя, тому дійсність шлюбного договору від цього не залежить [5, с.52].

Існують деякі особливості укладання шлюбного договору у законодавстві Італії. Шлюбний договір у цій країні також посвідчується нотаріально, а на полях свідоцтва про шлюб ставляться дата угоди, реквізити нотаріуса або відомості про сторони. Будь-які зміни, які вносяться до шлюбного договору як до укладання шлюбу, так і після нього, мають юридичну силу лише за умови, якщо вони складені в такій же формі, як і шлюбний договір за погодженням усіх його сторін або їх нащадків. Італійський закон дає вичерпний перелік спільного і особистого майна подружжя. Передбачається можливість створення майнового фонду для сім'ї, який формується з нерухомого майна подружжя, майна, внесеного до державних реєстрів, боргових цінних паперів. Майновий фонд сім'ї оформлюється окремим документом, а право власності на нього належить обом із подружжя. Він втрачає своє призначення з моменту визнання шлюбу недійсним або його розірвання. У разі наявності неповнолітніх дітей фонд продовжує існувати до досягнення ними повноліття, а порядок управління ним визначає суддя [2]. В Італії шлюбний договір обов'язково повинен бути зареєстрований в місцевому органі влади і, крім того, якщо стосується нерухомого майна, ще й в органі, який реєструє угоди з нерухомістю [3, с. 270].

Підсумовуючи все вищевказане, можемо дійти до висновку, що незважаючи на відмінності щодо предмета шлюбного договору, порядку його укладення, суб'єктного складу, передбачені законодавствами різних країн, метою укладання шлюбного договору є можливість реалізувати індивідуальні потреби через встановлення особливого режиму майна подружжя, регулювати майнові відносини та в окремих випадках особисті немайнові відносини.

Бібліографічні посилання:

1. Гражданское уложение Германии / науч. редакторы А. Л. Маковский и др., пер. с нем. –2-е изд., доп. Москва. Волтерс Клувер. 2006. 816 с.
2. Калакура В. Договірне регулювання майнових відносин подружжя в міжнародному сімейному праві URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzizvru/2010_3/p3_2_1.html (дата звернення: 4.11.2018).

3. Каразян К.А. Інститут шлюбного договору в англосаксонській і континентальній правових сім'ях. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2013. №14. С.268-271.
4. Кучерук К.І. Значення та правова природа шлюбного договору. *Держава та регіони. Серія: Право*. Запоріжжя. 2009. № 3. С. 17-21.
5. Олійник О.С. Особливості правового регулювання інституту шлюбного договору в Німеччині: порівняльно-правовий аспект. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Зб. наук. праць*. Івано-Франківськ. 2009. Вип. XXI. С. 49 -55.
6. Олійник О.С. Правовий аналіз інституту шлюбного договору за законодавством Франції. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Зб. наук. праць*. Івано-Франківськ. 2008. Випуск XX. С. 111 -117.
7. Радченко Л. Шлюбний договір в іноземних правопорядках: окремі засади правового регулювання. *Цивільне право і процес*. 2017. №9. С. 38-41.
8. Цивільний кодекс Франції (Кодекс Наполеона) від 24 березня 1804 р. URL: <http://sudru.com/нормативная-база/исторические-нормативные-акты/471383-гражданский-кодекс-франции-кодекснаполеона-21-марта-1804-года> (дата звернення: 4.11.2018).

Мітькова Ілона Сергіївна,

студентка четвертого курсу факультету історії та права
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
Науковий керівник:

Трошкіна Катерина Євгенівна,

викладач кафедри державно-правових дисциплін та
адміністративного права
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

СПОСОБИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ НА ФОТОГРАФІЇ В СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА: США ТА УКРАЇНА

З появою мережі Internet об'єкти авторського права зазнали значного розвитку і потребують нових форм захисту від несанкціонованого використання. Соціальні медіа – це не тільки мережі для швидкого обміну та розповсюдження інформації, а й сучасні платформи для створення нелегального піратського бізнесу. Фотографії ж є одним з найуразливіших об'єктів авторського права, позаяк використовуються повсюдно для оформлення дизайну сайтів – у блогах та аккаунтах соціальних мереж тощо. До того ж, охорона безпосередньо авторства не єдиний фактор, що привертає увагу спеціалістів галузевого права.

Піратство фотографій є економічно впливовою сферою. Яскравим прикладом ціни захисту авторських прав на фотографії став американський прецедент з копіюванням фоторобіт відомого журналіста Д.Мореля. Так, судовий розгляд мав наслідком виплату компенсації автору за неправомірні дії зловмисників у вигляді 150 000 доларів за кожну з восьми фотографій [2]. Тому актуальність тематики дослідження спричинена як морально-етичними факторами, так і в значній мірі питанням фінансової стабільності суб'єктів авторських прав.

Засоби захисту авторських прав на фотографічні твори, а також порядок їх захисту стали предметом досліджень вітчизняних науковців Л.Максимової, В.Мельникової, Н.Суботи та інших.

Статтею 8 Закону України «Про авторське право та суміжні права» встановлено, що фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії є об'єктами авторського права. Фотографія – це зображення, отримане внаслідок фотографічного процесу в електронному або паперовому форматі [5].

Загально визнаним методом захисту авторства на твір є сповіщення користувачів соціальних медіа про авторські права на фотографію за допомогою міжнародного символу © (або його

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

абрєвіатури Согр.). Разом з символом чи абрєвіатурою зазначається ім'я володільця авторських прав та рік першої публікації. Також, спеціалісти рекомендують додавати активне посилання на e-mail автора, щоб забезпечити можливість користувачів зв'язатись з метою отримання дозволу на використання фото-матеріалів. Відповідно до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів 1886 року, знак охорони авторського права не передбачений в обов'язковому порядку для застосування [4]. Символ авторських прав одночасно здійснює правову охорону і превенцію потенційних правопорушень.

Поширеним способом захисту авторських прав на фотографії є проставлення цифрових водяних знаків. Технологія полягає у внесенні до мультимедійного файлу інформації щодо автора та його логотипу. Цифрові водяні знаки можуть бути як видимими, так і прихованими. Часто приховані знаки можуть містити додаткову інформацію, закодовану за допомогою стенографії [7].

Одночасно простим і поширеним на практиці є спосіб захисту фотографії шляхом публікації не оригіналу, а обрізаної копії. За допомогою пред'явлення повної версії фото як доказової бази, автор матиме змогу встановити справедливість у суді.

Проаналізуємо альтернативні способи захисту авторських прав на контент практичним прикладом соціальної платформи для обміну фотографіями Instagram. Згідно з Умовами використання та Нормами спільноти, мережа встановлює вимоги до публікацій, серед яких заборона поширення матеріалів, що порушують авторське право [9].

У випадку, якщо фотографія є авторським продуктом існує два легальних шляхи її використання користувачами Instagram. Перший полягає в отриманні дозволу (ліцензії) на матеріал, а другий спосіб – поширення його з дотриманням положень доктрини «вільного використання».

У світі інститут добросовісного використання (fair use або fair dealing) є широко розповсюдженим. Законодавство США чітко окреслює кейси такого використання, а саме мета та характер, природа об'єкта авторського права, обсяг використаної частини, а також кінцевий продукт, його новизна та цінність на потенційному ринку [3].

В американській прецедентній практиці, що базується на підході трансформаційності використання, превалюють рішення про визнання продукту новим, за умов його відмінності від початкового варіанту за характером, формою чи функціями [3]. Сьогодні художня обробка фотографій займає важливу позицію у діяльності митців. Зокрема, сервіс Instagram пропонує користувачам застосовувати до фотографій різноманітні фільтри, які змінюють первинний вигляд зображення. Інший приклад трансформацій із зображеннями стосується створення колажів з декількох окремих фотографій, мемів тощо. Так, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України в Рекомендаціях щодо забезпечення правомірності створення і використання фотографічних творів встановлює, що у випадку створення складеного або ж похідного фотографічного твору необхідно дотримуватися авторського права на кожен його елемент [8].

Окрім цього, суб'єктивна оцінка судовою системою США новизни результату вільного використання об'єкта авторського права є можливою з дотриманням чинного законодавства. В Україні ж правове регулювання вільного використання об'єктів авторського права має значні прогалини та колізійні норми. У випадку встановлення законності вільного використання у позовному провадженні об'єктивно виникатимуть питання щодо законодавчого закріплення чітких критеріїв та безпосередньо процесу оцінки. Тобто, в українських правових реаліях, захист автором власної, хоч і видозміненої, фотороботи є складним та малоперспективним процесом.

Як радикальний спосіб захисту власних фотографій, користувач соціальної мережі Instagram має можливість подати заяву про подібне несанкціоноване діяння в онлайн-режимі. При цьому заявка може бути локальною, заповнивши форму до модераторів сайту або ж у вигляді звернення до спеціального агента.

Спеціальний агент – це передбачений американським законом DMCA (Digital Millennium Copyright Act) суб'єкт цивільних правовідносин, якому надсилається повідомлення про піратство авторського продукту [1]. Веб-форма доповнюється детальним описом претензії стосовно правопорушення, включаючи інформацію про матеріал, що порушує авторські права, анкетні та контактні дані заявника та ін. Підкреслимо, що обов'язковою є наявність підпису під заявою: звичайного або електронного (цифрового). Як результат розгляду заявки авторський нелегально використаний вміст може бути видалено ресурсом.

Слушно вказати, що цифровий підпис також є ефективним варіантом протидії піратству

фотографій в мережі. За допомогою сучасних технологій можливо не тільки забезпечити право власності автора, а й моніторити та монетизувати подібне використання контенту.

Прикладом цього, слугує впроваджена ще в 2007 році система Content ID, яка застосовується популярним відеохостингом YouTube. Суть механізму полягає в особливому програмному забезпеченні, що допомагає власникам об'єктів авторського права відслідковувати неправомірне використання останніх та видаляти їх за необхідності. Специфікою системи є те, що перед завантаженням файлу для публічного перегляду базою даних створюється його «цифровий відбиток». У подальшому, Content ID сканує всі завантажені на хост файли з метою розпізнати необхідний унікальний відбиток для захисту прав власника [10]. Доцільно було б, подібні технології охорони авторського права впроваджувати і для платформ поширення фото-контенту (Instagram, Pinterest тощо).

Основним способом захисту фотографії від інтернет-піратів є реєстрація авторського права на неї. Державна реєстрація є гарантією охорони права інтелектуальної власності та економічних інтересів автора. В Україні фотографія не є об'єктом обов'язкової реєстрації права автора на неї (як і інші об'єкти). Однак, підвищення чисельності несанкціонованих використань стимулює законних власників запобігати та попереджувати подібний захват на власний продукт. Процедура реєстрації передбачає заповнення та подання заяви про реєстрацію авторського права на твір. Згідно з Порядком державної реєстрації авторського права й договорів, які стосуються права автора на твір від 27.12.2001, примірник фотографії повинен подаватись на матеріальному носії, а саме у вигляді фотографій або слайдів на електронному, або на паперовому носії [7].

У США реєстрація авторського права на фото також не обов'язкова, однак найбільш ефективна функція. Реєстрація здійснюється Бюро по захисту авторських прав (United States Copyright Office) і має значні переваги. Зокрема, основною причиною узаконення ідентифікуючого права власності є можливість звернення з позовом про порушення такого права до суду. Підкреслимо, що в судовому процесі порушене зареєстроване авторське право підлягає повній реституції і гарантує автору відшкодування не тільки фактичних збитків та упущеної вигоди, а й плати за адвокатів, спеціальних статутних збитків та ін. До того ж, завдяки зручній системі електронної реєстрації авторського права на фотографії кожен безперешкодно може здійснити правозакріплюючі маніпуляції в режимі онлайн на офіційному сайті Бюро [6].

Отже, фотографічний твір або твір, виконаний способами подібними до фотографії є об'єктом авторських прав в Україні та США. Ріст злочинних піратських діянь в соціальних медіа щодо фотографій спричинює необхідність захисту авторами власних економічних та моральних прав та інтересів у всьому світі. Способи захисту авторських прав на фотографічний твір мають як юридичний, так і технологічний характер. Безумовно головним і найефективнішим серед них є державна реєстрація авторства. Попереджувальну та охоронну функцію реалізують за допомогою міжнародного символу авторського права ©. Прогресивними варіантами захисту інтелектуальної власності є цифрові водяні знаки та цифрові відбитки. Застосування вказаних способів охорони авторського права гарантує отримання законно належних авторам дивідендів від використання результату їх творчої діяльності, а також попереджує вчинення потенційних інтернет-правопорушень. Однак, разом із впровадженням сучасних засобів захисту авторських прав, важливим і в той же час відкритим лишається питання про трансформування галузевої нормативно-правової бази.

Бібліографічні посилання:

1. Digital Millenium Copyright Act of 1998. URL: <https://www.congress.gov/105/plaws/publ304/PLAW-105publ304.pdf>
2. Fifth Circuit case *Stross v. Redfin Corp.*, Fed. Appx. (5th Cir. Apr. 9, 2018) (2018 WL 1721749) URL: <https://www.socialmedialawbulletin.com/2018/04/social-media-copyright-photographs/>
3. The Constitution of the United States URL: <https://www.archives.gov/founding-docs/constitution>
4. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 24.07.1971 в редакції станом на 31.05.1995 URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_051
5. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 в редакції станом на 04.11.2018 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
6. Офіційний сайт Бюро по захисту авторських прав США URL: <https://www.copyright.gov/>

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

7. Порядок державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір від 27 грудня 2001 р. N 1756 2018 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-%D0%BF>
8. Рекомендації щодо забезпечення правомірності створення і використання фотографічних URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Print?lang=uk-UA&id=33cec514-d70e-4df5-adbc-c9fba22daea8>
9. Сайт Instagram URL: <https://www.instagram.com>
10. Як працює система Content ID. Довідка YouTube URL: <https://support.google.com/youtube/answer/2797370?hl=uk>

Бондар Тетяна Віталіївна,

студентка другого курсу магістратури
юридичного факультету

Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

Науковий керівник:

Алексєєнко Ігор Григорович,

кандидат юридичних наук,
доктор педагогічних наук

завідувач кафедри цивільного, трудового та
господарського права

Дніпровського національного університету імені Олеся
Гончара

ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН ЩОДО КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ

Інформаційна орієнтація розвитку суспільства та економіки, інформатизація та інтелектуалізація суспільного виробництва і підприємництва, посилення конкуренції, поширення на національному та міжнародному рівнях окремих форм недобросовісної конкуренції, зокрема, комерційного шпигунства у його різних формах, активізація економічної розвідки зумовлюють зростання уваги та посилення практичного інтересу до комерційної таємниці як одного з надійніших заходів інформаційної безпеки, котрим відповідно до Концепції Національної програми інформатизації [4] надаються першочергові пріоритети.

Перехід України до ринкових відносин, розвиток підприємництва і конкурентних відносин викликають необхідність правового захисту інформації, розголошення якої може завдати збитків суб'єктам господарювання. Якщо в країнах з розвинутою ринковою економікою комерційна таємниця захищається законодавством як цінний товар, то в Україні дотепер відсутній повноцінний правовий механізм захисту інформації, що складає комерційну таємницю. Чинне законодавство не передбачає спеціальних заходів захисту від конкурентної розвідки, не визначає конкретного механізму реалізації прав володарів комерційної таємниці. Недоліки чинного законодавства створюють труднощі та проблеми для суб'єктів господарювання, що володіють комерційною таємницею, обмежують можливості реалізації та захисту їх права на таку інформацію. Неналежний рівень правового регулювання відносин, пов'язаних з комерційною таємницею суб'єктів господарювання, сприяє поширенню комерційного шпигунства, безперешкодному використанню окремими особами незаконно отриманих наукомістких технологій, програмних продуктів та іншої інформації, що відноситься до комерційної таємниці.

Проблеми комерційної таємниці досліджувалися ученими, що аналізують поняття комерційної таємниці, окремі правові способи захисту від несанкціонованого розголошення, пропозиції по удосконалюванню законодавства в цій сфері. Зокрема, до окремих проблем комерційної таємниці звертались вчені-юристи Н.С.Гуляєва, С.Е.Жилінський, С.А.Кузьміна, Ю.В.Носік, О.А.Підпригора, О.О.Підпригора та ін.

Важливим етапом у розвитку законодавства про комерційну таємницю стало введення в дію Господарського кодексу і нового Цивільного кодексу України. Вперше в законодавстві України на рівні кодифікованих законів визначені основні положення про комерційну таємницю, а саме: ст.162 ГК передбачає правомочності суб'єктів господарювання щодо комерційної таємниці [1], а глава 46

ЦК встановлює право інтелектуальної власності на комерційну таємницю, зокрема, поняття комерційної таємниці, майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю, охорону комерційної таємниці органами державної влади, а також строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю [5].

Інші закони, що передбачають положення про комерційну таємницю (джерела інституту комерційної таємниці), можуть бути класифіковані на кілька груп. Перша група включає закони, які містять положення про інформацію або окремі її види, що застосовні до комерційної таємниці як виду інформації або відокремлюють її від інших видів інформації. У цю групу законів слід включити закони України „Про інформацію”, „Про науково-технічну інформацію”, „Про захист інформації в автоматизованих системах”, „Про державну таємницю” тощо.

Друга група включає кодифіковані й інші закони, що містять загальні положення про комерційну таємницю, її захист і відповідальність за порушення, застосовувані незалежно від сфери діяльності суб'єктів господарювання. До їхнього числа слід насамперед віднести Господарський кодекс і Цивільний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний кодекс, а також закони „Про захист від недобросовісної конкуренції”, „Про природні монополії”, „Про господарські товариства”, „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” тощо [2, с. 66-67]. Так, ч. 4 ст. 25 Господарського кодексу України встановлює, що держава забезпечує захист комерційної таємниці суб'єктів господарювання відповідно до вимог цього Кодексу та інших законів. Ст. 36 ГК надає поняття комерційної таємниці та визначає неправомірне збирання, розголошення та використання відомостей, що є комерційною таємницею; ст. 162 ГК визначає правомочності суб'єктів господарювання щодо комерційної таємниці. Крім того, згідно з ч. 3 ст. 60 ГК України мають бути опубліковані відомості про ліквідацію суб'єкта господарювання. Цивільний кодекс України дає визначення поняття «комерційна таємниця», а також передбачає майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю тощо. Крім того, ЦК вказує коло таких відомостей, які юридична особа зобов'язана повідомляти відповідним органам або зобов'язана доводити до загального відома. Так, ч. 5 ст. 152 ЦК України передбачає обов'язок АТ, яке проводить відкриту підписку на акції, щорічно публікувати для загального відома річний звіт, бухгалтерський баланс, відомості про прибутки і збитки, а також іншу інформацію, передбачену законом.

Третя група включає спеціальні закони, що регулюють окремі сфери господарської й іншої діяльності, та містять деякі положення про комерційну таємницю. Це, зокрема, закони України „Про страхування”, „Про зовнішньоекономічну діяльність”, „Про режим іноземного інвестування”, „Про угоди про розподіл продукції”, „Про наукову і науково-технічну діяльність”, „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, „Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні” тощо. Вони можуть бути поділені за предметом регулювання на закони, що регулюють: біржову діяльність; страхування; діяльність митних органів; постачання товарів; обіг цінних паперів; зовнішньоекономічну й інвестиційну діяльність; енергетику, зв'язок, транспорт, будівництво тощо. Зокрема, у сфері біржової діяльності брокерам забороняється розголошувати комерційні таємниці щодо здійснюваних за їх участю біржових операцій клієнтів (ст. 16 Закону України „Про товарну біржу”). У сфері обігу цінних паперів ст. 14 Закону України „Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні” устанавлює, що порядок обміну інформацією на умовах гарантованої конфіденційності між учасниками Національної депозитарної системи і здійснення ними операцій із цінними паперами, випущеними в бездокументарній формі встановлюється Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку згідно з вимогами міжнародних стандартів і на базі використання міжнародних систем нумерації цінних паперів. Учасники Національної депозитарної системи гарантують конфіденційність інформації щодо рахунків у цінних паперах та обігу цінних паперів. Усі їх працівники зобов'язані додержуватися вимог конфіденційності інформації щодо рахунків у цінних паперах та обігу цінних паперів [3, с. 11-13].

Слід зазначити, що положення цих нормативно-правових актів як у межах кожної з зазначених груп, так і в цілому багато в чому не погоджені, носять фрагментарний, розрізнений характер, у цілому комплексно не регулюють відносини, пов'язані з комерційною таємницею суб'єктів господарювання. Більш того, незважаючи на численність нормативно-правових актів, у яких задується комерційна таємниця або містяться окремі положення про неї, зазначені норми мають в

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

основному відсильний або декларативний характер, містять окремі суперечливі положення, що утрудняє їхню практичну реалізацію. У цих актах не встановлений механізм реалізації захисту права суб'єктів господарювання на комерційну таємницю. Усе сказане підтверджує необхідність прийняття єдиного спеціального нормативно-правового акта – Закону «Про комерційну таємницю».

Бібліографічні посилання

1. Господарський Кодекс України 2003 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Орлюк О. П., Андрощук Г. О. Право інтелектуальної власності. К.: Вид. Дім "Ін Юре", 2007. 696 с.
3. Паладій М. В., Мироненко Н. М. Право інтелектуальної власності. К.: Парламентське вид-во, 2012. 432 с.
4. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 4 лютого 1998 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/lawsD1%80>
5. Цивільний Кодекс України 2003 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

Зварич Юрій Юрійович

студент другого курсу магістратури
юридичного факультету
Дніпровського національного
університету імені
Олеся Гончара

Науковий керівник:

Алксєєнко Ігор Григорович,

кандидат юридичних наук,
доктор педагогічних наук
завідувач кафедри цивільного, трудового та
господарського права
Дніпровського національного університету імені Олеся
Гончара

ВИНИКНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА НОВОЗБУДОВАНЕ НЕРУХОМЕ МАЙНО

На сьогоднішній день в Україні створено досить стабільні первинний і вторинний ринки нерухомості, запроваджено якісні інструменти інвестування в будівництво, сформовано систему іпотечного кредитування, започатковано ефективні правові засоби фіксації юридично значимих фактів з метою мінімізації майнових ризиків для учасників майнового обороту тощо. Водночас належне правове регулювання відносин з об'єктами нерухомого майна вимагає конструктивного й масштабного підходів до побудови нормативних конструкцій виникнення речових прав на нерухомість, що повинні створювати умови для реалізації суб'єктами своїх законних інтересів, забезпечувати стабільність обороту нерухомості й узгоджуватись з результатами тих юридичних механізмів, що функціонували до вступу в силу відповідних законодавчих змін. [4,с.3].

Науково-теоретичну базу дослідження щодо виникнення, речових прав на нерухомість становлять праці вітчизняних і зарубіжних правників, як Ю. В. Желіховської, І. В. Жилінкової, Л. А. Лунца, Р. А. Майданика, В.С. Мілаш, Є.О. Мічуріна, І. В. Спасибо-Фатєєвої, Д.С. Спесівцева, Є.О. Харитонова, О. Р. Шишки, В. Л. Яроцького та ін.

Згідно із ч. 2 ст. 331 ЦК України [5] право власності на новостворене нерухоме майно (житлові будинки, будівлі, споруди тощо) виникає з моменту завершення будівництва (створення майна). Якщо договором або законом передбачено прийняття нерухомого майна до експлуатації, право власності виникає з моменту його прийняття до експлуатації. Якщо право власності на нерухоме майно відповідно до закону підлягає державній реєстрації, право власності виникає з моменту державної реєстрації. Тобто основний акт цивільного законодавства України фактично визначив три моменти виникнення права власності на об'єкт новоствореного нерухомого майна: один, так би мовити, безумовний – момент завершення будівництва, та два випадки, які діють у разі якщо вони прямо передбачені законодавством – момент прийняття майна до експлуатації та момент його

державної реєстрації. Відповідно до ст. 18 ЗУ «Про основи містобудування» [3] новозбудовані об'єкти підлягають прийняттю в експлуатацію в порядку, встановленому Кабміном України. Експлуатація не прийнятих у встановленому законодавством порядку об'єктів забороняється. Згідно із ст. 182 ЦК України право власності та інші речові права на нерухомі речі, обмеження цих прав, їх виникнення, перехід і припинення підлягають державній реєстрації.

Отже, чинним на сьогодні законодавством для нерухомого майна передбачена як процедура його державної реєстрації, так і процедура прийняття майна в експлуатацію. Зрозуміло, що навіть за ідеальних умов неможливим є збіг у часі цих двох моментів, адже за ст. 19 ЗУ «Про державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обмежень» [2] підставою для реєстрації права власності на майно є акт прийому нерухомого майна до експлуатації. При вирішенні питання визначення моменту виникнення права власності на нерухоме майно, на нашу думку, слід виходити з наступного. Відповідно до ст. 2 ЗУ «Про державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обмежень» державна реєстрація речових прав на нерухоме майно та їх обмежень – це офіційне визнання і підтвердження державою фактів виникнення, переходу або припинення речових прав на нерухоме майно та їх обмежень, що супроводжується внесенням даних до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та їх обмежень. В той же час, проблемні питання виникають при застосуванні правових норм, що стосуються легалізації прав на об'єкт незавершеного будівництва. Адже саме тут може виникнути ситуація, за якої об'єкт, право власності на який зареєстроване, не був введений в експлуатацію. Так, згідно із ст. 376 ЦК України самочинне будівництво – це житловий будинок, будівля, споруда, інше нерухоме майно, якщо вони збудовані або будуються на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети, або без належного дозволу чи належно затвердженого проекту, або з істотними порушеннями будівельних норм і правил. Особа, яка здійснила або здійснює самочинне будівництво нерухомого майна, не набуває права власності на нього, однак закон передбачає шляхи легалізації права власності на самочинно збудоване нерухоме майно за рішенням суду (частина третя вказаної статті). При цьому закон не пов'язує можливість легалізації прав власності на майно із введенням його в експлуатацію, наявністю або відсутністю проекту. Таким чином, суд дослідивши всі обставини справи, зваживши на відповідність об'єкту будівельним нормам і правилам, що, на нашу думку, у будь-якому випадку повинно бути доведено висновком судово-будівельної експертизи, може прийняти рішення про визнання права власності на об'єкт нерухомості. Проте при цьому постає інше питання: чи виникає право власності на об'єкт нерухомого майна одночасно з набуттям рішенням законної сили, і чи потребує в такому випадку об'єкт реєстрації в державному реєстрі прав на нерухоме майно, адже саме з нею ст. 331 ЦК України пов'язує виникнення права власності на нерухоме майно. З одного боку, згідно із ст. 124 Конституції України рішення суду є загальнообов'язковим на всій території України, з іншого – ст. 331 ЦК України містить вичерпний перелік юридичних фактів, з якими закон пов'язує набуття права власності на новозбудоване нерухоме майно, а ЗУ «Про державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обмежень» передбачає рішення суду як підставу для реєстрації прав власності на нерухомість. Автор підтримує думку фахівців [1], що законодавству відповідатиме рішення суду, щодо про визнання права власності на самочинно збудоване майно за ст. 124 Конституції і яке дійсно є загальнообов'язковим, однак його виконання здійснюється у певному порядку – шляхом реєстрації права на нерухоме майно.

Бібліографічні посилання

1. Деякі питання виникнення права власності майно// Правовий тиждень. URL: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&newsid=120590&show=news>
2. Про державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>
3. Про основи містобудування: Закон України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>
4. Спесівцев Д.С. Юридичні факти у механізмах виникнення, переходу та припинення речових прав на нерухомість в Україні: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Харків, 2017. 22 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/123456789/12710/1/Spiesivtsev_2017.pdf
5. Цивільний Кодекс України 2003 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>

Копитько Анастасія Владиславівна,

студентка другого курсу магістратури

юридичного факультету

Дніпровського національного

університету імені Олеся Гончара

Науковий керівник:

Алексєєнко Ігор Григорович,

кандидат юридичних наук,

доктор педагогічних наук

завідувач кафедри цивільного, трудового та

господарського права

Дніпровського національного університету імені Олеся

Гончара

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІЗИНГОВИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Лізинг є особливою, новою сферою цивільно-правового регулювання і підприємницької діяльності. Він широко розповсюджений за у світі, а сьогодні досить активно розвивається і в Україні. Тому постає необхідність приведення українського законодавства, що регулює лізингові відносини, у відповідність до світових стандартів і визначення її чітких правових критеріїв. Як показує практика початкового етапу правового регулювання лізингу в Україні, тільки в умовах досить високого рівня правового забезпечення лізингових відносин цей процес просуватиметься успішно. Правова невизначеність відносин між партнерами, а в ряді випадків – незахищеність лізингодавців або лізингоодержувачів, різко збільшують ступінь ризику лізингових правочинів і є перешкодою для їх розвитку [2].

Лізинг в Україні не набув широкого поширення у сфері сільськогосподарської діяльності, саме тому в правовому регулюванні цих відносин існують певні проблеми. Вони, в першу чергу, пов'язані з недостатнім урахуванням у законодавстві специфіки сільськогосподарського виробництва, відсутністю ефективного правового регулювання та слабким фінансово-економічним становищем значної кількості сільськогосподарських суб'єктів господарювання. За таких обставин вивчення сутності, умов, змісту та правової природи лізингу в Україні, чітке визначення законодавчої конструкції лізингу є особливо актуальними.

Теоретичним підґрунтям роботи стали праці науковців, таких як: Н. О. Багай, Т. О. Коваленко, Г. С. Корнієнко, Ю. О. Левенець, О. А. Поліводський, В. С. Різник, Н. О. Саніахметова, І. А. Селіванова, В. І Семчик, Д. С. Січко, А. М. Статівка, О. В. Трофімова, Ю. С. Харитонова, М. М. Чабаненко, І. Є. Якубівський та ін.

Нормативну основу дослідження становить цивільне й господарське законодавство, що впорядковує правове регулювання лізингових відносин у сфері сільськогосподарської діяльності, договори лізингу, досвід країн членів ЄС.

У законодавстві України та науковій літературі термін «лізинг» вживається у кількох значеннях: як вид суспільних (господарських) відносин; як господарська діяльність; як господарська операція; як договір. Норми Цивільного кодексу України встановлюють правовий режим лізингу як окремого виду договірних зобов'язальних відносин, якими опосередковуються відносини щодо передачі майна у тимчасове користування. Так, відповідно до положень глави 58 ЦК України лізинг виступає як один із видів договору найму (оренди) поряд з прокатом, наймом (орендою) земельної ділянки, будівлі або іншої капітальної споруди, транспортного засобу. За договором найму (оренди) наймодавець передає або зобов'язується передати наймачеві майно у користування за плату на певний строк (ч. 1 ст. 759) Цивільний кодекс України (ст. 806) розрізняє два види лізингу – прямий і непрямий; останній має основні (проте не всі) ознаки фінансового лізингу [5]. Нормами Господарського кодексу України встановлюється правовий режим лізингу як виду господарської діяльності відповідно до норм глави 30 розділу VI та визначаються особливості регулювання майнових відносин суб'єктів господарювання (ч. 2 ст. 4) [1].

Науковці виділяють такі ознаки лізингу як виду господарської діяльності: 1) має триваючий (постійний) характер; 2) здійснюється на професійних засадах; 3) здійснюється особливим колом

суб'єктів; 4) має інвестиційний та інноваційний характер (основним призначенням є оновлення основних виробничих фондів лізингоодержувача); 5) здійснюється з метою одержання прибутку; 6) має публічно-приватний характер; 6) характеризується публічно-правовим регулюванням порядку здійснення, бухгалтерського обліку, оподаткування та поєднанням приватних і публічних інтересів в процесі здійснення державного регулювання та підтримки лізингової діяльності у пріоритетних галузях економіки [4, С.9-10].

Лізингова діяльність базується на системі принципів, які визначають комплементарність і зв'язок загальних і притаманних їй особливостей, що застосовуються за участю сільськогосподарських товаровиробників, серед яких виділяються такі: пріоритетність прав і обов'язків суб'єктів, оптимальне поєднання системи інтересів, визначення сприятливого для сторін змісту договору лізингу, належне виконання обов'язків, самостійність суб'єктів агропромислового виробництва й невтручання держави у виробничо-господарську діяльність сільськогосподарських товаровиробників, отримання пільг суб'єктами лізингових відносин, пропорційність сплати лізингових платежів отриманим прибуткам, інноваційність науково-технічної діяльності у сільському господарстві, адаптацію вітчизняного законодавства здійснення лізингової діяльності у сільському господарстві до стандартів ЄС і Світової організації торгівлі. До спеціальних принципів лізингових відносин у сільському господарстві доцільно віднести такі: пріоритетність прав і обов'язків лізингоодержувача перед іншими суб'єктами, оптимальне поєднання системи інтересів сторін лізингових відносин, визначення сприятливого для сторін змісту договору лізингу, належне виконання обов'язків при регулюванні лізингових відносин за участю сільськогосподарських товаровиробників, самостійність суб'єктів аграрного виробництва й невтручання держави у виробничо-господарську діяльність сільськогосподарських товаровиробників.

Проаналізувавши вітчизняне законодавство, можна сказати, що лізинг – це одні із регенерувальних елементів для сільського господарства, оскільки значною мірою сприяє його оновленню і модернізації. Цей факт пояснюється тим, що порівняно з кредитом або орендою, він надає більш вигідні умови для сільськогосподарських товаровиробників. Подальший розвиток лізингу може сприяти широкому оновленню матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств, що в цілому позитивно відіб'ється на розвитку аграрного сектору економіки. Найважливішим напрямком у вдосконаленні лізингових відносин слід вбачати доповнення Закону України «Про фінансовий лізинг» спеціальним розділом «Фінансовий лізинг за участю сільськогосподарських товаровиробників», який передбачав би комплекс заходів щодо створення належних правових, організаційних, фінансових заходів щодо підтримки лізингоодержувачів (сільськогосподарських товаровиробників) як суб'єктів лізингових відносин [3].

Бібліографічні посилання

1. Господарський Кодекс України 2003 р. URL: [http // zakon4.rada.gov.ua](http://zakon4.rada.gov.ua)
2. Малишко В.М., Микитюк М.С. Правова природа лізингу. Юридичний вісник. 2015. №1(34). С121-124. URL: <http://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU /18802/1/ Малишко%20В.М.С% 20природа%20лізингу.pdf>
3. Осадько А. С. Правове регулювання лізингових відносин за участю сільськогосподарських товаровиробників 12.00.07. Автореф. дис... канд.юрид. наук: 12.00.06. ХІОА.-Харків, 2016.- 20 с. URL: http://dspace.nlu.edu. ua/bitstream /12345678910534/1/Osadko_A_S_2016.pdf
4. Трофімова О. В. Правове регулювання лізингової діяльності: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2005.–20 с. URL: http // irbis-nbu.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe
5. Цивільний Кодекс України 2003 р. URL: <http // zakon4.rada.gov.ua>

Оліфірова Крістіна Ігорівна,
студентка 2 курсу магістратури
юридичного факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара
Науковий керівник:

Алексєєнко Ігор Григорович,
кандидат юридичних наук,
доктор педагогічних наук
завідувач кафедри цивільного, трудового та
господарського права
Дніпровського національного університету імені Олеся
Гончара

ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Поняття корпорації і корпоративного права є новими для права і законодавства України. Акціонерні та інші господарські товариства за своєю сутністю є корпораціями. Тому, виходячи з існування декількох видів корпорацій, правовідносини в яких характеризуються певною спільністю, можна стверджувати про загальні засади їх правового регулювання. Своєрідність відносин, що регулюються нормами корпоративного права, полягає в тому, що вони виникають в особливій економічній і соціальній сфері - при створенні і в процесі діяльності корпорацій. При цьому корпоративне право як певне явище, по-перше, характеризується цільністю, частки якої безпосереднім чином структурно пов'язані. По-друге, воно взаємодіє з іншими явищами (галузями, підгалузями права), в результаті чого складається правова структура більш високого рівня. По-третє, корпоративне право само є структурою більш високого рівня для формування інших структур залежно від видів корпорацій, наприклад, акціонерного права, кооперативного права, права громадських спілок.

Слід погодитися з визначенням корпоративних відносин, що дане В. С. Щербиною: корпоративні правовідносини - це взаємопов'язані та взаємообумовлені організаційно-господарські та майново-господарські відносини, що мають господарсько-правовий характер, причому корпоративні правовідносини можуть виникати лише у статутних господарських товариствах (АТ, ТОВ і ТДВ). Зазначене визначення дозволяє виділити такі елементи корпоративних правовідносин: 1) майново-господарські (відповідно до ч.5 ст.3 ГК України такими відносинами є виробничо-господарські відносини - майнові та інші, що виникають між суб'єктами господарювання при безпосередньому здійсненні господарської діяльності. До майново-господарських елементів корпоративних правовідносин слід віднести: а) відносини між учасником і товариством з приводу реалізації права на отримання частини прибутку товариства і, відповідно, щодо розподілу такого прибутку (право на дивіденди); б) відносини між учасниками і товариством щодо виконання своїх обов'язків, пов'язаних з майновою участю, у тому числі внесення вкладів (зокрема, правом користування майном); в) відносини щодо реалізації права на отримання частини майна у разі ліквідації статутного господарського товариства; 2) організаційно-господарські (ч.6 ст.3 ГК України - складаються між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю). При цьому обов'язковою ознакою організаційно-господарських правовідносин є їх об'єкт - дія організаційного (у тому числі управлінського) характеру [1, с. 128-129].

На думку В. І. Борисової, корпоративні відносини – це відносини з множинністю суб'єктів привласнення майна, а тому їх слід характеризувати як змішані майново-організаційні відносини, в яких організаційні елементи спрямовані на обслуговування як речових, так і зобов'язальних відносин. Вони відрізняються від інших цивільних відносин таким: по-перше, підставою їх виникнення є акт узгодження волі учасників; по-друге, згодою учасників встановлюється особливий порядок реалізації фактичної можливості володіння, реалізації та розпорядження майном; по-третє, своєю самоврегульованістю [2, с.135].

В Україні одним з перших нормативно-правових актів, у якому було вжито поняття «корпоративні права», став Декрет Кабінету Міністрів України від 31.12. 1992 р. «Про

впорядкування діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, створених за участю державних підприємств». Згідно з п. 5 даного Декрету керівникам, заступникам керівників державних підприємств, установ і організацій, їх структурних підрозділів, а також посадовим особам державних органів, органів місцевого і регіонального самоврядування забороняється безпосередньо займатися підприємницькою діяльністю. Це не виключало їхнього право отримувати дивіденди від акцій, а також доходи від інших корпоративних прав. Під останніми Кабінет Міністрів України розуміє право громадян на управління суб'єктами підприємницької діяльності і отримання дивідендів у відповідності зі своєю часткою майна [5]. Вперше на рівні закону визначення корпоративних прав наведено в п. 1.8. Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28 грудня 1995 р. (не діє). У зазначеному законі корпоративні права визначено як право власності на статутний фонд (капітал) юридичної особи або його частку (пай), включаючи права на управління, отримання відповідної частки прибутку такої юридичної особи, а також активів у разі її ліквідації відповідно до чинного законодавства, незалежно від того, чи створена така юридична особа у формі господарського товариства, підприємства, заснованого на власності однієї юридичної чи фізичної особи, або в інших організаційно-правових формах [6]. Без вказівки на конкретні правомочності, визначає корпоративні права Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 року. Так, відповідно до ст. 2 зазначеного закону, корпоративні права це право власності на частку (пай) у статутному фонді юридичної особи, створеної відповідно до законодавства України або законодавства інших країн [7]. На даний момент, відповідно до ч. 1 ст. 167 ГКУ корпоративні права – це права особи, яка має частку в статутному капіталі (майні) господарської організації, що визначають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частини прибутку (дивідендів) даної організації та активів, у разі ліквідації останньої, відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами [3].

Підсумовуючі, слід погодитися з думкою провідних фахівців В.М. Кравчук, С.О. Пілипенко, що поняття «корпорація», наведене у законодавстві України, варто адаптувати до загальноприйнятого у світі визначення, а саме, пропонується визначити корпорацію, як юридичну особу, що зареєстрована за законодавством України, створена однією або кількома фізичними або юридичними особами шляхом об'єднання їх майна, статутний капітал якої поділений на частки, а особи, що є учасниками такої юридичної особи наділені корпоративними правами у цій юридичній особі. Тому, найбільш логічним є розгляд корпоративних прав, як сукупність прав учасника юридичної особи, обсяг та зміст яких визначається організаційно-правовою формою такої юридичної особи та її установчими документами.

Також, слід зазначити, що корпоративні права є особливим видом майнових прав, які включають в себе як права майнового, так і немайнового (організаційного) характеру. При цьому права майнового характеру, як складова корпоративних прав, не можуть розглядатися як окремий об'єкт правовідносин, в тому числі заставних. Корпоративні права неподільні за своїм змістом. Права майнового характеру, як складова корпоративних прав, не можуть розглядатися як окремий об'єкт правовідносин [4, с. 211]. Корпоративні права неподільні за своїм змістом, і якщо ми говоримо про корпоративні права, як про об'єкт господарського обороту, то в даному випадку мова буде йти виключно щодо всіх його складових – майнові права та права немайнового (організаційного) характеру.

Бібліографічні посилання

1. Батрин С. В. Корпоративні правовідносини: питання рівності, майнової самостійності та вільного волевиявлення. *Економіка та право*. 2009. № 3. С. 128-131.
2. Борисова В. До проблеми корпоративних прав учасників підприємницьких товариств. *Вісник Академії правових наук України*. 2007. № 4(51). С. 133-140.
3. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
4. Кравченко С. С. Право власності учасників товариств. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 4. С. 209 – 213.
5. Про впорядкування діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, створених за участю державних підприємств: Декрет Кабінету Міністрів України від 31.12.1992 р. № 24-92. URL:<http://zakon4.rada.gov.ua>.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

6. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 28 грудня 1995 року № 334/94-ВР.9 (не діє). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

7. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. – URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

Тутов Гліб Валерійович,

студент другого курсу магістратури
юридичного факультету
Дніпровського національного
університету імені
Олеся Гончара

Науковий керівник:

Алксєєнко Ігор Григорович,

кандидат юридичних наук,
доктор педагогічних наук
завідувач кафедри цивільного, трудового та
господарського права

Дніпровського національного університету імені Олеся
Гончара

**ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

З посиленням ролі результатів інтелектуальної, творчої діяльності в економічному та культурному розвитку України особливої актуальності набувають питання правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності. Угодою про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994 р. [5] (набула чинності 01.03.1998 р.), передбачається подальше удосконалення захисту прав на інтелектуальну власність. Необхідність теоретико-правового аналізу правового регулювання передання (відчуження) виключних майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності зумовлена рядом завдань, серед яких необхідність удосконалення правової системи охорони прав на об'єкти права інтелектуальної власності та адаптації національного законодавства у сфері охорони прав до стандартів Європейського Союзу. Ці завдання набувають особливого змісту зважаючи на те, що Цивільний кодекс України розмежувавши правове регулювання права власності та права інтелектуальної власності та присвятивши праву інтелектуальної власності окрему Четверту книгу, наголосив на специфічному правовому регулюванні відносин права інтелектуальної власності, яке істотно відрізняється від права власності.

Загальні аспекти класифікації цивільно-правових договорів та питання розпорядження майновими правами інтелектуальної власності висвітлювались в роботах таких вітчизняних та зарубіжних фахівців, як: М.Й. Бару, Л.М. Вишневецький, В. Вілле, Л.І. Глухівський, І.І. Дахно, В.С. Дроб'язко, В.М. Корецький, Ю.Г. Матвєєв, В.Л. Мусіяка, О.А. Підпригора, О.О. Підпригора, Д.М. Притика, З.В. Ромовська, М.В. Савельєва, О.Д. Святоцький, І.В. Спасибо-Фатєєва, Ю.П., Р.Б. Шишка, О.О. Штефан та інші.

Слід зазначити, що договірні зобов'язання, об'єктом яких є майнові права інтелектуальної власності, належать до особливого виду зобов'язань. Їх специфіка зумовлена юридичною природою зазначених прав, що відрізняються від інших майнових прав - зобов'язальних, речових та корпоративних, яка, у свою чергу, зумовлена особливостями самих майнових прав інтелектуальної власності - результатів творчої діяльності та засобів індивідуалізації. Слід констатувати, що права суб'єкта інтелектуальної власності щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності є одним із його основних повноважень. Важливість таких прав та специфіка об'єктів інтелектуальної власності як предметів відповідних договорів сприяли виокремленню договорів у сфері інтелектуальної власності в окрему главу 75 ЦК України. Крім того, питанню щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності присвячені інші положення ЦК України, зокрема глава 76 цього Кодексу, статті 429, 430 тощо. Так, відповідно до ст. 1107 ЦК

Україні [6] розпорядження майновими правами інтелектуальної власності здійснюється на підставі таких договорів:

1) ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності; 2) ліцензійний договір; 3) договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; 4) договір про передачу виключних майнових прав інтелектуальної власності; 5) інший договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Стосовно інших договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, то до них слід віднести, зокрема, такі: 1) договір про розподіл майнових прав інтелектуальної власності на службові об'єкти інтелектуальної власності (ч. 2 ст. 429 ЦК України); 2) договір про передачу майнових прав інтелектуальної власності у співвласність від одного співвласника до іншого співвласника (п. 1.8 Інструкції про подання, розгляд, публікацію та внесення до реєстрів відомостей про передачу права власності на знак для товарів і послуг та видачу ліцензії на використання знаку (міжнародного знака) для товарів і послуг [1], п. 1.7 Інструкції про подання, розгляд, публікацію та внесення до реєстру відомостей про передачу права власності на винахід (корисну модель) та видачу ліцензії на використання винаходу (корисної моделі) [2] тощо); 3) договір застави майнових прав інтелектуальної власності (ч. 3 ст. 424 ЦК України).

Законодавством України закріплено значний перелік договорів у сфері авторського права та суміжних прав. Так, Законом України «Про авторське право і суміжні права» передбачено такі договори: договір про розподіл майнових прав на службовий твір (ст. 16 Закону); договір між співавторами твору (ст. 13 Закону); договір про передачу (відчуження) майнових прав суб'єктів авторського права (ст. 31 Закону); договір про передачу виключного (невиключного) права на використання об'єктів авторського права (ст. 32 Закону); договір замовлення (ст. 33 Закону); договір про колективне управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав (ст. 48 Закону); договір між організацією колективного управління та особою, яка використовує об'єкти авторського права і суміжних прав (статті 32, 48 Закону); договір про виплату відрахувань виробниками та імпортерами обладнання і матеріальних носіїв, із застосуванням яких у домашніх умовах можна здійснити відтворення творів і виконання, зафіксованих у фонограмах та відеограмах (ст. 42 Закону); договір про виплату винагороди за використання опублікованих з комерційною метою фонограм, відеограм, їх примірників та зафіксованих у них виконань (ст. 43 Закону); інші договори у сфері авторського права і суміжних прав [3].

Крім того, Законом України «Про видавничу справу» передбачено укладання видавничого договору (статті 17, 20 цього Закону) [4]. Також, існують різні способи укладання договорів щодо відчуження майнових прав інтелектуальної власності від одного співвласника до іншого співвласника, що не охоплюються положеннями ст. 1113 ЦК України.

Слід зазначити, що група договорів щодо відчуження майнових прав інтелектуальної власності належить до найменш досліджених договорів у сфері інтелектуальної власності. Так, більшість цивілістів взагалі оминають увагою такі договори під час побудови як системи цивільно-правових договорів взагалі, так і системи договорів у сфері інтелектуальної власності зокрема. Наведена класифікація є багатоступеневою та такою, що враховує всю специфіку договірних відносин у сфері інтелектуальної власності, отже, було б доцільно її взяти за основу для систематизації договорів у сфері інтелектуальної власності, враховуючи положення чинного національного законодавства.

Бібліографічні посилання

1. Інструкція про подання, розгляд, публікацію та внесення до реєстрів відомостей про передачу права власності на знак для товарів і послуг та видачу ліцензії на використання знаку (міжнародного знака) для товарів і послуг : Наказ Міністерства освіти і науки України N 576 від 03.08.2001. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0718-01>
2. Інструкція про подання, розгляд, публікацію та внесення до реєстру відомостей про передачу права власності на винахід (корисну модель) та видачу ліцензії на використання винаходу (корисної моделі). Наказ Міністерства освіти і науки України N 576 від 03.08.2001 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0644-01>
3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

4. Про видавничу справу: Закон України від 5 червня 1997 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/318/97%D0%B2%D1%804>.
5. Угода про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994 р., ратифікованій 10.11.1994 року (набула чинності 01.03.1998 р.). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012
6. Цивільний Кодекс України 2003 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>

Столярчук Світлана Василівна,

студентка другого курсу магістратури
юридичного факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара
Науковий керівник:

Алксєєнко Ігор Григорович,

кандидат юридичних наук,
доктор педагогічних наук
завідувач кафедри цивільного, трудового та
господарського права
Дніпровського національного університету імені Олеся
Гончара

ПОНЯТТЯ, СКЛАДОВІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНОГО ПРАВА

На сьогоднішній день зобов'язальне право – це не лише сукупність цивільно-правових норм, які характеризують його як статистику, а й реально врегульовані відносини, тобто правовідносини, що склалися між юридично рівними суб'єктами, які мають права та/або обов'язки з приводу окремо визначеного об'єкту (об'єктів), що в своїй сукупності становить підсистему або підгалузю цивільного права. Зобов'язальне право в своїй сукупності цивільно-правових інститутів має глибоке коріння, що свідчить про розвиток, який пов'язаний із інтересами, потребами і динамікою суспільного життя. Цивільний кодекс України 2003 р. закріпив низку нових цивільно-правових інститутів, що обумовлюються розвитком самого зобов'язального права, що давно вийшло за межі національного права, а тому постає необхідність дослідження основ механізму регулювання як договірних, так і позадоговірних інститутів. Саме цим зумовлюється тема роботи. Актуальність роботи визначається тим, що переважна більшість диспозитивних правовідносин є цивільно-правові зобов'язання. Майже кожна людина кожний день стає суб'єктом зобов'язання. Починаючи від сплати за проїзд в громадському транспорті (в метро, маршрутці тощо), закінчуючи підписанням контрактів між юридичними особами, як приклад договірних відносин, або відшкодуванням шкоди, як приклад недоговірних відносин.

До літератури було обрано фахові роботи сучасних вчених-правознавців: Т. В. Боднар, М. І. Брагінський, В. В. Вітрянський, О. М. Вінник, О. А. Гавриленко, О. В. Дзера, О. В. Старцев, Н. С. Кузнєцова, В. В. Луць, Р. А. Майданик, Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, та інші.

Правове регулювання зобов'язального права на сьогодні здійснюється книгою п'ятою ЦК, яка має назву «Зобов'язальне право» (ст. ст. 509-1215). Крім того, на зобов'язальні відносини можуть впливати окремі положення загальної частини ЦК (Наприклад, положення про правочини (ст. ст. 202-236)). Слід зазначити, що зобов'язальне право є основним інститутом (підгалуззю) особливої частини ЦК [5].

Згідно з ч.1 ст. 509 ЦК: «Зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку». В доктрині немає єдиного підходу до визначення «зобов'язання». На думку представників одеської школи права, недоліками визначення передбаченого ч.1 ст. 509 ЦК є, по-перше, те, що законодавець не деталізує поняття «зобов'язання», яке є поширеним в гуманітарних науках та галузях права. Виходом з цієї ситуації, на думку одеської школи, є заміна понять «зобов'язання» та «правовідношення» на «цивільно-правове зобов'язання»

та «цивільні правовідносини». По-друге, правовий зв'язок, коли одна сторона має права, а інша - обов'язки, на практиці виявляється рідко. Як правило, сторони взаємопов'язані правами та обов'язками. Виходячи з вищезазначеного, одеська школа пропонує наступне визначення. «Цивільно-правове зобов'язання – це цивільне правовідношення, учасники якого мають права та/або обов'язки, спрямовані на опосередкування динаміки цивільних відносин: передачу майна, виконання роботи, надання послуг, сплату грошей тощо» [3, с. 392- 393].

Важливим питанням є визначення зобов'язання з іншими галузями права. Слушною з цього приводу є думка Р. А. Майданика, згідно якою «зобов'язання є цивільно-правовим, а не міжгалузевим поняттям, і тому не може використовуватися в інших, крім цивільного, галузях права. Тому безпідставні висновки про існування трудових, фінансових, управлінських господарських, внутрішньогосподарських та зобов'язань. Зазначені приватно-публічні чи публічні «зобов'язання» знаходяться за межами предмета цивільного права та ігнорують відмінності приватних і публічних правовідносин» [2, с. 6].

Виходячи зі структури ЦК, зобов'язальне право складається з договірної (Глави 52-77 ЦК) та недоговірної права (Глави 78-83 ЦК). До договірної права віднесено купівлю-продаж, дарування, ренту, довічне утримання, найом, найом житла, позичку, підряд, перевезення, зберігання, страхування, доручення, комісію, довірче управління майном, позику, кредит, банківський вклад, банківський рахунок, факторинг, розрахунки, франчайзинг та спільну діяльність, а до недоговірних зобов'язань - публічне обіцяння винагороди, ведення чужих справ без доручення, запобігання загрози шкоди чужому майну, рятування здоров'я та життя іншій особі, заподіяння шкоди, створення небезпеки (загрози) життю та здоров'ю фізичних осіб, а також їхньому майну та майну юридичних осіб. Виходячи з того, що зобов'язання є правовідносини, то його складовими є суб'єкт, об'єкт та зміст. Згідно зі ст. 511 ЦК «сторонами у зобов'язанні є боржник і кредитор. У зобов'язанні на стороні боржника або кредитора можуть бути одна або одночасно кілька осіб. Якщо кожна із сторін у зобов'язанні має одночасно і права, і обов'язки, вона вважається боржником у тому, що вона зобов'язана вчинити на користь другої сторони, і одночасно кредитором у тому, що вона має право вимагати від неї» [1, с. 112].

Іншою складовою зобов'язання є об'єкт, тобто те з приводу чого виникають, змінюються або припиняються зобов'язальні правовідносини. На думку О. Ходико, «в будь-якому правовідношенні, в тому числі зобов'язальному, дії боржника є об'єктом, вони становлять зміст обов'язку останнього. Об'єктом зобов'язання є певні матеріальні та нематеріальні блага, що мають економічну форму товару, на які спрямовані дії зобов'язаної особи, що здійснюються нею в процесі реалізації свого юридичного обов'язку в зобов'язанні з метою задоволення інтересу кредитора, забезпеченого відповідним суб'єктивним правом» [4, с. 120-121].

Особливе місце в зобов'язальних відносинах посідають підстави виникнення зобов'язання. Згідно з ч. 2 ст. 509 ЦК «зобов'язання виникають з підстав, встановлених статтею 11 цього Кодексу». Ч. 2 ст. 11 ЦК передбачає, що підставами виникнення цивільних прав та обов'язків, зокрема, є: 1) договори та інші правочини; 2) створення літературних, художніх творів, винаходів та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності; 3) завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі; 4) інші юридичні факти.

Не всі правочини є підставою виникнення зобов'язання. Наприклад, заповіт є одностороннім правочином, натомість він не створює зобов'язання. Завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі передбачено Главою 82 ЦК «Відшкодування шкоди».

Таким чином, виходячи з всього вищезазначеного, можна сказати, що зобов'язальне право посідає провідне місце як в цивільному праві, так і в системі права взагалі. В доктрині зобов'язального права існують різні підходи щодо визначення структури або системи зобов'язального права, що було обумовлено різним розвитком науки, наявністю різних економічних відносин та наявністю тих чи інших законодавчих орієнтирів. Найбільш прийнятним є поділ зобов'язального права на договірне та недоговірне право, що включають окремі інститути зобов'язального права.

Бібліографічні посилання

1. Зобов'язальне право: теорія і практика. / О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова, В.В. Луць та інші; За ред. О.В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2004. - 912 с

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

2. Майданик Р. Місце зобов'язання в праві України. *Підприємництво, господарство і право* : Науково-практичний, господарсько-правовий журнал. Ін-т приватного права і підпр-ва АПрН України. Київ, 2006. № 4. С. 3-7
3. Харитонов Є.О., Харитонova О.І, Старцев О.В. Цивільне право України. Вид. 2, перероб. і доп. К. : Істина, 2009. 816 с.
4. Ходико Ю. Проблема визначення об'єкта зобов'язального правовідношення. *Вісник прокуратури. Генеральна прокуратура України*. Київ, 2008. № 9. С. 113-121.
5. Цивільний кодекс України 2003 р. URL: [http // zakon4.rada.gov.ua](http://zakon4.rada.gov.ua)

Яцуба Микита Андрійович,

студент другого курсу магістратури
юридичного факультету

Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара
Науковий керівник:

Алексєєнко Ігор Григорович,

кандидат юридичних наук,
доктор педагогічних наук

завідувач кафедри цивільного, трудового та
господарського права

Дніпровського національного університету імені Олеся
Гончара

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗРАХУНКОВО-ЧЕКОВИХ ВІДНОСИН

Як свідчить практика комерційного обороту, в системі безготівкових розрахунків за отримані товари, виконані роботи та надані послуги дістали поширення розрахунки за допомогою чеків.

Становлення конструкції розрахункового чека у світовому масштабі було обумовлено необхідністю задоволення потреби у надійному правовому забезпеченні здійснення банківських безготівкових розрахунків. Інтенсивний розвиток розрахункових відносин та механізмів функціонування кредитно-фінансових систем у найбільш розвинених країнах світу викликали необхідність конструювання розрахункового чека як одного з найбільш ефективних засобів здійснення розрахунків. У світовому масштабі він поступово набув значення письмового документа, пред'явлення якого зобов'язує кредитну установу провести його погашення шляхом передачі відповідної грошової суми вказаній у ньому особі (або його пред'явникові).

Теоретичною основою дослідження є праці учених-правників України з розглядуваної проблематики. Це, зокрема, наукові праці, відомих правників-цивілістів, В.І. Борисової, С.М. Бервено, О.В. Дзери, Д.О. Куліка, В.В. Луця, Р.А. Майданика, Д.В. Мурзіна, І.Р. Назарчук, І.В. Спасибо-Фатєєвої, С.О. Сліпченка, Е.О. Харитонova, Я.М. Шевченко, В.Л. Яроцького та ін.

Емпіричну основу дослідження становлять положення ЦК України та інших актів поточного вітчизняного цивільного законодавства, включаючи банківські інструкції та інші нормативно-правові акти.

Стаття 1102 ЦК України визначає розрахунковий чек (чек) як документ, що містить нічим не обумовлене письмове розпорядження власника рахунка (чекодавця) банку переказати вказану у чеку грошову суму одержувачеві (чекодержателю) й визначає, що платником за чеком може бути лише банк, у якому чекодавець має грошові кошти на рахунку, якими він може розпоряджатися [1].

При розрахунках чеками виникають правовідносини між трьома суб'єктами. Це: чекодавець – юридична або фізична особа, власник рахунка, який здійснює платіж за допомогою чека та підписує його; чекодержатель – юридична або фізична особа, яка отримує кошти за чеком; банкомітент – банк, що видає чекову книжку (розрахунковий чек) підприємству або фізичній особі і веде їхні рахунки. Залежно від того, на чю користь виписаний чек, розрізняють три їх види: іменні – виписані лише певній особі;

ордерні – виписані на певну особу з обов'язковим застереженням про наказ оплатити чек; пред'явницькі – в чеку не зазначене найменування одержувача; гроші видаються пред'явнику. Законодавство визначає, що строк дії чекової книжки – один рік. Строк дії розрахункового чека, який видається для разового розрахунку фізичній особі, – три місяці. За погодженням з установою банку, строк дії невикористаної чекової книжки може бути продовжений. Чек із чекової книжки пред'являється до оплати в банк чекодержателя протягом 10 (десяти) календарних днів (день виписки чека не враховується). Виготовляються розрахункові чеки Національним банком України на спеціальному папері та брошуруються по 10, 20 та 25 аркушів (чеків). Отримана книжка зберігається в бухгалтерії підприємства як бланки суворої звітності [2].

Окремо треба зазначити, що особливість розрахункового чека як документа полягає в зобов'язально-правовій природі розрахунково-чекових правовідносин. Так, правові зв'язки між чекодавцем і чекодержателем мають характер боргових зобов'язальних правовідносин грошового характеру. Чекодавець разом з передачею документа передає право вимоги вказаної у реквізитах розрахункового чека суми коштів, що перебувають у банку на його рахунку. На зобов'язальних відносинах ґрунтуються й правовідносини чекодержателя й банку-платника, адже останній видає кошти за дорученням чекодавця, діючи від його імені й у його інтересах, виконуючи свої зобов'язання за договором про здійснення розрахунково-касового обслуговування, укладеним між ним і чекодавцем. Чекодержатель має право передати документ третій особі. У такий спосіб переходять не лише речові права на нього, але й посвідчене ним право вимоги до банку-платника. Передача розрахункового чека третій особі повинна здійснюватися не за правилами передачі боргових зобов'язань, а шляхом учинення спеціального передавального напису – іменного індосаменту. Таким чином, передача прав за іменним розрахунковим чеком є більш ефективною з використанням інших правових засобів її здійснення – механізму індосації. Індосація являє собою передачу цінного папера іншій особі в повному обсязі за передавальним написом, що має здійснюватися на звороті розрахункового чека. За своєю юридичною природою індосамент є засобом забезпечення кожної нової передачі цінного папера, що підлягає багаторазовій індосації. Індосамент – це формальне посвідчення, напис, зроблений на звороті цінного папера, метою учинення якого є передача цінного папера іншій особі.

Роблячи висновки, бажалось підкреслити, що використання розрахункового чека суто як розрахункового документа, без поширення на нього правового режиму цінних паперів, значно звужує сферу його застосування у цивільних відносинах. Разом з тим, поширення на нього правового режиму цінних паперів дозволить забезпечити високий рівень оборотоздатності посвідченого ним права вимоги. [3]. При цьому навіть не потрібно суттєво змінювати положення чинного цивільного законодавства України, адже правовий режим розрахункового чека як цінного папера можна визнати напівсформованим. При забезпеченні правового регулювання його обігу із незначним коригуванням нормативних приписів чинного цивільного законодавства України у банківській сфері можна буде застосовувати всі апробовані на цінних паперах нормативні моделі правомірної поведінки учасників відносин у сфері оформлення та обігу цінних паперів.

Бібліографічні посилання

1. Цивільний Кодекс України. URL: [http:// zakon4.rada.gov.ua](http://zakon4.rada.gov.ua)
2. Інструкція „Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті”, затверджена постановою Правління Національного Банку України. № 22 від 21.01.2004 р. (зі змінами і доповненнями). URL:: <http:// zakon4.rada.gov.ua ukr.rozrakhunki-chekami.html>
3. Кулик Дмитро Олександрович. Правова природа розрахункового чека : Дис... канд. наук: 12.00.03.-X.,2009.-19 с. URL:: <http://www.lib.ua-ru.net/dis/cont/354945.htm>

Печиліна Олена Вікторівна,
аспірантка другого курсу юридичного
факультету Дніпровського
національного університету імені
Олеся Гончара

Науковий керівник:

Щербина Євген Миколайович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного, трудового
та господарського права
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

ЩОДО АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ІЗ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ТА ОЦІНКИ ВІДПОВІДНОСТІ ДО ВИМОГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Проголошення Україною реалізації європейського вибору потребує вдосконаленої та стабільної нормативно-правової бази у сфері господарської діяльності та, зокрема, і у сфері технічного регулювання. Необхідність створення ефективного законодавчого підґрунтя у сфері стандартизації та сертифікації має досягнути мети щодо потрапляння на ринок товарів і послуг України лише якісної продукції, яка відповідала б вимогам національних стандартів та була сертифікованою (пройшла необхідні процедури сертифікації).

Починаючи з 2014 року більшість реформаторських зусиль в галузі спрямовується на дерегуляцію системи технічного регулювання, здійснюються кроки у напрямку адаптації українських стандартів до європейських, прийнято та внесено зміни у ряд законів серед яких: «Про стандартизацію», «Про технічні регламенти та процедури оцінки відповідності», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру», «Про метрологію та метрологічну діяльність», «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції», «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», та інші.

З 1 січня 2016 року на території України замість національних стандартів розпочате поступове впровадження європейських стандартів (евронорм). Про це йдеться в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, яка набула чинності в січні 2016 року, та наказі Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1493 [7]. Також в Угоді йдеться про скасування Україною дії міждержавних стандартів – ГОСТів. Станом на кінець 2017 року: прийнято 1439 національних стандартів, з яких 1358 – міжнародні та європейські стандарти; прийнято як національні 4161 гармонізований європейський стандарт; скасовано усі (14475) застарілі міждержавні стандарти (ГОСТ), розроблені до 1992 року. Фонд національних стандартів становить 23677 національних стандартів, з яких – 13211 міжнародні та європейські стандарти прийняті як національні (на 27.12.2017) [2].

Нова редакція Закону «Про стандартизацію» закладає європейські основи розвитку галузі. Так, для уникнення дублювання, ліквідовано поняття галузева стандартизація (такого поняття за кордоном не існує). Дотримання більшості стандартів, відповідно до Угоди, ставатиме добровільним [1, с.59]. Закон України «Про стандартизацію», який набрав чинності 03.01.2015 року, створив передумови наближення національної системи стандартизації до міжнародних і європейський норм та правил, а також реалізації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, зокрема в частині здійснення необхідної адміністративної та інституційної реформ [3].

Не менш важливим законом у адаптації національного законодавства до європейських норм є прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру» (про скорочення кількості дозволів) [4], який скасовує 113 дозвільних документів і процедур, зокрема, сертифікацію, технічні умови як обов'язковий документ; технічні умови (ТУ) залишаються обов'язковими для частини харчових продуктів та підакцизних товарів.

Технічні умови передбачають до продукції вимоги не нижче тих, що передбачені державними стандартами (ДСТУ). ДСТУ і ТУ не суперечать одне одному. ТУ розробляє сам виробник продукції, якщо на неї взагалі не існує державних стандартів, чи виробник має намір розширити асортимент продукції, вдосконалити технологічний процес, упаковку і таке інше, орієнтуючись при цьому на особливості свого виробництва.

Закон України «Про технічні регламенти та процедури оцінки відповідності», який набув чинності 10.02.2016 року, регулює правові та організаційні засади розроблення і застосування технічних регламентів та процедур оцінки відповідності, а також основоположні принципи державної політики у сфері технічного регулювання та оцінки відповідності [9]. Цим законодавчим актом скасовано централізовану реєстрацію сертифікатів відповідності в державній системі сертифікації. Також, прийняття закону створює законодавче підґрунтя для адаптації «вертикального (секторального) законодавства», передбаченого частиною другою додатку III до Угоди.

До гармонізації вітчизняного законодавства з нормами ЄС у сфері безпечності та якості харчових продуктів покликаний Закон України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» [5]. Цим законом передбачено уточнення термінології, уточнення видів правопорушень та адекватності міри покарання, створення єдиного контролюючого органу у сфері безпечності харчових продуктів, скасування дозвільних документів та процедур, які відсутні в Європейському Союзі, запровадження європейських принципів регулювання ГМО, зокрема в частині реєстрації джерел ГМО, а не продуктів, які з них вироблені. Наслідком прийняття цього закону має стати відповідність українських продуктів нормам ЄС.

Важливим підґрунтям для реформування системи безпечності харчової продукції на основі впровадження базових принципів та практик став прийнятий в новій редакції Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», який набрав чинності з 20.09.2015 року [6]. Законом передбачено запровадження в Україні європейської моделі системи безпечності та якості харчових продуктів, яка побудована на принципі «від лану до столу» та вимогах простежуваності (відповідно до вимог Регламенту (ЄС) 178/2002), а також встановлює поступовий перехід операторами ринку на обов'язкове використання процедур, заснованих на принципах НАССР (Системи аналізу небезпечних факторів і контролю у критичних точках – Hazard Analysis and Critical Control Point) [2].

Підсумовуючі, слід відзначити, що приведення вітчизняної нормативно-правової бази та стандартів до вимог ЄС та європейських стандартів надасть змогу національним виробникам підвищити якість своєї продукції до міжнародних вимог, забезпечити модернізацію свого виробництва, полегшити доступ на міжнародні ти ринки, що є важливими кроками у сфері правового регулювання господарської діяльності.

Бібліографічні посилання:

1. Герасим Ю.Й. Аналіз Національної системи стандартизації і сертифікації у контексті угоди про асоціацію України та ЄС// Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. № 3 (80). 2015. С. 58-63.
2. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2017 році Київ. 2018 Урядовий портал. URL: <http://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/yevropejska-integraciya>.
3. Інформація про національний орган стандартизації, функції якого виконує державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості». URL: <http://www.me.gov.ua>
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру: Закон України від 9 квітня 2014 року № 1193-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
5. Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції: Закон України від 2 грудня 2010 року № 2735-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
6. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23 грудня 1997 року № 771/97-ВР (в новій редакції викладено згідно Закону України від 22 липня 2014 року № 1602-VII). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
7. Про прийняття європейських та міжнародних нормативних документів як національних стандартів України, змін до національних стандартів України та скасування національних

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

стандартів України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1493 від 30 грудня 2014 року. URL: Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>

8. Про стандартизацію: Закон України від 5 червня 2014 року № 1315-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
9. Про технічні регламенти та процедури оцінки відповідності: Закон України від 15 січня 2015 року № 124-VII. URL:<http://zakon.rada.gov.ua/>.

Барма Катерина Олегівна

студентка четвертого курсу
юридичного факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара
Науковий керівник:

Щербина Євген Миколайович,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного, трудового
та господарського права
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара.

ПРИНЦИПИ НОТАРІАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЇХ ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ

Подальше законодавче вдосконалення діяльності нотаріату зумовлює необхідність актуалізації досліджень його ідей та положень – принципів, які у загальній теорії права розглядаються як основоположні загальноприйняті норми, що виражають властивості права і мають вищу імперативну силу.

Принципи характеризують специфіку правового регулювання певної галузі права.

Аналізуючи позиції та підходи науковців щодо принципів нотаріального процесу та їх характерні особливості можна відмітити, що нотаріальний процес характеризується низкою принципів, які містять вимоги до вчинення нотаріальних дій і забезпечують виконання завдань, що стоять перед нотаріатом.

Принципи нотаріального процесу - це закріплені в нормах права найбільш загальні правові вимоги до вчинення нотаріальної діяльності, що відображають характер нотаріального провадження.

Значення принципів полягає у визначенні основних засад організації та діяльності нотаріату як окремого правового інституту, а також у тому, що:

- сукупність принципів нотаріального процесуального права є індивідуалізуючою ознакою саме цієї галузі права;
- вони є взаємопов'язаною і взаємоузгодженою системою, в якій порушення одного з принципів тягне за собою порушення інших;
- вони є основою тлумачення змісту законодавства у сфері нотаріальної діяльності.

Такі критерії різні автори виділяють: сферу поширення дії принципів (загальноправові, міжгалузеві, галузеві); функціональну ознаку (принципи організації нотаріату, принципи вчинення нотаріальної діяльності); залежність від того, чи використовуються принципи нотаріального процесу в інших галузях права (загальні, спеціальні); джерело закріплення їх у нотаріальному законодавстві (конституційні принципи, спеціальні (галузеві) принципи).

Будь-яка наукова класифікація повинна мати на меті не тільки теоретичне, але й практичне значення.

До загальних принципів відносять: принцип законності, принцип обґрунтованості нотаріальних актів, принцип національної мови, принцип доступності і гарантованості охорони і захисту безспірних прав, принцип диспозитивності; принцип сприяння громадянам, установам, підприємствам та організаціям у здійсненні їхніх прав та охоронюваних законом інтересів.

До спеціальних – принцип безспірності нотаріального процесу, принцип незалежності нотаріусів, принцип неупередженості нотаріусів, принцип рівності прав усіх суб'єктів, що беруть

участь у нотаріальному процесі, принцип безпосередності, принцип додержання таємниці вчинюваних нотаріальних дій, принцип одноособового прийняття рішення нотаріусом[4].

З огляду на мету, з якою розробляється класифікація та її значення для практики, найбільш прийнятною є класифікація принципів нотаріального процесу за джерелом їх закріплення.

За цим критерієм принципи нотаріального процесу розподіляються на:

- конституційні (принцип верховенства права (ст. 8 Конституції України), рівність громадян перед законом (ст. 21-24 Конституції України), пріоритетність праві свобод людини та громадянина (ст. 3 Конституції України))[1]

- спеціальні (галузеві) (принцип законності (ст. 2, 5, 7, 39, 49, 51, 54, 75 ЗУ «Про нотаріат»), принцип обґрунтованості нотаріальних актів (ст. 42, 55, ч. 2 ст. 54 ЗУ «Про нотаріат»), принцип диспозитивності (ст. 57, 67, 70, 80-82 ЗУ «Про нотаріат»), принцип безпосередності (ст. 42-45, 56 ЗУ «Про нотаріат»), принцип державної мови нотаріального діловодства (ст. 15 ЗУ «Про нотаріат»), принцип сприяння фізичним та юридичним особам у реалізації їхніх прав та інтересів (ст. 4, 46, ч. 2 ст. 5, ч. 2 ст. 54 ЗУ «Про нотаріат»), принцип дотримання таємниці вчинюваних нотаріальних дій (ч. 2 ст. 5, ст. 8 ЗУ «Про нотаріат»), принцип державного регулювання нотаріальної діяльності (ст. 2-1, 11, 14, 17, 18, 30, 33 ЗУ «Про нотаріат»), принцип доступності нотаріально-процесуальної форми охорони та захисту прав (ст. 55, 59 КУ)[2].

Разом з тим, дискусійним залишається питання щодо можливості віднесення до принципів права усталених та науково обґрунтованих правових ідей. Їх існування є можливим завдячуючи методологічним правилам пізнання об'єктивної правової реальності. Відсутність прямої вказівки закону на існування певного принципу, або ж не виявлення прояву такого принципу у правових нормах, не може бути твердженням його реальної відсутності.

В якості висновку, можна зазначити, що збагачення змісту та цінності нотаріату відбувається не лише завдяки збільшенню кількісного показника його визначальних положень, а й якісного наповнення змісту усталених принципів.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. (у редакції від 30.09.2016)//. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page> (дата звернення: 24.10.2018).
2. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12> (дата звернення: 24.10.2018).

Бочаров Кирило Віталійович

студент четвертого курсу

юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся

Гончара

Науковий керівник:

Щербина Євген Миколайович,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного, трудового

та господарського права

Дніпровського національного університету

імені Олеся Гончара.

ОСОБЛИВОСТІ ВЧИНЕННЯ НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Одним з головних принципів вчинення нотаріальних дій є їх доступність для населення. Проте, в сільській місцевості нотаріуси – це велика рідкість, що в свою чергу змушує місцевих мешканців, часто осіб похилого віку, діставатись до найближчих міст та районних центрів для посвідчення того, чи іншого правочину або факту. Така ситуація ускладнюється при необхідності негайного вчинення нотаріальних дій, наприклад, посвідчення заповіту або вжиття заходів для

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

охорони спадкового майна. Саме тому, Законом України «Про нотаріат» передбачена можливість в сільських населених пунктах, де немає нотаріуса, вчинювати певні нотаріальні дії посадовими особами місцевого самоврядування.

Метою цієї роботи є дослідження порядку та особливостей вчинення нотаріальних дій посадовими особами місцевого самоврядування, визначення можливих недоліків такої системи та пошук шляхів для її вдосконалення.

Відповідно до Закону України «Про нотаріат» у сільських населених пунктах уповноважені на це посадові особи місцевого самоврядування можуть вчиняти наступні нотаріальні дії: вживати заходи щодо охорони спадкового майна, посвідчувати заповіти (крім секретних), видавати дублікати посвідчених ними документів, засвідчувати вірність копій та фотокопій документів й виписок з них, засвідчувати справжність підпису на документах, видавати свідоцтва про право на спадщину та свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з подружжя [1, ст. 37].

Законом України «Про місцеве самоврядування» встановлюється, що вчинення нотаріальних дій є делегованими повноваженнями сільських, селищних, міських рад і належать до відання виконавчих органів цих рад [2, ст. 37]. Отже, саме виконавчий комітет відповідної ради визначає посадових осіб, які вчинятимуть нотаріальні дії.

Проте, не кожна посадова особа може бути уповноважена на вчинення таких дій. Так, видавати свідоцтва про право на спадщину та про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з подружжя можуть лише ті посадові особи, які мають вищу юридичну освіту, досвід роботи в сфері права не менше трьох років, пройшли протягом року стажування у державній нотаріальній конторі або приватного нотаріуса, завершили навчання щодо роботи з єдиними та державними реєстрами, що функціонують в системі Міністерства юстиції України, та склали іспит із спадкового права [1, ст. 37].

Така норма була впроваджена в законодавство з ухваленням Верховною Радою та набранням 1 січня 2016 року чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо деяких питань спадкування». Відповідно до вказаного закону повноваження посадових осіб органів місцевого самоврядування щодо вчинення нотаріальних дій під час спадкування були фактично прирівняні до таких в нотаріуса, тобто були поширені на весь цикл нотаріальних дій щодо спадкування: від відкриття спадщини до видачі свідоцтва про право на спадщину. Для вчинення дій такої важливості потрібні спеціальні знання та навички, які неможливо отримати без відповідних освіти та досвіду.

Серед негативних аспектів нововведень можна відзначити відсутність належної матеріально-технічної бази в сільських та селищних радах, відсутність в посадових осіб, уповноважених на вчинення нотаріальних дій, доступу до Спадкового реєстру та, в решті решт, нестача в маленьких населених пунктах спеціалістів, які б відповідали всім кваліфікаційним вимогам для вчинення нотаріальних дій щодо спадкування. Окрім того, вказаним особам буде достатньо важко виконати вимогу щодо обов'язкового проходження стажування в нотаріуса, оскільки державних нотаріальних контор відносно мало, а приватні нотаріуси не надто бажатимуть витратити свій час та ресурси для облаштування робочого місця для стажиста, адже витрати на проведення стажування не компенсуються. Ускладнює ситуацію той факт, що нотаріус одночасно може мати лише одного такого стажиста.

Стосовно порядку вчинення нотаріальних дій посадовими особами місцевого самоврядування, то загалом він не відрізняється від такого у нотаріусів, проте можна виділити наступні особливості: так, відомості про посвідчення заповітів вносяться до Спадкового реєстру не напряму, а через подання заяв державному підприємству «Національні інформаційні системи» або його філіям, також, кожен з посадових осіб, уповноважених на вчинення нотаріальних дій, має вести власний реєстр для реєстрації нотаріальних дій.

Отже, для збільшення доступності нотаріальних дій для сільського населення, законодавством передбачена можливість вчинення деяких з них посадовими особами місцевого самоврядування. Так, відповідаючи встановленим кваліфікаційним вимогам, така особа може вчиняти весь пакет нотаріальних дій щодо спадкування. Проте, враховуючи жорсткість таких вимог, сільські та селищні ради ризикують не знайти спеціалістів, які б їм відповідали, що в свою чергу нівелює всю суть змін, адже мешканцям сіл та селищ все рівно доведеться звертатися до нотаріусів

для вчинення необхідних нотаріальних дій. Виходом із цієї ситуації, на нашу думку, могло б бути послаблення кваліфікаційних вимог, зокрема зменшення строку для стажування, розширення кількості стажистів, яких одночасно може мати нотаріус та введення компенсації з місцевих бюджетів нотаріусам за кожного стажиста. Це дозволить збільшити кількість осіб, які б відповідали кваліфікаційним вимогам і як наслідок забезпечити необхідними кадрами сільські та селищні ради.

Бібліографічні посилання:

1. Про нотаріат : Закон від 02.09.1993 № 3425-ХІІ // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#o56> (дата звернення: 27.10.2018 р.)
2. Про місцеве самоврядування : Закон від 21.05.1997 № 280/97-ВР // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 27.10.2018 р.)

Воробйов Владислав Дмитрович

студент четвертого курсу юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся
Гончара

Науковий керівник:

Щербина Євген Миколайович,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного, трудового
та господарського права

Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара.

**ПОНЯТТЯ, ЗНАЧЕННЯ І СТРОК ДІЇ ВЖИТТЯ ЗАХОДІВ ДО ОХОРОНИ СПАДКОВОГО
МАЙНА. ПОРЯДОК ЇЇ ВЧИНЕННЯ ТА ВИДАЧІ ІЗ ЦЬОГО МАЙНА**

Охорона спадкового майна здійснюється в інтересах спадкоємців, відказоодержувачів та кредиторів спадкодавця з метою збереження його до прийняття спадщини спадкоємцями. Охорона спадкового майна триває до закінчення строку, встановленого для прийняття спадщини. Нотаріус за заявою заінтересованих осіб або з власної ініціативи вживає заходів щодо охорони спадкового. Дана нотаріальна дія вчинюється за місцем відкриття спадщини, яке визначається за правилами ст. 1221 ЦК.[2]

Заява про вжиття заходів щодо охорони спадкового майна реєструється в Книзі обліку заяв про вжиття заходів щодо охорони спадкового майна та встановлення опіки над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, або над майном фізичної особи, місцеперебування якої невідоме. [1]

Перед вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна нотаріус вчиняє низку дій, які забезпечують повну охорону цього майна, а саме: 1) визначає місце відкриття спадщини, наявність спадкового майна, його склад та місцезнаходження; 2) перевіряє наявність спадкової справи за даними Спадкового реєстру. Якщо спадкова справа не заведена, нотаріус реєструє заяву про вжиття заходів щодо охорони спадкового майна також і в Книзі обліку і реєстрації спадкових справ, заводить спадкову справу і реєструє її у Спадковому реєстрі; 3) з'ясовує, чи були вжиті попередні заходи щодо збереження спадкового майна. Якщо такі заходи були вжиті - то ким, коли і як (чи було приміщення опечатано, де знаходяться ключі від цього приміщення тощо); 4)повідомляє про це тих спадкоємців, місце проживання або роботи яких йому відоме. Нотаріус може також зробити виклик спадкоємців шляхом публічного оголошення або повідомлення у пресі; про проведення опису майна спадкодавця нотаріус повідомляє житлово-експлуатаційні органи, а в разі необхідності - органи внутрішніх справ та інших заінтересованих осіб (кредитора); 5) якщо є підстави вважати, що спадщина може бути визнана відумерлою, нотаріус повинен повідомити відповідний орган місцевого самоврядування; 6) вживає заходів для залучення до участі в проведенні опису майна свідків (не менше двох). Свідками можуть бути будь-які незаінтересовані особи з повною цивільною дієздатністю. [1]

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Охорона спадкового майна триває до прийняття спадщини спадкоємцями, а якщо її не прийнято - до закінчення строку, встановленого цивільним законодавством України для прийняття спадщини.

Охорона спадкового майна може тривати після спливу шести місяців з дня відкриття спадщини, якщо до нотаріуса надійде заява про згоду на прийняття спадщини від осіб, для яких право спадкування виникає у разі неприйняття спадщини іншими спадкоємцями, на підставі частини третьої статті 1270 Цивільного кодексу України і якщо до спливу встановленого законом шестимісячного строку для прийняття спадщини залишилось менше трьох місяців. [2]

Заходи щодо охорони спадкового майна припиняє нотаріус, який їх вживав. Якщо місце відкриття спадщини і місце вжиття заходів до охорони спадкового майна різні, про припинення охорони спадкового майна попередньо повідомляється нотаріус за місцем відкриття спадщини. Про припинення охорони спадкового майна нотаріус за місцем відкриття спадщини попередньо повідомляє спадкоємців та виконавця заповіту. З припиненням заходів до охорони спадкового майна повноваження виконавця заповіту тривають до повного здійснення волі спадкодавця, яка виражена в заповіті.

Заповідач може доручити виконання заповіту фізичній особі з повною цивільною дієздатністю або юридичній особі (виконавцеві заповіту). [2]

Якщо заповіт складено на користь кількох осіб, виконання заповіту може бути доручено будь-кому з них. У цьому разі нотаріусу подається письмова згода цих осіб на призначення одного з них виконавцем заповіту. Якщо заповіт складено на користь однієї особи, виконання заповіту може бути покладено на особу, яка не є спадкоємцем за заповітом.

Виконавець заповіту може бути призначений нотаріусом за місцем відкриття спадщини, якщоповідач не призначив виконавця заповіту або якщо виконавець заповіту відмовився від виконання заповіту чи був усунений від його виконання і якщо цього потребують інтереси спадкоємців (ст. 1288 ЦК). [2]

Згідно зі ст. 1290 ЦК виконавець заповіту зобов'язаний: - вжити заходів щодо охорони спадкового майна; - вжити заходів щодо повідомлення спадкоємців, відказоодержувачів, кредиторів про відкриття спадщини; - вимагати від боржників спадкодавця виконання ними своїх зобов'язань; - управляти спадщиною; забезпечити одержання кожним із спадкоємців частки спадщини, яка визначена у заповіті; - забезпечити одержання частки у спадщині особами, які мають право на обов'язкову частку у спадщині.

Виконавець заповіту зобов'язаний забезпечити виконання спадкоємцями дій, до яких вони були зобов'язані заповітом. Повноваження виконавця заповіту посвідчуються документом, який видається нотаріусом за місцем відкриття спадщини. [2]

Отже, проаналізувавши нормативне регулювання щодо вжиття заходів до охорони спадкового майна, порядку її вчинення, ми дійшли до висновку, що дане питання врегульовано законодавцем в повній мірі.

Бібліографічні посилання:

1. Наказ Міністерства юстиції України 22.02.2012 № 296/5 Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України.
2. Цивільний кодекс України; Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356.

Деректоренко Ірина Анатоліївна,
студентка 4 курсу юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся
Гончара

Науковий керівник:

Щербина Євген Миколайович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного, трудового
та господарського права
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара.

НОТАРІАЛЬНІ АКТИ, НОТАРІАЛЬНЕ ДІЛОВОДСТВО ТА ОПЛАТА ВЧИНЮВАНОЇ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЇ

Нотаріат покликаний створювати належні умови для ефективної реалізації норма права фізичними та юридичними особами, захищати їхні суб'єктивні права і законні інтереси, надаючи публічній довірі і більшій доказовій сили документам. Для ефективності виконання даних дій, нотаріус має ряд повноважень, які є законодавчо закріпленими.

Метою роботи є висвітлення правових аспектів нотаріального акта, нотаріального діловодства та оплати вчинюваної нотаріальної дії.

При вчиненні кожної нотаріальної дії нотаріус видає певні документи або посвідчує документи, що підтверджують вчинення конкретної нотаріальної дії. Документ або його посвідчення, які вказують на те, що нотаріальну дію було вчинено, називають нотаріальними актами.

Оскільки нотаріальний акт є одним із видів (юридичних) актів, саме тому сутність нотаріального акта найбільш змістовно усвідомлюється тільки в загальній системі правових актів, що видаються органами державної влади чи місцевого самоврядування, службовими чи посадовими особами, іншими особами, які виконують публічні функції, та має прояв в його меті, яка зумовлюється завданнями нотаріату. В українській правовій літературі найбільш вдалою є класифікація нормативних актів, запропонована С.Я. Фурсою. Вона є наступною: за процесуальною формою (тобто передбачені різні форми вчинення нотаріальних дій); за правовим характером (нотаріальні акти декларативного характеру та акти розпорядчого характеру); за процесуальною метою є основні (завершальні), якими закінчується нотаріальне провадження по суті, і допоміжні, якими в нотаріальному процесі вирішуються окремі процесуальні питання; за формою вираження нотаріальні акти можуть бути письмовими або усними [3].

Нотаріальне діловодство є самостійним інститутом нотаріального процесу, воно належить до загальнодержавної системи документації, оскільки вона охоплює всі види систем документації, що виникають та взаємодіють у державі.

Щодо нотаріального діловодства, то наказом Міністерства юстиції від 22.10.2010 р. № 3253/5 для вдосконалення ведення діловодства були затверджені Правила ведення нотаріального діловодства (далі – Правила), з останніми змінами №381/5 від 17.03.2015 [2].

Встановлено, що до нотаріального діловодства в органах нотаріату України Правилами віднесено: 1) ведення реєстрів для реєстрації нотаріальних дій відповідно до вимог порядку, встановленого Мін'юстом, книг, журналів реєстрації (обліку), передбачених номенклатурою, у яких реєструються нотаріальні документи і документи, на підставі яких вчиняються нотаріальні дії; 2) зберігання, облік, видачу і використання нотаріальних документів і документів, на підставі яких вчинені нотаріальні дії; 3) складання, оформлення, реєстрацію, облік і виконання конторою, архівом, приватним нотаріусом документів по витребовуванню і наданню відомостей і (або) документів, необхідних для вчинення нотаріальної дії, у тому числі передбачених міжнародними договорами, у зв'язку з наданням правової допомоги; 4) реєстрацію, облік, зберігання та передачу конторою, архівом, приватним нотаріусом довідок, документів і відомостей про вчинені нотаріальні дії, у тому числі відомостей, переданих до органів державної податкової служби про посвідчені договори, видані свідоцтва про право на спадщину тощо; 5) розгляд звернень фізичних та юридичних осіб з питань вчинення нотаріальних дій у строки, визначені законодавством; 6)

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

тимчасове зберігання документів у конторі, у приватного нотаріуса та їх підготовку для передавання до державного нотаріального архіву [2].

Законодавством України про нотаріат встановлено однакові вимоги щодо ведення діловодства як у державних нотаріальних конторах, так і в державних нотаріальних архівах, так і приватними нотаріусами і за невиконання цього обов'язку до нотаріуса застосовуються санкції, передбачені законодавством про нотаріат. Слід підкреслити, що відповідальність за організацію діловодства у державній нотаріальній конторі чи архіві несуть завідувачі. У свою чергу, завідувач контори, архіву призначає особу, відповідальну за ведення нотаріального діловодства, про що видається відповідний наказ. В односкладовій конторі відповідальним за організацію діловодства та архіву є завідувач державної нотаріальної контори. У багатоскладовій конторі, архіві відповідальними за додержання порядку ведення, користування та зберігання реєстрів, книг обліку, журналів, у яких реєструються нотаріальні документи та документи, на підставі яких вчинені нотаріальні дії, а також за нотаріальні документи, що знаходяться у їх провадженні, є державні нотаріуси [1].

Також суттєвим аспектом в діяльності саме приватних нотаріусів є те, що вони справляють плату за вчинення нотаріальних дій, розмір якої визначається за домовленістю між нотаріусом та громадянином або юридичною особою. Приватні нотаріуси за вчинення інших дій, покладених на них відповідно до закону, справляють плату, розмір якої визначається законодавством у відповідній сфері. Оплата додаткових послуг правового характеру, що надаються приватними нотаріусами і не належать до вчинюваної нотаріальної дії, провадиться за домовленістю сторін [1].

Таким чином, можна сформулювати такі висновки. По-перше, основна функція нотаріальних актів полягає в їхньому використанні в якості доказів при встановленні фактів, які мають юридичне значення. По-друге, законодавцем визначається типовий склад справ, що утворюються в діловодстві державних нотаріальних контор і приватних нотаріусів, і має на меті надання практичної і методологічної допомоги у веденні нотаріального діловодства, організації зберігання документів і формування справ. По-третє, на нотаріуса покладається обов'язок вести нотаріальне діловодство та архів нотаріуса відповідно до встановлених Правил, дбайливо ставитися до документів нотаріального діловодства та архіву нотаріуса.

Бібліографічні посилання:

1. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3426-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
2. Про затвердження Правил ведення нотаріального діловодства: Наказ Міністерства юстиції України від 22.12.2010 № 3253-V (у редакції 03.04.2015). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1318-10>
3. Фурса С.Я. Нотаріат в Україні: Теорія і практика: навч. пос. К.: А.С.К., 2015. 257с.

Козлова Анна Валеріївна,

студентка четвертого курсу юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені О.
Гончара

Науковий керівник:

Щербина Євген Миколайович,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного, трудового та
господарського права

Дніпровського національного університету імені О.
Гончара

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ НОТАРІАЛЬНОЇ ПАЛАТИ

«Сьогодні нотаріат творять ті, для кого печатка нотаріуса – це не інструмент для збагачення, а символ високої довіри держави. Мати спеціальні повноваження – не можливість ними зловживати,

а спосіб реалізувати та захистити права сторін. Професія – не просто імідж, а покликання.» , - Володимир Марченко – Президент Української нотаріальної палати України.

22 квітня 1993 року на конференції державних нотаріусів була створена та зареєстрована Міністерством юстиції України 8 червня того ж року така добровільна громадська організація нотаріусів, як Українська нотаріальна палата. Об'єднання нотаріусів покликане виконувати покладені на них Законом України «Про нотаріат» обов'язки і забезпечувати їхні права, представляти професійні інтереси нотаріусів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях, захищати професійні інтереси та соціальні права нотаріусів, сприяти підвищенню професійного рівня нотаріусів та надавати їм методичної допомоги, захищати інтереси фізичних і юридичних осіб при заподіянні їм шкоди внаслідок незаконних дій або недбалості нотаріуса [1, ст.16].

На сьогодні, Українська нотаріальна палата об'єднує близько 4000 державних і приватних нотаріусів та здійснює свою діяльність на підставі Статуту, затвердженого Установчою конференцією нотаріусів України 22 квітня 1993 року. Крім того, видає журнали «Нотаріат для вас» і Бюлетень нотаріальної практики», в яких публікуються матеріали для нотаріусів, а також має сайт нотаріальної палати в Інтернеті.

Професійне самоврядування нотаріусів функціонує на засадах законності, гласності, демократичності, колегіальності, виборності, обов'язковості членства нотаріусів та виконання рішень органів професійного самоврядування, прийнятих відповідно до їх компетенції, забезпечення рівних можливостей доступу нотаріусів до участі у професійному самоврядуванні [2, п.2, пп.2.2].

Українська нотаріальна палата наділена певними повноваженнями, насамперед:

- 1) подає до державних і місцевих органів влади пропозиції щодо удосконалення діяльності нотаріату;
- 2) сприяє науковій розробці ефективних форм обслуговування;
- 3) аналізує нотаріальну практику;
- 4) готує методичні рекомендації з питань вчинення нотаріальних дій;
- 5) організовує професійну підготовку юристів до роботи в органах нотаріату тощо [2, п.2, пп.2,4]

Центральними органами Української нотаріальної палати є: Конференція членів Української Нотаріальної палати, Рада української нотаріальної палати (виконавчий орган), ревізійна комісія, Комісія з питань професійної етики. На чолі Української нотаріальної палати стоїть президент, який обирається більшістю голосів делегатів, які беруть участь у роботі Конференції. Сьогодні Українську нотаріальну палату очолює Володимир Марченко, харків'янин та нотаріус с 25-річним стажем.

Надзвичайно важливим та доленосним для нотаріальної спільноти був 2016 років, адже: відбулися позачерговий та черговий з'їзди нотаріусів України, обрано Президента і Віце-Президента Нотаріальної палати України, сформовано апарат НПУ, приведено у відповідність до норм чинного законодавства Статут Нотаріальної палати, налагоджено роботу комісій тощо. Пріоритетним був розвиток методичного та інформаційно-аналітичного напрямів діяльності Палати. Так, було підготовлено більш ніж 15 методичних видань стосовно актуальних питань, з якими стикаються робітники нотаріальних органів. Перш за все розкрито такі питання, як державна реєстрація прав на нерухоме майно, посвідчення попередніх договорів, засвідчення вірності перекладу документів, вчинення протестів векселів, та інші. Проведено безліч безкоштовних семінарів та вебінарів за участю таких фахівців, як судді, адвокати, представники фіскальної служби та інші [3].

Успішно працює Українська нотаріальна палата по розвитку міжнародної співпраці. Так, Нотаріальна палата України була представлена серед світового нотаріату під час Міжнародного конгресу нотаріату у Парижі, в Грузії – під час святкування 20-річчя Нотаріальної палати Грузії, у Литві – в складі української делегації на чолі із тогочасним заступником Міністра юстиції Павлом Морозом. Завдяки співробітництва з Міжнародним союзом нотаріату, молоді нотаріуси нашої країни отримали можливість щорічно підвищувати рівень знань у Міжнародному університеті нотаріусів. Так, деякі представники України вже пройшли навчання у Римі.

Отже, за роки існування Нотаріальна палата удосконалює свою діяльність, але залишаються питання які потребують уваги. Наразі існують проблеми з проведенням заходів з удосконалення

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

роботи ради та регіональних відділень Палати щодо виконання статутних вимог, захисту прав та інтересів членів Палати і всіх нотаріусів України; структуризації, аналізу діяльності відділень Палати; забезпечення контролю за виконання рішень конференцій та ради; вдосконалення заходів щодо підвищення професіоналізму нотаріусів, їхніх помічників і стажистів.

Бібліографічні посилання:

1. Про нотаріат : Закон України від 2 вересня 1993 р. №3425. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 25.10.2018).
2. Статут Нотаріальної палати України: затв. З'їздом нотаріусів України від 23 вересня 2016 р. Протокол №4. URL: <http://npu.org.ua> (дата звернення: 25.10.2018).
3. Нотаріальна палата об'єдналася задля позитивних змін в професії: веб-сайт. URL: <http://blog.liga.net> (дата звернення: 26.10.2018).
4. Українська нотаріальна палата: *Вікіпедія* – вільна енциклопедія : веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Українська_нотаріальна_палата (дата звернення: 26.10.2018).

Пархуць Владислав Дмитрович,

студент четвертого курсу юридичного факультету Дніпровського національного університету імені О. Гончара

Науковий керівник:

Щербина Євген Миколайович,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права

Дніпровського національного університету імені О.
Гончара

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ НОТАРІУСІВ

Приватний нотаріус з'явився у правовому житті нашого суспільства у 1993 р., коли було прийнято Закон України «Про нотаріат». При правильному визначення статусу приватного нотаріуса найбільш значним є такі два аспекти:

- приватний нотаріус здійснює свою діяльність від імені держави, яка делегує йому спеціальні повноваження і наділяє його певним обсягом прав та обов'язків;

- при цьому приватний нотаріус не перебуває у штаті державного апарату, а організовує свою діяльність самостійно: орендує або придбаває приміщення, наймає та оплачує працю робітників, техніку та інше обладнання. Не отримуючи заробітної платні з бюджету, приватний нотаріус за вчинення нотаріальних дій стягує платню, розмір якої визначається за домовленістю між нотаріусом і громадянином або представником юридичної особи.

Відповідно до ч. 3 ст. 1 Закону України «Про нотаріат» документи, що оформлюються державними і приватними нотаріусами, мають однакову юридичну силу. Це свідчить про те, що за юридичним характером, за своєю сутністю діяльність приватнопрактикуючого нотаріуса нічим не відрізняється від діяльності державного нотаріуса. Вчинення нотаріальних дій — це особливий вид діяльності, яка є правозастосовною, юрисдикційною за своїм характером незалежно від її суб'єктного складу. Розподіл нотаріусів на два види обумовлений не характером їх обов'язків, а особливостями внутрішньої організації та фінансового забезпечення нотаріальної діяльності. [1]

Нотаріус, на відміну від підприємця, не вправі обирати на свій розсуд суб'єкта, з яким він вступить у правовідносини, відмовити у вчиненні нотаріальних дій можна тільки у випадках, передбачених ст. 49 Закону України «Про нотаріат» . Відмова з будь-яких інших підстав є незаконною і може бути оскаржена в судовому порядку. [1]

Здійснюючи свою діяльність, нотаріус має бути безпристрасним та незалежним, надавати рівною мірою правову допомогу всім особам, що до нього звернулися. Саме тому ст. 3 Закону забороняє нотаріусу здійснювати підприємницьку діяльність. [1]

Реєстрація приватної нотаріальної діяльності провадиться Головним управлінням юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головними управліннями юстиції в областях, містах Києві та Севастополі на підставі заяви особи, яка має свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю, та акта про сертифікацію про відповідність робочого місця (контори) приватного нотаріуса встановленим Законом України «Про нотаріат» умовам. У заяві зазначається назва нотаріального округу, в якому особа буде займатися нотаріальною діяльністю. [1]

Робоче місце (контора) приватного нотаріуса повинно розташовуватися в межах визначеного для нього нотаріального округу. Доступ до приміщення приватного нотаріуса має бути вільним для відвідувачів. Не допускається розміщення робочого місця (контори) приватного нотаріуса у підвальних приміщеннях, кіосках чи інших тимчасових спорудах. Приватний нотаріус має здійснювати прийом громадян в окремому робочому кабінеті. Прийом громадян проводиться не менше п'яти годин на день і п'яти робочих днів на тиждень. Кожен нотаріус повинен мати окремий робочий кабінет площею не менше 10 квадратних метрів. [2]

Кількість кімнат у приміщенні, де знаходиться робоче місце (контора) приватного нотаріуса, не може бути меншою, ніж кількість приватних нотаріусів, які здійснюють нотаріальну діяльність у його межах. [2]

Архів приватного нотаріуса та документи нотаріального діловодства мають зберігатися у металевій(их) шафі(ах) у робочому кабінеті приватного нотаріуса (в окремій кімнаті) або у відповідно обладнаній для цього кімнаті. Забороняється розміщувати шафи для зберігання архіву у місцях, де відвідувачі можуть безперешкодно до них підійти. У разі зберігання архіву приватного нотаріуса та документів нотаріального діловодства в окремій кімнаті на дверях такої кімнати має бути встановлений дверний замок. [2]

Біля входу у приміщення повинна знаходитись інформаційна вивіска, що ідентифікує робоче місце (контору) приватного нотаріуса.

Вивіска має містити інформацію про державу Україну, Міністерство юстиції України, найменування головного управління юстиції, до сфери діяльності якого належить нотаріус, найменування нотаріального округу, напис "НОТАРІАЛЬНА КОНТОРА", якщо приватний нотаріус має контору (працюють два та більше приватних нотаріусів), або "НОТАРІУС", якщо нотаріус працює одноособово. [2]

Приватний нотаріус має печатку із зображенням Державного Герба України, яка містить слова "приватний нотаріус", його прізвище, ім'я та по батькові, назву нотаріального округу. [2]

Для забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок вчиненої нотаріальної дії та/або іншої дії, покладеної на нотаріуса відповідно до закону, приватний нотаріус зобов'язаний до початку зайняття приватною нотаріальною діяльністю укласти договір страхування цивільно-правової відповідальності. [2]

Бібліографічні посилання:

1. Закон України «Про нотаріат» від 02.09.1993 № 3425-XII.
2. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Положення про вимоги до робочого місця (контори) приватного нотаріуса та здійснення контролю за організацією нотаріальної діяльності» від 23.03.2011 N 888/5.

Хандога Андрій Васильович

студент четвертого курсу
юридичного факультету
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара
Науковий керівник:

Щербина Євген Миколайович,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного, трудового
та господарського права
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

ВИМОГИ ДО КАНДИДАТА НА ПОСАДУ НОТАРІУСА

Щоб стати нотаріусом особа має відповідати певним кваліфікаційним вимогам. Так, відповідно до ст. 3 Закону України «Про нотаріат», нотаріус - це уповноважена державою фізична особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності.

Першоджерелом слова «нотаріус» є середньовічне латинське – писар, скорописець, секретар. Саме слово сходить до латинського – відзначаю, позначаю, пишу, а воно у свою чергу – до слова – знак, відмітка, помітка. У словнику В. Даля слово «нотаріус» визначено таким чином: "присяжний чиновник, що посвідчує договори, зобов'язання, інші угоди між приватними особами".

Враховуючи те, що нотаріальну діяльність здійснює уповноважена державою особа від імені держави, яка надала їй такі повноваження, закон встановлює досить жорсткі вимоги щодо допуску до професії нотаріуса, зазначені, зокрема, вст. 3 Закону України «Про нотаріат». Такими вимогами є наступні:

1) нотаріусом може бути тільки громадянин України, тому втрата особою громадянства України або виїзд за межі України на постійне проживання є підставою анулювання свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю;

2) нотаріус повинен мати повну вищу юридичну освіту, тобто закінчити відповідний факультет університету, академії, інституту;

3) нотаріус повинен володіти державною мовою;

4) повинен мати стаж роботи у сфері права не менш як шість років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори – не менш як три роки;

5) повинен скласти кваліфікаційний іспит – це здійснюється для визначення рівня професійної підготовки осіб, які мають намір займатися нотаріальною діяльністю.

Для цього при Міністерстві юстиції України утворюється Вища кваліфікаційна комісія нотаріату. Персональний склад Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату затверджується наказом Міністерства юстиції України. Строк повноважень персонального складу Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату становить три роки, починаючи з дня його затвердження. Положення про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату затверджується Кабінетом Міністрів України.

За наявності відповідного стажу роботи, особи, які мають намір скласти кваліфікаційний іспит на право на зайняття нотаріальною діяльністю, допускаються Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату до його складання на підставі подання відповідно Головного управління юстиції Міністерства юстиції України.

Не може бути нотаріусом особа, яка має судимість, обмежена у дієздатності або визнана недієздатною за рішенням суду.

Діяльність нотаріату відчутно впливає на різні аспекти суспільного життя країни. Від якості його роботи залежать нормальне функціонування цивільного обороту країни, ефективність охорони й захисту майнових прав та законних інтересів громадян і організацій. Формування ринкової економіки, основу якої складає приватна власність, потребує посилення правового регулювання господарських відносин, а значить, і підвищення ролі нотаріату як регулятора цих відносин. Це, в

свою чергу, визначає і завдання нотаріальних органів на нинішньому етапі розвитку нашого суспільства.

Завданням нотаріату є забезпечення захисту та охорони власності, прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, сприяння у зміцненні законності та правопорядку, попередження правопорушень.

У нотаріусів України поки що немає свого етичного кодексу, але це не означає, що нормами етичної поведінки у нас можна нехтувати. Вони частково склались і певною мірою знайшли відображення у чинному законодавстві. Але з розвитком інституту нотаріату виникають проблеми, що не були притаманні державному нотаріату та за умов перехідного періоду розвитку професії не могли бути вирішені законодавством.

У тих країнах, де вільний нотаріат існує вже давно, де нотаріуси мають чітко врегульований статус у суспільстві, ці питання стали нормами професійного життя нотаріусів. Нотаріат України теж готовий до розгляду деонтологічних проблем, бо розуміє важливість їх вивчення, щоб запобігти виникненню в нотаріальній діяльності ситуацій, які могли б похитнути авторитет нотаріуса в суспільстві як незалежного радника громадянина, щоб моральні канони стали обов'язковими нормами поведінки нотаріуса.

Нотаріус - це не просто професія, а стиль життя людини, причетної до цієї системи.

За час існування нотаріату в Україні основні принципи відносин між нотаріусами і державою, між нотаріусами та іншими правоохоронними органами, між нотаріусами та особами, які звертаються до них, не тільки визначились, а й знайшли закріплення в Законі України "Про нотаріат".

Той шлях, яким іде нотаріат України у своєму розвитку, є нелегким. Але до нас цим самим шляхом ішли нотаріати різних країн. Їхній досвід у побудові нотаріальної системи треба прийняти до уваги.

Усе те, що служить становленню нотаріату України як органу незалежного, об'єктивного, де працюють і мають працювати люди високої професійної та людської гідності, нам треба сприймати, берегти й застосовувати.

Бібліографічні посилання:

1. Закон України «Про нотаріат», Документ 3425-ХІІ, Редакція від 28.08.2018 р.

Шулюк Марія Богданівна,

студентка юридичного факультету Дніпровського національного університету імені О. Гончара

Науковий керівник:

Щербина Євген Миколайович,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету імені О. Гончара

СТАТУС НОТАРІУСА ТА ВИМОГИ ДО ЦЬОЇ ПОСАДИ

Перш за все, слід з'ясувати хто ж такий нотаріус і які ж основні вимоги ставляться до осіб, які мають намір працювати нотаріусом. Нотаріус – це уповноважена посадова особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державному нотаріальному архіві, державній нотаріальній конторі та здійснює професійну нотаріальну діяльність, а саме: посвідчує права та факти, які мають юридичне значення, а також вчиняє інші передбачені законом нотаріальні дії, з метою надання їм юридичної вірогідності [3, ст. 3]. Закон України «Про нотаріат» встановлює певні вимоги до тих осіб, які бажають працювати нотаріусом.

Нотаріусом може бути громадянин України, який має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи у сфері права не менш як шість років, з них не менш як три роки помічником нотаріуса або ж консультантом державної нотаріальної контори, а також склав кваліфікаційний іспит і одержав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Це

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

свідоцтво є підставою для призначення на посаду державного нотаріуса або для реєстрації приватної нотаріальної діяльності [3, ст. 3]. Що ж до того, хто не може бути нотаріусом, тобто їх обмеження, то закон визначає осіб які: мають судимість, обмежено дієздатні або ж визнані судом недієздатними. Важливим є те, що нотаріусу заборонено займатися підприємницькою, адвокатською діяльністю, перебувати на державній службі або службі в органах місцевого самоврядування, бути засновником адвокатських об'єднань і також виконувати іншу оплачувану роботу. Дозволяється лише займатися викладацькою, науковою та творчою діяльністю. Крім того, нотаріусу забороняється використовувати надані йому повноваження, задля одержання неправомірної вигоди або ж прийняття обіцянки чи пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб [2, с. 15].

Однією з основних гарантій діяльності нотаріуса є його права. Перелік цих прав закріплює Закон України «Про нотаріат». Отже, нотаріус має право:

1) складати проекти угод і заяв, виготовляти копії документів та виписки з них, а також давати роз'яснення з питань вчинення нотаріальних дій і консультації правового характеру.

2) одержувати плату за надання додаткових послуг правового та технічного характеру, які не пов'язані із вчинюваними нотаріальними діями, плату за вчинення інших дій, покладених на них відповідно до закону, а також за вчинення приватними нотаріусами нотаріальних дій;

3) витребувати від підприємств, установ і організацій відомості та документи, необхідні для вчинення нотаріальних дій [3, ст. 4].

Окрім прав, важливе значення у діяльності нотаріуса відіграють і обов'язки, які він повинен неухильно виконувати, при вчиненні тих чи інших нотаріальних дій. Отже, нотаріус зобов'язаний:

1) сприяти громадянам, підприємствам, установам і організаціям у здійсненні їх прав та захисті законних інтересів, роз'яснювати прав і обов'язків, попереджувати про наслідки вчинюваних нотаріальних дій для того, щоб юридична необізнаність не могла бути використана їм на шкоду;

2) зберігати в таємниці відомостей, одержаних ним у зв'язку з вчиненням нотаріальних дій;

3) відмовити у вчиненні нотаріальної дії в разі її невідповідності законодавству України або міжнародним договорам;

4) здійснювати свої професійні обов'язки відповідно до цього Закону і принесеної присяги, дотримуватися правил професійної етики;

5) надавати документи, інформацію і пояснення на вимогу Міністерства юстиції України, Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції в областях, містах Києві та Севастополі при здійсненні ними повноважень щодо контролю за організацією діяльності та виконанням нотаріусами правил нотаріального діловодства [5, с. 23].

Усі нотаріуси чи посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії, керуються у своїй діяльності законами України, постановами Верховної Ради України, указами і розпорядженнями Президента України, постановами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України. Держава гарантує і забезпечує рівні умови доступу громадянам до зайняття нотаріальною діяльністю та рівні можливості нотаріусам в організації та здійсненні ними нотаріальної діяльності. Будь-яке втручання в діяльність нотаріуса, зокрема з метою перешкоджання виконанню ним своїх обов'язків або спонукання до вчинення ним неправомірних дій, у тому числі вимагання від нього, його помічника, інших працівників, які знаходяться у трудових відносинах з нотаріусом, відомостей, що становлять нотаріальну таємницю, забороняється і тягне за собою відповідальність відповідно до законодавства [6, с. 33].

Варто зазначити, що законодавством передбачається обмеження у праві вчинення нотаріальних дій, це, зокрема, такі: нотаріус не має права вчиняти нотаріальні дії на своє ім'я, від свого імені, на ім'я та від імені свого чоловіка чи дружини, його(її) та своїх родичів (батьків, дітей, онуків, діда, баби, братів, сестер), а також на ім'я і від імені працівників нотаріальної контори, працівників, що перебувають у трудових відносинах з приватним нотаріусом. У зазначених випадках нотаріальні дії вчиняються в будь-якій іншій державній нотаріальній конторі, у іншого приватного нотаріуса. Нотаріальні дії, вчинені з порушенням встановлених законом вимог, є недійсними [4].

Отже, з усього сказаного можна зробити висновок, що нотаріус – це та особа, яка здійснює нотаріальну діяльність, посвідчує права та факти та вчиняє інші нотаріальні дії, які передбачені законом. До нотаріуса, як і до всіх посадових осіб, ставляться вимоги та певні обмеження щодо

здійснення їх діяльності, а також законом передбачаються права, основні обов'язки, які він повинен дотримуватися при вчиненні всіх нотаріальних дій.

Бібліографічні посилання:

1. Марченко В.М. Нотаріальний мінімум 2018 /уклад URL:<http://mybook.biz.ua/index.php?mode=book&id=131789> (дата звернення: 29.10.2018).
2. Нотаріус як суб'єкт первинного фінансового моніторингу : практ. URL:<http://www.sdfm.gov.ua/print>. (дата звернення: 29.10.2018).
3. Про нотаріат : Закон України від 2 вересня 1993 р. №3425. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 30.10.2018).
4. Татарчук І.В. Нотаріат в Україні: навч. посібник 2017 р. URL:http://cul.com.ua/preview/not_min_2017.pdf (дата звернення: 30.10.2018).
5. Чижмарь К.І. Науково-практичний коментар Закону України "Про нотаріат" 2016 р. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/kvalifikovaniy-notariat.html> (дата звернення: 29.10.2018).
6. Чижмарь К.І., Журавльов Д.В., Петков С.В. Нормативний помічник нотаріуса 2018. URL: <http://cul.com.ua/zakonodavstva-ta-praktichniki/normativniy-romichnik-notariusa-3200> (дата звернення: 29.10.2018).

Гердова Кристина Олександрівна

студентка третього курсу
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара
Науковий керівник:

Резникова Марія Олександрівна,

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри цивільного,
трудового та господарського права
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

УКЛАДЕННЯ ШЛЮБУ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ З ІНОЗЕМЦЯМИ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

У сучасних умовах глобалізації та розвитку міграції, яка у більшості випадків пов'язана з працевлаштуванням та навчанням, люди частіше виїжджають за кордон, мають можливість пізнавати нові культури та укладати інтернаціональні шлюби. І на сьогоднішній день особливої популярності набули шлюби, які укладаються громадянами України з іноземцями.

Дослідженню різних аспектів регулювання шлюбних відносин українців з іноземцями присвячені праці таких науковців, як О.В. Розгон, О.М. Жильцов, В.І. Кисіль, О.Л. Могильова, Т.А. Кобзева, І.В. Жилінкова та інші.

Згідно зі ст. 3 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» іноземці, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України [1]. Тобто вони мають рівні з громадянами України права та обов'язки у шлюбних та сімейних відносинах. Закон України «Про міжнародне приватне право» у ст. 55 задекларував таке положення: форма і порядок укладення шлюбу в Україні між громадянином України та іноземцем або особою без громадянства, а також між іноземцями або особами без громадянства визначаються правом України [2]. Тобто іноземні громадяни, які бажають зареєструвати шлюб в Україні, зобов'язані притримуватися порядку та умов укладення шлюбу, які врегульовані Сімейним кодексом України. Тому, наприклад, іноземець, який не досяг шлюбного віку за українським законодавством (18 років), не може вимагати реєстрації шлюбу при тому, що за законодавством його країни він уже має право вступити в шлюб.

Взагалі процедура укладення шлюбу з іноземцем не відрізняється від звичайної, вона

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

складається з тих самих етапів. Складність полягає у тому, які документи потрібно подавати для реєстрації шлюбу: громадянин України повинен пред'явити лише свій паспорт, а іноземець – пакет певних документів. Перелік цих документів індивідуальний і залежить від країни, громадянином якої є іноземець. Але можна визначити їх загальний перелік:

1) паспорт (оригінал і нотаріально завірений переклад). Також на підтвердження законності свого перебування іноземець крім паспорту повинен ще пред'явити один за наведених документів: посвідку на постійне проживання, посвідку на тимчасове проживання, довідку про звернення за захистом в Україні, іміграційну картку;

2) документ, що підтверджує розірвання попереднього шлюбу (якщо такий є). Який це повинен бути документ залежить від країни, громадянином якої є іноземець. Наприклад, рішення суду про розірвання шлюбу – Республіка Польща, Румунія, США; витяг з сімейної книги (з реєстру) про розлучення – Корейська Народна Демократична Республіка, Фінляндія; довідка (виписка) про акт розлучення – Ісламська Республіка Іран для жінок, Хорватія, копія загальногромадянського паспорта з спеціальним штампом про розлучення – Ісламська Республіка Іран для чоловіків [3];

3) квитанція про сплату державного мита, який складає 0,05 неоподаткованого мінімуму доходів громадян [4].

На жаль, дуже часто шлюби з іноземцями фіктивні і укладаються задля певної вигоди. Найчастіше цією послугою користуються жінки, і на сьогодні навіть існує велика кількість шлюбних агенцій, які за певну ціну допомагають укласти «неправдиві» шлюби з іноземцями. Наприклад, у Києві існує більше сотні таких агенцій, які пропонують цей вид «нелегальних», але дуже популярних послуг. У середньому кошторис наступний: 2 тис. доларів – послуги агентства; обранці з Балтії коштують не менше 7 тис., громадяни західного Євросоюзу щонайменше 10 тис. євро. Найдорожче фіктивний шлюб із американцем - від 15 тис. доларів. Проте, не тільки українки шукають кращої долі у забезпеченій Європі, вихідці з країн третього світу також залюбки одружуються з українськими дівчатами. До України воліють перебраться вихідці Азії, Китаю, Африки та країн СНД. В середньому дівчатам пропонують 2-3 тис. доларів – щоб стати офіційною дружиною на 2 роки [5, с. 286].

За сімейним законодавством України фіктивний шлюб визнається недійсним за рішенням суду. Але проблема в тому, що в нашій країні не існує чіткого механізму перевірки та контролю за тим, шлюб був укладений з наміром створити сім'ю чи для своєї вигоди. Тому, по-перше, шанси на викриття фіктивного шлюбу мінімальні, адже жодні перевірки на щирість почуттів закоханих у нашій країні не відбуваються. А, по-друге, за фіктивний шлюб у нас не передбачено ані кримінальної, ані адміністративної відповідальності. А ось про перевірки на фіктивність шлюбів з іноземцями закордоном ходять легенди. Наприклад, у Німеччині відповідна служба має право перевіряти особисті речі і просити показати спільні фото. У Бельгії за фіктивне одруження передбачена кримінальна відповідальність [5, с. 287].

Отже, процедура укладення шлюбу громадянина України з іноземцем має свої особливості. Тому необхідно обов'язково враховувати всі тонкощі законодавства, оскільки від них буде залежати, наскільки швидко і ефективно людина зможе отримати статус законного подружжя. І незважаючи на розвиненість національного та міжнародного законодавства, деякі аспекти укладання шлюбу з іноземцем залишаються нерегульованими, як, наприклад, викриття фіктивних шлюбів.

Бібліографічні посилання:

1. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 р. № 3773-VI. Дата оновлення: 29.04.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#n39>;
2. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV. Дата оновлення: 22.08.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#n252>;
3. Порядок державної реєстрації шлюбу іноземних громадян, осіб без громадянства в органах державної реєстрації актів цивільного стану України. URL: <http://justicekm.gov.ua/uploads/files/шлюб%20з%20іноземцями.pdf>;
4. Про державне мито: Декрет Кабінету Міністрів України від 21.01.1993 р. № 7-93. Дата оновлення: 17.06.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/7-93#o2>;

5. Біцак Д.В. Кобзєв Т.А. Укладання шлюбу за участю іноземного елемента. Діяльність органів публічної влади щодо забезпечення стабільності та безпеки суспільства: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 21-22 травня 2015 р. Суми: СумДУ, 2015. С. 285-287.

Лиля Амалія Віталіївна,
студентка другого курсу магістратури
юридичного факультету
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара
Науковий керівник:
Резникова Марія Олександрівна,
кандидат філософських наук, доцент
доцент кафедри цивільного, трудового
та господарського права
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

ПРО СТАТУС СПАДКОДАВЦЯ В СПАДКОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

На даному етапі розвитку українського суспільства на нашу думку спадкові правовідносини, як багатогранні відносини, необхідно досліджувати детально з врахуванням не тільки досягнень інших правових дисциплін, а і в першу чергу нотаріальної науки. У сучасній українській юридичній літературі спадкові правовідносини моделюються як різновид цивільних правовідносин і на них поширюється структурні змістові особливості цих правовідносин. Однак, спадкові правовідносин є дискусійними з огляду на те що наразі у вчених не сформувався єдиний підхід до визначення їх суб'єктного складу.

Більшість авторів схиляються до думки, що суб'єктами спадкових відносин вважаються лише спадкоємці, а спадкодавця вчені спадкового права хоча і не відносять до кола суб'єктів, але аналізують його процесуальне становище [1, с.716-718]. Дискусія базується саме на різному підході вчених до визначення моменту припинення правоздатності фізичної особи. Вчені, які не відносять спадкодавця до суб'єктного складу спадкових правовідносин, виходять із загальних норм цивільного законодавства: зі смертю особи в неї зникає цивільно право- й дієздатність, тому учасником будь-яких правовідносин вона не може бути.

Так Ю.К.Толстой пише, що неможливо вважати небіжчиків суб'єктами цивільних відносин [2, с.510]. Е.А. Суханов, вважає що смерть спадкодавця є підставою виникнення певних прав та обов'язків не лише для спадкоємців, а й для інших осіб, які є причетними до спадкування. Але вчений стверджує, що спадкодавець суб'єктом спадкових правовідносин стати не може, оскільки вони виникають лише після його смерті [3, с.24]. Прихильники думки науковця, обґрунтовують неможливість віднесення спадкодавця до суб'єкту спадкових правовідносин, оскільки його немає живих на момент відкриття спадщини.

Але існує й інша позиція вчених які визнають спадкодавця як суб'єкта спадкових правовідносин, посилаючись на те що, оскільки спадкування за своєю природою є правонаступництвом, у якому беруть участь два суб'єкти – правонадавець та правонаступник, то за відсутності правонадавця не може бути й правонаступництва взагалі.

Неможливо заперечувати той факт, що навіть після смерті фізичної особи за нею зберігаються окремі права. Так, наприклад, розглядаючи спадкові правовідносини за заповітом та беручи до уваги умови заповіту, то в цьому контексті діє воля спадкодавця, як особи, що посвідчила односторонній правочин - заповіт. Крім того, ця воля може бути реально забезпеченою та в майбутньому охоронятися законом і безпосередньо виконавцем заповіту, а при її порушенні вона може також захищатися судом [4, с. 111].

Але важко суперечити тому факту, що відповідні умови заповіту - це інтерес заповідача, який діє після його смерті і має охоронятися законом. Так, після смерті особи за загальним сприйняттям поняття «правоздатність» і за законом вона втрачає правоздатність, але як можна не враховувати її охоронюваний законом інтерес, який здійснює безпосередній вплив на право прийняття спадщини

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

спадкоємцями, а також може зумовлювати певні правовідносини після смерті спадкодавця (наприклад на підставі заповідального відказу відказоодержувачі вправі вимагати від спадкоємців виконання умов заповіту, а по суті - волі спадкодавця).

Основною правовою відмінністю спадкодавця від інших осіб є те, що, називаючи особу спадкодавцем, ми одночасно констатуємо смерть людини та наявність після її смерті спадщини.

Виходячи із положень статті 1216 ЦК України спадкодавцем може виступати лише фізична особа, а саме: громадянин України, іноземець або особа без громадянства [5], оскільки, відповідно до чинного законодавства, іноземні громадяни й особи без громадянства користуються в Україні цивільною правоздатністю нарівні з громадянами України. Цілком логічним є твердження про неможливість юридичної особи виступати в якості спадкодавця в цивільних правовідносинах, оскільки ліквідація юридичної особи спадкових правовідносин не зумовлює, адже в цьому випадку розподіл її майна здійснюється відповідно до законодавства, яке регулює її діяльність, а не за нормами спадкового права.

Законодавець, надавши таке визначення у вищезгаданій статті, дозволяє зробити висновок про те, що дієздатність не є обов'язковою ознакою для спадкодавця. Так Кухарев О.Є. зазначає, що оскільки спадкування є переходом певної сукупності суб'єктивних прав та обов'язків, які належали особі, відповідно володіння правами і обов'язками є проявом правоздатності, а не дієздатності [6, с.78].

Однак, певні особливості набуває правовий статус спадкодавця залежно від виду спадкування. Так, у разі спадкування за заповітом спадкодавцем (заповідачем) відповідно до ст. 1234 ЦК України може бути особа з повною цивільною дієздатністю [5, с.1084]. Така дієздатність увійшла в наукову юридичну лексику під назвою "тестаментоздатність" або "заповідальна дієздатність". Заповідальна правоздатність формально визнається за кожною фізичною особою, однак, на відміну від інших елементів правоздатності фізичної особи, вона фактично звужена суто особистим характером заповіту як правочину, який не можна вчинити через представника. На думку переважної більшості вчених-цивілістів, зокрема С.Я. Фурси [7, с.28], Є.О. Харитоновна [8, с.758], тестаментоздатність, тобто повну цивільну дієздатність, має не лише фізична особа, яка досягла вісімнадцяти років (повноліття), а й та, яка у встановленому законом порядку набула дієздатності у повному обсязі до досягнення вісімнадцяти років.

Як висновок, можна сказати, що якщо й не визначати спадкодавця суб'єктом спадкових правовідносин, оскільки він фактично не бере участі в них, слід брати до уваги його інтереси, які мають враховуватися у спадкових правовідносинах.

Бібліографічні посилання:

1. Глусь Н.С. Спадкове право, в книзі "Цивільне право" Частина друга. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. Київ: Юрінком Інтер, 1999. С.708–718.
2. Толстой Ю.К. Наследственное право в кн. Гражданское право. Часть 3. /Под ред. А.П. Сергеева, Ю.К. Толстого. Москва: Проспект, 1999. С. 510-580.
3. Суханов Е.А. Гражданское право: в 2 т. Москва, 1993. Т.1. 202 с.
4. Фурса С.Я. Спадкове право. Теорія і практика : навчальний посібник / За ред. С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. Київ: Атіка, 2002. 496 с.
5. Короєд С. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. Київ: Професіонал, 2018. 1168 с.
6. Кухарев О.Є. Спадкове право України: навчальний посібник/ О.Є. Кухарев – Київ: Правова єдність, 2013. 327 с.
7. Спадкове право: Нотаріат. Адвокатура. Суд : наук.-практичний посібник / С.Я. Фурса, Є.І. Фурса, О.М. Клименко та ін; за заг. ред. С.Я. Фурси. Київ: КНТ, 2007. 1216 с.
8. Харитонов Є.О., Старцев О.В. Цивільне право України : Підручник. Вид. 2, перероб. і доп. Київ: Істина, 2007. 816 с.

Махно Катерина Олексіївна,
студентка третього курсу
юридичного факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара
Науковий керівник:

Резникова Марія Олександрівна,
кандидат філософських наук, доцент
доцент кафедри цивільного, трудового
та господарського права
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

ПРАВО НА БАТЬКІВСТВО: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Сьогодні виникає багато дебатів та дискусій щодо абортів в Україні та світі. Проте рідко там береться до уваги чоловіча думка. Обговорення абортів, як правило, зосереджується на жінках, зрозуміло, з вагомих причин: жінки мають моральне право вирішувати, що їм робити з їхнім тілом.

Проте, таким чином, проблема абортів в основному присвячена розгляду прав плоду та матері. Права і проблеми батька залишаються нерозглянутими.

Найпоширенішим випадком, що стосується батька та абортів, є той, коли батько хоче позбутися вагітності, а жінка цього не робить. Але інколи саме мати хоче провести аборт, а батько хоче залишити дитину. Чи є в такій ситуації аборт морально неправильним, оскільки він порушує права батька?

Відповідно до статті 50 Сімейного кодексу України [1], чоловік має право на батьківство. Однак, як суб'єктивне право, воно виникає у чоловіка лише після народження дитини [2]. Отже, право жінки на аборт жодним чином не може бути оскаржено її чоловіком, партнером або колишнім хлопцем. Більш того, жінка зовсім не повинна повідомляти батька про те, що вона має намір позбутися вагітності.

Жінка може законно позбавити чоловіка його права стати батьком або ж навпаки змусити стати батьком проти його волі [3].

Зрозуміло, що чоловік не може повною мірою зрозуміти ті труднощі, які переживає жінка, коли вона має справу з несподіваною вагітністю. Але це зовсім не є підставою для того, аби не давати йому права вибору. На мою думку, оскільки чоловік зіграв свою роль у створенні дитини, у зачатті, то він має право бути інтегрованим у все те, що відбувається з дитиною, навіть якщо вона ще перебуває в утробі матері.

І мова не йде про те, щоб використовувати тіло жінки проти її волі та вибору, як ємність для небажаної вагітності. Проте, оскільки, згідно з українським законодавством, батько дитини не може уникнути відповідальності за свою дитину та матеріальної підтримки цієї дитини, не має права наполягати на тому, аби жінка позбулася вагітності, він повинен мати право, хоча б у випадку, коли хоче залишити малюка, на оскарження рішення матері про аборт.

Якщо говорити про світовий досвід врегулювання захисту батьківства - він, на жаль, майже не відрізняється від українського. Так в судах Великобританії двічі відмовили чоловікам, які прагнули заборонити аборт своїм колишнім партнеркам - у 1987 та 2001 роках. Американські суди твердо стоять на тому, що на право жінки позбавитися вагітності чоловіком не може бути накладено вето.

Таку саму позицію займає і Європейський суд з прав людини. Показною є справа "Босо проти Італії" 2002 року [4], де чоловік, по перше, намагався оскаржити конституційність італійського законодавства, згідно з яким жінки можуть односторонньо вирішувати питання про подальшу долю плоду та, по друге, дії своєї дружини, як такі, що порушують право на життя. Європейський суд відхилив скаргу, зазначивши у своєму рішенні, що якби суд вирішив справу на користь чоловіка – це б порушило права жінки.

Така незахищеність законом та міжнародною спільнотою призводить до пошуків чоловіком екстраординарних шляхів для захисту своїх прав. Як приклад можна навести випадок чоловіка з

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Нью-Мексико, який заплатив за рекламу на білборді, на якому йшла мова про його протест на рішення його колишньої подруги про аборт проти його особистих побажань.

Проте, звісно, є і винятки. Так, відповідно до китайського законодавства, з 2002 року право на батьківство є тотожним за своїм обсягом праву на материнство. Це є підставою звернутися до суду з позовом проти дружини за порушення цього права через аборт.

У Туреччині, наприклад, аборти дозволені з 1983 року, у відповідь на зростання населення. Проте, одружена жінка, яка бажає позбутися вагітності, повинна обов'язково отримати дозвіл свого чоловіка [5].

З огляду на зазначене вище, можна зробити висновок, що право на батьківство в Україні та світі в період вагітності жінки недостатньо захищене, а, інколи, незахищене зовсім. Тому, наше, вітчизняне, законодавство повинно бути реформоване та спрямоване на охорону думки обох членів сім'ї або пари про таке важливе питання як життя майбутнього громадянина нашої країни, застосовуючи досвід саме східних країн.

Бібліографічні посилання:

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 08.11.2018).
2. Науково-практичний коментар до Сімейного кодексу України / за ред. Харитонova X.: Одиссей, 2008. 560 с.
3. Исупова О. Г. Отказ от новорожденного и репродуктивные права женщины. *Социологические исследования*. 2002. № 11. С. 92–99.
4. Рішення Європейського суду: "Босо (Boso) проти Італії" (скарга N 50490/99) від 05.09.2002. URL: <http://echr.ketse.com/doc/50490.99-en-20020905/view/> (дата звернення: 08.11.2018).
5. Антонюк О. Право на батьківство. *Право України*. 2013. № 10. С. 126–143.

Тишлек Світлана Вікторівна,
студентка юридичного факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара
Науковий керівник:
Резникова Марія Олександрівна,
кандидат філософських наук, доцент
доцент кафедри цивільного, трудового
та господарського права
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

**ПОРЯДОК ВИЗНАННЯ БАТЬКІВСТВА: КОЛІЗІЙНІ ПИТАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ
ПОДОЛАННЯ**

Актуальність обраної теми полягає у тому, що законодавство України за роки незалежності змінює законодавчу базу, приймаються Кодекси та змінюється судова практика. Спостерігаючи прийняття значної кількості прийнятих нормативно-правових актів залишається низка проблем щодо врегулювання тих чи інших питань. Багато колізій між нормами матеріального та процесуального права.

У науковій літературі даній проблемі приділяється недостатньо уваги. Так, в роботі Ганкевич-Журавльової О.М «Про осіб, які мають право на пред'явлення позову» [3,с.394] зазначено спірне процесуальне становище осіб, які мають право на пред'явлення позову про визнання батьківства, а в науковій статті Гелецької І.О. «Судове визнання батьківства: теорія та практика застосування правових норм»[2,с.23] розглянуто колізійні аспекти, що виникають при визнанні батьківства.

Визнання батьківства - це волевиявлення особи, яка вважає себе батьком дитини. Проте тільки волевиявлення в даному випадку не достатньо для настання правових наслідків. Для цього необхідне волевиявлення матері дитини, щоб вона надала згоду, щоб чоловік був записаний батьком

її дитини. Органи РАЦС вимагають спільної заяви матері дитини та чоловіка, який вважає себе батьком цієї дитини.

Згідно ч.3 ст.128 Сімейного Кодексу України позов про визнання батьківства може бути пред'явлений матір'ю, опікуном, піклувальником дитини, особою, яка утримує та виховує дитину, а також самою дитиною, яка досягла повноліття,[4, ст.128]. Позов про визнання батьківства може бути пред'явлений особою, яка вважає себе батьком дитини.[1] Здається, що перелік осіб, які наділені правом пред'явлення позову до суду про визнання батьківства, не виникає питань, але процесуальне становище цих осіб залишається спірним. Так, ч. 3 ст. 128 коментованої статті передбачає, що таким правом наділяється дитина, яка досягла повноліття. Однак, з цього приводу у законі є правова норма, відповідно до якої право на безпосереднє звернення до суду за захистом сімейного права та інтересу гарантується з чотирнадцятирічного віку (ч. 1 ст. 18 СК України) [4]. На нашу думку, слід привести ч. 3 ст. 128 СК України у відповідність з вимогами ч. 1 ст. 18 СК України,[1] усунути колізію між нормами

З цього питання виникає багато дискусій. Одна група науковців вважає, що позивачами у справах про визнання батьківства є матір і дитина, інші-сама дитина, треті вчені вважають, що позивачем виступає будь-яка заінтересована особа.

Характерною ознакою за допомогою якої відрізняють сторони в теорії цивільно-процесуального права є наявність матеріально-правового зв'язку між ними. У справах про визнання батьківства такий зв'язок виявляється лише між дитиною та її батьком, оскільки суть рішення про батьківство зводиться до підтвердження чи відсутності матеріального правовідношення між дитиною та її кровним батьком.[3]

Мати, яка подає позов про визнання батьківства або заперечуючи проти позову особи, що вважає себе батьком дитини, діє як законний представник дитини, відстоюючи інтереси та здійснюючи її суб'єктивні права. Хоча у цьому випадку вона діє і у своїх інтересах, добиваючись участі батька у вихованні та утриманні дитини, цей інтерес є непрямим.

На нашу думку, позивачем у справах про визнання батьківства є сама дитина. Оскільки цей позов має на меті встановлення правових відносин між дитиною, народженою поза шлюбом, та її імовірним біологічним батьком. В даному випадку дитину слід розглядати як матеріального позивача у справі про визнання батьківства. Але процесуальним позивачем, який повинен діяти в інтересах дитини виступає матір, опікун, піклувальник, особа, яка отримує та виховує дитину. Метою їх участі є захист особистих немайнових і майнових прав та інтересів дитини, яка не має можливості особисто захищати свої інтереси.

Погоджуючись та підтримуючи думку Ганкевич-Журавльової, пропонується внести зміни до ч.3 ст. 128 СК України, замінюючи «дитиною, яка досягла повноліття» на «неповнолітньою дитиною».

Також, ч.4 ст. 19 Сімейного Кодексу вказує, що при розгляді судом спорів щодо участі одного з батьків у вихованні дитини, місця проживання дитини, виселення дитини, зняття дитини з реєстрації місця проживання, визнання дитини такою, що втратила право користування житловим приміщенням, позбавлення та поновлення батьківських прав, побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав, відібрання дитини від особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду, управління батьками майном дитини, скасування усиновлення та визнання його недійсним обов'язковою є участь органу опіки та піклування, представленого належною юридичною особою.[4]

Тобто, виходячи з вищевказаної норми орган опіки та піклування може і не бути присутнім у судових справах про встановлення батьківства.

На підставі проведеного аналізу ми дійшли до наступних висновків. Позивачем по справі є сама дитина, таким правом наділена тільки вона, оскільки дитина – сторона спірного правовідношення. Процесуальним позивачем, який повинен виступати в інтересах дитини – мати, особа, що вважає себе батьком, опікун, піклувальник ,особа яка утримує та виховує дитину. Мета їх участі захист особистих немайнових і майнових прав та інтересів дитини, яка не може особисто захищати свої інтереси.

Правом на звернення до суду, згідно з законодавством, наділена чотирнадцятирічна дитина, оскільки дитині потрібен батьком не тільки з вісімнадцяти років.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Ми пропонуємо п. 4 ст.19 СК України викласти у наступній реакції « у справах визнанні батьківства».

Потрібно внести зміни до ч.3 ст. 128 СК України з «дитиною, яка досягла повноліття» на «неповнолітньою дитиною».

Внести зміни до ч.3 ст.128 СК України та надати чіткий перелік осіб, які можуть пред'явити позов про визнання батьківства.

Запропоновані зміни у вищевказаних статтях допоможуть усунути колізії у сімейному законодавстві, розширить коло осіб, які можуть звернутися за захистом інтересів дитини та дозволить їй самостійно звертатися за захистом свого права.

Бібліографічні посилання:

1. Багач Е.М., Білоусов Ю.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар. К.: Ліга, 2010. 577 с.
2. Гелецька І.О. Судове визнання батьківства: теорія та практика застосування правових норм. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція.* № 17, том 2. 2015. С.23-26.
3. Ганкевич – Журавльова О.М. Про осіб, які мають право пред'явлення позову про визнання батьківства. *Збірник наукових праць «Актуальні проблеми держави і права».* № 66.2012. С. 394-401
4. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 № 2947- III. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14_ (дата звернення 10.10.2018). Відомості Верховної Ради України. 2002.№ 21-22.Ст. 18,19,128.

Шостак Юлія Олександрівна,

студентка третього курсу
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара
Науковий керівник:

Резникова Марія Олександрівна,

кандидат філософських наук, доцент
доцент кафедри цивільного, трудового
та господарського права
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

ПАТРОНАТНЕ ВИХОВАННЯ ДИТИНИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Сім'я – первинний осередок суспільства, в якому зростає та виховується нова особистість. Однак, споконвіків існувала одвічна проблема – сирітство. Ні в яких найкращих дитячих будинках світу, діти не отримують ту любов та турботу, яку б вони отримали, зростаючи в родині. Саме цей фактор спонукав до утворення такого інституту сімейного права як патронат. З прийняттям Сімейного кодексу у 2004 році, він отримав своє закріплення у главі 20.

На жаль в Україні досить велика кількість дітей сиріт, порівняно з європейськими країнами, тому питання стосовно патронатного виховання є дуже актуальними. Дослідженню цього інституту сімейного права вже приділяли увагу такі вчені, як: Л. М. Зілківська, Л. Міхеєва, С. Я. Фурси та ін. Зазначена робота буде присвячена дослідженню як позитивного значення такого виховання, так і можливі його недоліки.

Конвенція ООН про права дитини 1989 року проголошує, що дитині для повного емоційного комфортного розвитку найкраще зростати в сім'ї, в атмосфері щастя, любові і взаєморозуміння[1, с. 178]. Незаперечним є те, що людство не знайшло жодних форм догляду за дитиною, які змогли б замінити батьківську турботу та сімейне оточення. Тому діяльність держави повинна бути спрямована на створення таких правових форм утримання і виховання названих дітей, що здатні були б до певної міри замінити сім'ю [3;с. 138]. Однією з таких форм виступає патронатне виховання дитини.

Батьківщиною сімейного патронату вважається Шотландія, де його застосовували з початку XIX століття[1; с.177]. Згідно з СК України патронат є однією із форм (альтернативна форма) влаштування дитини-сироти або дитини, яка позбавлена батьківського піклування, на виховання у сім'ю іншої особи (патронатного вихователя) за плату. Патронат істотно відрізняється від інших форм прийняття дітей на виховання. Від усиновлення — договірним і тимчасовим характером; від опіки і піклування — віковими межами підопічних, порядком та способом оформлення відносин(підставою виникнення усиновлення, як правило, є рішення суду, а відносини між дитиною і патронатним вихователем виникають на підставі договору між останнім і органом опіки та піклування); від прийомної сім'ї та дитячого будинку сімейного типу — способом і порядком передачі дитини, а також кількістю вихованців(в прийомній сім'ї – від одного до чотирьох, в дитячому будинку сімейного типу – від п'яти, а при патронаті – незалежно від їх кількості, головне, щоб до влаштування в патронатну сім'ю вони проживали в одній родині)

Особливість даної форми влаштування дітей полягає у тому, що виховання дітей в сім'ях розглядається як праця. На підставі договору про патронат, патронатний вихователь отримує від держави гроші на утримання дитини. За ці кошти він зобов'язується створити дитині умови для навчання, фізичного та духовного розвитку[3; с. 135]. Перебування дитини в інтернаті – не найкращий варіант. Однак в залежності від віку дитини, часу перебування, підставами влаштування дитини в патронатну сім'ю, патронат має не лише свої переваги але й недоліки.

Порівнюючи патронат з усиновленням чи прийомними сім'ями він має перевагу в тому, що передбачає виховання одної дитини, або декількох дітей, але лише з одної родини. При усиновленні, чи в прийомних сім'ях може виховуватися до чотирьох дітей з різних родин, і діти не завжди знаходять спільну мову один з одним. Як патронат, так і усиновлення передбачає спілкування дітей з біологічними батьками, але таке спілкування в певній мірі сповільнює звикання дітей до нової родини. Для патронату цей факт відіграє позитивну роль, оскільки діти після певного часу можуть повернутися до своїх рідних батьків. Тимчасовий характер патронатного виховання несе і негативні наслідки, оскільки, навіть при недовгому перебуванні дитини у новій родині(згідно СК України термін перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя не може перевищувати трьох місяців, а у разі наявності обставин, що обґрунтовують необхідність і доцільність перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя понад зазначений термін, орган опіки та піклування може його продовжити, але загальний термін перебування дитини не може перевищувати шість місяців[2, ст.252]) за цей термін дитина звикне до нової родини, до кращих умов життя. Повертаючись звідти, де було вдосталь їжі, тепла, уваги, піклування, до рідних батьків діти дуже часто відчувають стрес, оскільки недоотримають те, що мали раніше. Особливо, найбільший стрес діти отримують повертаючись в інтернат. В кращому випадку їм знаходять усиновителів, чи приймальні родини. Крім того, тимчасовий характер не дозволяє дитині відчути себе повноцінним членом родини, як при усиновленні. Однак патронатні вихователі при бажанні по закінченню договору про патронат можуть усиновити дитину.

Аналізуючи вищесказане, можна дійти до висновку, що забезпечення належних умов для розвитку та виховання дітей-сиріт є важливою соціальною проблемою. У світі існує декілька форм щодо влаштування дітей: опіка, піклування, усиновлення, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу та патронат. Незважаючи на те, що він має свої недоліки, все ж таки це найкраща альтернативою влаштуванню дітей, які внаслідок певних обставин не можуть проживати зі своїми батьками або іншими законними представниками, до притулків, центрів соціально-психологічної реабілітації та інтернатних закладів.

Бібліографічні посилання:

1. Лешанич Л. В. Історія розвитку патронату над дітьми в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2011. №15. С. 177–179.
2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.10.2002р. № 2947-III. Дата оновлення: 28.08.2018. URL:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
3. Черновалюк Ю. Ю. Патронат як форма сімейного влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування за законодавством України. *Університетські наукові записки*. 2009. № 1. С. 134–138.

Гетьман Яна Віталіївна,
студентка третього курсу
юридичного факультету
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара
Науковий керівник:
Марченко Олеся Володимирівна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного, трудового та
господарського права

СПАДКОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ ТА ЇХ ОБ'ЄКТ – ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ

Майже загально визнаним теоретичним прийомом встановлення складу спадщини, який ґрунтується на нормах ЦК України, є визначення активу і пасиву спадщини: «Зазвичай говорять про спадковий актив та спадковий пасив як складові спадщини. Спадковий актив становлять права, а спадковий пасив – відповідно, обов'язки спадкодавця» [1, с. 14].

Вітчизняні науковці висвітлювали різні точки зору з приводу даного питання.

У літературі сучасного періоду такий підхід також використовується. Так, В. Ю. Чуйкова зазначає, що щодо складу спадщини потрібно враховувати таке. По-перше, до спадщини входять лише ті права та обов'язки, носієм яких за життя був сам спадкодавець. Права та обов'язки, що виникають зі смертю спадкодавця, ґрунтуються на інших підставах. Як приклад автор цілком слушно наводить сплату страхової суми за договором особистого страхування на підставі ст. 1229 ЦК України. «У даному випадку спадкового правонаступництва не відбувається, оскільки право на отримання страхової суми виникає лише внаслідок смерті спадкодавця» [2, с. 373].

По-друге, не всі права та обов'язки, які належали спадкодавцеві за життя, здатні переходити за своєю природою до інших осіб (як вказується, ці права та обов'язки встановлюються ст. 1219 ЦК України). По-третє, перехід у спадщину окремих прав та обов'язків, які належали спадкодавцеві за життя та спроможні переходити у спадщину, можуть бути виключені та обмежені на підставі прямої вказівки закону (ст. 1227 ЦК України). По-четверте, у спадщину можуть переходити права і обов'язки не тільки з майновим, а й з немайновим змістом, як це має місце при успадкуванні голосуючих акцій в акціонерному товаристві, коли до спадкоємців переходить не тільки право одержання дивідендів, а й право на участь в управлінні справами акціонерного товариства. По-п'яте, у випадках, прямо передбачених законом, у спадщину можуть переходити охоронювані законом інтереси. Наприклад, право приватизувати житло, якщо процедуру приватизації почав спадкодавець [2, с. 373-374].

Виникнення і динаміка спадкових правовідносин не уявляється без такого поняття як спадщина. Спадщина – це те, що спадає з плечей людини; те, що вона залишила на землі після свого відходу [3, с. 49].

Говорячи про спадок і спадкування важливо звернути увагу на такий термін, як об'єкт спадкового правовідношення.

Об'єкт спадкового правовідношення – спадщина, «фігурує тільки в книзі VI ЦК України, що вказує на його «локальний характер» [4, с. 137].

Склад спадщини, що переходить від спадкодавця до спадкоємців, визначається також з урахуванням законодавчих обмежень його складу, оскільки «він є дуже неоднорідним, і до його складу можуть входити окремі частинки, які характеризуються не тільки окремим правовим режимом, а й належать до різних правових систем» [5, с. 266].

За оборотоздатністю спадщина – об'єкт, певною мірою обмежений в цивільному обороті, оскільки коло юридично значимих дій, зокрема правочинів, які можуть бути вчинені щодо спадщини, має досить вузький характер і зумовлене природою спадщини. Так, цивільне законодавство України допускає такі юридично значимі дії зі спадщиною, як прийняття спадщини (ст. 1268), відмову від прийняття спадщини (ст. 1273), визнання спадщини від умерлого (ст. 1277), поділ спадщини (ст. 1278), перерозподіл спадщини (ст. 1280), управління спадщиною (ст. 1285), оформлення, державна реєстрація прав на спадщину (статті 1296–1299) [6].

Не менш важливим аспектом та елементом спадкування є сам склад спадщини, адже часто особи, які мають намір прийняти спадок, не беруть до уваги всі його елементи.

До складу спадщини, в силу концептуального підходу українського законодавця, входять саме права та обов'язки, а не конкретні предмети, речі, майно. Даний підхід якісно відрізняє ЦК України від ЦК РФ та цивільних кодексів деяких європейських країн. Наприклад, за цивільним законодавством і доктриною Франції спадщина – це майно особи, що розглядається на момент смерті останнього. Виходячи з цього, майно розглядається як сукупність речей і зобов'язань, однієї й тієї ж особи (тобто її прав і обов'язків, оцінених у грошовому вигляді), активу та пасиву, які розглядаються як такі, що утворюють юридично єдине ціле, включаючи в цілому не тільки наявні речі, але й ті, що з'являться в майбутньому (будуть наявні на день смерті). У однієї особи впродовж життя може бути лише одне майно, єдине і неподільне, в якому нерозривно пов'язані елементи активної й пасивної частини. Майно нерозривно пов'язується із суб'єктом, без якого існувати не може [7, с. 654].

Отже, можна зробити висновок, що наразі питання спадкування в Україні є невирішеним на належному законодавчому рівні. Тому, ми вважаємо, що задля усунення цих прогалин необхідно, по-перше, оновити існуючу систему законодавчої бази у сфері спадкування, а, по-друге, намагатися якнайдієвішого вітлення написаного на практиці, тому що, без даного аспекту ефективне функціонування законів в Україні неможливе.

Бібліографічні посилання:

1. Спасибо-Фатєєва І. Склад спадщини / І. Спасибо-Фатєєва, Ю. Заїка / Нотаріат для вас. 2009. № 11. С. 13–17.
2. Цивільне право України : [підручник]: у 2-х т. / [Борисова В. І (кер. авт. кол.), Баранова Л. М., Жилінкова В. І та ін.] ; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. К. : Юрінком Інтер, 2004. Т. 1. 480 с.
3. Ромовська З. В. Українське цивільне право. Спадкове право : підруч. / З. В. Ромовська. К. : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2009.
4. Марченко В., Мица Ю., Спасибо-Фатєєва І. Склад спадщини / В. Марченко, Ю. Мица, І. Спасибо-Фатєєва / Мала енциклопедія нотаріуса : Науково-практичний журнал Асоціації приватних нотаріусів Харківської області. 2010. № 2.
5. Заїка Ю.О. Спадщина як елемент спадкових правовідносин / Ю.О. Заїка / Держава і право. Юридичні і політичні науки. Вип.10. К. : Ін-т держави і права НАН України, 2001.
6. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 12: Спадкове право / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х. : Страйд, 2009.
7. Cornu G. Vocabulaire juridique. Quadrige / G. Cornu. 7e ed. Puf, Associatio Henri Capitant, 2005.

Доновська Марина Сергіївна,

студентка шостого курсу юридичного факультету

Дніпропетровського національного

університету імені Олеся Гончара

Науковий керівник:

Марченко Олеся Володимирівна,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права

Дніпропетровського національного університету імені О. Гончара

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕДДОГОВІРНОГО РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ЗА ДОГОВОРОМ ФРАНЧАЙЗИНГУ

Одним з різновидів торгівельно-посередницьких договорів є договір франчайзингу. Важливою особливістю договору франчайзингу є норми щодо переддоговорного розкриття інформації, що стосується франчайзера і його діяльності. У вітчизняному законодавстві норми про

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

переддоговірне розкриття інформації про франчайзера відсутні. У зв'язку з тим, що гл. 76 ЦКУ регулює безпосередньо самі договірні відносини по франчайзингу, а не переддоговірні відносини між зазначеними особами, складається ситуація, коли спочатку укладається договір, а потім надається зазначена інформація, що ставить франчайзі у вкрай не вигідне становище.

Метою дослідження є аналіз закордонних норм про «переддоговірне розкриття інформації» про франчайзера та його діяльність.

Окремі аспекти теоретичних питань про договір франчайзингу досліджували такі науковці, як Сосна С.А., Васильєва Є.М., Галушка Є.О., Смілянець І. П., Дмитришин В. С., Бачинський Т. В. та інші вчені.

В законодавстві ряду держав, наприклад Франції, Іспанії, Бельгії, США та інших, передбачені правила щодо переддоговірного розкриття інформації, що стосується франчайзера і його діяльності. Правові акти зазначених країн передбачають положення про те, що визначена законом переддоговірна інформація підлягає розкриттю франчайзером ще до укладення договору франчайзингу з франчайзі.

Так, наприклад, у Постанові Федеральної торгової комісії США № 436 відзначено, що «кожен франчайзер повинен надати франчайзі певну інформацію за 14 днів до укладення договору. До такої інформації належить: ім'я франчайзера, організаційно-правова форма, адреса, телефонний номер, адреси в Інтернеті, включаючи електронну пошту; зразок основного товарного знака, який буде використовуватися франчайзі; короткий опис бізнесу, переданого по франчайзингу; підсумкова сума інвестицій для початку ведення бізнесу по франчайзингу»[1].

У Законі Казахстану «Про комплексну підприємницьку ліцензію (франчайзинг)»[2] містяться положення про розкриття інформації до укладення договору. Так, відповідно до 1 ст. 18 Закону до укладення договору комплексної підприємницької ліцензії комплексний ліцензіар передає потенційному комплексному ліцензіату інформацію про комплекс виняткових прав, що передаються в користування в разі укладення договору. При цьому комплексний ліцензіар зобов'язаний попередити потенційного комплексного ліцензіата про конфіденційний комерційний характер переданої інформації. Крім цього в наступній статті закону - ст. 19 - йдеться про інформацію, що передається за договором, яка носить конфіденційний комерційний характер і захищається відповідно до законодавства Республіки Казахстан.

Таким чином, тут до конфіденційної інформації відноситься інформація про комплекс виняткових прав, що розкривається до укладення договору, а також інша конфіденційна комерційна інформація, передана під час укладення договору.

В Італії зобов'язання щодо розкриття інформації викладені у статті 4, пункті 1 Закону Італії «Про франчайзинг». Розголошення інформації має бути здійснено за 30 днів до моменту укладення договору франчайзингу. Франчайзер повинен надати потенційному франчайзі копію договору, що має бути підписана, і відповідні додатки, що містять наступну інформацію: детальну інформацію щодо франчайзера, в тому числі фірмове найменування і статутний капітал та (на прохання потенційного франчайзі) копію фінансової звітності франчайзера за останні три роки; детальну інформацію про товарні знаки; короткий опис бізнесу, що є предметом франшизи; список франчайзі, які в даний час працюють у франчайзинговій мережі, а також терміни і форми розкриття інформації.

У Швейцарії, Австрії, Фінляндії, Німеччині, Греції, Литві особливості переддоговірного розкриття інформації стосовно франшизи регулюються національними кодексами етики франчайзингу, які, однак, не мають силу законодавчого акта, а лише носять рекомендаційний характер.

Вимоги про розкриття інформації містять джерела *lex mercatoria*. Як сказано в ст. 3 Модельного закону УНІДРУА про розкриття інформації 2002 г. (далі - Модельний закон 2002 рік) [3], франчайзер повинен надати кожному потенційному франчайзі документ про розкриття інформації, до якого повинен додаватися проект франчайзингового договору як мінімум за 14 днів до настання першого з таких подій:

1) підписання договору про франчайзинг, за винятком договору про конфіденційність вже наданої інформації або інформації, яка повинна бути надана франчайзером в майбутньому;

2) виплати будь-яких платежів франчайзеру або афілійованій особі франчайзера в зв'язку з придбанням франшизи за умови, що такі платежі не підлягають поверненню, за винятком забезпечувальних платежів, виданих у зв'язку з укладенням договору про конфіденційність

інформації.

В п. 1 і 2 ст. 6 Модельного закону 2002 р наводиться об'ємний перелік відомостей, які повинні бути надані франчайзером в рамках розкриття інформації. Тут дані про франчайзера, його фірмове найменування та адресу; товарний знак і фірмове найменування, під яким франчайзер здійснює підприємницьку діяльність в тій державі, в якому потенційний франчайзі збирається вести франчайзинговий бізнес; адреса головного підприємства франчайзера в країні франчайзі; опис франшизи; відомості про діловий досвід франчайзера і його афілійованих осіб, які, надаючи франшизи, використовують ті ж засоби індивідуалізації, як і франчайзер; імена, адреси, посади і професійний досвід вищого керівництва франчайзера; відомості про вироки у кримінальних справах або про громадянські позови, пов'язані з шахрайством або наданням неправдивої інформації або інші подібні діяння, скоєні франчайзером або його афілійованими особами; інформація про процедури банкрутства, неплатоспроможності та інших аналогічних судових розглядах щодо франчайзера і його афілійованих осіб за останні п'ять років; відомості про загальну кількість франчайзі і власних підприємств франчайзера, а також про загальну кількість афілійованих осіб франчайзера, які надають франшизи під тим же фірмовим найменуванням, що і франчайзер; імена, адреси і телефони франчайзера, його франчайзі, афілійованих осіб, які, надаючи франшизи, використовують ті ж засоби індивідуалізації, як і франчайзер, і чиї франчайзингові підприємства розташовуються поруч з можливим франчайзинговим підприємством потенційного франчайзі; відомості про франчайзі як самого франчайзера, так і його афілійованих осіб, які, надаючи франшизи, використовують ті ж засоби індивідуалізації, як і франчайзер, і які припинили франчайзингові відносини протягом трьох попередніх років (із зазначенням причин); інформація про інтелектуальну власність франчайзера, права на яку повинні будуть бути передані франчайзі, а саме: про товарні знаки, патенти, авторські права і права на програмне забезпечення; відомості про види товарів і (або послуги), які франчайзі зобов'язаний придбати або взяти в оренду, включаючи певні Модельним законом уточнення; фінансові питання, в тому числі приблизна оцінка початкових інвестицій франчайзі, пропозиції про фінансування і кредитування з боку франчайзера, бухгалтерську звітність франчайзера і ін.; опис кон'юнктури ринку товарів або послуг.

Отже, Україні необхідно наслідувати досвід тих європейських держав, які закріпили на законодавчому рівні обов'язкові вимоги щодо переддоговірного розголошення інформації для того, щоб надати майбутньому франчайзі можливість зробити всі розрахунки, перш ніж приступати до обговорення важливих договірних та комерційних зобов'язань. У договорі також доцільно прописувати всі пункти відповідальності за порушення зобов'язань щодо нерозголошення інформації. Це дозволить потенційним франчайзі захистити себе, перш ніж інвестувати, надаючи їм інформацію, необхідну для прогнозування всіх потенційних переваг та ризиків.

Бібліографічні посилання:

1. Electronic Code of Federal Regulations/e-SFRdata is current as of December 7, 2016. URL: [www.ecfr.gov/cgi-bin-text-idx?rgn=div5 &node=16:1.0.1.4.55#_top](http://www.ecfr.gov/cgi-bin/text-idx?rgn=div5 &node=16:1.0.1.4.55#_top) (дата звернення: 3.10.2018 р.).
2. Закон Республіки Казахстан від 24 червня 2002 року № 330-ІІ «Про комплексну підприємницьку ліцензію (франчайзинг)». URL: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1031861 (дата звернення: 5.10.2018 р.).
3. Model Franchise Disclosure Law (Rome. September, 2002. UNIDROIT). URL: <http://www.unidroit.org/english/modellaws/2002franchise/2002modellaw-e.pdf> (дата звернення: 5.10.2018 р.).

Дрозд Валерія Романівна,
студентка шостого курсу
юридичного факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара
Науковий керівник:

Марченко Олеся Володимирівна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного,
трудового та господарського права
Дніпропетровського національного
університету імені О. Гончара

ПРАВОВА ПРИРОДА ПАУЛІАНОВОГО ПОЗОВУ ТА ЙОГО МІСЦЕ У СУЧАСНОМУ КОНКУРСНОМУ ПРОЦЕСІ

Початок становлення конкурсного процесу сягає у історію Давнього Риму, саме в ті часи було покладено фундамент теорії неплатоспроможності боржника. Появу конкурсного процесу зумовило пред'явлення до боржника одночасно декількох вимог кредиторів, що призводило до неможливості рівного задоволення таких вимог. Конкурсний процес став тим правовим інститутом, що забезпечив погашення вимог всіх кредиторів боржника відповідно до черговості у рамках процедури банкрутства.

Інститут захисту інтересів кредиторів у конкурсному процесі був детально досліджений Пригузою П. Д., Телюкіною М. В., Радзивілюком В. В., Мінковським С. В. та іншими вітчизняними вченими.

Актуальність даної теми зумовлена комплексним реформуванням українського законодавства, прийняттям нових процесуальних кодексів, а також прийняттям довгоочікуваного Кодексу з процедур банкрутства.

Метою даного дослідження є встановлення природи пауліанового позову та визначення його місця у сучасному конкурсному процесі.

У конкурсному процесі, як за правило, боржник має за мету вивести свої активи для їх збереження та запобігти включенню таких до конкурсної маси. Така мета була притаманна боржникові протягом сторіч, що зумовлює і давність виникнення інституту визнання правочинів боржника недійсними.

Виведення боржником капіталу завжди зумовлює порушення інтересів його кредиторів. Римське право найпершим закріпило положення під назвою «*fraus creditorum*» - умисний обман кредиторів (навмисне відчуження майна, на яке може бути звернено стягнення). Так, у випадку вчинення боржником правочину, що явно був направлений на вчинення шкоди його кредиторам, кредитори могли подати позов про визнання такого правочину недійсним.

Необхідність процесуального закріплення вимог кредиторів про визнання правочинів боржника недійсними дали початкове формування інструменту під назвою «*actio Paulinia*» (Пауліанів позов). «*actio Paulinia*» застосовувався ще за часів Цицерона, а його назва пішла від ім'я претора, яким і було його розроблено.

«*Actio Paulinia*» був за своєю суттю позовом, направленим на поворот правочину, вчиненого боржником на шкоду кредиторам, та повернення відповідного майна чи права в склад майна боржника[1].

Реалізація «*actio Paulinia*» була визначена самим характером відносин в римському праві, які передбачали високий рівень відкритості, гласності та інформованості. Науковцями зазначалося, що в часи римського права в торговому світі неплатоспроможність ставала відомою ще задовго до її проголошення, тобто особи, яким переходило майно боржника за правочинами, усвідомлювали його неплатоспроможність. Та станом на теперішній час фінансовий стан боржника не є очевидним для кредиторів, а, інколи, і для його засновників, до моменту публікації відповідного оголошення[2].

Предметом позову «*actio Paulinia*» було відшкодування шкоди, яка була заподіяна кредиторам діями боржника або видача набутого «збагачення» третьою особою, яка не була «*conscius fraudis*»

(свідоме шахрайство). В об'ємі такого безпідставного «збагачення» «actio Paulinia» міг бути пред'явлений і до спадкоємців відповідних осіб.

«Actio Paulinia» за словами Д.В. Туткевича є одним з наріжних каменів, «на якому побудовано внаслідок усі складні будівлі конкурсного права і процесу»[2].

Механізм оскарження правочинів, що заснований на «actio Paulinia», отримав назву суб'єктивного, оскільки застосування такого механізму можливе лише за наявності суб'єктивного елементу, тобто за наявності прямого наміру вчинити шкоду. Вже пізніше було сформовано об'єктивний підхід, згідно до якого основним при вирішенні питань оскарження правочинів є доведеність обставин.

Український законодавець закріплює механізм «actio Paulinia» у ст. 20 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Дана стаття передбачає можливість звернення кредитора чи арбітражного керуючого з заявою у процедурі банкрутства з вимогою визнати укладений боржником правочин недійсним або спростувати майнову дію боржника.

Вищезазначена стаття містить спеціальні підстави визнання правочину недійсним або спростування майнової дії боржника, у тому числі, але не виключно, такими підставами є: безоплатне відчуження майна, відмова від майнових вимог, виконання зобов'язання раніше встановленого строку, взяття боржником на себе зобов'язань, внаслідок чого він став неплатоспроможним, тощо.

Слід зазначити, що ст. 20 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» відобразила в собі об'єктивний підхід «actio Paulinia». Такий підхід полягає в тому, що задля визнання правочину недійсним або спростування майнової дії боржника у рамках процедури банкрутства повинні бути доведені обставини, на які спирається заявник як на підставу своїх вимог. У такому випадку не має значення відсутність чи наявність прямого умислу боржника завдати шкоду інтересам кредиторів»[3, ст. 20].

Проблематикою застосування «actio Paulinia» в українському законодавстві є встановлення обмеженого строку для звернення з заявою про визнання правочину боржника недійсним чи спростування майнової дії боржника відносно до загального строку позовної давності.

Ст. 20 вищезазначеного закону виділені часові межі, в яких можливе оскарження правочинів або спростування майнових дій боржника, а саме:

- 1) протягом одного року, що передував порушенню справи про банкрутство;
- 2) після порушення провадження у справі про банкрутство.

Один рік, що передує порушенню провадження у справі про банкрутство, у юридичній літературі має назву «підозрілий період» або «період підозр». Правочини або майнові дії боржника, які були вчинені в «період підозр» отримали назви «сумнівних».

П. Д. Пригуза зазначає: «Ми не вбачаємо розумних підстав обмежувати період підозр одним роком до порушення провадження у справі про банкрутство, оскільки початок цього періоду розпочинається з моменту виникнення грошового зобов'язання. Право кредитора повинно бути захищено законом саме з цього часу і до моменту порушення провадження справи про банкрутство» [4, с. 185].

Автор погоджується з такою точкою зору П. Д. Пригузи, з огляду на недоцільність обмеження підозрілого періоду в один рік, в той час як загальна позовна давність становить три роки.

18.10.2018 року Верховною Радою України у другому читанні було прийнято Кодекс України з процедур банкрутства, який наразі ще не вступив в силу. У даному законі «підозрілий період» було розширено до трьох років [5].

Така тенденція до розширення «підозрілого періоду» безсумнівно є позитивною в контексті захисту прав кредиторів. Водночас, автор вважає, що у даному випадку кредитори зможуть зловживати таким правом, чим будуть значно ускладнювати та затягувати процедуру банкрутства. А відтак, законодавець повинен встановити звужений строк для розгляду таких заяв задля запобігання затягнення провадження у справі про банкрутство.

На думку автора, закріплення «actio Paulinia» в сучасному законодавстві повинно мати за мету урівноваження інтересів кредиторів та боржника у процедурі банкрутства, адже перш за все, повернення майна до конкурсної маси боржника за наслідком визнання правочинів недійсними,

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

може стати підґрунтям санації боржника, а вже після встановлення неможливості проведення такої процедури – банкрутство підприємства.

Бібліографічні посилання:

1. Римское частное право: учебник/ под ред. проф. И.Б. Новицкого, проф. И.С. Перетерского// Москва: Волтерс Клуве, 2010. URL:<https://books.google.com.ua>.
2. Телюкина М.В. Недействительность сделок должника, находящегося в процессе производства по делу о несостоятельности (банкротстве) / М.В. Телюкина// Приложение к ежемесячному юридическому журналу Хозяйство и право . 2014. №8 64 с.
3. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 № 2343-ХІІ. // База даних «ЗаконодавствоУкраїни»/ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua>.
4. Пригуза П.Д. Проблеми правового регулювання питань визнання недійсними правочинів боржника/ П.Д. Пригуза // Санація та банкрутство. – 2013. – № 3. – С. 184-186.
5. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 № 8060 // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua>.

Кошляк Олександр Михайлович,

студент шостого курсу юридичного факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

Науковий керівник:

Марченко Олеся Володимирівна,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного, трудового та господарського
права
Дніпропетровського національного університету імені О.
Гончара

ВИДИ ВЕКСЕЛІВ ТА ЇХ ХАРАКТЕРНІ ВЛАСТИВОСТІ

Широка сфера застосування векселів у господарській діяльності – один з характерних атрибутів ринкової економіки. У державах з розвиненими ринковими відносинами на розрахунки векселями припадає біля 20% усіх платежів. Розвиток ринкових відносин у нашій державі постійно висуває все нові вимоги в сфері економіки та фінансів. Однією з таких вимог можна назвати необхідність більш вправного використання фінансових інструментів, до яких зокрема відносяться векселі. Вексель в силу своєї тривалої історії, а також його універсальності як фінансового та юридичного інструменту, являє великий інтерес для учасників фондового ринку, виробників, покупців товарів.

Питання векселів та вексельного обігу були предметом дослідження таких вчених, як С.Банна, Д.Винокуров, І.Б. Немировський, Б.В. Хомяк та інші.

Метою роботи є надання визначення простого та переказного векселів, а також окреслення їх найбільш характерних властивостей.

Розгляд вексельного зобов'язання як такого, краще почати з аналізу визначення поняття «вексель». Згідно Закону України «Про цінні папери і фондову біржу» вексель — це «цінний папір, що свідчить про безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити після настання терміну визначену суму грошей власнику векселя (векселедержателю)» [1, с.21]. Навіть з першого погляду виявляється, що це визначення за своїм змістом більше підходить до простого векселя, ніж до переказного, та й то з деякими застереженнями. Очевидно, саме простий вексель мають на увазі автори Закону, коли говорять про безумовне зобов'язання векселедавця сплатити визначену суму. Якщо ж говорити про переказний вексель, то безумовне зобов'язання приймає на себе акцептант, що не збігається з векселедавцем. Що стосується самого безумовного зобов'язання, то воно також є характерним саме для простого векселя, тому що в переказному до акцепту безумовне зобов'язання взагалі не міститься. З цього приводу Єдиний вексельний закон однозначно говорить, що «переказний вексель повинен містити... просту і нічим не обумовлену пропозицію заплатити визначену суму». Також незрозумілий зміст формулювання Закону щодо сплати

власнику векселя. Вексельне право нічого не говорить про необхідність оплати векселя власнику, а обмежується будь-яким легітимним власником. Таким може бути повірений векселедержателя, що одержав вексель за передавальним написом, або заставаутримувач, що одержав вексель як забезпечення виконання зобов'язання за заставним написом [2, с.24].

Визначення векселя відповідно до Закону «Про цінні папери і фондову біржу», таким чином, дає дуже віддалене представлення про вексельне зобов'язання, і має ряд розбіжностей з нормами вексельного права.

Простим векселем називається вексель, складений у формі зобов'язання платежу, що дано однією особою іншому. Тобто на етапі видачі простого векселя існує два учасники — векседавець, що також є і платником за векселем і векселедержатель. Простий вексель – це цінний папір, що втілює в собі зобов'язання векседавця заплатити у визначений термін визначену суму першому векселедержателю чи його наказу.

Більш цікава конструкція переказного векселя, в силу іншого характеру самого вексельного зобов'язання, що передбачає наявність трьох учасників вексельних відносин: векседавця (трасанта), платника (трасата) і векселедержателя (ремітента). Документ, що оформлює ці відносини, одержав назву переказного векселя (тратти) [3, с.12].

Видати (трасувати) вексель – значить покласти на себе відповідальність за прийняття векселя до платежу (акцепт) і за сам платіж за векселем третьою особою, на яку трасований вексель.

Переказний вексель — це цінний папір, що втілює в собі пропозицію векседавця, адресовану платнику, сплатити визначену суму у визначений термін першому векселедержателю чи його правонаступнику.

Підпис векседавця переказного векселя не покладає на нього такий же обов'язок, як у випадку простого векселя. Трасант тільки відповідає за прийняття й оплату векселя трасатом в строк. Сам оплату він зробить тільки тоді, коли відмовлення в прийнятті або оплаті векселя буде офіційно засвідчений (складений акт протесту в неакцепті чи неплатежі). Таким чином, трасант є не прямим боржником за векселем, а лише другорядним (у порядку регресу, зворотної вимоги) [2, с.34].

Вексель може бути таким же об'єктом цивільних прав, як і будь-яке інше майно. При цьому цивільне право під майном розуміє не тільки речі, але і право вимоги, у т.ч. виражене у вексельному зобов'язанні. Майнові відносини можуть виникати з факту володіння, користування і розпорядження майновими благами. Права, втілені у векселі, можуть уступатися іншій особі, бути предметом купівлі-продажу, міни й інших цивільно-правових угод [4, с.73].

Характеризуючи вексель, необхідно відзначити ряд властивостей, що роблять цей інструмент настільки вигідним при його використанні в господарському обігу.

Такими властивостями є:

- формальність;
- грошовий характер;
- безумовність зобов'язання;
- абстрактність;
- односторонність;
- самостійність (вся інформація про зобов'язання повинна міститися у векселі);
- передаваність.

Вексельне право надає найважливішого значення формі складання векселя, недотримання якої приводить до його недійсності. Формальний характер векселя полягає в тім, що зобов'язання повинно бути оформлене у форму письмового документа, що містить усі передбачені для векселя законом реквізити. Вся інформація про вексель повинна бути відбита в самому векселі. При відсутності письмової форми відсутнє й само вексельне зобов'язання [5, с.21].

Вимога письмової форми відноситься не тільки до моменту видачі векселя, але і до інших моментів його існування і звертання: до акцепту, передачі й ін.

На протипагу зобов'язанням, в основі яких лежить якась підстава видачі, і в який воно обумовлюється яким-небудь чеканням (наприклад, платіж вартості через передачу проданого майна, платіж суми позики через одержання такого), вексельне зобов'язання відірване від усякої підстави. У цьому виражається абстрактність вексельного зобов'язання. Векселя з ідентичними реквізитами, видані: один — у результаті реалізації торгової угоди, інший — для погашення заборгованості за договором позики (кредиту), не мають для вексельного

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

права ніяких юридичних відмінностей, за винятком тих заперечень, що можуть протиставити зобов'язані за векселем особи вимозі власника про платіж.

Вексель — однобічне зобов'язання, що створюється самим векселедавцем і виявляється в тім, що векселедавець стає відповідальним перед векселедержателем у силу передачі йому векселя. Вексельне зобов'язання формальне не зв'язане зі здійсненням ким-небудь якої-небудь дії або події за винятком видачі самого документа. Боржник за векселем зобов'язаний платити тільки тому, що він видав вексель, зовсім незалежно від яких-небудь його чекань, зв'язаних із прийняттям на себе вексельного зобов'язання.

Вексель — суть грошове зобов'язання, і мова йде саме про визначену суму грошей, а не чого б то ні було ще.

Самостійний характер вексельного зобов'язання полягає в тому, що кожен, хто підписав (при видачі, акцепті, індосаменті) вексель, покладає на себе абсолютно самостійне зобов'язання, що не залежить від інших зобов'язаних за векселем осіб.

Безумовність вексельного зобов'язання укладається в тім, що платіж за векселем не може бути поставлений у залежність від настання тієї чи іншої події, що може як наступити, так і ні. Спроба обумовити платіж за векселем призводить до позбавлення документа вексельної сили.

Перший набувач має право передавати його у власність іншій особі. Таке ж право має і кожний з наступних набувачів векселя. Причому очевидно, що їхнє право забезпечується реалізацією даного права першим набувачем. У загальному випадку передача векселя провадиться за допомогою здійснення на ньому передатного напису, що називається індосаментом.

Вексель є таким же інститутом цивільного права, як і інші цінні папери. Норми вексельного і цивільного права співвідносяться як норми окремі і загальні. Якщо ж вексельним правом залишаються не урегульованими деякі питання то застосовуються норми загальні, зокрема, норми ЦК України. Залік же застосовується до всіх цивільних зобов'язань, за винятком передбачених законом. Тому у випадку відмови векселедержателя від заліку платнику за векселем необхідно буде зробити його оплату грошовими коштами.

Таким чином, підсумовуючи, можна зазначити, що існує два основних різновиди векселів – простий та переказний (тратта). Найбільш характерними властивостями векселя є формальність; грошовий характер; безумовність зобов'язання; абстрактність; односторонність; самостійність (вся інформація про зобов'язання повинна міститися у векселі); передаваність.

Бібліографічні посилання:

1. Про цінні папери і фондову біржу: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15> (дата звернення 08.11.2018 р.).
2. Немировский И.Б., Хомяк Б.В. Особенности вексельного права в Украине. К., 1999. 240 с.
3. Банная С. Переводной вексель. *Частный предприниматель*. Сентябрь 2002 г. № 18 (62). С. 11.
4. Рукавишникова И. Вексель: соотношение норм гражданского и вексельного права// Рынок ценных бумаг. -1999.- №6(141).- С.73.
5. Хом'як С., Папінова О. Про визнання векселя недійсним через дефект форми. *Баланс*. 22 серпня 2000 р.- № 34 (315). С. 21.

Кривульський Данило Сергійович,
студент третього курсу юридичного факультету
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

Науковий керівник:

Марченко Олеся Володимірівна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного, трудового та господарського
права Дніпропетровського національного університету
імені О. Гончара

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДОГОВОРУ ПОРУКИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Серед складної і різноманітної системи засобів забезпечення виконання зобов'язань важливе місце займає інститут поруки. Він відомий людству ще з часів римського права, проте і на

сьогоднішній день даний інститут активно використовується, головним чином, при укладанні кредитних договорів.

Метою дослідження є аналіз окремих аспектів договору поруки у цивільному праві.

Відповідно до ст.553 Цивільного Кодексу України порука є договором, за яким поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним свого обов'язку[1]. Проте на думку деяких вчених-цивілістів, зокрема О.П.Карасави, таке визначення є не зовсім коректним, оскільки поняття поруки розкривається не за допомогою інших загальновідомих категорій, а через слово «поручається». До того ж фраза «поручитель поручається» не розкриває суті поруки, яка у свою чергу полягає у зобов'язанні поручителя відповідати за зобов'язаннями боржника в основному зобов'язанні у разі його порушення»[2].

Натомість сутність поруки як способу забезпечення виконання зобов'язання полягає у зобов'язанні третьої особи(поручителя) перед кредитором іншої особи нести відповідальність у разі невиконання останньою її обов'язку перед кредитором. Ми погоджуємося з думкою О.П.Карасави, що більш досконалішими є визначення поруки у законодавстві інших держав. На нашу думку, найповніше сутність поруки розкривається у понятті, закріпленому у ст.2011 ЦК Франції, а саме: «той, хто стає поручителем за зобов'язанням, бере на себе відповідальність перед кредитором за виконання цього зобов'язання боржника, якщо сам боржник його не виконає» [2].

Порука за своєю природою є консенсуальним та одностороннім договором, який створює додаткове акцесорне зобов'язання, за яким надається порука. Законодавством передбачено, що поручитель несе відповідальність перед кредитором у тому ж обсязі, що й основний боржник, якщо інше не встановлено договором.

Як правило, порука встановлюється одночасно із виникненням основного зобов'язання, проте на практиці трапляються і винятки, коли укладення договору поруки відбувається раніше за виникнення основного зобов'язання. За таким договором поручитель зобов'язується відповідати за умови виникнення основного зобов'язання. У разі невиникнення основного зобов'язання не буде підстав і для пред'явлення вимог до поручителя.

На думку М.А.Рожкової основною проблемою поруки з майбутнім зобов'язанням є ідентифікація основної вимоги(вимог), що забезпечуватиметься порукою. Якщо характер забезпеченого зобов'язання визначено нечітко, то поручитель може посилатися на те, що на нове зобов'язання не поширюються умови виданої ним поруки [2].

Доволі важливим питанням договору поруки є межі відповідальності поручителя за зобов'язання боржника. Відповідно до ст. 554 Цивільного кодексу України у разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого порукою, боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні боржники, якщо договором поруки не встановлено додаткову (субсидіарну) відповідальність поручителя. Поручитель відповідає перед кредитором у тому ж обсязі, що і боржник, включаючи сплату основного боргу, процентів, неустойки, відшкодування збитків, якщо інше не встановлено договором поруки[1].

Проаналізувавши зазначену норму, можна дійти висновку, що договір поруки для поручителя несе немалі ризики. Оскільки до обсягу відповідальності поручителя належать окрім сплати основного боргу, ще й проценти, неустойки та відшкодування збитків, а збитки можуть існувати як реальні, так і у вигляді упущеної вигоди, то поручителю важко здогадатися, яку суму доведеться виплачувати кредитором у разі невиконання боргу основним боржником. Виходить, що при укладанні договору поруки, поручитель зобов'язується перед кредитором нести обсяг відповідальності, який значно перевищує суму основного боргу.

До того ж, обтяжуючим фактором для поручителя є те, що виконати зобов'язання перед кредитором він має право після пред'явлення до нього вимоги кредитора. Варто зазначити, що така вимога може бути пред'явлена вже тоді, коли до суми основного боргу вже додано збитки, неустойку чи проценти. В такому випадку, у разі відмови основного боржника від виконання зобов'язання після відповідного повідомлення його поручителем, останній буде змушений відшкодувати значно більшу суму, ніж ту, яку він міг би відшкодувати, наприклад, місяцем раніше. Але його вже ставлять перед фактом, позбавляючи можливості вчасно виконати зобов'язання боржника і уникнути сплати додаткових коштів.

Як бачимо, на сьогодні інститут договору поруки в Україні містить багато проблемних питань, які потребують вирішення: від недосконалого поняття поруки, закріпленого у чинному

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Цивільному кодексі до ризиків, що несе поручитель. І якщо проблема визначення поняття поруки має більшою мірою теоретичний характер, то неможливість поручителя забезпечити себе і приступити до виконання свого зобов'язання до висунення йому вимоги кредитора, на підставі відмови боржника вчасно виконати зобов'язання має велике практичне значення, адже хоча у подальшому поручитель і має право регресу до боржника, все ж таки, на нашу думку, доцільнішим було б забезпечити його від примусової і безальтернативної виплати процентів, неустойки чи збитків кредитору.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003р. № 435-IV. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 07.11.2018).
2. О. П. Карасова. Порука як спосіб забезпечення виконання кредитних зобов'язань: теоретичні та практичні аспекти // *Економічна теорія та право*. 2015. Випуск № 3. С. 202-217. DOI: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/3-202-217.pdf>.

Марченко Олеся Денисівна,

студентка шостого курсу юридичного факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара
Науковий керівник:

Марченко Олеся Володимірівна,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного, трудового та господарського
права
Дніпропетровського національного університету імені О.
Гончара

**ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕРЕВЕЗЕНЬ ВАНТАЖІВ ОКРЕМИМИ ВИДАМИ
ТРАНСПОРТУ**

Транспорт є однією з важливих галузей господарства та складовою перевезень вантажів і пасажирів. Сам процес перевезень не виробляє нового продукту, але виступає ланкою сполучення між підприємствами, сприяючи функціонуванню інших галузей економіки. Отже, транспорт займає важливе місце у загальних ринкових відносинах, де визначаються основні принципи, серед яких найважливішими є: конкуренція, прозорість, доступ до ринку, відкритість, недискримінація, лібералізація, вільне переміщення товарів і людей та взаємовигідне співробітництво.

Питання перевезення вантажів були предметом дослідження таких вчених, як О.М.Вінник, В.К. Гіжевський, Е.Ф. Демський, О.В.Клепікова та інших.

Метою роботи є порівняння перевезення вантажів окремими різновидами транспорту.

Законом України «Про транспорт» передбачено, що єдину транспортну систему України становлять: транспорт загального користування (залізничний, морський, річковий, автомобільний і авіаційний, а також міський електротранспорт, у тому числі метрополітен); промисловий залізничний транспорт; відомчий транспорт; трубопровідний транспорт; шляхи сполучення загального користування [1].

Як вже зрозуміло, транспортування вантажу регулюється великою кількістю нормативних актів, деякі з яких тотожно регулюють усі види транспортних перевезень, як наприклад Конвенція про цивільну відповідальність за шкоду, заподіяну при перевезенні небезпечних вантажів автомобільним, залізничним та внутрішнім водним транспортом, Закон України «Про транзит вантажів», який визначає засади організації та здійснення транзиту вантажів авіаційним, автомобільним, залізничним, морським і річковим транспортом через територію України; Закон України «Про перевезення небезпечних вантажів», який визначає правові, організаційні, соціальні та економічні засади діяльності, пов'язаної з перевезенням небезпечних вантажів залізничним, морським, річковим, автомобільним та авіаційним транспортом [2;3;4].

Вибираючи засіб доставки товару варто звернути увагу на п'ять чинників, а саме: вид вантажу, який потрібно перевезти; відстань і маршрут перевезення; фактор часу; вартість перевезення; рівень безпечності транспортування.

З викладеного стає зрозумілим, що вантажовласники пред'являють до доставки вантажу такі вимоги: максимальна надійність, мінімальний час, регулярність, гарантовані строки (в тому числі доставка точно у строк), організація доставки «від дверей до дверей», прийнятна ціна доставки, висока безпечність перевезень (забезпечення збереженості вантажу при перевезеннях та під час зберігання), зручність здачі вантажу до відправлення і приймання його при надходженні, наявність різних додаткових послуг, гнучкість обслуговування, супроводження вантажу до пункту призначення, налагоджена система документів, наявність необхідної транспортної тари та пакувальних матеріалів, повне використання вантажопідйомності транспортного засобу.

Автомобільний транспорт має багато переваг порівняно з іншими видами транспорту, чим і пояснюється зростання частки його використання. Зокрема, до переваг здійснення перевезень автомобільним транспортом відносяться: висока маневреність, завдяки якій швидко здійснюється передислокація транспортних засобів; можливість доставки багажу від «дверей до дверей», швидкість доставки вантажів (в порівнянні з водним і залізничним транспортом); можливість використання у будь-яких видах сполучення; оперативність в організації вантажів. Однак, до основних недоліків вказаних перевезень можна віднести собівартість перевезень, наявність людського фактору, залежність від погодних умов та наявність високого ступеня аварійності.

Із Закону України «Про залізничний транспорт» вбачається, що залізничний транспорт – це виробничо-технологічний комплекс підприємств залізничного транспорту, призначений для забезпечення потреб суспільного виробництва і населення країни в перевезеннях у внутрішньому і міжнародному сполученнях та надання інших транспортних послуг усім споживачам без обмежень за ознаками форми власності та видів діяльності, тощо. А вантаж – це матеріальні цінності, які перевозяться залізничним транспортом у спеціально призначеному для цього вантажному рухомому складі [5].

На сьогоднішній день транспортування вантажів на далекі відстані залізничним транспортом є найбільш вигідною операцією у фінансовому відношенні порівняно з іншими видами перевезення. Однак, в будь-яких перевезеннях є як переваги, так і недоліки.

До переваг залізничного транспорту слід віднести економічність, гарантовану збереженість, адже для кожного виду вантажу на залізниці використовується максимально пристосована для безпечного перевезення транспортна техніка – бездахові вагони, платформи з одним або двома ярусами, ізотермічні вагони, цистерни, та ін. А пломбування вагонів і інші засоби охорони істотно знижують ризик крадіжок вантажу. Також, однією з головних переваг є те, що залізничні перевезення вантажів не залежать від погодних умов. Залізницею перевозять вантажі різного характеру і товарної форми, тому важливу роль має й велика вантажопідйомність.

Мінусів у транспортуванні залізницею практично не спостерігається, але винятком є доставка невеликої партії вантажу на малу та середню відстань. Цю операцію зручніше й дешевше виконувати автотранспортом. Також вантажовідправників не завжди влаштовує строк доставки вантажу залізницею.

Водні транспортні послуги включають перевезення не тільки відкритим морем, але й річками і каналами. До переваг морського транспорту варто віднести необмеженість провізної і пропускнуої спроможності, більш висока швидкість руху, ніж на річковому транспорті, менші витрати палива і енергії через менший питомий опір руху, ніж на сухопутних видах транспорту. До значних недоліків транспортування морським транспортом відносяться тільки обмеженість в обслуговуванні територій держави, лише тих, які мають морські узбережжя та залежність роботи від метеорологічних і кліматичних умов.

Річковий транспорт, як і морський, має низку переваг перед сухопутним. Зокрема, готові природні шляхи, використання течії води, можливість одночасного транспортування великих вантажів і пасажирів. Утримання водних шляхів потребує набагато менших капітальних вкладень, до того й перевезення вантажів водним транспортом обходиться дешевше. Річковим транспортом України перевозяться вантажі Дніпром, Дунаєм, Чорним і Середземним морями із заходом у річкові порти Румунії, Німеччини, Угорщини, Австрії, а також морські порти Туреччини, Греції, Франції, Італії.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У структурі перевезень домінують мінеральні будівельні матеріали (будівельний пісок і тверді кристалічні матеріали), цемент, руда, метали і металобрухт, вугілля, продукція АПК. Найбільший обсяг вантажних перевезень здійснюють Київська, Дніпропетровська, Запорізька і Херсонська області.

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, можна зазначити, що кожен з різновидів транспорту має свої переваги та недоліки при перевезенні вантажів, але найбільш застосовуваними є перевезення залізничним та автомобільним видами транспорту.

Бібліографічні посилання:

1. Про транспорт: Закон України від 10.11.1994 року №232/94-ВР URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/232/94-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 05.11.2018).
2. Конвенція про цивільну відповідальність за шкоду, заподіяну при перевезенні небезпечних вантажів автомобільним, залізничним та внутрішнім водним транспортом, ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 10.10.1989 року: URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_837(дата звернення: 05.11.2018).
3. Про транзит вантажів: Закон України від 20.10.1999 № 1172-XIV URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1172-14>(дата звернення: 05.11.2018).
4. Про перевезення небезпечних вантажів: Закон України від 06.04.2000 № 1644-III URL:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1644-14>(дата звернення: 05.11.2018).
5. Про залізничний транспорт: Закон України від 04.07.1996 року № 273/96-ВР URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/273/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 05.11.2018).

Михайлова Анна Андріївна,

студентка шостого курсу юридичного факультету Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
Науковий керівник:

Марченко Олеся Володимирівна,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права
Дніпропетровського національного університету імені О. Гончара

**НОВАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ
КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ РІШЕНЬ**

15.12.2017 р. набув чинності Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 р. №2147-VIII [1]. Внесені зміни торкнулися, зокрема, питання судового контролю за виконанням судових рішень.

Питання контролю за виконанням судових рішень були предметом дослідження таких вчених, як С.Щербак, В.Кузнецова, Н.Вареник, С.Шандрук та інших. Але ці дослідження проводилися до внесення вищезазначених змін до законодавства.

Метою роботи є аналіз основних новацій цивільного та господарського законодавства у сфері контролю за виконанням судових рішень.

Господарський процесуальний кодекс України (далі – ГПК), на відміну від Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК), взагалі не містив окремого розділу, який регулював би питання здійснення судового контролю за виконанням судових рішень. Питання оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби, приватних виконавців щодо виконання судових рішень господарських судів регулювалося ст. 121-2 ГПК [2]. При цьому, невирішеним залишалося питання окреслення суб'єкта оскарження.

Відповідно до положень ГПК, суб'єктом оскарження були органи державної виконавчої служби, приватні виконавці, а відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» –

виконавець та посадові особи органів державної виконавчої служби [2, ч. 1 ст. 74]. При цьому, згідно з положеннями Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», систему органів примусового виконання рішень становлять органи державної виконавчої служби, утворені Міністерством юстиції України в установленому законом порядку [3, п. 2 ч. 1 ст. 6].

З прийняттям нової редакції Господарського процесуального кодексу України законодавець спробував внести ясність в окреслене питання та визначив суб'єктом оскарження державного виконавця чи іншу посадову особу органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до цього Кодексу [2, ч. 1 ст. 339].

Однак відповідні зміни так і не були внесені до Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», а тому навіть після прийняття ГПК України питання суб'єкта оскарження не було остаточно вирішено на законодавчому рівні.

При цьому в Єдиному державному реєстрі судових рішень вже містяться судові рішення, в яких суди звертають увагу на те, що суб'єкт оскарження у новій редакції ГПК України змінився. Тепер ним повинен бути не орган Державної виконавчої служби, а державний виконавець, інша посадова особа органу державної виконавчої служби (ухвала Господарського суду Харківської області від 31.05.2018 р. у справі №922/4103/13) [4].

Що стосується осіб, які можуть звертатися до суду зі скаргою на рішення, дію чи бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу ДВС або приватного виконавця, відповідно до положень ч. 1 ст. 339 ГПК України, ними є сторони виконавчого провадження, до яких належать стягувач і боржник [5, ст. 15]. При цьому необхідно звернути увагу, що відповідно до положень ч. 1 ст. 74 ЗУ «Про виконавче провадження», рішення, дії чи бездіяльність виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби можуть бути оскаржені не лише сторонами, але й іншими учасниками та особами.

Внесені до ГПК України зміни стосувалися також питання строків для звернення зі скаргою. Так, ГПК надавав можливість звернутися зі скаргою до суду протягом 10 робочих днів, а в окремих випадках – 3 робочих днів. Вказане положення знайшло своє відображення у ч. 5 ст. 74 ЗУ «Про виконавче провадження».

З прийняттям ГПК України скаргу може бути подано до суду у 10-денний строк, а в окремих випадках – у 3-денний строк [2, ст. 341]. Таким чином, з прийняттям зазначених змін виникла неузгодженість між ГПК України і ЗУ «Про виконавче провадження», чинним на момент внесення змін до ГПК.

На вказану колізію звернув увагу Верховний Суд в ухвалі від 02.07.2018 р. у справі №5028/16/2/2012, зазначивши, що хоча для господарського суду є пріоритетним застосування положень Кодексу, проте оскільки Закон України «Про виконавче провадження» встановлюється більш тривалий процесуальний строк, то застосування положень ГПК України до спірних правовідносин буде суперечити засадам здійснення правосуддя. Таким чином, існує необхідність передачі вказаної справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду в порядку ч. 5 ст. 302 ГПК України, оскільки ця справа містить виключну правову проблему.

Окрім того, важливою зміною, якої зазнав ГПК, є встановлення строку розгляду поданої скарги судом. Відповідно до ч. 1 ст. 342 ГПК України, скарга розглядається у 10-денний строк у судовому засіданні за участю стягувача, боржника і державного виконавця або іншої посадової особи органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця, рішення, дія чи бездіяльність яких оскаржуються [2].

Що стосується підсудності справ про оскарження рішень, дій чи бездіяльності державного чи приватного виконавця, то законодавець виокремив це питання в окрему статтю, зазначивши, що скарга подається до суду, який розглянув справу як суд першої інстанції.

При цьому варто звернути увагу, що не всі справи стосовно оскарження дій чи бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи органу ДВС або приватного виконавця підсудні господарським судам. Так, у випадках, передбачених ст. 287 Кодексу адміністративного судочинства (в редакції після 15.12.2017 р.) та ч. 2 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження», справа може бути підсудною адміністративному суду.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Крім вищезазначеного, приймаючи нову редакцію ГПК України, законодавець врегулював такі питання як «Судові рішення за скаргою» (ст. 451), «Розподіл витрат, пов'язаних з розглядом скарги» (ст. 452), «Виконання ухали суду» (ст. 453), прибравши статті, які стосувалися «Вирішення питання про звернення стягнення на грошові кошти, розміщені на рахунках», «Заміни сторони виконавчого провадження», «Поворот виконання рішення, постанови»[2].

Що стосується нової редакції Цивільного процесуального кодексу України, то розділ, присвячений питанню судового контролю за виконанням судових рішень, майже не зазнав змін, у порівнянні з редакцією, яка існувала до 15.12.2017 р.

Водночас, за аналогією з господарським процесом продовжує існувати проблема неузгодженості між законодавчими актами у питанні суб'єкта оскарження, а також строків на звернення зі скаргою до суду.

Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, що виконання судового рішення є неодмінною складовою права кожного на судовий захист. З метою посилення контролю за виконанням судових рішень законодавець доповнив нову редакцію ГПК України низкою новел. Однак деякі питання оскарження рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення так і залишилися невирішеними та потребують подальшого врегулювання.

Бібліографічні посилання:

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 р. №2147-VIII URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19> (дата звернення: 03.11.2018).
2. Господарський процесуальний кодекс України від 6.11.1991 р. № 1798-XII URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення: 03.11.2018).
3. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 2.06.2016 р. № 1403-VIII URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19> (дата звернення: 06.11.2018).
4. Ухвала Господарського суду Харківської області від 31.05.2018 р. у справі №922/4103/13 URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/74750493/> (дата звернення: 06.11.2018).
5. Про виконавче провадження: Закон України від 2.06.2016 р. № 1404-VIII URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19> (дата звернення: 06.11.2018)

Пруденко Кирило Романович,

студент третього курсу юридичного факультету
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

Науковий керівник:

Марченко Олеся Володимирівна,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного, трудового та
господарського права

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО ДЕЯКИХ ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ СТОСОВНО ВВЕЗЕННЯ НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ АВТОМОБІЛІВ З ЄВРОПЕЙСЬКОЮ РЕЄСТРАЦІЄЮ

Сьогодні на українській дорозі ми бачимо більшість автомобілів з європейськими реєстраційними номерами. За даними Державної фіскальної служби майже 236, 6 тисяч автомобілів з іноземною реєстрацією знаходяться на території України незаконно [1]. Іноземні авто ввозяться в Україну двома шляхами: транзиту та тимчасового ввезення. Транзит передбачає перебування авто в країні протягом 5-10 днів, після чого знову має перетнути кордон або бути розмитненим. Можливість тимчасового ввезення авто на термін до одного року мають іноземці. Це регламентується Стамбульською конвенцією, до якої Україна приєдналася 2004 року. Саме цим і

користуються більшість українських громадян, які проживають далеко від кордону та не мають можливості перетинати його кожні 10 днів. Працює це так: українець купує за кордоном авто, оформлене на місцеве підприємство, отримує довіреність на керування ним та повертається в Україну вже на автомобілі [2].

Тому для вирішення цієї проблеми 15.06.2018 року у Верховній Раді України був зареєстрований Законопроект про внесення змін до Митного кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо ввезення транспортних засобів на митну територію України.

Метою даної роботи є дослідження окремих новацій в законодавстві України стосовно ввезення на митну територію України автомобілів з європейською реєстрацією.

Зазначений законопроект пов'язаний з проектом Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування акцизним податком легкових транспортних засобів», що змінює систему встановлення ставок акцизного податку для легкових транспортних засобів, які в комплексі вирішують питання ввезення та реєстрації в Україні таких транспортних засобів.

Дослідивши зміст проекту нормативно-правового акту, можна дійти деяких висновків:

зокрема розширюються умови, які є підставою для подовження попередньо встановленого строку тимчасового ввезення транспортних засобів комерційного призначення, а саме зберігання таких транспортних засобів під митним, здійснення інших операцій з такими транспортними засобами у випадках, передбачених Кодексом. Діюча редакція передбачає продовження строку тимчасового ввезення тільки в разі накладення арешту (вилучення).

Крім того встановлюється, що митне оформлення транспортних засобів може здійснюватися у будь-якому органі доходів і зборів України з пред'явленням їх цьому органу. Діюча редакція обмежувала коло таких органів лише переліком, визначеним центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

Також пропонується встановити додаткові умови тимчасового ввезення громадянами транспортних засобів, а саме:

тимчасове ввезення громадянами-нерезидентами транспортних засобів особистого користування у кількості більше однієї одиниці дозволяється за умови застосування до них заходів гарантування;

тимчасове ввезення громадянами-резидентами на митну територію України транспортних засобів комерційного призначення при виконанні ними своїх обов'язків за укладеними трудовими договорами із підприємствами-нерезидентами, що підтверджується документами відповідних компетентних органів країни реєстрації підприємства-нерезидента, дозволяється на строк до 10 діб із застосуванням до них заходів гарантування;

встановлюється, що транспортні засоби особистого користування, тимчасово ввезені на митну територію України громадянами більш як на 30 днів, підлягають державній реєстрації.

У законопроекті уточнюються особливості переміщення громадянами транспортних засобів особистого користування в режимі транзиту, а саме:

громадянам надається право переміщувати поміщені у митний режим транзиту транспортні засоби особистого користування лише з метою прохідного транзиту через митну територію України. При цьому, пропуск транспортних засобів громадян-резидентів здійснюватиметься після внесення ними грошової застави в розмірі митних платежів (такі вимоги не поширюються на транспортні засоби громадян-нерезидентів, що передбачено діючою редакцією);

запроваджується автоматизований обмін інформацією між органами доходів і зборів, Державною прикордонною службою та органами Національної поліції з метою контролю за використанням на території України транспортних засобів особистого користування, тимчасово ввезених на митну територію України та/або поміщених у митний режим транзиту;

пропонується встановити єдиний строк накладення адміністративних стягнень у справах про порушення митних правил – 6 місяців з дня виявлення правопорушення. На сьогодні для одних видів порушень митних правил встановлено строк у 6 місяців з дня вчинення правопорушення, а для інших – у 6 місяців з дня виявлення правопорушення. Одночасно скасовується поняття триваючих правопорушень, що призводить сьогодні до двозначних трактувань та до уникнення відповідальності.

Законодавець пропонує збільшити штрафні санкції за порушення строків переміщення транспортних засобів особистого користування в митному режимі транзиту та транспортних засобів

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

комерційного призначення та особистого користування в митному режимі тимчасового ввезення. Сьогодні за перевищення строку більш ніж на 10 діб штраф складає 8500 та 17000 гривень відповідно. Пропонується встановити штраф за перевищення строку преміщення транспортних засобів особистого користування у митному режимі транзит від 10 до 20 діб – 8500 гривень, від 20 до 30 діб – 85 тисяч гривень, більш ніж на 30 діб (а також за втрату чи розкомплектування транспортних засобів) – 170 тисяч гривень, або їх конфіскацію за рішенням суду. За перевищення строку в митному режимі тимчасового ввезення транспортних засобів комерційного призначення та особистого користування від 10 до 20 діб – 17 тисяч гривень, від 20 до 30 діб – 85 тисяч гривень, більш ніж на 30 діб (а також за втрату чи розкомплектування транспортних засобів) – 170 тисяч гривень, або їх конфіскацію за рішенням суду.

У даному проекті закону встановлюється можливість складання протоколу про порушення митних правил за відсутності особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, з подальшим його надсиланням такій особі за повідомленою нею або наявною в органах доходів і зборів адресою (місцем проживання або фактичного перебування).

На думку автора законопроекту, необхідно встановити обов'язок органів доходів і зборів передавати Державній прикордонній службі України та органам Національної поліції інформацію про порушників митних правил, а також інформацію про осіб та строки тимчасового ввезення чи переміщення транспортних засобів в митному режимі транзиту для контролю на митній території України за їх цільовим використанням [3].

Крім цього, 01.10.2018 року Верховний Суд України виніс постанову, відповідно до якої користування або розпорядження транспортними засобами особистого користування, які ввезені з метою транзиту через митну територію України, не є адміністративним правопорушенням, передбаченим у частині 2 статті 469 Митного кодексу України. Такого висновку дійшов Верховний Суд, розглянувши в касаційному порядку позов фізичної особи до митниці про скасування постанови, якою позивача визнано винним у вчиненні порушення митних правил, передбачених ч. 2 ст. 469 Митного кодексу України, та накладено на нього штраф у розмірі 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (8500 грн) [4].

Таким чином законодавець пропонує врегулювати проблемні аспекти процедури ввезення автомобілів на митну територію України відповідно до загальноєвропейського законодавства.

Бібліографічні посилання:

1. Майже 236,6 тис. автомобілів з іноземною реєстрацією знаходяться на території України незаконно від 10.11.2017 року // Прес-служба Державної фіскальної служби / URL : <http://sfs.gov.ua/media-tsent/novini/316266.html>.
2. Скичко О. : Євробляхи. Шляхи вирішення автомобільної проблеми, яка розділила українців на два табори від 14.11.2017 року // Телевізійна служба новин / URL : <https://tsn.ua/groshi/yevroblyahi-shlyahi-virishennya-avtomobilnoyi-problemi-yaka-rozdilila-ukrayinciv-na-dva-tabori-1038655.html>.
3. Законопроект про внесення змін до Митного кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо ввезення транспортних засобів на митну територію України № 8488 від 15.06.2018 року // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64236 (дата звернення: 06.11.2108).
4. Постанова Верховного Суду України від 01.10.108 року // Судова влада України / URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76851005>.

Соловйова Марія Олександрівна,
студентка шостого курсу юридичного факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара
Науковий керівник:
Марченко Олеся Володимирівна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного, трудового та
господарського права

ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ МАЙНОВОГО СТРАХУВАННЯ

Розвиток суспільного виробництва, постійна зміна умов людського існування привели до появи нових видів страхування. Внаслідок цього нині їх кількість перевищує 1000, що спричинило об'єктивну необхідність створення класифікації видів страхування, тобто приведення їх у певну систему. Класифікація страхування має наукове значення: вона уможливує виявлення закономірностей страхування в цілому і по різновидам. У практичній діяльності класифікація страхування необхідна для побудови механізмів правового регулювання, адекватних економічній сутності його різновиду.

Питання майнового страхування були предметом дослідження таких вчених, як Грищенко О.Г., Ельбрехт В.В., Кривошлик Т.Д., Павелко Н.І., Пашкова К.В. та інших.

Метою роботи є надання класифікації майнового страхування в Україні за різними критеріями.

Так, В. В. Ельбрехт виділяв наступні критерії класифікації страхування у цілому: історичну ознаку (періоди виникнення і застосування); економічну ознаку (об'єкт, характер небезпеки, страхова сума); юридичну ознаку; форму здійснення страхування (обов'язкове та добровільне) [1, с. 5].

В. О. Токаревою пропонується класифікація страхування творів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату за різними критеріями. Залежно від матеріального предмету страхування творів мистецтва та предметів колекціонування: страхування творів образотворчого мистецтва (включає в себе живопис, друк, фотографії, рідкісні книги); антикварного озброєння; колекційних вин; ювелірних прикрас; колекційних автомобілів; рідкісних марок та монет; інших об'єктів колекцій.

За критерієм волевиявлення сторін: добровільне та обов'язкове. Враховуючи, що Музейний фонд України складається з державної та недержавної частини, пропонується розрізнити: 1) державне обов'язкове страхування пам'яток Музейного фонду України, яке здійснюється за рахунок державного бюджету; 2) обов'язкове страхування пам'яток Музейного фонду України, яке здійснюється за рахунок самих страхувальників або за рахунок зацікавлених осіб. Залежно від території, на яку поширюється дія договору страхування творів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату – договір для стаціонарного розміщення предметів та колекцій, та для перевезення творів для експонування на умовах «від стінки до стінки» («Wall to wall»). Залежно від цілей страхування запропоновано розрізнити види договорів (полісів) страхування предметів мистецтва: індивідуальний, типовий і генеральний [2, с. 5].

О. В. Гринюк [3, с. 5] була представлена наступна класифікація майнового страхування. Поділ проводиться за критерієм «в залежності від об'єкту страхової охорони». Виділено два види об'єктів страхової охорони, за якими проводиться майнове страхування: страхування майна фізичних осіб і страхування майна юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Розмежування цих двох видів пов'язане з істотними розбіжностями у практиці проведення страхування майна фізичних осіб і суб'єктів господарства. У подальшому поділі виділено такий критерій, як за родом небезпек для об'єктів страхової охорони (страхування від стихійного лиха, від нещасних випадків і т. ін.). У страхуванні майна юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців виділено страхування фінансових ризиків з використанням критерію за видами ризиків в майновому обороті (комерційні ризики і т. ін.) у зв'язку із впливом різного роду небезпек на грошові засоби (як виду родових речей) суб'єктів господарства.

Перш ніж підійти до власної класифікації окремих різновидів договорів майнового страхування, необхідно визначити, які договори підпадають під дане поняття.

Так, Закон України «Про страхування» (далі – Закон) визначає майнове страхування як договір страхування, предметом якого є майнові інтереси, пов'язані з володінням, користуванням і

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

розпорядженням майном [4, ст. 4]. Разом із цим, Закон виділяє особисте страхування та страхування відповідальності. Відповідно до ст. 190 Цивільного кодексу України майном є особливий об'єкт, до якого відносять окрему річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки [5, ст. 190]. Виходячи із цього, можна визначити, що предметом договору майнового страхування можуть бути не лише окремі речі, а також і майнові права та обов'язки. Таким чином, можна виділити перший критерій класифікації договорів майнового страхування - за видом майна, з яким пов'язані майнові інтереси, а саме:

- 1) щодо окремої речі;
- 2) щодо сукупності речей;
- 3) щодо майнових прав та обов'язків.

Також, Законом визначаються вимоги щодо сторін договору майнового страхування, що дозволяє виокремити класифікацію договорів даного виду за страхувальниками та страховиками. Так, у відповідності до ст. 2 Закону за страховиками можна виокремити договори майнового страхування, стороною яких є:

1) фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно із Законом України «Про господарські товариства», з урахуванням того, що учасників кожної з таких фінансових установ повинно бути не менше трьох, та інших особливостей, передбачених цим Законом, а також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності;

2) зареєстровані Уповноваженим органом відповідно до Закону та законодавства України постійні представництва у формі філій іноземних страхових компаній, які також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності [4, ст. 2].

За страхувальниками можна виокремити договори майнового страхування, страхувальниками яких є: 1) фізичні-особи; 2) юридичні особи.

Також загальноприйнятою є класифікація договорів даного типу за формою страхування: добровільне та обов'язкове.

На основі даних переліків, можна виокремити інші критерії класифікації договорів майнового страхування. Так, за вже виділеним критерієм поділу майна на речі, можна виокремити договори майнового страхування рухомих речей та договори майнового страхування нерухомих речей.

У свою чергу договори майнового страхування рухомих речей можна поділити на:

1) майнове страхування транспортних засобів або пов'язане із транспортними засобами (страхування залізничного транспорту; страхування наземного транспорту (крім залізничного); страхування вантажів та багажу (вантажобагажу);

2) страхування кредитів (у тому числі відповідальності позичальника за непогашення кредиту);

- 3) страхування інвестицій;
- 4) страхування фінансових ризиків;
- 5) страхування судових витрат;
- 6) страхування виданих гарантій (порук) та прийнятих гарантій;
- 7) страхування медичних витрат;
- 8) страхування сільськогосподарської продукції;
- 9) інші види майна.

Важливо зауважити, що у переліку видів добровільного та обов'язкового страхування відсутнє страхування нерухомого майна, за винятком майнового страхування повітряних та морських суден, суден внутрішнього плавання, космічних об'єктів, на які поширюється режим нерухомої речі відповідно до ч. 2 ст. 181 Цивільного кодексу України [5, ст. 181].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що більшість критеріїв класифікації договорів майнового страхування визначаються Законом України «Про страхування», зокрема: за формами страхування; за видами страховиків та страхувальників. Разом з тим, враховуючи інші законодавчі акти, було самостійно виокремлено й інші критерії класифікації договорів майнового страхування, зокрема: за видом майна, з яким пов'язані майнові інтереси; за видами речей, які належать до цього майна; за страховими ризиками. Запропонована класифікація може бути використана при подальшому дослідженні окремих видів договорів майнового страхування.

Бібліографічні посилання:

1. Ельбрехт В.В. Договір страхування майна фізичних осіб: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. К., 2009. 19 с.
2. Токарева В. О. Правовідносини страхування творів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату у цивільному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". О., 2011. 20 с.
3. Гринюк О.В. Цивільно-правові аспекти майнового страхування в Україні: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. К., 2004. 20 с.
4. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 18. Ст. 78.
5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV . *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст.356.

Слюсарев Артем Михайлович,

магістр Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

Науковий керівник:

Грабильникова Олена Анатоліївна,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри цивільного трудового та
господарського права

Дніпровського національного

університету імені Олеся Гончара

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВАРИСТВ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ЗА НОВІТНІМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Проаналізувавши наукову думку та чинне законодавство України встановлені наступні проблеми: втрачений контроль товариства з обмеженою відповідальністю за кількістю його учасників, недосконалий механізм виходу учасників з товариства, різні правові режими діяльності учасників одного товариства.

Довгий час головною ознакою товариств з обмеженою відповідальністю була певна закритість товариства та обмеженість товариства за кількістю його учасників. Така закритість забезпечувалась, складним механізмом відчуження або переходу часток учасників у статутному капіталі, оскільки після підстав набуття особою прав на частку вимагалось внесення змін до статуту [1].

Відповідно до ч. 5. ст. 113 Закону України «Про товариства з обмеженою і додатковою відповідальністю» замість включення відомостей про статутний капітал та учасників до статуту законом передбачено відображення цих відомостей у Єдиному державному реєстрі [3].

Таким чином, відчуження учасником своєї частки відтепер відбувається без нагляду товариства, шляхом державної реєстрації змін до відомостей у Єдиному державному реєстрі. Цей правовий механізм спрямований на захист прав та інтересів особи, що набула частку на законних підставах. Проте, даний механізм певні ризики для товариства з обмеженою відповідальністю та інших учасників.

Оскільки, відповідно до Закон України «Про товариства з обмеженою і додатковою відповідальністю», коло учасників не є обмеженим, то до товариства можуть бути залучені «зайві» учасники, яким достатньо отримати мінімальну частку у статутному капіталі і після чого він не зможе: отримувати інформацію про господарську діяльність товариства, отримати доступ до документів, блокувати внесення змін до статуту або прийняття рішень, для яких вимагається одностайність, впливати на продаж часток іншими учасниками, залучити до товариства ще додаткових учасників розподіливши свою частку між ними за допомогою договору дарування.

На нашу думку, необхідно поновити обмеження щодо кількості учасників товариства з обмеженою відповідальністю і встановити максимальну кількість учасників – 50 осіб.

Щодо механізму виходу учасників з товариства, то відповідно до ч.2 ст. 24 Закону Закон

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Україні «Про товариства з обмеженою і додатковою відповідальністю», учасник товариства, частка якого у статутному капіталі товариства становить 50 або більше відсотків, може вийти з товариства за згодою інших учасників[3].

По перше, такі бар'єри обґрунтовані тим, що надання права на вихід учаснику, частка якого перевищує 50 % статутного капіталу, є недоцільним, тому що цей учасник здебільшого здійснює контроль над товариством і його виконавчим органом. По друге, надання контролюючому учаснику права вимагати виходу з товариства, коли він контролює виконавчий орган, створює загрозу порушення прав інших учасників товариства.

Проте, на практиці дані бар'єри не є дієвими і контролюючий учасник може легко їх обійти. Учаснику за часткою у 50% статутного капіталу достатньо відчужити іншій особі (наприклад, родичу) частину своєї частки, шляхом укладення договору дарування. І після таких дій, контролюючий учасник може легко вийти з товариства.

Ст. 7 Закону України «Про товариства з обмеженою і додатковою відповідальністю» вводить нове поняття – корпоративний договір, це договір за яким учасники товариства зобов'язуються реалізувати свої права та повноваження певним чином або утримуватися від їх реалізації, є безвідплатним і вчиняється в письмовій формі. Корпоративний договір, який не відповідає цим вимогам, є нікчемним [3].

Оскільки корпоративний договір, який укладається між усіма або декількома учасниками товариства з метою реалізації прав та обов'язків учасників, то він може встановити інший порядок здійснення прав учасників товариства. Корпоративний договір може впливати на управління товариством, на порядок його діяльності, може встановлювати (для групи учасників) інші умови, ніж ті, що передбачені у статуті товариства для всіх учасників.

Таким чином, корпоративний договір фактично є другим установчим документом товариства. Більш того, до цього договору дозволяється включати норми, що суперечать статуту товариства. За таких умов у товаристві з обмеженою відповідальністю може встановитися два різних правових режими діяльності його учасників, а також дві системи управління товариством (за статутом і за корпоративним договором)[1].

Для уникнення такої колізії в управлінні товариством необхідно на законодавчому рівні закріпити механізм, який би забороняв вносити у зміст корпоративні договори положення, які суперечать положенням статуту товариства та при виникненні конфлікту інтересів сторін, положення статуту повинні мати переважне юридичне значення.

У підсумку хотілося б зазначити, що прийняття Закону України «Про товариства з обмеженою і додатковою відповідальністю» - це важливий крок уперед для законодавства України у сфері діяльності товариств з обмеженою відповідальністю. Законом встановлюються нові підходи у правовому регулюванні статусу товариства з обмеженою відповідальністю та його учасників, змінюється система корпоративного управління, запроваджуються нові правові інструменти та поняття. Проте за новітнім законодавством є норми, які створюють ризики для суб'єктів корпоративних правовідносин, а саме, в частині регулювання прав учасників товариства.

Бібліографічні посилання:

1. Гарагонич О.В. Десять пасток закону про ТОВ. *Интернет сервіс blog.liga.net*. 2018. URL: <https://blog.liga.net/user/ogaragonych/article/30270>.
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436- IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18-22. Ст. 144.
3. Про товариства з обмеженою і додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 13. Ст. 69.
4. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
5. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

Банзалова Дар'я Юрївна,
студентка групи П18-1м
Університету митної справи та фінансів
Науковий керівник:
Мінченко Андрій Олександрович,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного,
господарського та екологічного права
Університету митної справи та фінансів

ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ЗДОРОВ'Ю МАЛОЛІТНІХ І НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

Право на компенсацію заподіяної шкоди життю та здоров'ю дитини відноситься до числа загальноновизнаних. Конституція України (ст. 3) проголошує людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю в державі [1].

Захист майнових прав і законних інтересів малолітніх та неповнолітніх осіб – одне з пріоритетних завдань держави сьогодення, яке потребує особливої уваги. В свою чергу, завдання шкоди здоров'ю малолітнім і неповнолітнім особам породжують зобов'язання по відшкодуванню шкоди.

Так, ст. 1199 ЦК України вказує, що у разі каліцтва або іншого ушкодження здоров'я малолітньої особи фізична або юридична особа, яка завдала цієї шкоди, зобов'язана відшкодувати витрати на її лікування, протезування, постійний догляд, посилене харчування тощо. А після досягнення потерпілим чотирнадцяти років (учнем – вісімнадцяти років) юридична або фізична особа, яка завдала шкоди, зобов'язана відшкодувати потерпілому також шкоду, пов'язану із втратою або зменшенням його працездатності, виходячи з розміру встановленої законом мінімальної заробітної плати. Зазначені витрати підлягають відшкодуванню за наявності двох умов:

- 1) потерпілий дійсно потребує відповідних видів допомоги;
- 2) потерпілий не має права на її безкоштовне отримання.

Потреба в додаткових витратах повинна бути обґрунтована і підтверджена медико-соціальною експертизою, при виникненні спірних питань – судом, як на момент виникнення так і на майбутнє.

Право на безкоштовне отримання додаткової допомоги мають діти з інвалідністю. Вони забезпечуються технічними та іншими засобами реабілітації, такими як:

- спеціальні засоби для самообслуговування та догляду;
- протезно-ортопедичні вироби, в тому числі ортопедичне взуття;
- допоміжні засоби для особистої рухомості, переміщення та підйому;
- меблі та оснащення;
- спеціальні засоби для орієнтування, спілкування та обміну інформацією.

В ч. 3 ст. 1199 ЦК України зазначено, що після початку трудової діяльності відповідно до одержаної кваліфікації потерпілий має право вимагати збільшення розміру відшкодування шкоди, пов'язаної із зменшенням його професійної працездатності внаслідок каліцтва або іншого ушкодження здоров'я, виходячи з розміру заробітної плати працівників його кваліфікації, але не нижче встановленого законом розміру мінімальної заробітної плати.

Якщо потерпілий не має професійної кваліфікації і після досягнення повноліття продовжує залишатися непрацездатним внаслідок каліцтва або іншого ушкодження здоров'я, завданого йому до повноліття, він має право вимагати відшкодування шкоди в обсязі не нижче встановленого законом розміру мінімальної заробітної плати (ч. 4 ст. 1199 ЦК України)

Тут потрібно врахувати один важливий факт, що отримана в дитинстві шкода не так впливає на зменшення працездатності потерпілого по тій професійній кваліфікації, яку він обере в майбутньому, а більше на вибір самої спеціальності. Так, якщо потерпілий в дитинстві втратив зір, слух, частину тіла чи отримав якесь інше каліцтво – він автоматично втрачає змогу працювати в тих сферах, де потрібні такі вміння та навички. Відповідно, зменшується коло зайнятості, де постраждала особа може заробляти собі на життя.

Зрозуміло, що винайти конкретний метод розрахунку шкоди, яка може виникнути у дитини

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

в майбутньому – неможливо. Тому, тут варто виходити з презумпції «максимально можливі несприятливі наслідки».

Таким чином, як вбачається, доцільним є доповнення ст. 1199 ЦК України ч. 5 з таким змістом: «відшкодування шкоди, завданої здоров'ю малолітніх і неповнолітніх осіб відшкодовується з урахуванням максимально можливих несприятливих наслідків, якщо інше не доведено згідно законодавства».

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 15.10.2018);
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page> (дата звернення: 15.10.2018);
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення і виплати грошової компенсації вартості за самостійно придбані технічні засоби реабілітації, переліків таких засобів» № 321 від 5 квітня 2012 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-2012-%D1%80%D0%BA/page> (дата звернення: 15.10.2018).

Бойко Надія Олегівна,

студентка п'ятого курсу юридичного факультету
Університету митної справи та фінансів
Науковий керівник:

Мінченко Андрій Олександрович,

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного,
господарського та екологічного права
Університету митної справи та фінансів

САМОЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ЯК ФОРМА АБО СПОСІБ ЗАХИСТУ: ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ

Регламентуючи норму права, держава надає можливість виникнення на її основі суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів, що призводить до обов'язку «передбачити і відповідну форму їх захисту». Це так, проте, незважаючи на те, що закон активно використовує поняття «захист цивільних прав», все ж термінологічно не розкриває зміст захисту, не називає форм його здійснення. Те ж можна сказати і з приводу самозахисту.

Поняття самозахист не має законодавчого закріплення. В Цивільному кодексі вказано лише назву, а саме визначення існує лише в науці цивільного права, що продукує ситуацію юридичної невизначеності. Крім того багато проблем виникає з приводу питання куди відносити самозахист: до форми чи способу захисту прав?

Складність дослідження самозахисту в якості однієї з форм захисту права обумовлена тим, що інші правові форми захисту права припускають встановлений законом порядок здійснення дій щодо захисту порушеного або оспорюваного права [1, с.172]. Порядок дій по самозахисту в законодавстві не визначено, лише вказано, що способи самозахисту мають відповідати змісту права, що порушене, характеру дій, якими воно порушене, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням [2]. По суті, таке встановлення закону вичерпує нормативно-правове регулювання дій самозахисту, що призводить до правової невизначеності, в умовах якої оцінка дій самозахисту є вкрай проблематичною.

Судова практика з цієї категорії справ також відображає неоднозначність. Наявна нечисленна судова практика застосування норми про самозахист демонструє опосередковану дію зазначеної норми і вкрай неохоче її застосування без посилання на іншу норму права, яка забороняє або дозволяє самостійні дії. Особливість цивільного законодавства України полягає в тому, що воно містить універсальну норму про самозахист цивільних прав, яка, на перший погляд, може бути

застосована в будь-якій ситуації, пов'язаної з порушенням цивільного права, і, яка, як показує практика, тлумачиться в сучасній юридичній доктрині досить широко. Однак при цьому в законодавстві існує велика кількість обмежуючих зазначену норму інструментів, без пильного розгляду та врахування впливу яких, з'ясування суті досліджуваного способу захисту неможливо.

Слід визнати, що самозахист прав в формах, порядок реалізації яких не встановлений нормативно-правовими актами, представляє для особи небезпеку притягнення до відповідальності [3, с.209]. У зв'язку з цим сфера застосування права на самозахист повинна бути обмежена тільки заходами, межі і порядок реалізації яких встановлено чинним законодавством.

Ні в теорії, ні в практиці поки не склалося єдиної думки про умови правомірності самозахисту, тому в кожному конкретному випадку ця норма тлумачиться по внутрішнім переконанням особи, що її застосовує. Оскільки захист самостійними діями може заподіяти шкоду і спричинити встановлену законом відповідальність, існує нагальна необхідність більш точного визначення меж самозахисту цивільних прав, тому що будь-які сумніви в її правомірності неприпустимі.

Отже, з огляду на вищезазначене, очевидним є той факт, що в законодавстві присутні прогалини в сфері регулювання самозахисту прав громадян, починаючи з відсутності легального визначення до вельми проблемного застосування на практиці. Такі проблеми пропонується вирішити, шляхом уніфікації юридичної термінології і понятійного апарату, та закріплення більш точного визначення меж самозахисту цивільних прав та порядку його реалізації.

Бібліографічні посилання:

1. Журавель О. А. Право громадян на самозахист як основна гарантія їх безпеки / Журавель О. А. // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2017. - № 2. - С. 169-176
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 (зі змінами) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page>
3. Чепис О.І. До питання самозахисту цивільних прав та законних інтересів / О.І. Чепис // Науковий вісник УжНУ. Серія "Право". - Випуск 35. Ч. II. - Том 1. – 2015. - С. 208-212.

Воротниченко Наталія Федорівна,

студент другого курсу магістратури юридичного факультету Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник:

Мінченко Андрій Олександрович,

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри цивільного,

господарського та екологічного права

Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА САМОЧИННО ЗБУДОВАНЕ НЕРУХОМЕ МАЙНО

Нині в Україні актуальним є питання самочинного будівництва, а також змісту цього поняття, його правових наслідків, що обумовлюється як щоденним зростанням кількості будівельних майданчиків, всіляких прибудов та добудов, так і кількістю судових позовів з приводу самочинно збудованих об'єктів.

З самочинним будівництвом пов'язується чимало проблем. Однією з найбільш актуальних із них є визнання права власності на самочинний об'єкт нерухомості.

Згідно із ст. 376 ЦК України самочинне будівництво – житловий будинок, будівля, споруда, інше нерухоме майно, якщо вони збудовані або будуються на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети, або без відповідного документа, який дає право виконувати будівельні роботи чи належно затвердженого проекту, або з істотними порушеннями будівельних норм і правил [1]; [5, с. 36].

За загальним правилом, закріпленим у частині другій ст. 376 ЦК України, особа, яка

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

здійснила самочинне будівництво нерухомого майна, не набуває права власності на нього. Дана норма за своєю природою є санкцією за допущені особою порушення норм чинного законодавства у сфері будівництва.

Однак, положення ч. 2 ст. 376 ЦК України не є безумовним, оскільки є певний перелік випадків, за яких особа має змогу вимагати визнання за собою права власності на самочинно зведений об'єкт.

До таких випадків законодавець відніс наступні ситуації:

1) право власності на самочинно збудоване нерухоме майно може бути за рішенням суду визнане за особою, яка здійснила самочинне будівництво на земельній ділянці, що не була їй відведена для цієї мети, за умови надання земельної ділянки у встановленому порядку особі під уже збудоване нерухоме майно (ч. 3 ст. 376 ЦК України); [1].

2) на вимогу власника (користувача) земельної ділянки суд може визнати за ним право власності на нерухоме майно, яке самочинно збудоване на ній, якщо це не порушує права інших осіб (ч. 5 ст. 376 ЦК України) [1].

Необхідно звернути увагу на те, що в ч. 2 ст. 376 ЦК України зазначено про відсутність у особи можливості *набуття* права власності, а у ч. 3 та ч. 5 ст. 376 ЦК України надається перелік виняткових випадків, коли особа має змогу *визнати* за собою право власності на об'єкт самочинного будівництва. Тобто, ст. 376 ЦК України містить у собі внутрішню неузгодженість понять, які застосовуються у різних частинах статті. Фактично йдеться про дві різні правові вимоги – набуття та визнання права.

Якщо проаналізувати ст. 376 ЦК України, можна виокремити дві групи вимог про визнання права власності на самочинне будівництво, з якими особа може звернутися до суду:

1. *Вимога власника земельної ділянки про визнання права власності на самочинно збудоване нерухоме майно.*

Дана вимога може проявлятися у двох формах:

а) вимога особи про визнання права власності на нерухомий об'єкт, самочинно зведений на власній земельній ділянці (наприклад, за відсутності належно оформленої дозвільної документації);

б) вимога власника земельної ділянки про визнання права власності на самочинно збудоване нерухоме майно іншою особою (наприклад, коли користувач земельної ділянки звів на ній нерухому споруду без погодження своїх дій із власником даної земельної ділянки).

2. *Вимога про визнання права власності на самочинно збудоване майно на земельній ділянці, що не була відведена особі, яка здійснила самочинне будівництво [3, с. 211].*

Таким чином, можемо окреслити суб'єктний склад вимоги про визнання права власності. Так, позивачем за даною категорією справ може виступати:

1. *Особа, яка самостійно здійснила самочинне будівництво:*

1. особа, яка звела нерухомий об'єкт на власній земельній ділянці, проте:

1.1. відсутній відповідний документ, який дає право виконувати будівельні роботи;

1.2. відсутній належним чином затверджений проект;

1.3. порушено цільове призначення земельної ділянки;

1.4. були припущені істотні порушення при проектуванні та/або будівництві нерухомого об'єкта.

Тобто, у даному випадку у якості суб'єкта позовних вимог виступає власник земельної ділянки, який самостійно звів нерухомий об'єкт, проте, через наявність хоча б однієї з перелічених обставин, зведена особою нерухомість буде віднесена до числа самочинно побудованої.

2. Особа, яка звела нерухомий об'єкт не на власній земельній ділянці (тобто вона не належить особі на праві власності чи будь-якому іншому праві) і тепер намагається визнати за собою право власності на такий об'єкт.

У такому випадку може мати місце дві ситуації:

2.1. особа, яка здійснила будівництво, діяла на земельній ділянці, що була відведена їй у користування, без дозволу власника даної земельної ділянки на зведення нерухомості, тобто йдеться про належного землекористувача (наприклад, власник здав в оренду свою земельну ділянку, на якій орендар мав вирощувати сільськогосподарську продукцію, та натомість землекористувач самовільно звів на відведеній ділянці капітальну нерухому споруду);

2.2. особа, яка здійснила будівництво, звела нерухомий об'єкт на самовільно захопленій ділянці землі без документа, який дає право виконувати будівельні роботи [3, с. 212].

Слід зазначити, що попри розповсюдженість ситуації, яка вказана в останньому пункті, з точки зору як ЦК, так і ЗК України, її взагалі не може існувати, оскільки право на будівництво нерухомого майна мають власники земельної ділянки (п. «д» ч. 1 ст. 90 ЗК України), землекористувачі (п. «г» ч. 1 ст. 95 ЗК України) та особи, які набули право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіції) із власником даної земельної ділянки (ст. 413 ЦК України) [2].

II. Власник (користувач) земельної ділянки, який особисто не брав участі в будівництві нерухомої споруди.

Дехто з науковців відстоює позицію, згідно з якою право на позов про визнання права власності на самочинно збудований об'єкт виникає лише в особи, яка здійснила таке будівництво, проте це не завжди відповідає дійсності.

Згідно з положенням ч. 5 ст. 376 ЦК України на вимогу власника (користувача) земельної ділянки суд може визнати за ним право власності на нерухоме майно, яке самочинно збудоване на ній, якщо це не порушує права інших осіб.

За такої ситуації новий власник буде зобов'язаний відшкодувати особі, яка побудувала нерухомий об'єкт, витрати, що були нею понесені внаслідок будівництва. Таким чином, ми можемо дійти висновку, що з вимогою про визнання права власності до компетентного органу має право звертатися як особа, що звела спірний нерухомий об'єкт, так і особа, на ділянці якої була збудована третьою особою така самочинна споруда [3, с. 212].

Позов про визнання права власності на самочинне будівництво можна подати до суду і за відсутності спору. Так, наприклад, згідно з ч. 3 ст. 376 ЦК України право власності на самочинно збудоване нерухоме майно може бути за рішенням суду визнане за особою, яка здійснила самочинне будівництво на земельній ділянці, що не була їй відведена для цієї мети, за умови надання земельної ділянки у встановленому порядку особі під уже збудоване нерухоме майно. Задоволення позовних вимог не ставиться у залежність від наявності умов щодо порушення, невизнання або оспорення прав позивача.

По суті, необхідно просто встановити факт приналежності певного нерухомого об'єкта, що був зведений з порушеннями, які на момент винесення судового рішення були усунені.

Такого ж висновку можна дійти при аналізі ч. 5 ст. 376 ЦК України, яка також не передбачає наявності спору для звернення до суду.

Проте виникає питання, як можна звернутися до суду у порядку позовного провадження за відсутності спору і кого зазначати у якості відповідача у цьому випадку. На практиці, при зверненні до суду із позовною заявою про визнання права власності на об'єкт самочинного будівництва, вказується «фіктивний відповідач», оскільки без зазначення даної особи позов не буде прийнятий. Тим самим створюється штучний спір. На жаль, іншого порядку вирішення справ про визнання права власності на об'єкти самочинного будівництва законодавством не передбачено, тому подібна практика є поширеною, як наслідок, через відсутність альтернативного способу вирішення справи. Варто зауважити, що не можуть бути застосовані правила статті 376 ЦК при вирішенні справ за позовами:

– про визнання права власності на самочинно переобладнані квартири в багатоквартирних будинках різних житлових фондів, оскільки такі правовідносини врегульовано іншими нормами законодавства, зокрема статтею 383 ЦК та відповідними нормами Житлового кодексу України щодо власників квартир;

– про визнання права власності на самочинно збудовані тимчасові споруди;

– про визнання права власності на самочинно збудовані приналежності до основної речі (ганок, веранда, мансарда тощо) [4, с. 144].

Таким чином, враховуючи вищезазначене, маємо загальне правило, за яким особа, що порушила при будівництві норми ст. 376 ЦК України, не стає власником нерухомості і, як виняток, за певних обставин особа все ж може розраховувати на юридичне закріплення за собою права власності на об'єкт, що визнається у судовому порядку.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України, Закон від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2003, №40-44 ст. 356.
2. Земельний кодекс України, Закон від 25.01.2001 № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*, 2002, №3-4 ст. 27.
3. Панченко І.М. Деякі аспекти визнання права власності на об'єкти самочинного будівництва. *Часопис Київського університету права*. 2013. №2. С. 210-214.
4. Ірина Саяпіна. Законодавство та судова практика щодо будівництва, визначення самочинного будівництва та процедура його легалізації станом на липень 2016. *МЕН* № 4 (88), серпень 2016 р. С. 132-155.
5. Правові проблеми виникнення права власності на об'єкт будівництва. М Біленко. *Юридична Україна*. 2015. С. 33-37.

Гладуш Ольга Олексіївна,

студентка шостого курсу юридичного факультету
Університету

митної справи та фінансів

Науковий керівник:

Мінченко Андрій Олександрович,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного, господарського та
екологічного права

Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ПРОЦЕДУРИ УКЛАДАННЯ ШЛЮБУ

Наказом Міністерства юстиції України від 29.08.2018 № 2825/5 було встановлено, що адміністративні послуги з державної реєстрації шлюбу, розірвання шлюбу за спільною заявою подружжя, яке не має дітей, зміни імені, внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання можуть надаватися через центри надання адміністративних послуг, утворені згідно із Законом України «Про адміністративні послуги», які забезпечують прийом заяв на отримання відповідних адміністративних послуг та видачу документів за результатами їх розгляду у випадках, передбачених правилами проведення державної реєстрації актів цивільного стану, внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання, затвердженими Міністерством юстиції України [4, с.162]. Такі нововведення було впроваджено через центри надання адміністративних послуг з 01 жовтня 2018 року.

Ще одним прикладом спрощення процедури укладення шлюбу є введення пілотного проекту щодо можливості його укладення за одну добу, впровадженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 липня 2016 р. № 502-р [3, с.78]. та введення пілотного проекту щодо подання заяв у сфері державної реєстрації актів цивільного стану через мережу Інтернет, впровадженого Наказом Міністерства юстиції України від 09.07.2015 № 1187/5 [2, с.271]. Виходячи із особливої уваги виконавчої влади до удосконалення даної процедури, набуває актуальності питання укладення шлюбу як юридичного факту та аналізу проблем, які виникають при практичній реалізації правових норм.

Першим проблемним питанням нової процедури укладення шлюбу є подання заяви у електронному вигляді. Зокрема, на практиці нареченим після подання заяви у електронному вигляді приходить повідомлення від посадової особи органу юстиції, що їх заява прийнята і їх чекають на обрану дату. Проте, з настанням обраної дати безпосередньо у приміщенні органу РАЦС працівники органу юстиції повідомляють, що заява наречених не надійшла до них, а ними було отримано лише документи, що додавалися до неї як додатки. Виходячи із цього, наречені були змушені знову заповнювати заяву вже у звичайному вигляді та писати додатково заяву для переносу укладення шлюбу з обраної дати на цю ж дату. Таким чином, електронна система подання заяви щодо укладення шлюбу не спрощує, а навпаки ускладнює процедуру реєстрації шлюбу, так як включає у себе подання одних і тих же документів два рази.

Іншим питанням є стягнення державного мита для укладення шлюбу. Так, відповідно до п. 5 Декрету Кабінету Міністрів України «Про державне мито» від 21.01.1993 № 7-93 за реєстрацію шлюбу розмір державного мита становить 0,05 неоподаткованих мінімуму доходів громадян [1, с.113], що становить 85 коп. Проте, після заповнення заяви у електронному вигляді у повідомленні працівника юстиції міститься допис, що нареченим додатково необхідно принести із собою 200 грн на технічне забезпечення процедури реєстрації шлюбу. При цьому, цю суму необхідно сплатити на рахунок органу юстиції у безготівковому вигляді, що свідчить про те, що це не корупційні прояви окремих працівників юстиції, а налагоджений механізм сплати державного мита без правових підстав.

На підставі наведеного, можна зробити висновки, що пілотні проекти Міністерства юстиції України на практиці не спрощують процедуру укладення шлюбу, а навпаки створюють перешкоди до її здійснення. Тому вважаємо за доцільне вносити зміни до процедур реєстрації цивільного стану на законодавчому рівні, а не шляхом видання розпоряджень і наказів виконавчої влади щодо пілотних проектів. Такі зміни сприятимуть обов'язковому виконанню цих нововведень органами державної влади.

Бібліографічні посилання:

1. Про державне мито: Декрет Кабінету Міністрів України від 21.01.1993 № 7-93. *Відомості Верховної Ради України*. 1993 р. № 13. стаття 113.
2. Про запровадження пілотного проекту щодо подання заяв у сфері державної реєстрації актів цивільного стану через мережу Інтернет: Наказ Міністерства юстиції України від 09.07.2015 № 1187/5. *Офіційний вісник України*. 2015 р. № 53. стор. 271.
3. Про запровадження реалізації пілотного проекту щодо державної реєстрації шлюбу: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.07.2016 № 502-р. *Офіційний вісник України*. 2016 р. № 57. стор. 78.
4. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів у сфері державної реєстрації актів цивільного стану: Наказ Міністерства юстиції України від 29.08.2018 № 2825/5. *Офіційний вісник України*. 2018 г. № 69. стр. 162.
5. Про затвердження Правил державної реєстрації актів громадянського стану в Україні: Наказ Міністерства юстиції України від 18.10.2000 № 52/5. *Офіційний вісник України*. 2000 р. № 42. стор. 205.

Горбань Руслан Сергійович,

студент п'ятого курсу

Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник:

Мінченко Андрій Олександрович,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права

Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ТРЕТЕЙСЬКИМ СУДОМ

Одним із основоположних напрямків на шляху до створення правової держави є законодавче закріплення та гарантування можливості захисту цивільних прав та законних інтересів осіб шляхом звернення до органів судової влади. Водночас, не слід переоцінювати роль суду у вирішенні спорів, які виникають у сфері суспільних відносин. Відповідно до ст.55 Конституції України, право кожного захищати свої права, свободи та законні інтереси будь-яким незабороненим законом способом, що дозволяє суспільству формувати інститути захисту прав та інтересів фізичних осіб [1]. Таким чином, поряд з інститутом юрисдикційного захисту цивільних прав та інтересів формується, розвивається і позитивно діє інститут третейського судочинства. Можливості широкого застосування способів альтернативного вирішення спорів як поза судовою системою, так і в межах судової процедури може збільшити її популярність.

Основним нормативно-правовим актом, який регулює діяльність третейських судів є ЗУ «Про третейські суди». Так, в ст.2 визначено поняття третейського суду як недержавного

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

незалежного органу, що утворюється за угодою або відповідним рішенням заінтересованих фізичних та/або юридичних осіб у встановленому порядку, для вирішення спорів, що виникають із цивільних та господарських правовідносин [2]. Завданням третейського суду є захист майнових і немайнових прав та охоронюваних законом інтересів фізичних чи юридичних осіб шляхом всебічного розгляду та вирішення спорів відповідно до закону. Дане положення визнано конституційним у згідно з Рішенням Конституційного Суду № 1-рп від 10.01.2008. Рішенням КСУ визнає третейські суди, як один із дієвих способів захисту.

Звернутися до третейського суду може особа за своєю ініціативою або якщо попередньо була укладена третейська угода. В цьому ж законі в ст.2 законодавець наводить визначення третейської угоди як угоди сторін про передачу спору на вирішення третейським судом. Тобто при підписанні такої угоди сторони або сторона у разі порушення її прав звертаються до третейського суду. Так, на думку Є. Ю. Новікова угода про передачу спору на розгляд до третейського суду є цивільним договором, що має похідне значення [3, с. 194]. Законодавець і науковці намагаються довести доцільність звернення до третейського суду, що значно б зменшувало навантаження на судову систему держави та прискорювало б розгляд справ.

Першою спробою збільшити популярність третейських судів було затвердження Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, від 10 травня 2006 року №361/2006 [4], якою передбачалося створення можливостей для розвитку альтернативних (позасудових) способів розв'язання спорів та розширення переліку спорів, підвідомчих третейському суду, третейський розгляд не набув запланованого широкого застосування, а навпаки, сфера застосування третейського розгляду звузилася.

В наш час роль третейських судів намагаються збільшити за допомогою Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015 [5], одним із завдань якої є підвищення ефективності правосуддя та оптимізація повноважень судів різних юрисдикцій, у тому числі і шляхом розширення переліку способів альтернативного (позасудового) врегулювання спорів, розширення переліку категорій справ, які можуть вирішуватися третейськими суддями. Розгляд справ у межах альтернативної судової системи відрізняється більшою оперативністю тому це може дати змогу розвантажити суди загальної юрисдикції. Але не в усіх випадках в ст. 6 ЗУ «Про третейський суд» передбачено випадки на які компетенція третейського суду не розповсюджується:

- 1) справи у спорах про визнання недійсними нормативно-правових актів;
- 2) справи у спорах, що виникають при укладенні, зміні, розірванні та виконанні господарських договорів, пов'язаних із задоволенням державних потреб;
- 3) справи, пов'язані з державною таємницею;
- 4) справи у спорах, що виникають із сімейних правовідносин, крім справ у спорах, що виникають із шлюбних контрактів (договорів).

Наведений перелік не є вичерпним в законі передбачено 14 випадків, коли справи не підсудні третейському судочинству. Слід зазначити, що даний перелік виключає участь держави як учасника у спорах.

Питання актуальності третейських судів не випадкове, тому що їх популярність породжують категорії справ, які вони можуть розглядати. Законом України «Про внесення зміни до статті 6 Закону України «Про третейські суди» щодо підвідомчості справ у сфері захисту прав споживачів третейським судам» від 03.02.2011 [6] унеможливується розгляд третейськими судами справ у спорах щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів банківських послуг в тому числі кредитних спілок.

На той час це викликало масу проблем та неузгодженостей. Кожен для участі в справі тлумачив дану норму на свою користь.

Наприклад, вважали, що банк не є споживачем послуг, як наслідок його звернення до третейського суду з позовом про стягнення заборгованості за кредитним договором. Не вважається спором щодо захисту прав споживачів, оскільки підставою для звернення є невиконання умов договору, а не порушення Закону України «Про захист прав споживачів» [7]. Така ситуація продовжувалася до 2015 року. Верховний Суд України подолав дану колізію у своєю постановою

№ 53241366 від 04.11.2015 року. Так, встановлюється, що дане положення ЗУ «Про третейський суд» п.14 ч. 1 ст. 6, яке містить заборону на розгляд третейськими судами справ у спорах щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної установи), поширюється на правовідносини з питань виконання, зміни, розірвання договору споживчого кредиту [8].

Якщо звернутися до практики зарубіжних країн, то наприклад у США 60% спорів у сфері захисту прав споживачів розглядаються недержавними органами, арбітрами.

Третейське судочинство є вагомим недержавним органом захисту цивільних прав та інтересів. Але в наш час з одного боку його розвивають, затверджуючи концепції та стратегії розвитку, а з іншого встановлюють перешкоди для звернення з позовом до останнього. Законодавець повинен чітко сформулювати позицію щодо неюрисдикційних способів захисту прав та інтересів, в тому числі і до третейських судів. Можливими перевагами обрання стороною третейського судочинства є:

- швидкий розгляд спору;
- судовий збір за принципом – чим більша сума, тим менший відсоток;
- місце та час розгляду справи за узгодженням;
- вибір судді.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР/ Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.С. 141.
2. Про третейські суди: Закон України від 11 травня 2004 року № 1701-IV. Верховна Рада України. URL <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15> (дата звернення: 26.10.2018).
3. Новіков Є.Ю. Третейський розгляд спорів, підвідомчими судами загальної юрисдикції: проблеми нормативного регулювання. *Актуальні проблеми цивільного процесу*. 2010р. С. 211
4. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки Указ Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015. Президент України. *Офіційний вісник Президента України*. 2015. № 2. С. 154.
5. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утворення справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів. Указ Президента України від 10 травня 2006 року №361/2006. *Офіційний вісник Президента України*. 2006. № 5. С. 32.
6. Про внесення зміни до статті 6 Закону України «Про третейські суди» щодо підвідомчості справ у сфері захисту прав споживачів третейським судам від 03.02.2011 Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №220.С. 89.
7. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 року № 1023-ХІІ Верховна Рада України. URL <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12> (дата звернення: 26.10.2018).
8. Гришков Р.В. Проблеми та особливості третейського розгляду *Юридичний вісник*. №4(21). 2016 р. С. 67-71

Дегліс Крістіна Миколаївна,

студентка п'ятого курсу

Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник:

Мінченко Андрій Олександрович,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права

Університету митної справи та фінансів

ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ СУДОМ

Дослідження особливостей захисту цивільних прав та інтересів судом виділяється своєю актуальністю з причини визначальної ролі судової системи у захисті законних прав та інтересів громадян. Інші шляхи захисту цивільних прав та інтересів можна назвати факультативними, оскільки судова влада виступає однією з основ правової держави та гарантією збереження режиму законності та верховенства права

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Судова влада в Україні, як і в будь-якому суспільстві, відіграє ключову роль, а правова держава наділена функцією гарантування прав і свобод людини та громадянина. З цієї причини важливою є роль суду у якості органу, головною метою якого є оптимальне та ефективне розв'язання конфліктів з метою захисту прав і інтересів громадян. Особливий інтерес викликає саме дослідження захисту судом цивільних прав і інтересів, через унікальну специфіку цього процесу.

Можливість мати, реалізовувати цивільні права і нести пов'язані з ними обов'язки підкріплена наявністю широкого переліку способів захисту цих прав і інтересів і підтвердженою дієвістю процедури їх застосування. Тільки подібне співвідношення вносить оптимальний баланс у процес захисту цивільних прав та інтересів.

Стаття 55 Конституції України гарантує захист прав і свобод людини судом[1]. Стаття 16 ЦК України регламентує судовий спосіб захисту цивільних прав та інтересів. Зрозуміло що ці способи застосовуються при порушенні цивільних прав та інтересів у будь-якій формі[2].

Поширена думка про те, що судова форма захисту цивільних прав та інтересів є виділяється високим ступенем надійності та ефективності. Але до моменту прийняття нового ЦПК України це було не завжди так. Для підтвердження цієї тези варто звернутися до ЦПК 2004 р. Ч. 1 ст. 16 ЦК України регламентує захист особистого немайнового або майнового права та інтересу і надає у ч. 2 цієї статті не вичерпний перелік способів захисту цивільних прав та інтересів, адже тут у самій нормі зазначено, що суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом. Виходячи зі змісту ч. 2 ст. 16 ЦК України, можна казати про те, що норма, уповноважуючи суд на захист цивільного права або інтересу будь-яким способом, визначеним у договорі або законі, дає можливість сторонам в момент укладення правочину передбачити окремі способи захисту своїх цивільних прав та інтересів.

ЦПК України 2004 р. у статті 4 «Способи захисту, які застосовуються судом» тільки встановлював, що здійснюючи правосуддя, суд захищає права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб, державні та суспільні інтереси у спосіб, визначений законами України[4;с.48].

Сучасний ЦПК України збагатив статтю з тією ж назвою принципово новим положенням. Згідно зі ст. 5 нового ЦПК України, крім зазначеного вище положення, встановлено: у випадку, якщо закон або договір не визначають ефективного способу захисту порушеного, невизнаного або оспореного права, свободи чи інтересу особи, яка звернулася до суду, суд відповідно до викладеної в позові вимоги такої особи може визначити у своєму рішенні такий спосіб захисту, який не суперечить закону [3].

Проблема вибору ефективного способу захисту цивільних прав та інтересів досліджувалась широким колом авторів та стала основою для багатьох наукових праць. Однак, у зв'язку з особливостями правової норми, передбаченої ч.2 ст.5 ЦПК, виникає необхідність комплексного вивчення проблеми вибору способу захисту, що може бути визначений судом[3].

Надання суду права відповідно до викладеної в позові вимоги особи визначити у своєму рішенні такий спосіб захисту, який не суперечить закону виділяється своєю актуальністю через поширеність випадків неправильного обрання способів захисту.[5].

Подібні ситуації відбувались з причини неправильного тлумачення представником сторони правових норм, в меншості випадків – через неналежне виконання представником своїх професійних обов'язків. Завдяки нормі законодавства, яку містить ч. 2 ст. 5 ЦПК, суд матиме можливість і де-факто і де-юре проваджувати дієвий захист законних прав та інтересів особи.

Згідно зі ст. 15 ЦК України кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання та право на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства[2].

Положення ст. 4 ЦПК України 2004 року «Способи захисту, які застосовуються судом», яка передбачала, захист судом прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, державних та суспільних інтересів у спосіб, визначений законами України, фактично звузило можливості вибору ефективного захисту особи в судовому порядку, оскільки суди, як правило, вважали неможливим застосування способу захисту порушеного права, якщо такий спосіб не був прямо передбачений законом або договором [5, с.176].

Стаття 5 ЦПК не обмежує суд у виборі способу захисту. Навпаки для цієї статті характерна диспозитивність. Вона дозволяє, спираючись на принцип верховенства права, визначити не

передбачені законом способи захисту цивільних прав та інтересів при умові, що вони не суперечать положенням закону.

При цьому варто враховувати не порушення судом передбаченого ст. 2 ЦПК принципу диспозитивності, оскільки сам суд буде діяти відповідно до викладеної в позові вимоги особи, яка звернулася до суду.

Дане твердження відсилає нас пункту 4 частини 3 статті 175 ЦПК, відповідно до якої позовна заява повинна містити зміст позовних вимог: спосіб (способи) захисту прав або інтересів, передбачений законом чи договором, або інший спосіб (способи) захисту прав та інтересів, який не суперечить закону і який позивач просить суд визначити у рішенні[3].

Після ретроспективного погляду на розвиток правової регламентації захисту цивільних прав та інтересів судом можна прослідкувати чітку тенденцію розширення правового інструментарію судових органів у реалізації подібних повноважень, підвищення загальної якості та відповідності сучасним вимогам ЦПК та підвищення загального інтересу до досліджуваної теми.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України: Відомості Верховної Ради України. 1996. 141 с.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356.
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. №40–44. Ст.492.
4. Голубевої Н.Ю. Розгляд окремих категорій цивільних справ у судах : навч. посіб. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 480 с.
5. Харченко Г.Г., Марченко Г.Г. Правова проблематика захисту інтересів в цивільному праві: Часопис Київського університету права. Вип. 1, 2011. 175–179 с.

Демченко Марія Андріївна,

студентка Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник:

Мінченко Андрій Олександрович,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права

Університету митної справи та фінансів

НАДАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Згідно ст. 237 Цивільного кодексу України [1] представництво виникає на підставі договору, закону, акта органу юридичної особи та з інших підстав, встановлених актами цивільного законодавства. Однак у зв'язку з проведенням судової реформи представництво в судовому процесі, в тому числі і цивільному, тепер має суттєві особливості.

У зв'язку з проведенням судової реформи, зокрема з введенням триступеневої судової системи, адвокатської монополії на представництво інтересів в судах, Законом України від 03.10.2017 р № 2147-VIII [2], який набрав чинності 15 грудня 2017 року, в новій редакції викладені Господарський процесуальний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України і Кодекс адміністративного судочинства України, а також внесені відповідні зміни в ряд інших законодавчих актів.

Початком кардинальних змін в порядку представництва інтересів іншої особи в суді послужив Закон України від 02.06.2016 р № 1401-VIII [3], який вступив в дію 30 вересня 2016 року, яким внесено зміни до Конституції України. Саме цим законом введена адвокатська монополія на представництво в судах.

Згідно ст. 131-2 Конституції України [4] виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення. При цьому законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

прав, щодо виборів і референдумів, в малозначних суперечках, а також щодо представництва малолітніх або неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними або дієздатність яких обмежена.

Тепер нормами нового Цивільного процесуального кодексу визначені вищезгадані виключення щодо представництва в суді. Для введення адвокатської монополії передбачено перехідний період: представництво виключно прокурорами або адвокатами в Верховному Суді і судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 роки; в судах апеляційної інстанції - з 1 січня 2018 роки; в судах першої інстанції - з 1 січня 2019 року. Представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах виключно прокурорами або адвокатами здійснюється з 1 січня 2020 року.

Важливо, що при цьому представництво в суді в процесах, розпочатих до набрання чинності вищевказаного закону, здійснюється за раніше діючими правилами, до прийняття у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню.

Таким чином, інтереси підприємств та громадян звичайні юристи (інші особи, що діють на підставі довіреності) не можуть (за виключенням деяких випадків, мова про які піде нижче) представляти в Верховному Суді України і судах касаційної інстанції вже з 2017 року, в судах апеляційних інстанцій - з 2018 року і в судах першої інстанції - з 2019 року.

Отже, розглянемо докладніше, хто і в яких випадках тепер має право представляти інтереси в цивільному судочинстві. Виходячи зі змісту статей 58-60 ЦПК України сторона, третя особа, а також особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, може брати участь в судовому процесі особисто (самопредставництво) і (або) через представника.

Представником, в свою чергу, може бути: адвокат; особа, яка досягла 18 років і має цивільну процесуальну дієздатність – виключно під час розгляду спорів, що виникають з трудових правовідносин, а також при розгляді справ в малозначних суперечках (малозначні справи). Це і є ті винятки щодо представництва в суді, про які було згадано в статті 131-2 Конституції України; законний представник; орган і особа, яким законом надано право захисту прав, свобод та інтересів інших осіб.

При цьому слід звернути увагу на те, що одна і та сама особа може бути одночасно представником кількох позивачів або кількох відповідачів, або декількох третіх осіб на одному боці, за умови відсутності конфлікту інтересів між ними.

Останнім часом серед практикуючих юристів та адвокатів відбувається жвава дискусія щодо документів, які потрібно подавати до суду на підтвердження повноважень представника, відповідно до положень нових процесуальних кодексів. Незважаючи на, здавалося б, однозначність і чітку визначеність правових норм, на практиці зустрічаються випадки, коли у суду виникають питання про достатність таких документів, їх форму та зміст. Як наслідок, процесуальні документи можуть бути залишені без руху, представники сторін можуть бути не допущені до судових засідань, що в кінцевому рахунку негативно впливає на надання правової допомоги клієнту.

Виходячи з положень статті 20 Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" [5], адвокат має право засвідчувати копії документів у справах, які він веде. Процесуальним законодавством також передбачена можливість подання доказів в оригіналі або належним чином засвідчених копій таких документів.

Беручи до уваги зазначені положення законодавства, подача належним чином засвідченої копії ордера на підтвердження повноважень представника залишається досить поширеною практикою. У той же час зараз зустрічається судова практика, де суди не приймають в якості належного доказу у копію ордера, мотивуючи це тим, що надання копії такого документа не передбачено чинним законодавством.

Положенням про ордер на надання правової допомоги та порядку ведення реєстру ордерів, затвердженим рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2012 р № 36 [6] (далі – Положення про ордер), визначено, що про обмеження правомочності адвоката, встановлених угодою про надання правової допомоги, адвокат або керівник адвокатського об'єднання (бюро) зобов'язані вказати на звороті ордера.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 02.08.2018 . URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 06.11.2018).
2. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII. Відомості Верховної Ради. 2017. № 48. Ст. 436.
3. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 02.06.2016 р. № 1401-VIII. Відомості Верховної Ради. 2016. № 28. Ст. 532.
4. Конституція України : Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. Дата оновлення: 30.09.2016 . URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 06.11.2018).
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. Дата оновлення: 05.01.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
6. Положення про ордер на надання правової допомоги та порядок ведення реєстру ордерів : Рішення Ради адвокатів України від 17.12.2012 р. № v0036871-12.

Джиги Ксенія Валеріївна,

студентка групи П18-3м

Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник:

Мінченко Андрій Олександрович,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права

Університету митної справи та фінансів

ДІЯЛЬНІСТЬ НОТАРІУСА В СФЕРІ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ

Захист цивільних прав та інтересів громадян завжди виділяється особливою важливістю для демократичної держави. Саме якість та ефективність цього процесу виступає показником ефективності функціонування національної правової системи. Тільки повноцінні гарантії дотримання прав та свобод громадян проявляють компетентність влади. Участь нотаріуса у захисті цивільних прав та інтересів є спірним явищем. Ураховуючи специфіку його діяльності, можна казати про дефіцит правового інструментарію для повноцінного захисту цивільних прав та інтересів громадян. Але поглиблений погляд на правову регламентацію діяльності нотаріуса дозволить виявити вузький перелік можливостей, які дозволяють цій посадовій особі реалізовувати себе у якості активного суб'єкта захисту цивільних прав та обов'язків.

У загальному вигляді, виходячи із положень глави третьої ЦК України «Захист цивільних прав та інтересів» впливає, що під захистом слід розуміти дії уповноваженого суб'єкта, а також діяльність юрисдикційних органів та осіб, які у передбаченому законом порядку зобов'язані вжити достатніх заходів для поновлення порушеного, оспорюваного чи невизнаного цивільного права. Згідно ст. 18 ЦК нотаріус здійснює захист цивільних прав шляхом вчинення виконавчого напису на борговому документі у випадках і в порядку, встановлених законом [1].

Нотаріальна форма охорони регулює суспільні відносини, пов'язані з охороною суб'єктивного права особистості, без допомоги судових органів. Цей інститут несудового захисту є охоронним та має окреме нормативно-правове регулювання. Нотаріальна форма охорони наділена такими ознаками: відносною самостійністю, специфічністю способу правового регулювання тощо. В рамках зазначеного інституту існують групи норм, що регулюють окремі способи нотаріальної охорони [2].

Детальніше умови, зміст і процедура вчинення виконавчого напису регламентуються у гл. 14 Закону України «Про нотаріат» від 02.09.1993 р. № 3425/XII та наказі Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» від 22.02.2012 № 296/5. Так, відповідно до ч. 1 ст. 87 Закону України «Про нотаріат» для стягнення

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

грошових сум або витребування від боржника майна нотаріуси вчиняють виконавчі написи на документах, що встановлюють заборгованість [3].

Підстави стягнення за виконавчим написом нотаріусів перераховані у переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 29 червня 1999 р. № 172. За переліком вчинення виконавчих написів можливе у наступних випадках:

1. Стягнення заборгованості за нотаріально посвідченими договорами;
2. Стягнення заборгованості з підстав, що впливають з кредитних відносин;
3. Стягнення заборгованості, що впливає з відносин, пов'язаних з авторським правом;
4. Стягнення заборгованості з батьків або осіб, що їх замінюють, за утримання дітей у закладах освіти;
5. Стягнення заборгованості з батьків або осіб, що їх замінюють, за утримання дітей і підлітків в загальноосвітніх школах і професійно-технічних училищах соціальної реабілітації;
6. Стягнення за диспашею;
7. Стягнення заборгованості з військовослужбовців, звільнених з військової служби, і військовозобов'язаних після закінчення зборів;
8. Повернення об'єкта лізингу;
9. Стягнення заборгованості з орендної плати за користування державним та комунальним майном;
10. Стягнення заборгованості за векселями, опротестованими нотаріусами в установленому законом порядку;
11. Стягнення заборгованості за аграрними розписками;
12. Стягнення заборгованості з виплати дивідендів [5].

Імперативний характер норми ст. 18 ЦК України дає підстави припустити, що застосувати інший спосіб захисту цивільних прав чи охоронюваних законом інтересів під час здійснення нотаріальної діяльності неможливо. Між тим, аналізуючи закріплені у ст.16 ЦК України способи судового захисту цивільних прав та інтересів, можна дійти висновку, що законодавець у даній статті виходить із широкого тлумачення категорії захист, закріплюючи в ній способи, які спрямовані як на відновлення права, усунення порушень права, так власне і на запобігання, попередження можливих порушень права. Диспозитивний характер даної норми дає підстави припустити що передбачений перелік судових способів захисту не є вичерпним. Правомочна особа може вдатися до іншого способу захисту, що встановлений договором або законом. Таким чином, порівнюючи передбачені законом способи реалізації правомочною особою права на захист в судовому та нотаріальному порядку, можна зауважити, що законодавець не виправдано звужує коло потенційних можливостей правоволодільця при застосуванні нотаріальної форми захисту. Не передбачає дана форма захисту і можливості вдатися до договірного методу встановлення того чи іншого способу захисту, також не закріплений в якості об'єкта нотаріального захисту охоронюваний законом інтерес, що також можна вважати вагомим упущенням законодавця [6].

Доцільно Бережна І. Г. пропонує розширити способи нотаріальної охорони цивільних прав та інтересів і включити до положень ЦК України, крім традиційного способу охорони у вигляді можливості нотаріуса вчинити виконавчий напис, й інші способи охорони, оскільки діяльність нотаріуса щодо охорони цивільних прав та інтересів учасників цивільних відносин є більш різноманітною [6].

Так, згідно зі ст. 1283 ЦК нотаріус за місцем відкриття спадщини або за місцем знаходження спадкового майна вживає заходів до охорони такого майна, коли це необхідно в інтересах спадкоємців, відказоодержувачів, кредиторів або держави.

Желіховська Ю.В. виділила п'ять основних видів участі нотаріуса в охороні цивільних прав та інтересів, зокрема: 1) вчинення виконавчого напису на борговому документі; 2) накладення заборон щодо відчуження майна; 3) прийняття на зберігання та в депозит; 4) посвідчення юридичних фактів; 5) вчинення дій, спрямованих на охорону цивільних прав та інтересів щодо спадкового майна [7].

Бережна І. Г. пропонує назву та зміст ст.18 України викласти в наступній редакції:

«Стаття 18. Захист цивільних прав та інтересів нотаріусом.

1. Нотаріус здійснює захист цивільних прав інтересів шляхом:

- а) вчинення виконавчого напису на борговому документі у випадках і в порядку встановлених законом;
- б) посвідчення юридичних фактів;
- в) надання офіційної сили безспірним фактам та документам;
- г) накладення заборони щодо відчуження майна;
- д) забезпечення схоронності майна або документів.

2. Нотаріус може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений законом або договором» [6].

Отже, у чинному законодавстві вказано, що захист цивільних прав та інтересів нотаріусом здійснюється шляхом вчинення виконавчого напису нотаріусом. Деякі науковці стверджують, що дане положення є обмеженим, тому пропонується розширити способи нотаріальної охорони цивільних прав та інтересів і включити до положень ЦК України інші способи охорони (забезпечення схоронності майна або документів, посвідчення юридичних фактів та ін.). Висувається пропозиція стосовно визнання вчинення нотаріальних дій як способом захисту цивільних прав та інтересів нотаріусом.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. Дата оновлення: 02.08.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 05.11.2018).
2. Желіховська Ю.В. Нотаріальні форми та способи захисту цивільних прав. *Юридичний радник*. №3(75), червень 2014. С. 6-7.
3. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425/ХІІ. Дата оновлення: 28.08.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 06.11.2018).
4. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5. Дата оновлення: 07.11.2018 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12> (дата звернення: 06.11.2018).
5. Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.06.1999 р. № 172. Дата оновлення: 22.07.2017 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1172-99-%D0%BF> (дата звернення: 06.11.2018).
6. Бережна І. Г. Способи захисту цивільних прав та інтересів нотаріусом. *Форум права*. 2012. №4. С.79-84.
7. Желіховська Ю.В. Охорона цивільних прав та інтересів нотаріусом: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ. 2012. 21 с.

Доброгорська Марія Олександрівна,

студентка Університету митної

справи та фінансів

Науковий керівник:

Мінченко Андрій Олександрович,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права

Університету митної справи та фінансів

ВИЗНАЧЕННЯ САМОЗАХИСТУ ЯК ІНСТИТУТУ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Відповідно до статті 3 Конституції України права і свободи людини та їх гарантія визначають зміст і спрямованість діяльності держави, головним обов'язком держави є утвердження та забезпечення прав і свобод людини [1]. Тому з метою забезпечення реалізації вказаних положень Конституції України повинен діяти ефективний механізм захисту прав людини.

Дослідженню норми про самозахист приділяли увагу багато науковців, зокрема, Азімов Ч.Н., Антонюк О.І., Гориславський К.О., Грибанов В.П., Лісничка Т.В., Науменко К.С., Некрасов О.В., Підлубна Т.М., Пленюк М.Д., Свєрдлик Г.А., Стоякін Г.Я., Усенко М.І., Яроцький В.Л., та інші.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Правовий захист займає одну з ключових позицій в системі юридичних гарантій реалізації прав і охоронюваних законом інтересів громадян. Саме за допомогою правового захисту можна відновити порушення майнових або особистих немайнових прав, попередити або припинити дії, які можуть порушити права особи.

Відповідно до статті 15 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) кожна особа має право на захист свого цивільного права та законного інтересу у разі його порушення, невизнання або оспорювання [2].

ЦК України у статті 19 визначає самозахист як застосування особою засобів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства [2].

У цій статті при визначенні поняття самозахисту використовується термін засоби протидії. Однак, на нашу думку, поняття самозахист є ширшим за своїм обсягом, ніж поняття протидія, адже самозахист може використовуватися не тільки для захисту свого порушеного права, але і для відновлення.

У зв'язку з цим пропонується внести зміни до частини 1 статті 19 ЦК України в частині назви статті та її змісту: «Самозахистом є застосування особою способів самозахисту, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства».

Також у статті 19 ЦК України не вказано, яким чином повинен здійснюватися самозахист, а лиш передбачено, що способи захисту не повинні суперечити законодавству.

При аналізі норм ЦК України варто зауважити, що окрім самозахисту особою своїх порушених прав та інтересів окрему роль в сфері цивільно-правового захисту відіграють нотаріус, суд, органи державної влади, Президент України, третейський суд, органи влади АРК чи органи місцевого самоврядування.

Антонюк О. І. зазначає, що цивільно-правовий захист являє собою безпосереднє запобігання порушенню права чи інтересу у разі наявності реальної загрози такого порушення, припинення вже розпочатого порушення, відновлення порушених прав, усунення інших перешкод для здійснення прав і задоволення інтересів як результат застосування спрямованих на це цивільно-правових заходів самою управненою особою або уповноваженим органом [4, с.14].

На думку Науменко К. С. право на самозахист є загальним природним правом кожної фізичної особи незалежно від її віку та майнового стану, яке фізична особа може здійснювати в разі будь-якого порушення її права. Також автор зазначає, що межі самозахисту мають відповідати характеру посягання, при цьому особа може сама обирати способи самозахисту особистих немайнових прав фізичної особи, використовувати способи, встановлені договором або актами цивільного законодавства [5, с. 181].

Матвійчук А.О. вказує, що самозахист є родовим поняттям, що включає самооборону, самопомогу (у позадоговірних зобов'язаннях) та оперативний вплив (у договірних відносинах) [6, с.32].

Аналізуючи все вище сказане, можна зробити висновок, що самозахист це дії, які здійснює особа в рамках законодавства для захисту або поновлення своїх порушених прав.

Яроцький В.Л. виділяє наступні ознаки самозахисту, зокрема: 1) самозахист здійснюється особою у формі активних дій; 2) засоби, які особа може використати повинні бути законними; 3) самозахист повинен відповідати змісту права, що порушене або може бути порушеним; 4) наявні правомірні дії, що підлягають кваліфікації, як протидія правопорушенню [7, с. 469].

Маючи на увазі дані ознаки можна відмежувати юрисдикційну форму самозахисту від неюрисдикційної та визначити, які дії особи вважаються самозахистом.

Таким чином, право на самозахист є невід'ємною частиною прав людини, яке повинно забезпечувати дієвий захист особі. Також варто підкреслити, що самозахист є неюрисдикційною формою захисту та відіграє надзвичайно важливу роль у сфері захисту прав людини. Проте, необхідно зазначити, що дана форма захисту потребує розвитку у сучасному законодавстві.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.ол Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.

3. Tom W. Bell. Free Speech, Scrutiny, and Self-Help: How Technology Upgrades Constitutional Jurisprudence. *Minnesota law review*. 2002. № 12/18. P. 743-778.
4. Антонюк О. І. Право учасників цивільних правовідносин на самозахист: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук.: спец. 12.00.03. «Цивільне право та процес, сімейне право, міжнародне приватне право». *Національний університет внутрішніх справ*. Х. 2004. 22 с.
5. Науменко К.С. Самозахист як одна із форм цивільно-правового захисту особистих немайнових прав фізичної особи, що забезпечують її соціальне буття. *Наше право. Цивільне, підприємницьке, господарське та трудове право*. Випуск № 8. 2014. С. 179-183.
6. Матвійчук А. О. Самозахист особистого немайнового права на безпечне навколишнє природне середовище. *Юридична наука. Серія «Цивільне право»*. Випуск №3. 2014. С. 25-40.
7. Яроцький В. Л. Характеристика самозахисту речових прав як різновиду правомірних дій. *Форум права*. № 4. 2013. С. 466-473.

Дудченко Анастасія Григорівна,

студентка п'ятого курсу

Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник:

Мінченко Андрій Олександрович,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного, господарського та

екологічного права

Університету митної справи та фінансів

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄСПЛ В УКРАЇНІ

Право людини на захист своїх прав та інтересів передбачено Конституцією України. Відповідно до ст.55 права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Враховуючи положення статті, особи після використання всіх національних засобів юридичного захисту можуть звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна [1]. Актуальним і на мою думку головним органом захисту прав та інтересів людини на міжнародному рівні є Європейський суд з прав людини (далі- ЄСПЛ). Відповідно ч 1. ст. 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод(далі - Конвенція), учасником якої є Україна, сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення ЄСПЛ в будь-яких справах, у яких вони є сторонами [2].

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод була ратифікована Україною від 17.07.97 року. Відповідно до ст. 19 Конвенції для забезпечення дотримання сторонами їхніх зобов'язань за конвенцією та протоколами до неї створюється Європейський суд з прав людини. Він функціонує на постійній основі. Станом на 2017 рік ЄСПЛ винесено 20 637 рішень, з яких 1 213 стороною, яких є Україна. Станом на 1 січня 2018 року до ЄСПЛ надійшло 7100 скарг, що є четвертим показником серед країн-членів Ради Європи. В першій трійці – Туреччина (7500), Росія (7750) та Румунія (9900). Україна досить довго була на першій позиції за цим показником, тоді на розгляді перебувало понад 18 тисяч скарг проти неї. В справах йдеться про повторювані порушення, що стосуються тривалих судових проваджень, тривалого та безпідставного тримання під вартою, тортур, порушення права на життя, тощо [3]. Головною причиною такого спаду стало безпрецедентне рішення «Бурмич та інші проти України», за яким ЄСПЛ викреслив зі свого реєстру понад 12 тисяч скарг на Україну про системне невиконання рішень національних судів, передавши їх розгляд у Комітет міністрів. Якщо не брати до уваги цей чинник, то кількість справ тільки зростає.

Актуальним є питання не тільки кількості справ, а й їх виконання на території України. Відповідно до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (далі – Закон) від 23 лютого 2006 року [4]. Одразу постає питання, як до 2006 року виконувалися рішення ЄСПЛ чи ж взагалі не виконувались? Адже не було нормативного акту, який би регламентував цю процедуру.

Тобто 9 років після ратифікації Конвенції не було механізму відшкодування. Відповідно до Закону, відшкодування – сума справедливої сатисфакції, визначена рішенням ЄСПЛ.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Відшкодування відбувається на підставі виконання рішення. Закон визначає це поняття як виплату стягувачеві відшкодування та вжиття додаткових заходів індивідуального характеру або заходів загального характеру. Остаточне рішення суду передається Комітетові Міністрів, який здійснює нагляд за його виконанням.

Якщо Комітет встановить, що сторона відмовляється від виконання рішення у справі, в якій вона є стороною, він може, після формального повідомлення цієї сторони і шляхом ухвалення рішення більшістю у дві третини голосів представників, звернутися до Суду з питанням про додержання цією стороною свого зобов'язання.

Звертаючись до статистики, Європейський суд з прав людини у 2017 році присудив позивачам проти України 1,2 млн євро компенсації. Порівнюючи з іншими роками у 2015 році ця сума склала 966 тисяч євро. Протягом 2013 року Україна програла за позовами в ЄСПЛ майже 33 млн євро, у 2014 році – майже 7,7 млн євро. Україна має найвищий показник серед усіх країн по несплаті відшкодування вчасно, тобто практично кожне п'яте рішення ЄСПЛ, після якого платіж не був сплачений вчасно, було українським [5].

За регламентом протягом 10 днів після набуття рішенням статусу остаточного, орган представництва уповноважений здійснити такі дії:

а) надіслати стягувачеві повідомлення з роз'ясненням його права подання до державної виконавчої служби заяви про виплату відшкодування із зазначенням реквізитів банківського рахунка для перерахування коштів;

б) надсилати до державної виконавчої служби оригінальний текст і переклад резолютивної частини остаточного рішення [4].

Нічого складного не повинно б виникнути у реалізації рішення, але на практиці існує велика кількість перешкод для його виконання. Хоча в ст.16 Закону передбачена відповідальність у разі невиконання або неналежного виконання рішення.

У зв'язку з проблемами, які постають на національному рівні і у багатьох випадках пов'язані з відсутністю відповідного національного законодавства щодо відновлення провадження, Комітет Міністрів ухвалив Рекомендацію для держав-членів щодо перегляду та відновлення певних справ на національному рівні, з огляду на винесені Європейським судом рішення (№ R (2000) 2). У рекомендації зазначається, що практика Комітету Міністрів у здійсненні нагляду за виконанням рішень Суду свідчить, що у виняткових випадках повторний розгляд справи або поновлення провадження є найбільш ефективним, якщо не єдиним засобом досягнення *restitutio in integrum* [6].

Звертаючись до практики європейських держав, рішення ЄСПЛ вважаються елементом міжнародної, а не національної системи права, що потребує «націоналізації» такого рішення шляхом звернення до національних судових установ. Так, у ФРН скаргник, на користь якого винесено рішення ЄСПЛ, зобов'язаний звернутись до компетентного національного суду, який повинен винести рішення про «визнання» такого рішення ЄСПЛ, у відповідності до процедури визнання рішень іноземних судів [7]. Подібна процедура передбачена Федеральним законом про Виконання Судових Рішень (*Exekutionsordnung*) Австрії [8].

Виплата справедливих компенсацій у країнах-учасницях ЄС за рішеннями ЄСПЛ реалізується за принципом «єдиного вікна». Зазвичай державним органом, відповідальним за виконання рішень, є профільні міністерства: Міністерство юстиції (Португалія). Міністерство фінансів (Естонія), Міністерство економіки (Італія). В Україні ж органом, на який покладено обов'язок виплати справедливих сатисфакцій за рішеннями ЄСПЛ, покладається на Державна виконавча служба України. відповідно ст. 3 Закону України «Про виконавче провадження» [9]. В європейських державах зазвичай кошти на виплату справедливих сатисфакцій не виділяються в окремий розділ державного бюджету, на відміну від України, а включені до одного із загальних пунктів передбачуваних державних витрат. Більшість держав ЄС намагається в найкоротші строки виконати свої фінансові зобов'язання перед скаргниками.

Однією з важливих і постійних проблем є брак фінансів в бюджеті. Хоча, з огляду на рішення «Ромашов Проти України» від 27 липня 2004 року, встановлюється, що «органи державної влади не повинні посилатися на брак грошових коштів як на виправдання невиплати боргу за остаточним судовим рішенням». Рішенню 14 років, а проблеми залишаються актуальними [10].

Запровадження нових механізмів відновлення порушених прав людини повинно контролюватися державою на усіх рівнях. А також зусилля держави повинні скеровуватись і на

розвиток правової свідомості її громадян, що, як показує приклад європейських держав, є запорукою ефективного виконання рішень ЄСПЛ та превентивним засобом порушення прав людини в майбутньому. Тобто маючи рішення в якому визнається, що держава порушила права особи, держава повинна вжити всіх заходів для уникнення в подальшому таких порушень. У разі ж наявності такого порушення здійснити якнайшвидше відшкодування, компенсацію.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР/ Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. С. 141.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 28. С. 41.
3. 11th Annual Report of the Committee of Ministers 2017. Supervision of the execution of judgments and decisions of the European Court of Human Rights. 2017. С. 1
4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини. Закон України . від 23.02.2006 № 3477-IV . Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 18. С. 18.
5. Україна – антилідер за скаргами до ЄСПЛ. її частка зростає. URL <http://VAvw.euromtegration.com.ua/news/2017/01/26/7060704/>.
6. Рекомендація № R (2000) Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо повторного розгляду або поновлення провадження у певних справах на національному рівні після прийняття рішень Європейським судом з прав людини. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_175
7. Ващенко Л.В. Правові аспекти виконання рішень Європейського Суду з прав людини в Україні. URL : <https://www.oalibrary.org/papers/view/66a5c0de-c273-4c08-82e2-75f57c3e85ad/>.
8. Exekutions- und Sicherungsverfahren (Exekutionsordnung - EO) (zuletzt geändert durch das Bundesgesetz BGB1.1. Nr. 111/2010).: URL: http://www.wipo.int/Avipolex/en/text.jsp?file_id=230361.
9. Про виконавче провадження. Закон України від 02.06.2016 №1404-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 58.Ст. 64.
10. Рішення Європейського суду з прав людини «Ромашов проти України*» (Заява №67534/01) від 27 липня 2004 року URL:<http://consultant.parus.ua/?doc=02HNABE231>.

Жиляєва Яна Володимирівна,

студентка Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник:

Мінченко Андрій Олександрович,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права

Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Порушення особистих немайнових прав в мережі Інтернет і інших електронних засобах і джерелах інформації і комунікації, фактично стали набувати рис підвищеної небезпеки для оточуючих. Порушення, допущені в мережі Інтернет, миттєво поширюються на необмежене коло користувачів, на величезну територію, можуть завдати істотної шкоди. Збиток від таких порушень характеризується непередбачуваністю наслідків, відсутністю контролю початкового розповсюджувача над процесами, що відбуваються в цьому джерелі.

Із розвитком соціальних мереж, причому не важливо, про які йде мова, все частіше в судовій практиці виникають прецеденти, коли суди розглядають позови про спростування неправдивої інформації в соціальних мережах, захист честі і гідності.

Визначення «засобу масової інформації» в поточній редакції Закону України «Про інформацію» дає можливість відносити до ЗМІ веб-сайти або навіть сторінки в соцмережах та

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

блоги: «Засоби масової інформації – засоби призначені для публічного поширення друкованої або аудіовізуальної інформації» (ч.2 ст.22 Закону). [1] А якщо соціальна мережа - це засіб масової інформації, значить, на інформацію, яка розміщується в соцмережах, поширюється і можливість спростування її в ЗМІ.

Більш того, згідно з постановою пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 № 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи», «Під поширенням інформації слід розуміти: опублікування її у пресі, передання по радіо, телебаченню чи з використанням інших засобів масової інформації; поширення в мережі Інтернет чи з використанням інших засобів телекомунікаційного зв'язку; викладення в характеристиках, заявах, листах, адресованих іншим особам; повідомлення в публічних виступах, в електронних мережах, а також в іншій формі хоча б одній особі» [2]. Тобто будь-яка інформація, викладена в Інтернеті, може стати предметом спростування в судовому порядку. У зв'язку з цим статтею 32 Конституції передбачений судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом [3].

Відповідно до зазначеної постанови пленуму ВСУ від 27.02.2009 № 1, «Позови про захист гідності, честі чи ділової репутації вправі пред'явити фізична особа у разі поширення про неї недостовірної інформації, яка порушує її особисті немайнові права, а також інші заінтересовані особи (зокрема, члени її сім'ї, родичі), якщо така інформація прямо чи опосередковано порушує їхні особисті немайнові права» [2].

Належним відповідачем у разі поширення оспорюваної інформації в мережі Інтернет є автор відповідного інформаційного матеріалу та власник сайту, особи яких позивач повинен установити та зазначити в позовній заяві.

Позивачами, в свою чергу, можуть бути не лише дієздатні особи, а й особи, які є недієздатними, а також ті, що померли. Втім, питання захисту честі та гідності померлих є дискусійним у юридичній науці, і відповідно, точки зору є діаметрально різними: деякі науковці повністю відкидають можливість захисту таких прав – оскільки особисті немайнові права тісно пов'язані з особою, то вони і припиняються з припиненням існування самої фізичної особи. Інші вчені, навпаки, відстоюють можливість захисту честі та гідності померлих осіб. Разом із тим, як вважає Р.О. Стефанчук, складнішими видаються випадки, коли поширювачем неправдивої інформації, що порочить честь, гідність та репутацію, є фізична особа, яка померла чи вважається такою, згідно чинного законодавства [4, с. 115].

У справах щодо поширення неправдивих відомостей, що порочать честь, гідність та репутацію, у випадку, коли неможливо фактично встановити особу порушника, суд вправі за заявою заінтересованої особи встановити факт неправдивості цієї інформації та спростувати її в порядку окремого провадження. Це передбачено абз. 3 ч. 4 ст. 277 ЦК України, відповідно до якої, якщо особа, яка поширила недостовірну інформацію, невідома, фізична особа, право якої порушено, може звернутися до суду із заявою про встановлення факту недостовірності цієї інформації та її спростування. У разі доведеності обставин, на які посилається заявник, суд лише констатує факт, що поширена інформація є неправдивою, та спростовує її. Таким чином, фізична особа позбавляється реального задоволення інших позовних вимог, які передбачені ст. 280 ЦК України про відшкодування як майнової, так і моральної шкоди, оскільки відсутня особа (відповідач), яка завдала такої шкоди [6].

Якщо автор поширеної інформації невідомий або його особу та/або місце проживання (місцезнаходження) неможливо встановити, а також коли інформація є анонімною і доступ до сайту – вільним, належним відповідачем є власник сайту, на якому розміщений зазначений інформаційний матеріал, оскільки саме він створив технологічну можливість і умови для поширення недостовірної інформації. Якщо недостовірна інформація, що порочить гідність, честь чи ділову репутацію, розміщена в мережі Інтернет на інформаційному ресурсі, зареєстрованому в установленому законом порядку як засіб масової інформації, то при розгляді відповідних позовів судам слід керуватися нормами, що регулюють діяльність засобів масової інформації.

Беззаперечним залишається той факт, що строк позовної давності, визначений ЦК України у ст. 258 про спростування недостовірної інформації у засобах масової інформації, складає один рік. Водночас у ст. 268 ЦК України позовна давність не поширюється на вимогу, що впливає із

порушення особистих немайнових прав, крім випадків, встановлених законом. Таким чином, щодо інформації, яка поширена ЗМІ, законом передбачена можливість про спростування поширених відомостей у межах одного року, а щодо можливості захисту інших немайнових прав людини на повагу до честі і гідності - на такі вимоги строки позовної давності не поширюються. Тобто це означає, що фізична особа має право вибору способу захисту честі та гідності. Це можуть бути як загальні, так і спеціальні способи захисту. До спеціальних способів захисту відносяться: спростування недостовірної інформації та/або право на відповідь (ст. 277 ЦК), заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права (ст. 278 ЦК). Втім, як вбачається із спеціального закону, яким передбачено захист таких прав, які порушено в друкованих ЗМІ, способом захисту передбачено лише спростування поширеної недостовірної інформації. Тоді, якщо захист честі і гідності фізичної особи відбувається шляхом спростування недостовірної інформації друкованим ЗМІ, то у разі пропущення річного строку фізична особа позбавляється можливості захистити свої немайнові права [6].

У законодавстві існує прогалина щодо правового регулювання таких відносин, якщо честь і гідність фізичної особи порушено в електронному ЗМІ. У постанові № 1 міститься відсилочна норма, зміст якої наступний: якщо недостовірною інформація, що порочить гідність, честь чи ділову репутацію, розміщена в мережі Інтернет на інформаційному ресурсі, зареєстрованому в установленому законом порядку як засіб масової інформації, то при розгляді відповідних позовів судам слід керуватися нормами, що регулюють діяльність засобів масової інформації. Таким нормативним актом є Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», в якому відсутня будь-яка згадка про електронні ЗМІ, тому в таких спорах за аналогією має застосовуватись ст. 37 зазначеного закону [6].

Таким чином, національне законодавство не відображає сучасний стан розвитку інформаційних технологій та не регулює багато питань, пов'язаних з безпекою в глобальній інформаційній мережі. Необхідним є перегляд діючого законодавства України з метою визначення особливостей та ознак інформаційної системи Інтернет з урахуванням відповідних цивільно-правових способів регулювання суспільних відносин, а також визначення правового статусу кожного із учасників інформаційних відносин та механізму захисту честі та гідності у випадку поширення відомостей за допомогою мережевих технологій.

Реалізація вищевикладеного дозволила б значно покращити рівень правового забезпечення особистих немайнових прав людини та створило б нові додаткові можливості для захисту та відновлення порушених прав.

Бібліографічні посилання:

1. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1992. №48. Ст. 650.
2. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 р. №1 URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09 (дата звернення: 19.10.2018).
3. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
4. Стефанчук Р.О. Захист честі, гідності та репутації в цивільному праві : монографія. Київ : Науковий Світ. 2001. 306 с.
5. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356.
6. Конах В.К. Інтернет-ЗМІ в Україні: проблеми визначення нормативно-правового статусу та врегулювання діяльності: аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1085/> (дата звернення 16.10.2018).

Залата Анастасія Олександрівна

студентка Університету митної

справи та фінансів

головний державний інспектор відділу супроводження
судових спорів за плановими перевітками юридичного
управління ГУ ДФС у Дніпропетровській області

Науковий керівник:

Мінченко Андрій Олександрович,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного, господарського та
екологічного права

Університету митної справи та фінансів

ПАТЕНТНИЙ ТРОЛІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Все частіше у практиці трапляються випадки зловживання правами інтелектуальної власності, де права використовують як засіб шантажу, здириництва, недобросовісної конкуренції та інших дій, що нерідко призводять до патентного тролінгу.

Патентний тролінг це діяльність, яка являється інструментом для побудови пасивної бізнес моделі, адже інвестувавши кошти в отримання патентів, навіть не займаючись при цьому справжньою винахідницькою чи іншою корисною діяльністю, видається можливим отримувати прибуток за рахунок чужих організаційних і інтелектуальних надбань [2].

Причина таких зловживань насамперед полягає у недоліках державної системи охорони промислової власності: патентне відомство України не вправі відмовити заявнику у видачі патенту, а митні органи – у внесенні тролінгового патенту до митного реєстру за відсутності новизни [3].

Патентні тролі використовують слабкі місця в законодавстві країни, яке регулює порядок цивільного обороту об'єктів патентування, адже досить часто об'єктом патентування з боку патентного троля є досить загальні речі. Особливістю патентного тролінгу є штучне блокування просування об'єкта цивільного обороту на ринку.

Порядок реєстрації промислових зразків в Україні, на відміну від винаходів і корисних моделей (які є різновидом винаходів), реєструються без ґрунтовної перевірки, адже при реєстрації промислового зразка достатньо лише пред'явити належним чином заповнену заявку. Передумова існування такої можливості в Україні полягає в змісті статті 11 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки», норми якого передбачають видачу патентів на зазначений вид об'єктів по заявці [2].

На практиці це полягає у тому, що Державна служба інтелектуальної власності України видає патенти на промислові зразки без проведення так званої кваліфікаційної експертизи, яка полягає в перевірці об'єкта на відповідність умовам патентоздатності, як це передбачено статтею 16 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» для винаходів і корисних моделей [4]. Очевидно, якщо промисловий зразок, який запатентовано, не містить ознак новизни, або в разі якщо відповідну заявку на його реєстрацію було подано з порушенням прав інших осіб, то такий патент потенційно можна визнати недійсним, але лише в судовому порядку і витративши при цьому дорогоцінний час і кошти на судові витрати.

Доцільним є все ж таки проведення більш ґрунтовної експертизи промислових зразків перед тим як у встановленому законом порядку їх зареєструвати і розмістити згідно з рубрикатом у відповідну групу (реєстр) для полегшення їх знаходження потенційними авторами нових промислових зразків, з метою недопущення дублювання вже зареєстрованих об'єктів.

Якщо патент отримано на загальновідомі об'єкти, застосовуючи митні процедури захисту прав інтелектуальної власності, недобросовісний заявник заподіює значну шкоду виробникам, які багато років правомірно виробляли та експортували таку товари.

Для визначення напрямків вирішення даної проблеми доцільно звернутися до досвіду зарубіжних країн. Наприклад, в США з 2013 року набрав чинності закон, який змінює правила розгляду заявок на такі об'єкти – підприємства вивчають щойно видані патенти й мають право оскаржувати їх видачу протягом дев'яти місяців, що потенційно може усунути небезпеку судових

позовів. Ще одним способом боротьби стало запровадження принципу «один позов – один відповідач», тобто встановлено неможливість подавання позовів відразу проти кількох компаній, якщо немає доказу змови.

В європейських країнах попередженню тролінгу сприяє те, що суди активно застосовують механізм покладання всіх витрат на сторону, що програла спір; або суд може зобов'язати власника патенту до розгляду спору внести грошову заставу у розмірі потенційних витрат сторін на судовий процес [5].

Боротися з проблемою патентного тролінгу є можливим через превентивні та профілактичні заходи. А саме: ліквідувати дисбаланс інтересів, бо наразі отримати патент значно простіше, ніж скасувати його; законодавчо встановити більш жорстку процедуру видачі патенту, в обов'язковому порядку проводити патентну експертизу; обмежити внесення до митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності лише тими об'єктами, щодо яких була проведена повноцінна експертиза по суті; проводити моніторинг Митного реєстру з метою пошуку відомостей про подібні промислові зразки, які вже внесені до реєстру і які також виготовляються добросовісним правовласником.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44 ст. 356.
2. Нікончук А.М. Правові засади протидії патентному тролінгу в Україні. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2014 - №4. – С. 25-33. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2014_4_4 (дата звернення: 01.11.2018).
3. Шишка Р.Б. Протидія патентному тролінгу в Україні. Часопис цивілістики. - 2017. – Вип. 23 – С. 73-77. URL: <http://hpl.hande.net/11300/9122> (дата звернення: 01.11.2018)
4. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. №7. ст. 32.
5. Плотнікова М. В. Напрямки вирішення проблеми зловживання правом власниками патентів на промисловий зразок. Актуальні проблеми цивільного та господарського права: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 07.10.2016 р.) – Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2016. – с. 22-25.

Кузьмінська Вікторія Сергіївна,

студентка юридичного факультету
Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник:

Мінченко Андрій Олександрович,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного, господарського та
екологічного права

Університету митної справи та фінансів

СПОСОБИ ЗАХИСТУ СПАДКОВИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ

В сучасному світі в галузі цивільного права важливе місце займають спадкові права, котрі людина може набути у зв'язку із відкриттям спадщини. Але ці права можуть бути в будь-який момент порушені і потребуватимуть захисту та відновлення.

Захист порушених спадкових прав можуть захищатися різними способами, такими, що наведені в ст.16 ЦКУ або ж іншими способами, передбаченими договором або законом.

В цивільному судочинстві поширеним способом захисту прав, що пов'язані зі спадщиною є безпосередньо визнання права. Такий спосіб застосовують спадкоємці як за законом, у випадку, якщо треба довести свою належність до кола спадкоємців, так і за заповітом [1, с.58]. На практиці спорідненість може бути доведено певним документом (свідоцтвом про шлюб, свідоцтвом про народження), але бувають випадки, коли цей факт спорідненості треба довести. Тому це питання вирішується в порядку окремого провадження. Основною метою подачі позовної заяви про визнання права заінтересованої сторони є визнання бажаного для неї правовідношення.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Цікавим є те, що спадкоємцем може бути будь-яка правоздатна особа, але стати спадкоємцем можуть лише ті суб'єкти, які здатні успадковувати. Таким чином особа може бути обмежена або взагалі позбавлена цього права. Прикладом є випадок, коли особа навмисне позбавила життя спадкодавця для завчасного отримання спадку або коли особа навмисно перешкоджала у складанні заповіту і сприяла виникненню прав на спадкування, збільшуючи свою частку [2, с.74].

Також не мають права на спадкування батьки після дитини, щодо якої вони були позбавлені батьківських прав. Підставою для визнання спадкоємця негідним може бути його поведінка не лише за життя спадкодавця, але й після відкриття спадщини. Наприклад, у разі вчинення замаху на життя іншого спадкоємця. Тому кваліфікуючою ознакою, яка була б підставою в усуненні від спадкування, завжди будуть виступати умисні дії спадкоємця.

Ще одним способом захисту цивільних прав та інтересів є зміна правовідношення. Тобто зміна об'єкта або предмета зобов'язання, чи суб'єкта правовідношення або ж змісту прав та обов'язків.

На сьогоднішній день законодавець наводить вичерпний перелік негідних спадкоємців. На жаль, ЦК України є більш консервативним в порівнянні з законодавством інших країн. Так, в континентальній Європі, до негідних спадкоємців можуть віднести особу, що вчинила наклеп, тяжкий злочин, вчинила будь-які ганебні дії проти спадкодавця, а також якщо особа протягом певного часу не заявила органам слідства про насильницьку смерть спадкодавця тощо [3, с.84].

Тому, обґрунтованою буде норма, за якою права спадкування за законом чи заповітом, позбавлялися б особи, які умисно вчинили злочин проти життя, здоров'я, гідності спадкодавця, якщо дана обставина буде встановлена судом.

Відповідно до чинного законодавства, заповіт може бути визнано недійсним, у випадку, якщо заповіт уклала недієздатна особа, або якщо заповіт був посвідчений особою, що не мала таких повноважень [4, с.45]. Також заповіт може бути визнано недійсним після відкриття спадщини у випадку встановлення факту, що було складено інший заповіт, або що було скасовано попередній, а також якщо на момент складання заповіту заповідач був нездатний усвідомлювати значення своїх дій.

З позовом про визнання заповіту недійсним може звертатися як сам спадкоємець, так і його законний представник.

Ефективність реалізації права на судовий захист є одним із основоположних прав людини [5, с.132].

Так, фізична особа, життю, здоров'ю або майну якої загрожує небезпека, має право вимагати її усунення від того, хто їх створює. Звісно, звернення до суду не сприяє збереженню таємниці заповіту, але ця таємниця після смерті в будь-якому випадку буде оголошена.

Отже, зміст права на захист спадкових прав полягає у визначеному законодавством порядку звернення до суду за захистом порушених прав способами, що передбачені законом, так і способом, що не будуть порушувати норм законів. Свобода вибору способу захисту зумовлена засадами диспозитивності цивільного права, що дозволятимуть суб'єкту формувати власну поведінку в межах законів. Учасник повинен з'ясувати суть порушення його права і обрати найефективніший спосіб захисту.

При цьому необхідно врахувати специфіку правової природи цивільних правовідносин, зміст та стан суб'єктивного права як предмета захисту та відповідність предмету позову обраному способу захисту.

Бібліографічні посилання:

1. Заїка Ю.О., Лов'яка О.О. Актуальні проблеми спадкового права: навч. Посібник. Київ: КНТ, ЦУЛ, 2014. 336 с
2. Спасиба-Фатєєва Н.С. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Харків: СТРАЙД, 2009. 544 с.
3. Фурса С.Я., Фурса Є.І., Клименко О.М. Спадкове право: Нотаріат. Адвокатура. Суд: наук.-практ. посіб. Київ: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2007. 1216 с.
4. І.А. Бірюкова, Заїка Ю.О. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. Київ: Алерта, 2014. 534 с.

5. Заїка Ю. О. Особливості захисту права на обов'язкову частку спадщини // Особливості захисту суб'єктивних цивільних прав: монографія / за ред. О. Д. Крупчана, В. В. Луця. Київ, 2012. 400 с.

Латенко Марина Олегівна,
студентка юридичного факультету
Університету митної справи та фінансів
Науковий керівник:
Мінченко Андрій Олександрович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного, господарського та
екологічного права
Університету митної справи та фінансів

ПРАВОВИЙ СТАТУС СПОЖИВАЧА

Ефективність правового регулювання відносин щодо захисту прав споживачів є важливою складовою розвитку правової свідомості даного окремо взятого суспільства та визначає відповідний рівень захищеності цієї категорії у державі.

Правовий статус як юридична категорія не лише визначає стандарти можливої та необхідної поведінки, що забезпечують нормальну життєдіяльність соціального середовища, а й характеризують реальну взаємодію держави та особи.

Термін «статус» у «Словнику іншомовних слів» у перекладі з латинської означає «положення, стан когось-небудь чи чого-небудь» [2]. Правовий же статус у сучасній юридичній науці визначається як юридично закріплене положення особистості в суспільстві.

Цікавою є думка О. В. Зайчука – правовий статус як юридична категорія не лише визначає стандарти можливої та необхідної поведінки, що забезпечують нормальну життєдіяльність соціального середовища, а й характеризують реальну взаємодію держави та особи [4, с. 235].

Вітрук М.В. зазначає, що правовий статус пов'язаний насамперед з поняттям активності особистості. Погоджуємося з думкою, що суть категорії в тому, що людина активна, діяльна і реалізує себе через суспільний рух [3, с. 89].

Для того щоб мати більш широке уявлення про правовий статус, слід зазначити ознаки, якими статус наділяє особу: має універсальний характер (поширюється на всіх суб'єктів); відображає індивідуальні особливості людини та її реальне ставлення у системі суспільних відносин; права та свободи, що складають основу статусу, не можуть реалізуватись без інших його компонентів – обов'язків та відповідальності.

Правовий статус особи відображає юридичне закріплення досягнутого суспільством обсягу свободи особи. Він ґрунтується на сучасному вченні про свободу, в основі якого лежать такі ідеї: усі люди вільні від народження, і ніхто не має права відчужувати їх природні права; забезпечення і охорона цих прав – головний обов'язок держави; свобода особи полягає у можливості робити все, що не завдає шкоди іншій особі; межі свободи можуть визначатися законом, який відповідає праву, а право є мірою свободи; обмеження прав є можливим виключно з метою сприяння досягання загального добробуту в демократичному суспільстві.

Також варто зазначити класифікацію правового статусу особи за характером (змістом). Традиційно поділяють на: **загальний (конституційний)**, що характеризує статус особи як громадянина держави він є базовим та визначається конституцією і не залежить від певних поточних факторів; **спеціальний (родовий)** статус відображає особливості правового становища певних категорій громадян, характеризує доповнюючі права, обов'язки та пільги, передбачені законодавством для певної категорії осіб (військовослужбовців, пенсіонерів, студентів, тощо); **галузевий статус** характеризує особливості прав та обов'язків суб'єктів стосовно певної сфери суспільних відносин; **індивідуальний статус** є сукупністю персоніфікованих прав та обов'язків, є динамічним та змінюється відповідно до змін у житті певної конкретної особи [3, с. 90]

Досліджуючи питання правового статусу споживача варто визначитись з поняттям «споживач», яке закріплено в Законі України «Про захист прав споживачів». Споживач – фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника [1].

З метою повного розуміння змісту поняття «споживач» необхідно розглянути підходи вчених, які існують у науці цивільного права. Осетинська Г.А. «споживачем» вважає фізичну особу, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити товари (роботи, послуги) для задоволення особистих, у тому числі сімейних, домашніх, культурно-побутових, фінансових та інших особистих потреб, не пов'язаних з підприємницькою діяльністю, тобто нею акцентується увага на меті використання послуги [5, с. 17]

Зміст правового статусу споживача складає великий перелік прав споживачів, який характеризується відносною стійкістю та сталістю. Скажімо, законодавець наділив споживачів чималим переліком прав, які закріплені у Законі України «Про захист прав споживачів», Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, а також низці інших Законів України та інших підзаконних актів.

Специфіка прав і обов'язків є значимою ознакою спеціального правового статусу, що іноді приводить до ототожнення спеціального правового статусу з елементами його змісту: спеціальними правами й обов'язками. [6]

Серед науковців існує така класифікація прав споживачів:

а) за джерелом закріплення: - права що закріплені у ЦК України; - права, що закріплені у Законі України «Про захист прав споживачів»; б) права споживача, що зобов'язують до вчинення певних дій продавцем: - право на демонстрацію зразку товару; - право на надання повної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про товар; в) права, що гарантуються споживачеві з приводу товару: - право на якість; - право на асортимент; - право на належну тару/упаковку; - право на кількість; - право на об'єктивно визначену ціну; г) права, що впливають з гарантії придатності: - право на гарантійне обслуговування; - право на строк придатності; - право на післягарантійне обслуговування; - право на абонентське обслуговування; - право на право споживача на ознайомлення з певними документами та інші.[6]

Спеціальний правовий статус споживача має своє вираження у спеціальній правосуб'єктності (у єдності спеціальної право- і дієздатності) і спеціальних правах й обов'язках особи, законних інтересах в суб'єктивному змісті і у правових нормах у об'єктивному змісті. Класифікацію прав споживачів, як елементу такого спеціального правового статусу можна провести за рядом критеріїв і виділити права, що реалізуються у взаємовідносинах з державними органами та права, що реалізуються у відносинах з підприємствами торгівлі та сфери послуг, а також загальні та спеціальні права споживачів.

Цікавою є позиція І.О. Дудла, яка пропонує дещо інші критерії класифікації прав споживачів. Так, авторка, наводить такі види класифікації: а) права, що реалізуються у взаємовідносинах з державними органами: – державний захист прав споживачів; – об'єднання споживачів у громадські організації; – звернення до суду та до інших уповноважених органів; б) права, що реалізуються у відносинах з підприємствами торгівлі та сфери послуг: – право на належну якість товарів (робіт, послуг); – право на безпеку товарів (робіт, послуг); – право на інформацію про товари (роботи, послуги); – право на відшкодування шкоди, завданої товарами (роботами, послугами) неналежної якості [7].

Отже, викладене свідчить, що у юридичній літературі України термін «правовий статус споживача» вживається у різних значеннях. Зокрема, відрізняється термін «правовий статус споживача» в залежності від сфери його використання. А тому, у процесі правозастосування відбувається змішування даних понять. Проведений аналіз законодавства України із захисту прав споживачів та позицій науковців щодо правового статусу демонструє, що воно складається із великої кількості прав та обов'язків і всі вони дають можливість споживачеві для їх реалізації.

Бібліографічні посилання:

1. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1023-12> (дата звернення: 1.11.2018).
2. Словник іншомовних слів / О. С. Мельничук; за ред. О. С. Мельничук. К.: 1974. 826 с.

- 3.Макарчук В.В. Поняття «правовий статус особи» в теоретично-правовій літературі. Право.ua. № 3. 2015. С. 18.
- 4.Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. Теорія держави і права. Академічний курс. Підручник. Київ: Юрінком Інтер. 2006. 289 с.
- 5.Осетинська Г.А. Цивільно-правовий захист прав споживачів за законодавством України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Київ, 2006. 20 с.
6. Григоренко С.М. Специфика гражданско-правового статуса индивидуального предпринимателя. Юридический вестник. 2001. № 1. С.34-37.
- 7.Дудла І.О. Захист прав споживачів: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 448 с.

Макогон Любов Станіславівна,
студентка п'ятого курсу Університету
митної справи та фінансів
Науковий керівник:
Мінченко Андрій Олександрович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного, господарського
та екологічного права Університету
митної справи та фінансів

ПРЕДСТАВНИЦТВО З ПЕРЕВИЩЕННЯМ ПОВНОВАЖЕНЬ

1. Суб'єкти цивільних правовідносин, як правило, самостійно здійснюють або набувають права і обов'язки. Проте, можуть виникати ситуації, коли вони або за законом не мають права самостійно укладати угоди, або позбавлені такої можливості через фактичні перешкоди такі, як хвороба, перебування в тривалому відрядженні, відсутність спеціальних знань тощо.

Для представництва та захисту інтересів названих вище суб'єктів і покликаний служити інститут представництва. Законодавство визначає представництво як правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє [1].

2. Неабиякого значення у обговорюваних правовідносинах набувають питання, пов'язані з перевищенням повноважень представником.

Повноваження як немайнове організаційне суб'єктивне право представника характеризується перш за все тим, що надає можливість отримати або здійснити суб'єктивне право чи обов'язок іншої особи по відношенню до третіх осіб. «Всі дії представника, як справедливо зазначає К. І. Скловський, відносяться ... до дій, що створюють і припиняють зобов'язання і права вимоги. Нічого іншого з повноваження витягти неможливо, і цього цілком достатньо» [2, с. 23]. На практиці найчастіше повноваження представника фіксуються в довіреності.

Порушення вказівок, що містяться в довіреності, тобто визначають межі повноваження, є перевищення повноваження, що, як правило, тягне недійсність угоди, укладеної з перевищенням повноважень.

З врахуванням суб'єктивного ставлення представника до своїх дій та їхньої мети, можна виокремити такі види перевищення повноважень:

- 1) дії з перевищенням повноважень внаслідок помилки щодо обсягу останніх;
- 2) навмисне перевищення повноважень у сподіванні отримати схвалення вчинених дій від особи, яку представляють;
- 3) навмисне перевищення повноважень з метою отримати вигоду для себе [3, с. 254].

Правочин, вчинений з перевищенням повноважень, у відношенні до особи, яку представляють, не дає можливості віднести його ні до нікчемних, ні до оспорюваних. Такий правочин, як і нікчемний, недійсний (для особи, яку представляють) у силу закону вже в момент вчинення, але, на відміну від нікчемного, який не може бути дійсним ні за яких умов, здатний набувати законної сили у випадку його схвалення представником. На відміну від оспорюваного правочину, який дійсний в момент його вчинення, але, який може бути визнаний недійсним у силу

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

судового рішення, правочин з перевищенням повноважень, навпаки, у момент його вчинення для особи, яку представляють, недійсний і стає дійсним лише з моменту його схвалення [4, с. 156].

3. Правові наслідки представництва без повноважень. Ст.241 ЦК України вказує, що правочин, вчинений представником з перевищенням повноважень, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки особи, яку він представляє, лише у разі наступного схвалення правочину цією особою. Правочин вважається схваленим зокрема у разі, якщо особа, яку він представляє, вчинила дії, що свідчать про прийняття його до виконання [1].

Виникає питання, яким чином має відбуватися схвалення і які наслідки несхвалення правочину. Так, одним із найпоширеніших методів схвалення є виконання особою, яку представляють, обов'язків, що виникли у зв'язку з вчиненням такого правочину. У випадку ж несхвалення правочину, за загальним правилом, використовується один з двох варіантів. В першому випадку на представника, який вчинив правочин без відповідних повноважень, покладається обов'язок відшкодувати третій особі потерпілій стороні завдані збитки. Маються на увазі збитки, які походять від самого факту нездійснення угоди. За іншим варіантом представник, що не має відповідних повноважень, має самостійно виконати невчинений правочин.

Таким чином, представництво з перевищенням повноважень є досить складною категорією, яка у залежності від обставин та суб'єктивного ставлення представника може створювати різні правові наслідки як і для самого представника, так і для особи, яку він представляє.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України»/ВР України URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 20.10.2018).
2. Скловский К.И. Множественность лиц в представительстве //Собственность в гражданском праве. М.: Дело, 2000. С. 455-459.
3. Харитонов Є.О., Старцев О.В. Цивільне право України : Підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Істина, 2007. 816 с.
4. Гелецька І.О. Представництво без повноважень // Науковий вісник Херсонського державного університету. Херсон: Гельветика, 2014. С. 155-159.

Мурадлі Фарід Мурад огли,

студент п'ятого курсу юридичного факультету

Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник:

Мінченко Андрій Олександрович,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного, господарського та
екологічного права

Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА САМОЗБУДОВАНІ ОБ'ЄКТИ

Актуальність обраної теми полягає у тому, що правове регулювання виникнення права власності на новостворене нерухоме майно містить ряд недоліків. Зокрема, йдеться про набуття права власності на новозбудовані або реконструйовані споруди, «узаконення» яких у звичний спосіб є неможливим для їх власників з тих чи інших причин, що стосуються досить складної та дорогої процедури легалізації прав на майно, яка не є доступним для кожного.

Відповідно до ч. 2 ст. 331 ЦК України право власності на новостворене нерухоме майно (житлові будинки, будівлі, споруди тощо) виникає з моменту завершення будівництва (створення майна). Якщо договором або законом передбачено прийняття нерухомого майна до експлуатації, право власності виникає з моменту його прийняття до експлуатації. Якщо право власності на нерухоме майно відповідно до закону підлягає державній реєстрації, право власності виникає з моменту державної реєстрації [4].

Тобто, Цивільним кодексом України фактично визначається декілька моментів виникнення права власності на об'єкт новоствореного нерухомого майна: один загальний (момент завершення

будівництва) та два спеціальні випадки (у передбачених законом випадках - момент прийняття майна до експлуатації та момент його державної реєстрації).

Відповідно до ст. 18 Закону України «Про основи містобудування» новозбудовані об'єкти підлягають прийняттю в експлуатацію в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Експлуатація не прийнятих у встановленому законодавством порядку об'єктів забороняється [3]. Згідно із ст. 182 ЦК України право власності та інші речові права на нерухомі речі, обмеження цих прав, їх виникнення, перехід і припинення підлягають державній реєстрації [4].

Виходячи із вищенаведених положень, закон визначає для нерухомого майна обов'язковість як процедури державної реєстрації, так і процедури прийняття майна в експлуатацію. Таким чином, є неможливим збіг у часі цих двох моментів, адже за ст. 19 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» підставою для реєстрації права власності на майно є акт прийому нерухомого майна до експлуатації [2]. Тому виникає питання визначення моменту виникнення права власності на новозбудовані об'єкти.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» державна реєстрація речових прав на нерухоме майно та їх обмежень - це офіційне визнання і підтвердження державою фактів виникнення, переходу або припинення речових прав на нерухоме майно та їх обмежень, що супроводжується внесенням даних до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та їх обмежень [2]. Тобто, як вбачається з вказаної норми, державна реєстрація права власності на нерухоме майно є лише офіційним визнанням права власності, тобто права, яке вже мало виникнути до її проведення.

Як зазначає М. Біленко, момент виникнення права власності на новостворене нерухоме майно не може пов'язуватись з його державною реєстрацією, адже сама реєстрація згідно з законодавством не є правовстановлюючим чинником, а є лише фактом визнання цього права з боку держави [5, с. 131].

Отже, в законодавстві існує очевидна колізія, яка полягає, по-перше, у розбіжності в часі настання двох юридичних фактів, з якими законодавство пов'язує виникнення права власності на новозбудоване нерухоме майно. По-друге, щодо кваліфікації реєстрації права на майно як юридичного факту виникнення права власності на нього.

Ця проблема також може виражатися у випадках легалізації прав на об'єкт незавершеного будівництва, коли об'єкт, право власності на який зареєстроване, не було введено в експлуатацію. Так, згідно із ст. 376 ЦК України самочинне будівництво - це житловий будинок, будівля, споруда, інше нерухоме майно, якщо вони збудовані або будуються на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети, або без належного дозволу чи належно затвердженого проекту, або з істотними порушеннями будівельних норм і правил. Особа, яка здійснила або здійснює самочинне будівництво нерухомого майна, не набуває права власності на нього, однак закон передбачає шляхи легалізації права власності на самочинно збудоване нерухоме майно за рішенням суду (частина третя вказаної статті) [4]. При цьому закон не пов'язує можливість легалізації прав власності на майно із введенням його в експлуатацію, наявністю або відсутністю проекту.

Таким чином, суд може прийняти рішення про визнання права власності на об'єкт нерухомості, дослідивши при цьому відповідність об'єкту будівельним нормам і правилам, що, обов'язково повинно бути доведено висновком судово-будівельної експертизи.

Проте, при цьому виникає інше питання: чи виникає право власності на об'єкт нерухомого майна одночасно з набуттям рішенням законної сили, і чи потребує в такому випадку об'єкт реєстрації в державному реєстрі прав на нерухоме майно, адже саме з нею ст. 331 ЦК України пов'язує виникнення права власності на нерухоме майно [4]. З одного боку, згідно із ст. 124 Конституції України рішення суду є загальнообов'язковим на всій території України [1], з іншого - ст. 331 ЦК України містить вичерпний перелік юридичних фактів, з якими закон пов'язує набуття права власності на новозбудоване нерухоме майно [4], а Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» передбачає рішення суду як підставу для реєстрації прав власності на нерухомість [2].

Вважаємо, що рішення суду про визнання права власності на самочинно збудоване майно за ст. 124 Конституції дійсно є загальнообов'язковим [1], однак його виконання здійснюється у певному порядку - шляхом реєстрації права на нерухоме майно.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Також, існує ще одна колізія чинного законодавства, яка може спричинити серйозні проблеми на практиці. Так, чи може суд посилатися в своїх рішеннях на рішення іншого суду про визнання права власності на майно, якщо таке право не було зареєстроване? Так, часто трапляються випадки, коли сторони з метою уникнення збору за державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно, вирішують питання про виникнення права власності шляхом подання позову до суду, що у більшості випадках є менш затратним. На сьогодні судова практика часто йде саме цим шляхом. Це, до речі, стосується і підстав визнання переходу права власності за рішенням суду на нерухоме майно, що було відчужене.

Слід звернути увагу, що у разі якщо в рішенні суду чітко вказано, що право власності визнається на об'єкт саме нерухомого майна, завершеного будівництвом, то будь-які обмеження у подальшому розпорядженні майном його власником є неправомірними. До таких обмежень, зокрема, належать спеціальні відмітки на довідках-характеристиках технічного стану об'єктів нерухомого майна, що здійснюються державними реєстраторами прав на нерухоме майно, адже відповідно до ст. 319 ЦК України власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону. Діяльність власника може бути обмежена чи припинена або власника може бути зобов'язано допустити до користування його майном інших осіб лише у випадках і в порядку, встановлених законом. Держава не втручається у здійснення власником права власності [4].

Отже, будь-які обмеження щодо визначення власником подальшої правової долі нерухомого майна, тобто стосовно реалізації ним правомочності розпорядження майном, повинні бути прямо передбачені в законі. При цьому слід зауважити, що окремі обмеження, запроваджені ст. 18 Законом України «Про основи містобудування» стосуються експлуатації нерухомого майна, яка може здійснюватись виключно після введення його в експлуатацію [3]. Але це не впливає і в жодному випадку не може впливати на визнання завершеного будівництвом об'єкта об'єктом цивільних прав, відтак, це не може стати підставою для обмеження власника у здійсненні розпорядчих дій з приводу цього об'єкта.

Таким чином, підсумовуючи вищенаведене, можна констатувати, що у чинному законодавстві існують проблеми щодо визначення моменту набуття права власності на новостворені об'єкти, у тому числі щодо самочинного будівництва, а також щодо встановлення обмежень на розпорядження майном, право власності на яке передане шляхом винесення рішення суду.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. ст. 141.
2. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2004. № 51. ст.553.
3. Про основи містобудування: Закон України від 16.11.1992 № 2780-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1992. № 52. ст.683.
4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. №№ 40-44. ст.356.
5. Біленко М. С. Підстави набуття права власності на об'єкт будівництва / М. С. Біленко. Приватне право і підприємництво. 2015. Вип. 14. С. 130-134.

Пелевіна Юлія Володимирівна,
студентка Університету митної справи та фінансів
Науковий керівник:
Мінченко Андрій Олександрович,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного,
господарського та екологічного права
Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ДОСУДОВОГО СПОСОБУ ЗАХИСТУ ПРАВ НА ЗНАКИ ДЛЯ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ

Функціонування незалежної держави не можливе без стабільності в її економічному розвитку. В умовах сьогодення Україну все більше поглинає економічна криза, яка обумовлюється

одним із найголовніших факторів - це неплатоспроможність фізичних та юридичних осіб. В перше чергу це пов'язано зі зменшенням доходів громадян, зупиненням роботи підприємств та іншими негативними наслідками.

Одним із кроків для подолання вищезазначеної проблеми є створення сприятливих умов для ведення якісної політики охорони й захисту прав інтелектуальної власності. Недаремно збереження, зміцнення і розвиток інтелектуального потенціалу України віднесені до пріоритетних інтересів держави. Адже система інтелектуальної власності покликана забезпечувати, з одного боку, економічні інтереси володільців, власників прав на знаки для товарів і послуг, виробників об'єктів інтелектуальної власності, а з іншого – політичні цілі країни.

Проте питання захисту прав інтелектуальної власності потребують оновленого погляду на систему економічної безпеки підприємств, і перш за все, охорони об'єктів права інтелектуальної власності. Досить логічно вважати, що володіння правами інтелектуальної власності забезпечує національну безпеку країни та міцність конкурентних позицій, ніж виробництво товарів і послуг.

Принципами сучасних економічних відносин є інформація та знання, проте не слід забувати, що інтелектуальна власність є також важливим ресурсом підприємства, що забезпечує стабільний інноваційний розвиток та ряд конкурентних переваг. Більшість сучасних підприємств, які є лідерами на ринку мають найновіші технології, знання, торгові марки.

В умовах жорсткої конкуренції впровадження нових технологій виробництва, створення нових продуктів є необхідною частиною для забезпечення стійких конкурентних позицій на ринку. Це дає можливість забезпечувати лідерські місця серед інших конкурентів господарської діяльності. Нажаль існують суб'єкти підприємницької діяльності, які створюють недобросовісну конкуренцію, спричиняючи іншим суб'єктам великі, перш за все, фінансові ризики.

У відповідності до ст.1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» недобросовісною конкуренцією є будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності.[1]

Слід зазначити, що велика кількість порушень має місце в вищезазначеній сфері, а саме порушення щодо використання чужих прав на знаки для товарів і послуг. На підставі ч.4 ст.5 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» права на знаки для товарів і послуг виникають із отриманого суб'єктом свідоцтва та внесеного зображення знака, а також переліку товарів і послуг до реєстру. Проте така правова охорона не дає жодних гарантій, що не будуть використовуватись чужі права на знаки для товарів і послуг.[2]

Тож у разі виявлення протиправних дій щодо неправомірного використання прав на знаки для товарів і послуг, доцільно розпочати врегулювання даного спору з досудового порядку з метою виявлення всіх обставин справи, оскільки можливі випадки вчинення порушення без прямого умислу посягання на дані права.

Українське законодавство передбачає як варіант досудовий (претензійний) спосіб вирішення спорів. Згідно із ч.2 ст.222 Господарського кодексу України у разі необхідності відшкодування збитків або застосування інших санкцій суб'єкт господарювання чи інша юридична особа – чий права або законні інтереси порушено, з метою безпосереднього врегулювання спору з порушником цих прав або інтересів має право звернутися до нього з письмовою претензією, якщо інше не встановлено законом. Тобто існує певний претензійний порядок, який реалізується шляхом направлення претензії до особи, яка порушила права та законні інтереси власника прав на знаки для товарів і послуг. Такі дії можна назвати самозахистом, оскільки вони спрямовані на попередження та захист від протиправних посягань, відновлення вже порушеного права, а також відшкодування завданих збитків, за допомогою не заборонених законом засобів, без звернення до компетентних державних органів.[3]

Відповідно до ч. 2 ст. 20 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» на вимогу власника свідоцтва таке порушення повинно бути припинено, а порушник зобов'язаний відшкодувати власнику свідоцтва заподіяні збитки. Власник свідоцтва може також вимагати усунення з товару, його упаковки незаконно використаного знака або позначення, схожого з ним настільки, що їх можна сплутати, або знищення виготовлених зображень знака або позначення, схожого з ним настільки, що їх можна сплутати.[2]

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Перевагами даного порядку є те, що він розвантажує суди від вирішення нескладних справ, він є коротшим порівняно із судовим строком вирішення конфлікту та безоплатність такого врегулювання (судовий збір не сплачується).

Проте треба враховувати, що на практиці отримати компенсацію заподіяних збитків, обмежившись лише письмовою претензією, практично неможливо. Тому що за бажанням сторона (боржник) може проігнорувати процедуру досудового врегулювання спору. Нажаль, особи, які отримали претензію, досить часто просто на них не відповідають, тим самим затягують вирішення спору. Тому для досягнення цієї мети особі, чії права порушені варто розглядати інші стратегії захисту своїх порушених прав, а саме судові способи захисту.

Отже існує ряд проблем, з якими може зіткнутись особа, чії права порушені в сфері інтелектуальної власності.

По-перше, немає жодної гарантії позитивного вирішення конфлікту.

По-друге, імовірно, що винна сторона не відповість у встановлений законом термін на претензію або просто проігнорує її. Це дозволить затягнути вирішення спору та виграти час на користь сторони-правопорушника.

По-третє, часткове визнання претензії ще не означає, що вимоги будуть виконані. Наприклад, сторона, яка є боржником може погодитись на виплату суми компенсації але не тієї, що вимагає власник порушених прав, а, наприклад, значно меншої. В цьому випадку є тільки два шляхи розв'язання проблеми:

1) погодитись на умови боржника, але при цьому потерпіти значні фінансові збитки, у зв'язку із ослабленням конкурентних позицій на ринку.

Прикладом втрати конкурентоспроможності є справа № 910/10771/17 за позовом Дочірнього підприємства "Кондитерська корпорація "Рошен" (позивач 1), Приватного акціонерного товариства "Київська кондитерська фабрика "Рошен" (позивач 2) до Товариства з обмеженою відповідальністю "Белларія" (відповідач 1), Товариства з обмеженою відповідальністю "Ашан Україна Гіпермаркет" (відповідач 2) про припинення порушень прав інтелектуальної власності на знаки для товарів і послуг. Позивачі затребували, аби суд заборонив ТОВ «Ашан Україна Гіпермаркет» використовувати найменування Київського торта, а також графічних елементів у вигляді листя каштану на упаковці виробів.

Корпорація Roshen звернулася до Господарського суду Києва з позовом про порушення гіпермаркетом «Ашан» і ТОВ «Белларія» права інтелектуальної власності при випуску продукції під найменуванням "Київський торт" та торт «Київський». Так, Roshen вимагає, щоб суд заборонив вищезазначеним товариствам використовувати найменування Київського торта, а також графічних елементів у вигляді листя каштана, оскільки покупець може сплутати упаковку продукції з Київським тортом виробництва Рошен. Адже, товарний знак «Київський торт» визнано добре відомим в Україні за рішенням Апеляційної палати Державної служби інтелектуальної власності, а тому якщо інші особи будуть його використовувати задля продажу своїх товарів не кращої якості, то попит на «Київський торт» значно знизиться і як наслідок корпорація може втратити лідерські позиції на ринку.

2) звернутись до суду, проте понести витрати (адвокатські, судові та інші), які можуть «вдарити» по фінансовому становищу організації, компанії, підприємстві та інше.

Отже, для вирішення проблеми врегулювання досудового способу захисту прав на знаки для товарів і послуг, слід доповнити ст. 222 Господарського кодексу України пунктом: «Особа, яка використовує чужі права повинна припинити таку діяльність, з моменту отримання претензії та негайно виконати вимоги особи, чії права порушені у тому випадку якщо вони не суперечать законам України та будуть додані копії документів, з яких виникають такі права, документи, які підтверджують факт порушення та інші документи встановлені законом. У разі, якщо боржник не відреагує на претензію або не виконає вимоги в повному обсязі, то останній повинен сплатити штраф за рішенням суду». Саме така норма статті може дати гарантії виконання вимог претензії.

Бібліографічні посилання:

1. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 03.03.2016 № 782-VIII // База даних «Законодавство України»/ ВР України. URL. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр> (дата звернення: 1.11.2018).

2. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 21.05.2015 № 317- VIII // База даних «Законодавство України»/ ВР України. URL. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12> (дата звернення: 1.11.2018).
3. Господарський кодекс України: Закон України від 28.08.2018р. № 2475-VIII // База даних «Законодавство України»/ ВР України. URL. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 1.11.2018).
4. Відомості з Єдиного державного реєстру судових рішень інформаційної сторінки Судової влади України // URL. <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72852712> (дата звернення: 1.11.2018).

Соломаха Діана Андріївна,
студентка четвертого курсу
Університету митної справи та фінансів
Науковий керівник:
Мінченко Андрій Олександрович,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного,
господарського та екологічного права
Університету митної справи та фінансів

МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ НА ТОРГОВЕЛЬНУ МАРКУ. ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ

Функціональне призначення торговельної марки полягає в індивідуалізації відповідних товарів на ринку для їх відмежування від аналогічних, створених іншими виробниками. Відповідно до статті 1 Закону України «Про охорону знаків для товарів та послуг» торговельною маркою є позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб. Подібне визначення зазначено й у статті 492 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), де вказано, що торговельна марка – це будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для відрізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими особами.

Відповідно захист прав на торговельну марку є гарантом успіху відповідної компанії на ринку товарів, а тому регулювання даного питання в кожній державі здійснюється на законодавчому рівні відповідно до міжнародних стандартів захисту таких прав (наприклад, Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14 квітня 1891 року).

В Україні така законодавча база лише починає розвиватися, а тому є потреба в її дослідженні, в результаті чого можна було б удосконалити систему захисту прав на торговельну марку.

Нині застосовуються наступні механізми захисту прав на торговельну марку (як превентивні, так і регресні):

- належна реєстрація;

Цивільним законодавством відповідно до ч. 1 ст. 494 ЦК України одним із способів визначення обсягу правової охорони торговельної марки зазначає наведений у свідоцтві перелік товарів і послуг стосовно неї. Це також підтверджується положенням ч. 4 ст. 7 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», де зазначається, що заявка на отримання свідоцтва України на знак для товарів та послуг повинна містити заяву про реєстрацію знака, зображення позначення, що заявляється, а також перелік товарів і послуг, для яких заявник просить зареєструвати знак, згрупованих за Міжнародною класифікацією товарів і послуг для реєстрації знаків (далі – МКТП), тобто торговельна марка забезпечується охороною лише відносно тих товарів та послуг, щодо яких вона була зареєстрована відповідно до класів МКТП.

- направлення порушнику зазначеного права письмової вимоги (претензії) щодо термінового припинення несанкціонованого використання торговельної марки (відповідно до ч. 2 ст. 20 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» на вимогу власника свідоцтва таке порушення повинно бути припинено, а порушник зобов'язаний відшкодувати власнику свідоцтва заподіяні збитки);

- звернення із заявами до органів Антимонопольного комітету України про порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції;

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

- звернення до правоохоронних органів з метою притягнення правопорушників до кримінальної відповідальності (як результат – застосування штрафів, конфіскації, знищення контрафактної продукції та засобів її виробництва);
- звернення до Державної служби інтелектуальної власності України;
- звернення до суду із заявами та позовами з метою вжиття заходів щодо притягнення до відповідальності та стягнення завданих збитків від осіб, що порушують право інших на торговельну марку шляхом ввезення та розповсюдження контрафактної продукції, неправомірної реєстрації позначень, схожих до рівня ідентичності із раніше зареєстрованою власною торговою маркою тощо;
- включення об'єктів інтелектуальної власності до Державного митного реєстру з метою запобігання пропуску через митний кордон України продукції, виробництво якої було здійснено з порушенням прав інтелектуальної власності.

Звичайно, різноманіття методів захисту порушених прав власників торгових марок є гарантом ефективності охорони таких прав, однак для реалізації належності та повноти такого захисту виникає потреба в класифікації захисту, оскільки різні види торговельних марок в Україні мають однаковий обсяг охорони, тобто захищаються однаковою мірою відповідно до одного порядку.

Досліджуючи нормативну базу США з даного питання, для якої характерно оберненопропорційність охорони смислового зв'язку з товаром (тобто чим менший смисловий зв'язок має торговельна марка із самим товаром, тим сильніша охорона торговельної марки), можна виокремити наступну класифікацію торговельних марок, що визначає класифікацію захисту останніх [6]:

- загальні (родові) – такі різновиди торговельних марок визначаються як неохороноздатні, оскільки назва даних торговельних марок є очевидною стосовно відповідного товару (так, наприклад марка «honeу» для меду);
- торговельні марки, виражені поєднанням декількох смислових відповідно до товару слів, що хоча й утворюють новизну, однак можуть бути створені невизначеною кількістю інших осіб без ніякого умислу («Морозолід», «Молокошейк» тощо);
- торговельні марки, виражені словами, що асоціюються з певними особами, подіями тощо (тобто в даному разі така назва торговельної марки може прийти на думку колу людей, що безпосередньо знайомі з даними особами, подіями тощо – наприклад, «Halloween»);
- торговельні марки, виражені словами, що не несуть жодного смислового навантаження, однак що були вигадані саме для даного товару (Nike, Adidas тощо). Такі назви торговельних марок є унікальними, індивідуальними та практично неповторними, а тому підлягають найвищому рівню захисту.

Відповідно поява дуже схожого знаку для іншого товару бути визначатися як навмисна спроба асоціації такого товару з відомим знаком.

Законодавче закріплення такої класифікації дозволить автоматично визначати рівень захисту відповідної торговельної марки залежно від її приналежності до відповідної групи, що також сприяло б швидшому розгляду судових справ з даного питання.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 28.10.2018 р.)
2. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 року № 3689-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12> (дата звернення 28.10.2018 р.)
3. Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14 квітня 1891 року, що набрала чинності для України з 25.12.1991 року. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_134 (дата звернення 28.10.2018 р.)
4. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про введення в дію одинадцятої редакції Міжнародної класифікації товарів і послуг для реєстрації знаків у перекладі українською мовою» від 11.01.2018 року №19. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0019731-18> (дата звернення 29.10.2018 р.)

5. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону» від 30.05.2012 року №648. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1034-12> (дата звернення 29.10.2018 р.)
6. Самусь А. Класифікація торговельних марок у праві США та України: порівняльно-правовий аналіз. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/6/6_2018.pdf (дата звернення 29.10.2018 р.)

Челпан Єлизавета Іванівна,
студентка юридичного факультету
Університету митної справи та фінансів
Науковий керівник:
Мінченко Андрій Олександрович,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного,
господарського та екологічного права
Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ І МАЙНОВИХ ВІДНОСИН В ЦИВІЛЬНОМУ ТА СІМЕЙНОМУ ПРАВІ

Шлюбно-сімейні відносини являють собою комплекс відносин особистого немайнового та майнового характеру, заснованих на родинних зв'язках. Сімейний Кодекс України (далі – СК України) встановив основні принципи утворення сім'ї та засади майнових та особистих немайнових прав та обов'язків подружжя, батьків та дітей, а також інших членів родини. Сімейні правовідносини – це, як зазначено у СК України (ст. 2), особисті немайнові та майнові права і обов'язки між членами сім'ї, які врегульовані нормами права [1]. Сімейні відносини можуть виникати з приводу різних благ – окремих речей та майна в цілому, грошей, цінних паперів, благ, які належать членам сім'ї особисто, тощо [5, с. 88]. До немайнових належать ті відносини членів сім'ї, які сприймають правове регулювання, піддаються правовому впливу. Так, правові норми визначають порядок встановлення або зміни прізвища дитини або одного з подружжя під час реєстрації шлюбу, закріплюють особисті немайнові права учасників сімейних відносин – право на виховання, спілкування, захист тощо. Разом із тим основна кількість особистих відносин, що виникають у сім'ї і ґрунтуються на таких почуттях, як любов, дружба, відданість, не складають сферу правового регулювання і не включаються до предмета сімейного права. Майнові відносини виникають стосовно конкретного майна, його належності тим чи іншим учасникам сімейних відносин, порядку користування та розпорядження таким майном, вчинення правочинів щодо нього тощо.

Питання співвідношення цивільного і сімейного права вже давно входить до кола дискусійних проблем. Кодифікація сімейного законодавства не знімає цього питання, оскільки є окремі підгалузі цивільного права, норми яких зібрані в кодекси, виходячи з міркувань законодавчої техніки. Згідно з ч. 1 ст. 1 ЦК України цивільним законодавством регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників. Отже, законодавець, визначаючи предмет правового регулювання в СК України і ЦК України майже ідентично, вказує, що його складають, перш за все, особисті немайнові відносини та майнові відносини [4, с. 176].

Майнові відносини породжують майнові права. Як наслідок це служить джерелом панування над майном. Сімейні ж відносини породжують сімейні права, що ставлять у певну особисту залежність одного члена сімейного союзу від іншого і створюють певне юридичне становище для цих членів. У сімейних відносинах міра та рахунок прав неможливі в силу особливих властивостей цих відносин, більше моральних, ніж юридичних. Тому, правове регулювання відносин сімейних є набагато складнішим, ніж відносин цивільних в контексті майнових прав.

Система об'єктів цивільних правовідносин може бути представлена в такому вигляді: майнові об'єкти (можуть бути адекватно оцінені в грошах) та немайнові об'єкти (не мають еквівалентної грошової оцінки). Нематеріальними благами є тільки ті об'єкти, які належать до об'єктів інтелектуальної власності, інформації чи особистих немайнових благ. Вони не належать до предметів матеріального світу. Особистісний характер в якості ознаки даних благ слід розуміти

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

тільки в контексті їх невіддільності, неможливості існування у відриві від суб'єкта без його згоди. Майнові блага, як відомо, не мають безпосереднього зв'язку з особистістю і можуть існувати окремо від неї. Крім того, особливістю нематеріальних благ, що суттєво відрізняє ці блага від матеріальних, є відсутність у них майнового, економічного змісту [6, с. 129].

Спільним і для сімейного, і для цивільного права є дозвільний характер методу правового регулювання. Майнові засади в сімейному праві мають суттєво інший характер, ніж у цивільному праві, оскільки тут відзначається роль і значення особистих немайнових відносин. Майнові взаємовідносини суб'єктів сімейного права підкоряються правовій регламентації особистих немайнових відносин. Суб'єкти сімейних правовідносин здійснюють свої особисті немайнові та майнові права в межах, установлених СК України та іншими нормативно-правовими актами, моральними засадами суспільства [3, с. 18]. При цьому, новий СК містить ст. 10 «Застосування аналогії закону та аналогії права», що встановлює правило, якщо певні сімейні відносини не врегульовані Кодексом або домовленістю сторін, до них застосовуються норми Кодексу, які регулюють подібні відносини. Тобто, прогалина в законі може бути заповнена у конкретних правовідносинах договірним регулюванням, а якщо учасники сімейних правовідносин цього не зроблять, то буде застосована відповідна норма СК до регулювання інших подібних відносин.

Таким чином, саме сімейні правовідносини є формою тих суспільних відносин, в яких відбувається відтворення людської особистості й продовження людського роду, а сімейне право в певних межах врегульовує відносини щодо визначення походження дитини, її виховання, розвитку та утримання, тобто сімейне право регулює досить обмежену сферу суспільних зв'язків між людьми як учасниками сімейних відносин залежно від їх сімейно-правового статусу. На відміну від цивільно-правового регулювання суспільних відносин, в основу сімейно-правового регулювання суспільних відносин покладено не майнові інтереси їх учасників, а особисті потреби, певні моральні настанови, публічні інтереси суспільства, наприклад, у вихованні майбутнього покоління.

Бібліографічні посилання:

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2002, № 21-22, ст.135
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
3. Кожевникова В. Співвідношення правової категорії «обмеження» з іншими правовими категоріями у праві. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. №1. С. 18-22.
4. Красицька Л. В. Співвідношення сімейного та цивільного права. Спогади про Людину, Вченого, Цивіліста-епоху (до 85-річчя від Дня народження академіка Ярослави Миколаївни Шевченко); за заг. ред. Р.О. Стефанчука. Київ: АртЕк, 2017. С. 176-186.
5. Логвиненко М.І., Терещенко В.П. Порівняльно-правова характеристика інституту шлюбних відносин за законодавством України, Німеччини та Франції. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. №1. С. 88-91.
6. Шолудько Ю. О. Співвідношення майнових і немайнових благ як об'єктів цивільного права України. С. 126-129. URL:<http://dspace.onu.edu.ua:8080>. (дата звернення: 03.11.2018).

Шепель Інна Дмитрівна,

студентка п'ятого курсу

Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник:

Мінченко Андрій Олександрович,

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри цивільного,

господарського та екологічного права

Університету митної справи та фінансів

КОДЕКС УКРАЇНИ З ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА: КРОК ВПЕРЕД ЧИ НОВІ ПРОБЛЕМИ?

У жовтні 2018 року відбулася визначна подія в сфері процедур банкрутства– прийняття закону, положення якого мають багато новацій у сфері діяльності учасників банкрутних відносин.

Проект Кодексу України з процедур банкрутства був поданий від 26.02.2018, як зазначається метою якого є підвищення ефективності процедур банкрутства, рівня захищеності прав кредиторів, вдосконалення процедури продажу майна боржника на аукціоні, підвищення рівня виконання контрактів та судових рішень, тощо.

Законопроект викладено у двох книгах: «Книга 1. Корпоративне банкрутство»; «Книга 2. Відновлення платоспроможності фізичної особи». Таким чином, законопроектом передбачається врегулювати відносини щодо відновлення платоспроможності / банкрутства, як юридичних, так і фізичних осіб. Інноваційний закон запроваджує можливість банкрутства фізичних осіб, які не є підприємцями, чого немає в чинному ЗУ "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом". [1]

Тож відтепер ініціювати процедуру банкрутства фізичної особи зможуть його кредитори, у разі якщо сума заборгованості буде складати не менше 100 мінімальних заробітних план, що буде підтверджено судом. Тепер громадянин сам може звернутися до суду з заявою про банкрутство, але за умов:

- 1) дохід фіз. особи зменшився на 50 % за умови наявності непогашених заборгованостей;
- 2) особа не може здійснювати погашення боргів через певні обставини;
- 3) припинив погашати свої заборгованості у розмірі як 50% місячних платежів упродовж 2 місяців. [2]

Можна стверджувати, що це положення удосконалює процедуру банкрутства, ставлячи усіх суб'єктів у рівні умови, згідно з головними принципами права.

Задля надання змоги відновлення платоспроможності боржника і відвернення процедури ліквідації підприємства, в світі існує поширене явище, що застосовується в багатьох країнах – мирова угода, яка поділяється на два види:

- 1) мораторій (продовження, реструктуризація боргу);
- 2) часткове відпущення боргу.

Але в житті чистого виду мирової угоди одного з видів не існує, і країни як правило застосовують змішаний вид. Відтепер і в Україні введено такий процесуальний інститут, як мирова угода. Можливо це внесе позитивні зміни в процес банкрутства та допоможе запобігти процедурі ліквідації багатьох підприємств.

Справи про банкрутство матимуть розглядатися господарськими судами за місцем проживання фізичної особи. Аналізуючи нещодавні реформи, що відносяться до об'єднання судів, відтепер вони розташовуються виключно в обласних центрах, це призведе до ускладнення прибуття осіб до суду через значну відстань між судом та місцем проживання громадян.

Доволі сумнівною виглядає норма, за якою господарський суд за клопотанням кредитора або із власної ініціативи може прийняти рішення про тимчасову заборону без дозволу суду виїжджати за кордон на період розгляду справи в суді.

Також дуже скептично треба відноситися до норми, яка визначає що не підлягають реструктуризації чи прощенню (списанню) борги за кредитами, отриманими боржником на відпочинок, розваги, придбання предметів розкоші, а також борги, які виникли з участі боржника в азартних іграх, парі тощо. Таке визначення є досить спірним, адже кожна особа вправі вирішувати як вона бажає розпоряджатися грошима, наданими в кредит. У той же час, вона повинна мати рівні умови для сприяння погашенню цього кредиту. [3]

Таким чином, можна стверджувати, що новий кодекс відкриває нові можливості у процедурі банкрутства, але одночасно з цим має і суперечні положення, що мають бути виправлені в найближчий термін.

Бібліографічні посилання:

1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України № 2344-ХІІ (2344-12) від 14.05.92. *Вісник Верховної Ради України*. 1992. № 31. С. 441.
2. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 р. №2543-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63518.
3. Кравець Р. Банкрутство по-новому. URL: <http://aphd.ua/prykłady-oformlennia-bibliografichnoho-opysu-vidpovidno-do-dstu-83022015/>.

Яруський Михайло Юхимович,
студент юридичного факультету
Університету митної справи та фінансів
Науковий керівник: Мінченко Андрій Олександрович
доцент кафедри цивільного, господарського
та екологічного права

Науковий керівник:

Мінченко Андрій Олександрович,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного,
господарського та екологічного права
Університету митної справи та фінансів

ЗАХИСТ СУБ'ЄКТИВНИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КІНЕМАТОГРАФІЧНИЙ ТВІР

З розвитком сучасного кінематографу все більше і більше уваги приділяється питанням захисту авторських прав на кінотвори. Також розширилася сфера майнових відносин, пов'язаних з цими творами, які охоплюються саме нормами права інтелектуальної власності. Сфера регулювання відносин, що складаються в процесі створення кінематографічних творів охоплюється нормами права інтелектуальної власності.

Бурлаков С. Ю. визначає інститут права інтелектуальної власності на кінематографічний твір як систему правових норм, що регулюють особисті немайнові та квазіабсолютні виключні майнові відносини щодо створення та використання кінематографічного твору та пов'язані з нетілесними об'єктами як результатами сумісної діяльності, що носять творчий характер, мають економічну цінність та здатні вільно відчужуватися з урахуванням обмежень, що встановлені в інтересах захисту особистих прав авторів такого твору та суб'єктів суміжних прав в цілому і об'єктами-елементами, що входять до складу кінематографічного твору [1].

В правову полі нашої країни, поняття кінематографічного твору відноситься до аудіовізуальних об'єктів авторського права. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» (далі – Закон) аудіовізуальний твір – твір, що фіксується на певному матеріальному носії (кіноплівці, магнітній плівці чи магнітному диску, компакт-диску тощо) у вигляді серії послідовних кадрів (зображень) чи аналогових або дискретних сигналів, які відображають (закодовують) рухомі зображення (як із звуковим супроводом, так і без нього), і сприйняття якого є можливим виключно за допомогою того чи іншого виду екрана (кіноекрана, телевізійного екрана тощо), на якому рухомі зображення візуально відображаються за допомогою певних технічних засобів [2].

Одночасно, в Законі України «Про кінематографію» закріплюється термін «фільм». Так, відповідно до ст. 3 зазначеного закону фільм – аудіовізуальний твір кінематографії, що складається з епізодів, поєднаних між собою творчим задумом і зображувальними засобами, та який є результатом спільної діяльності його авторів, виконавців і виробників [3].

Хоча, на міжнародному рівні, кінематографічний твір є окремим та складним об'єктом права інтелектуальної власності. Наприклад, ст. 3 «Європейської конвенції про спільне кінематографічне виробництво» визначає кінематографічного твору – це твір будь-якої тривалості чи твір на будь-якому носії, зокрема художні кінематографічні твори, мультиплікаційні та документальні фільми, який відповідає положенням, що регулюють кіновиробництво і є чинними на території кожної з відповідних Сторін, та призначений для демонстрування в кінотеатрах [4].

Відповідно до ч. 1 ст. 8 Закону аудіовізуальні твори є об'єктами авторського права у галузі науки, літератури і мистецтва [2].

Пропонується розділяти порушення прав інтелектуальної власності на кінотвір на прямі і непрямі. Безпосереднє посягання на особисті немайнові та виключні майнові права інтелектуальної власності на кінематографічний твір, тобто дії, що суперечать нормам закону або договору, створює пряме порушення. При непрямому порушенні прав інтелектуальної власності кінотвір безпосередньо не використовується і не розповсюджується [1].

Види порушень авторського права і (або) суміжних прав, в тому числі і інтелектуальної

власності на кінематографічний твір, що дає підстави для судового захисту, передбачені в ст. 50 Закону. До них належать: а) вчинення будь-якою особою дій, які порушують дане право; б) піратство; в) плагіат; г) ввезення на митну територію України без дозволу осіб-власників примірників творів, фонограм, відеограм, програм мовлення; д) вчинення дій, що створюють загрозу порушення даного права; е) будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту даного права, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу; є) підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів даного права чи особи, яка здійснює таке управління; ж) розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів даного права, з яких без дозволу суб'єктів даного права вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі.

Відповідно до ст. 51 Закону захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права і суміжних прав здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством.

Способи цивільно-правового захисту авторського права і суміжних прав, в тому числі і інтелектуальної власності на кінотвір, встановлені у ст. 52 цього ж закону. За захистом даного права суб'єкти мають право звертатися в установленому порядку до суду та інших органів відповідно до їх компетенції.

При порушеннях будь-якою особою авторського права і суміжних прав, в тому числі і інтелектуальної власності на кінематографічний твір, суб'єкти даного права можуть: а) вимагати визнання та поновлення своїх прав; б) звертатися до суду з позовом; в) відшкодування моральної шкоди у судовому порядку; г) відшкодування збитків, включаючи упущену вигоду, або стягнення доходу, отриманого порушником, або виплату компенсацій у судовому порядку; д) вимагати припинення підготовчих дій до порушення; е) брати участь в інспектуванні виробничих приміщень, складів, технологічних процесів і господарських операцій, пов'язаних з виготовленням примірників кінематографічних творів, щодо яких є підстави для підозри про порушення чи загрозу порушення даного права, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України; є) вимагати публікації в засобах масової інформації даних про допущені порушення даного права та судові рішення щодо цих порушень; ж) вимагати від осіб, які порушують дане право позивача, надання інформації про третіх осіб, задіяних у виробництві та розповсюдженні контрафактних примірників творів і об'єктів суміжних прав, а також засобів обходу технічних засобів захисту, та про канали їх розповсюдження; з) вимагати прийняття інших передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом даного права [2].

26 квітня 2017 року набув чинності Закон України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» [5], робота над яким велася протягом тривалого часу. Даним законом внесено ряд важливих змін щодо захисту авторських прав, в тому числі і на кінематографічні твори, в мережі Інтернет до інших законів України, зокрема, до Закону України «Про авторське право і суміжні права», Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України.

Бурлаков С. Ю. обґрунтовує, що захист цілісності та недоторканості кінотвору не може ставитись у залежність від наявності немайнової шкоди. Для визнання неправомірності факту перекручення або інших дій, що порушують цілісність кінотвору, достатнім повинен вважатись власне факт вчинення заборонених законом дій. Так, у наслідок концентрації реклами навколо кінофільмів та телевізійних проєктів, такі твори можуть спотворюються об'ємними рекламними блоками. Такі дії з огляду на дотримання авторського права можуть бути порушенням немайнових або ж моральних прав авторів цієї аудіовізуальної продукції та породжувати ряд правових проблем.

Відшкодування шкоди та збитків у судовій практиці часто замінюється стягненням компенсації за порушення авторських та суміжних прав на кінотвір у розмірі від 10 до 50000 мінімальних заробітних плат. Практичне застосування такої міри захисту спричиняє проблему встановлення підстав для її застосування, а також встановлення розміру компенсації. Визначальною у вирішенні цього питання може стати диференціація розміру компенсації від масштабів порушення та особи правопорушника [1].

Види відповідальності за порушення авторського права і суміжних прав щодо аудіовізуальних творів також встановлені Кодексом України про адміністративні правопорушення (ст. 51-2, ст. 164-6, ст. 164-7, ст. 164-9 та Кримінальним кодексом України (ст. 176, ст. 203-1, ст. 216).

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Отже, захист права інтелектуальної власності на кінематографічні твори підпадають під сферу регулювання Закону України «Про авторське право і суміжні права», оскільки поняття кінематографічного твору відноситься до аудіовізуальних об'єктів авторського права. Цим законом визначенні види правопорушень стосовно авторського права і суміжних прав, в тому числі і інтелектуальної власності на кінематографічний твір. В останній час були внесені зміни в законодавство України, а саме стосовно захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет, в тому числі і на кінематографічні твори. Обґрунтовується, що захист цілісності та недоторканості кінотвору не може ставитись у залежність від наявності немайнової шкоди

Бібліографічні посилання:

1. Бурлаков С.Ю. Кінематографічний твір як об'єкт права інтелектуальної власності : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2008. 128 с.
2. Про авторське право та суміжні права: Закон України від 23.12.1993р. № 3792-ХІІ. Дата оновлення: 15.05.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>(дата звернення: 04.11.2018).
3. Про кінематографію : Закон України від 13.01.1998 р. № 9/98-ВР. Дата оновлення: 23.03.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/9/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 04.11.2018).
4. Європейська конвенція про спільне кінематографічне виробництво від 18.03.2009 р. 9/98-ВР. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_136 (дата звернення: 04.11.2018).
5. Про державну підтримку кінематографії в Україні: Закон України від 23.03.2017 № 1977-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1977-19> (дата звернення: 04.11.2018).

Іванченко Валерія Володимирівна,

студентка Університету митної справи та фінансів

Семененко Ірина Валеріївна,

студентка Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник:

Зуєва Оксана Анатоліївна,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного,

господарського та екологічного права

Університету митної справи та фінансів

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІЗИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Лізинг є методом фінансування, який є необхідним для всебічного розвитку економічних процесів у країні, активізації підприємницької діяльності, розвитку малого та середнього бізнесу, а для цього необхідно впроваджувати нові методи фінансування реального сектору економіки, здійснювати оновлення матеріально-технічної бази.

Згідно із законом України «Про лізинг» лізинг – перспективний фінансовий інструмент, що сприяє ефективному розвитку виробництва, активізації інвестиційних процесів. Однак частка лізингу в загальному обсязі інвестицій в Україні становить лише 1%, тоді як у країнах континентальної Європи приблизно 25%. [1]

Лізинг як економічна категорія має власне смислове навантаження та різні форми виявлення. Соціально-економічний аспект лізингу визначається через відносини власності, ведення спільної діяльності. Матеріально-речова основа виявляється через різні форми організації виробництва, відносини оренди майна, акти купівлі-продажу та фінансування.

Розглядаючи природу лізингових операцій, можна зазнати, що з одного боку, основою будь-якої лізингової угоди є фінансова операція, яка передбачає вкладення ресурсів на умовах платності та повернення в основний капітал. Отже, лізинг – це одна з форм кредитування. З іншого боку, оскільки лізингодавець та лізингоотримувач оперують капіталом не у грошовій формі, а в натуральній, то за формою лізинг подібний до інвестиційного фінансування. [2]

Сьогодні лізинг – це проста ефективна фінансова схема, яка поєднує інтереси власників фінансового капіталу і виробників. Шляхом застосування лізингових операцій реалізується близько 20% інвестицій у світі та близько 40% інвестицій у країнах з розвинутою економікою. На сьогоднішній день -розвитку економічної системи лізинг – це успішна форма взаємодії банківських структур з реальним сектором економіки. [3]

Найбільшою проблемою вітчизняних лізингових компаній є обмеженість їх фінансових ресурсів. По-перше, для цієї сфери бізнесу проблема стартового капіталу є дуже актуальною, враховуючи специфіку їх діяльності. По-друге, ці кошти необхідні для організації та проведення власної діяльності лізингових компаній. Це пов'язано з тим, що певний об'єкт лізингової угоди необхідно придбати негайно, а повернення коштів за надане у лізинг майно здійснюється у вигляді лізингових платежів частинами, відповідно до умов лізингового договору. [2]

Основними проблемами, що значно перешкоджають розвитку ринку лізингу можна віднести наступні:

- відсутність державних програм стимулювання використання лізингу як джерела оновлення основних фондів;
- недосконалість законодавчого забезпечення, неузгодженість вітчизняного законодавства з міжнародними нормами законодавства з питань лізингу;
- виражена тенденція вітчизняного лізингового ринку до залежності від імпорту;
- дискримінаційні положення щодо національного виробника; слабкий розвиток інфраструктури ринку лізингу та відсутність інформації й реклами щодо лізингових послуг;
- відсутність єдиної та комплексної системи автоматизації проведення лізингових операцій;
- несформованість на загальнодержавному рівні політики щодо перспектив розвитку лізингового кредиту.

Не дивлячись на певні проблеми лізингова діяльність є перспективним видом бізнесу. Так світовий досвід показує, що на частку лізингу в нових інвестиціях на устаткування припадає близько 20 %, крім того, лізинг є одним з основних джерел активізації інвестиційної діяльності. [4]

В короткостроковій перспективі на ринку лізингу можна прогнозувати його подальший розвиток при підвищенні вимог лізингових компаній до фінансового стану потенційних клієнтів. Необхідно також відзначити, що не тільки українські, але й закордонні експерти вважають лізингову діяльність в Україні перспективною.

Для активізації інвестиційної активності іноземних лізингодавців, в першу чергу, необхідне розповсюдження інформації про український лізинговий ринок, його потенціал, українські лізингові компанії, досвід їх роботи на світовому лізинговому ринку. [5]

На сьогоднішній день лізинг - найперспективніший фінансовий інструмент, здатний ефективно розвивати виробництво та активізувати інвестиційний процес в країні.

Для активного розвитку лізингу в Україні доцільно провести комплекс заходів, який передбачатиме: удосконалення цивільного та фінансового законодавства з питань лізингу; розширення кількості компаній, які займатимуться фінансуванням саме фізичних осіб; інтеграція національного законодавства в міжнародне; розроблення державної програми підтримки лізингу; створення лізингових центрів, які б спеціалізувалися на обслуговуванні малих підприємств.

Бібліографічні посилання:

1. Гладкова О.В. Проблеми розвитку лізингу в Україні. *Економічні науки*. №4.2012. с. 3-5
2. Горбатенко О.А. Проблеми та перспективи розвитку лізингу в Україні. *Економічні науки*. №6. 2012. с. 4-6.
3. Лізинг як важливий інструмент фінансування економіки України: етапи розвитку, особливості, результати. URL:<http://www.finalearn.com/lifers-814-2.html> (дата звернення: 14.10.2018).
4. Українське об'єднання лізингодавців. URL:http://www.uul.com.ua/stat/leasing_market (дата звернення: 14.10.2018)
5. Ярова В.В. Розвиток ринку лізингових послуг в Україні . URL:<http://udau.edu.ua/library.php?pid=645> (дата звернення: 14.10.2018)

Кирилюк Анастасія Олегівна,

студентка п'ятого курсу Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник:

Зуєва Оксана Анатоліївна,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного,

господарського та екологічного права

Університету митної справи та фінансів

ВІДМЕЖУВАННЯ ДИСТРИБ'ЮТОРСЬКОГО ДОГОВОРУ ВІД ІНШИХ ВИДІВ СУМІЖНИХ ДОГОВОРІВ

Сьогодні у світі спостерігається стрімкий розвиток торгівлі. Це обумовлює необхідність пошуків ефективних систем та механізмів просування товарів із сфери виробництва в сферу споживання. Саме тому, на сьогодні популярності набуває дистриб'юторська діяльність, яка забезпечує зручність доведення товару до кінцевого споживача.

Центральне місце у регулюванні відносин дистриб'юції належить дистриб'юторському договору. Він є основною правовою формою, яка опосередковує взаємовідносини учасників дистриб'юторської діяльності, основним засобом її організації та здійснення.

Українським законодавством дистриб'юторський договір як самостійний вид не врегульований. Однак його не можна віднести до якогось вже регламентованого в законодавстві договору. Для нього характерні особливості, що не властиві жодному із вже існуючих видів договорів. При цьому, дистриб'юторський договір схожий із такими договорами як: договір купівлі-продажу, договір поставки, посередницькі договори, договір франчайзингу (комерційної концесії). Виникає необхідність у їх розмежуванні.

Відмінність дистриб'юторського договору від договору купівлі-продажу полягає у тому, що дистриб'юторський договір не є договором купівлі-продажу конкретних товарів, а лише визначає загальні умови, на яких будуть укладатися такі договори. Водночас дистриб'юторський договір не є просто договором про укладення іншого договору, а є реально діючим в даний момент договору: обмежувальні умови вводяться в дію негайно і залишаються в силі на термін дії договору, навіть якщо договори купівлі-продажу взагалі не уклалися [1, с. 141].

Що стосується договору поставки, то за ним обов'язки покупця вичерпуються обов'язком прийняти належний товар, сплативши за нього покупну ціну. В подальшому постачальник не втручається у справи покупця [2, с. 30]. Окрім того, постачальник не може вимагати від покупця виконання будь-яких планів щодо подальшого перепродажу товарів. В дистриб'юторському ж договорі така можливість може бути передбачена.

Потрібно зазначити, що деколи дистриб'юторський договір відносять до посередницьких. Однак, як наголошує О. В. Трояновський [1], це вірно лише з економічної точки зору. Так, відмінність дистриб'юторського договору від посередницьких договорів полягає в тому, що і повірений, і комісіонер, і агент діють в чужих інтересах. Дистриб'ютор же діє у власних інтересах, за свій рахунок. Посередники створюють юридичні наслідки для принципала, а дистриб'ютор створює їх тільки для себе. Виробник взагалі не бере участі у відносинах з третіми особами які уклали договори з дистриб'ютором. Саме тому іменувати дистриб'ютора посередником правильно лише частково. Тобто, він є посередником у економічному сенсі, а не у юридичному (оскільки відсутня визначальна юридична ознака посередництва – діяльність в чужих інтересах). Дистриб'ютор, на відміну від інших посередників не підзвітний принципалу щодо прибутку, який він одержує на закріпленій за ним території. Щодо доходу, то прибутком дистриб'ютора є різниця між покупною та продажною ціною, а посередник отримує комісійні за укладення договорів від імені та в інтересах принципала, або ж за рекомендацію принципала укласти певний договір. Посередник є представником принципала. Він укладає договір з певним суб'єктом і після цього повністю зникає з правового поля, за винятком випадку, коли він на підставі спеціального сервісного контракту з принципалом та здійснює гарантійне обслуговування проданого товару.

Не видається можливим і ототожнення договору дистриб'юції із договором франчайзингу (комерційної концесії). Так, відповідно до ч. 1 ст. 366 ГК України «за договором комерційної

концесії одна сторона (правоволоділець) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) на строк або без визначення строку право використання в підприємницькій діяльності користувача комплексу прав, належних правоволодільцеві, а користувач зобов'язується дотримуватися умов використання наданих йому прав та сплатити правоволодільцеві обумовлену договором винагороду». Частиною 2 цієї ж статті роз'яснюється, що «договір комерційної концесії передбачає використання комплексу наданих користувачеві прав, ділової репутації і комерційного досвіду правоволодільця у певному обсязі із зазначенням або без зазначення території використання щодо певної сфери підприємницької діяльності» [3]. Предметом договору комерційної концесії ЦК України визначено «право на використання об'єктів права інтелектуальної власності (торговельних марок, промислових зразків, винаходів, творів, комерційних таємниць тощо), комерційного досвіду та ділової репутації» (ст. 1116) [1]. Пунктом 3 ч. 2 ст. 1120 ЦК України та ч. 2 ст. 370 ГК України передбачено, що правоволоділець, якщо інше не встановлено договором, зобов'язаний контролювати якість товарів (робіт, послуг), що виробляються (виконуються або надаються) користувачем на підставі договору комерційної концесії. Що ж стосується дистрибуторської діяльності, то дистрибутор дистрибутор не здійснює ніяких господарських дій, окрім продажу товару. За договором комерційної концесії, користувач сплачує правоволодільцю винагороду за надання останнім належного йому комплексу прав. Згідно ж умов дистрибуторського договору – дистрибутор сплачує виробнику вартість товару.

Як зазначає Ю. С. Паніна [5, с. 25] договір франчайзингу, як і договір дистрибуції також належить до вертикальних угод, і через ці договори іноді ототожнюють. Однак таке ототожнення є невинуватим. Справа полягає в тому, що розрізняють два основні види дистрибуції: загальну (пряму) та ексклюзивну. Дистрибуторський договір, який регулює відносини загальної дистрибуції просто відрізнити від договору комерційної концесії, оскільки відповідно до його умов дистрибутор не повинен використовувати для продажу торговельну марку принципала. Окрім того дистрибутор може реалізовувати товари іншого принципала. Принципал, в свою чергу, може мати кілька дистрибуторів у межах однієї території. Натомість, за договором франчайзингу, коли правоволоділець передає користувачеві право на продаж своїх товарів, то користувач повинен продавати такі товари тільки під торговельною маркою правоволодільця. Крім того, за цим договором у сфері продажу товарів зазвичай передбачається певне оформлення торгового місця, форму для співробітників і т. д. Договір же ексклюзивної дистрибуції, відповідно до якого дистрибутор наділяється правом продавати товар принципала на визначеній території, а принципал, в свою чергу, не має права продавати свій товар іншим дистрибуторам у межах цієї території, можна відмежувати від договору франчайзингу з огляду на те, що договором ексклюзивної дистрибуції дуже рідко передбачається зобов'язання принципала надавати консультації дистрибутору, навчати його працівників та передавати дистрибутору бізнес-формат. До того ж, важливою відмінною ознакою договору комерційної концесії є те, що він може укладатись не тільки для продажу певного товару, але і для виробництва продукції, а також для надання послуг.

Отже, дистрибуторський договір схожий із такими договорами як: договір купівлі-продажу, договір поставки, посередницькі договори (доручення, комісія, агентування), договір франчайзингу (комерційної концесії). Однак порівнюючи договір дистрибуції з кожним із зазначених договорів, приходимо до висновку, що його не можна віднести до жодного з них, оскільки для нього характерні особливі риси. Серед них, зокрема наступні: дистрибутор придбаває товар у власність; реалізує його в оригінальному вигляді; дистрибутор бере на себе зобов'язання щодо організації просування та збуту товару; реалізація товару дистрибутором відбувається на конкретно визначеній території; принципал повинен співпрацювати виключно з одним дистрибутором на визначеній договором території. До того ж, дистрибуторський договір включає істотні умови, що не є істотними умовами якого-небудь з договорів.

Таким чином, бачаємо необхідність закріплення на законодавчому рівні конструкції дистрибуторського договору, його предмета, істотних умов для конкретного виду дистрибуції та порядку укладання. Зокрема, пропонуємо закріпити в ГК України наступне визначення: «Договір дистрибуції – це господарський договір, за яким одна сторона (принципал) передає на оплатній основі товар у власність іншій стороні (дистрибутору) для подальшого збуту цього товару з

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

організацією заходів щодо його просування на визначеній території і повинен містити положення про порядок та умови реалізації товарів чи послуг, умови надання гарантій та пільг».

Бібліографічні посилання:

1. Трояновський О. В. Дистриб'юторський договір і його співвідношення з посередницькими договорами (доручення, комісії, агентування). *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр.* 2006. Вип. 28. С. 140-144. URL: <http://www.apdr.in.ua/v28/28.pdf> (дата звернення: 05.11.2018).
2. Руденко А. В. О дистриб'юторском договорѣ. *Юрист.* 2006. № 8. С. 30-31.
3. Господарський Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Дата оновлення: 01.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 05.11.2018).
4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. Дата оновлення: 02.08.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 05.11.2018).
5. Паніна Ю. С. Проблеми відмежування договору франчайзингу від дистриб'юторського договору та договору про передачу ноу-хау. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2016. № 5. С. 24-27. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/14704> (дата звернення: 05.11.2018).

Левицька Слав'яна Ігорівна,
здобувач Університету митної справи та фінансів
Науковий керівник:
Зуєва Оксана Анатоліївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного,
господарського та екологічного права
Університету митної справи та фінансів

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК НАСЛІДОК
ЗАКОНОДАВЧОЇ НЕВРЕГУЛЬОВАНОСТІ**

Приватне підприємство є досить поширеним різновидом юридичної особи і складає велику частину від загальної кількості господарюючих суб'єктів, заснованих на приватній власності фізичних та юридичних осіб. Проте, незважаючи на це, питання щодо його правового статусу на законодавчому рівні залишається не врегульованим, що в свою чергу призводить до багатьох спірних питань, які виникають в правовій теорії на практиці.

Відповідно до ч. 1 ст. 113 ГКУ приватним підприємством визнається підприємство, що діє на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його праці чи з використанням найманої праці. Приватним є також підприємство, що діє на основі приватної власності суб'єкта господарювання – юридичної особи. Крім того, в статті 63 ГКУ передбачено, що підприємства залежно від форм власності поділяються на: приватне, колективної власності, комунальне, державне та змішаної форми власності [1]. Частина 3 ст. 81 ЦКУ зазначає, що правовий статус юридичних осіб приватного права встановлюється ЦК України [5].

Ще одним з нечисленних документів, що регулюють питання, яке є предметом дослідження є Лист про надання роз'яснення Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 15.03.2011 р. № 2571. Відповідно до цього листа власник приватного підприємства і засноване ним підприємство є самостійними і відмінними один від одного суб'єктами права власності і учасниками господарських правовідносин. Приватне підприємство як юридична особа є власником майна, переданого йому у власність засновником, тоді як власник приватного підприємства, відповідно до статті 167 ГКУ, володіє лише корпоративними правами щодо заснованого ним підприємства. Далі відповідно до цього ж листа – спеціального закону, яким би регулювалась діяльність приватних підприємств, немає. Тобто всі питання організації та діяльності приватних підприємств слід вирішувати виходячи з загальних норм Цивільного кодексу України, ГКУ та інших законів.

Відповідно до ч. 3 статті 62 ГКУ підприємство, якщо інше не встановлено законом, діє на підставі статуту. Тож єдиним і обов'язковим для даного виду підприємств установчим документом є саме він. Статут за своїм змістом повинен відповідати загальним вимогам, передбаченим ч.4 статті

57 ГКУ, проте, при його складанні засновник (засновники) можуть не зазначити певні важливі моменти, що в подальшому може потягти за собою ряд несприятливих наслідків та спірних питань для і так досить суперечливої організаційно-правової форми підприємства [4].

Спірними залишаються багато питань, пов'язаних зі створенням, порядком формування майна, а також специфікою устрою приватного підприємства. ПП не можна однозначно віднести до підприємства корпоративного або унітарного типу. З одного боку, при створенні його відповідно до ч. 4 ст. 63 ГК України одним засновником, воно набуває статусу унітарного підприємства, яке створюється одним засновником, який виділяє необхідне для того майно, формує відповідно до закону статутний капітал, не поділений на частки (паї), затверджує статут, розподіляє доходи, безпосередньо або через керівника, який ним призначається, керує підприємством, вирішує питання реорганізації та ліквідації підприємства. Але з іншого боку, при створенні ПП кількома фізичними особами, майно такої юридичної особи закріплюється за нею на праві спільної приватної власності. Виникає питання, який саме режим цієї спільної власності - це спільна часткова чи спільна сумісна власність, оскільки що є об'єктом права власності унітарного підприємства, законодавцем не визначено[3].

Поділ ПП на унітарні та корпоративні, є підставою для розмежування правового режиму майна, яке закріплюється за такими підприємствами. Підприємством унітарного типу майно може закріплюватися на будь-якому з основних правових титулів - праві власності, праві господарського відання, праві оперативного управління. При цьому ПП корпоративного типу має ту особливість, що майно за ним закріплюється на праві спільної часткової приватної власності. Ще одне питання, яке постає у зв'язку з поділом ПП на унітарні та корпоративні, це питання стосовно можливості звернення стягнення на частку учасника в статутному капіталі юридичної особи за його особистими зобов'язаннями. За загальним правилом юридична особа не відповідає за зобов'язаннями її учасника, крім випадків, встановлених установчими документами та законом. Щодо ПП, то відповідна норма законодавством прямо не передбачена. Найбільш обговорюваним є питання щодо звернення стягнення на майно ПП унітарного типу за власними зобов'язаннями його засновника. Засновник ПП є власником самого підприємства як цілісного майнового комплексу, який включає в себе і майно, передане до статутного капіталу у вигляді внеску. Таким чином, стягнення за боргами власника ПП повинно звертатися не на статутний капітал ПП, а на ПП, і в такому випадку оцінюватися повинен не статутний внесок чи статутний капітал ПП, а саме підприємство як цілісний майновий комплекс з майном, правами, обов'язками, кредиторською та дебіторською заборгованістю.

Дискусійним є також питання закріплення в законодавстві мінімального розміру статутного капіталу ПП. Існують думки, що це є серйозною прогалиною в законодавстві з огляду на те, що статутний капітал юридичної особи виконує ряд функцій, що, в свою чергу, відіграє важливу роль у створенні і власне функціонуванні юридичної особи. Статутний капітал юридичної особи є, перш за все, гарантією для кредиторів, майновою і матеріальною основою діяльності підприємства[2]. Проте, з огляду на менш суворі вимоги законодавця щодо розміру та порядку формування статутного капіталу ПП є зручною формою з точки зору відсутності обтяження засновника обов'язком дотримуватися вимог законодавства щодо формування статутного капіталу в конкретно визначеному розмірі і його зменшення в разі зменшення вартості чистих активів.

Вбачається також за доцільне приділити увагу питанню реорганізації, необхідність у якій може виникнути в процесі здійснення господарської діяльності, адже ,наприклад, щодо ТОВ законодавством передбачена можливість реорганізації його шляхом злиття, приєднання, поділу, виділення або перетворення. Щодо ПП, то способи його реорганізації в законодавстві, знову ж таки, не визначені. Однак очевидно, що ПП унітарного типу не може бути реорганізоване шляхом поділу або виділення, адже статутний капітал такого господарюючого суб'єкта є неподільним.

На сьогоднішній день відсутня відповідь на питання про порядок спадкування майна приватного підприємства. При цьому має значення яке про яке саме приватне підприємство йде мова, який правовий статус має воно і його майно. Якщо приватне підприємство створене однією фізичною особою і є власником майна, тоді засновник власником майна бути не може, оскільки неприпустимо, щоб на одне й те ж саме майно право власності мали два різних суб'єкти. При виникненні потреби в спадкуванні склалися такі варіанти: – спадкуються корпоративні права, що належали засновнику; – «права засновника» приватного підприємства; – право на частку засновника

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

в статутному капіталі приватного підприємства (100 %); – право на статутний капітал приватного підприємства. Якщо приватне підприємство створене однією фізичною особою і не є власником майна, а його право на майно є господарським віданням, тоді засновник буде власником майна приватного підприємства, і тому спадкуватися буде це майно. Цікавим в цьому разі те, що спадкуватиметься підприємство як єдиний майновий комплекс. Правила щодо спадкування підприємства як єдиного майнового комплексу схожі з питаннями відчуження підприємств. Якщо приватне підприємство створене кількома фізичними особами і є власником майна, тобто якщо воно являє собою корпоративне підприємство, тоді учасники мають право на частку в статутному капіталі, яке і спадкується після смерті когось із них. Таким чином для визначення порядку та обсягів спадкування необхідно перш за все установити, чи є приватне підприємство власником, чи належить йому майно на праві господарського відання, що має бути закріплене в його статуті.

Отже, приватні підприємства як унітарного, так і корпоративного типу на сьогодні для багатьох є зручною формою господарювання, проте недоліком її правового регулювання є відсутність окремого закону, який би регулював діяльність приватного підприємства, тому суб'єкти вимушені керуватися загальними положеннями Цивільного та Господарського кодексів. Внаслідок цього виникає багато спірних питань на практиці: порядок створення та діяльності органів управління, створення статуту, приєднання нових членів, виплата дивідендів та інші. Доцільним буде доповнити законодавство нормами, які б детально регламентували порядок створення, формування статутного капіталу, функціонування та припинення діяльності приватних підприємств.

Бібліографічні посилання:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144.
2. Кучеренко І.М. Звернення стягнення на майно приватного підприємства за боргами його засновника/Київ. ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. Київ, 2002. С. 199-203.
3. Ніколаєва Л, Старцев О. Приватне підприємство в контексті шлюбно-сімейних правовідносин / Підприємництво, господарство і право. Київ, 1999. № 11. С. 3-7.
4. Корчак Н. М., Вертузаєва І. М. Особливості правового становища приватних підприємств у світлі Господарського кодексу України: Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. Київ, 2008. № 4. С. 53-58.
5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356.

Малишева Анна Євгенівна,

магістрант юридичного факультету
Університету митної справи та фінансів
Науковий керівник:

Зуєва Оксана Анатоліївна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного,
господарського та екологічного права
Університету митної справи та фінансів

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Однією з головних умов успішного функціонування національної економіки є ефективне державне регулювання інноваційної діяльності. Без підтримки вітчизняного виробника з боку держави при реалізації ним інноваційних проектів розвиток економіки інноваційним шляхом є нереальним. Саме держава повинна створювати умови для існування та постійного розширення інноваційної діяльності шляхом зменшення ставок оподаткування інноваційної продукції і прямої фінансової підтримки інноваційної діяльності.

Відповідно до ст.1 Закону України «Про інноваційну діяльність», інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [2].

Згідно із ст.1 Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», національне інноваційне законодавство включає норми Конституції України, Господарського кодексу, Закону України «Про інноваційну діяльність», Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні», Закону України «Про інвестиційну діяльність», Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та інших нормативно-правових актів. Сучасна нормативно-правова основа інноваційної діяльності налічує близько 200 документів [3].

Така кількість регулюючих документів свідчить про відсутність визначальної основи як у формуванні інноваційної політики в державі, так і у стратегічних напрямках інвестиційної діяльності. Тому, дана законодавча база не в повній мірі відповідає вимогам сучасної економіки і відповідно не може сприяти активному розвитку інноваційної діяльності в Україні.

В результаті цього, органи, які мають регулювати інноваційну діяльність в державі, не можуть здійснювати покладені на них функції. В Україні у період з 2005 року по 2012 рік діяло Державне агентство України з інвестицій та розвитку. У грудні 2011 року Указом Президента це агентство разом із Державним агентством України з управління національними проектами реорганізовано у Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України. У 2015 році це агентство також реорганізовано. Натомість створено Міжвідомчу комісію з питань державних інвестиційних проектів на базі Міністерства економічного розвитку і торгівлі. Тобто, сьогодні єдиного централізованого державного органу підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності не існує [1, с.173].

Також, була розроблена «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів». Даною Стратегією повинні бути вирішені проблеми у сфері освіти, аграрного сектору, інтелектуальної власності та легкої промисловості.

Результатом реалізації Стратегії має стати утвердження в Україні інноваційно-інвестиційної моделі її економічного і соціального розвитку, підвищення ефективності використання інтелектуального потенціалу країни, всіх її людських і природних ресурсів, забезпечення підвищення конкурентоспроможності національної економіки, досягнення стабільного сталого розвитку і підвищення добробуту громадян. Стратегія створить можливості для успішного просування України по шляху розбудови економіки і суспільства, заснованих на знаннях [5].

Але, дана Стратегія має ряд перешкод на шляху її реалізації. Фінансування будь-якої програми в Україні є надто залежним від державного бюджету. Тому система регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності потребує оптимізації, а сфера її впливу не може обмежуватися державними фінансами.

Негативним фактором також є скорочення обсягів фінансування в інноваційну діяльність з боку суб'єктів підприємницької діяльності. Підтримка ж інноваційного розвитку приватного сектору економіки та приватних інвестицій обмежується спеціальними податковими режимами (зокрема, звільнення від сплати податку на прибуток за такими об'єктами).

Закордонний досвід державного сприяння інноваційному розвитку свідчить, що саме спеціальні податкові режими є одним із найдієвіших механізмів. При цьому фактично підтвердити інноваційну діяльність для цілей оподаткування у поточному звітному періоді практично неможливо [6, с.108].

Тому, одним з пріоритетних напрямків у державному регулюванні інноваційної діяльності є залучення іноземних інвестицій у дану сферу. Для цього потрібно, перш за все, створити нормативно-правову базу та економічну основу для залучення іноземних інвестицій, суворо дотримуватись встановлених пріоритетних напрямків розвитку інноваційної діяльності та проводити контроль за ефективністю їх виконання.

Однак, без активної підтримки з боку держави, дані питання залишаться невирішеними. Тому, пріоритетними напрямками, перш за все є створення центрального органу влади з питань інноваційної діяльності, активізація національного науково-технічного потенціалу в сфері інноваційних технологій, подолання розриву між наукою та виробництвом, залучення іноземних інвестицій та збільшення фінансування інноваційної діяльності з боку держави.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Бібліографічні посилання:

1. Білик В.В. Державне регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності. *Економіка і суспільство*. 2017. №10. С.172-174.
2. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04 липня 2002 р. № 40-IV/ Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. №36. Ст.266.
3. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 05 грудня 2012 р. № 433-IV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19-20. Ст.166.
4. Скиба М.В. Теоретичні аспекти державного регулювання інноваційної діяльності: сутність, мета та засоби. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 15. Ч. 2. С.121-124.
5. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Г.О.Андрощук, І.Б.Жиляєв, Б.Г.Чижевський, М.М. Шевченко. Київ: Парламентське вид-во, 2009. 632 с.
6. Чаус О.Я., Гуц З.С. Проблеми державного регулювання інноваційної діяльності в Україні. 2011. С.107-109.

Мандрик Дарія Володимирівна,

студентка третього курсу юридичного факультету
Університету митної справи та фінансів
Науковий керівник:

Свистун Лариса Яківна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного,
господарського та екологічного права
Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАННЯ НЕДІЙСНИМ ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ

Згідно ст. 717 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [1], за договором дарування одна сторона (дарувальник) передає або зобов'язується передати в майбутньому другій стороні (обдаровуваному) безоплатно майно (дарунок) у власність. Договір, що встановлює обов'язок обдаровуваного вчинити на користь дарувальника будь-яку дію майнового або немайнового характеру, не є договором дарування. Як і будь-який інший договір, договір дарування в розумінні ч. 2 ст. 202 ЦК України є правочином, а отже на нього можуть розповсюджуватись загальні положення ЦК України щодо недійсності правочинів.

Актуальність теми дослідження зумовлюється потребою в уніфікації правозастосовчої практики щодо визнання недійсними договорів дарування, оскільки аналіз судової практики за останні роки свідчить про збільшення кількості справ про визнання недійсними укладених договорів дарування, коли позивач або помилявся щодо обставин, які мали істотне значення, або його було введено в оману, внаслідок чого було укладено відповідний договір.

Дана тема потрапила до кола наукових інтересів таких вітчизняних дослідників, як В. Гончаренко, О. Самбір, М. Радчук та інших.

Як вдало зазначає дослідниця М. Радчук: «Сьогодні ми бачимо не достатньо чітке формулювання процедури укладання та припинення договору дарування, хоча кількість укладення договорів дарування помітно зросла. У зв'язку з невисоким рівнем інтересу до даного виду договору виникають порушення договірних зобов'язань та незаконне використання і застосування договору дарування.» [2, с.28]. На нашу думку, це твердження також можна застосовувати і під час визначення причин збільшення кількості звернень громадян за захистом порушених внаслідок укладення ними договорів дарування прав.

Частиною першою ст. 229 ЦК України передбачено, що якщо особа, яка вчинила правочин, помилилася щодо обставин, які мають істотне значення, такий правочин може бути визнаний судом недійсним.

У правочині зовнішнє волевиявлення особи має відповідати його внутрішній волі. Вона має бути спрямована на досягнення відповідного юридичного наслідку, тому не можуть

розглядатися як правочини ті фактичні дії особи, які не призводять безпосередньо до виникнення, зміни чи припинення цивільних прав та обов'язків [3].

Відповідно до ст. 229 ЦК України правочин, здійснений під впливом помилки є оспорюваним та може бути визнаний судом недійсним. Заявлені вимоги можуть бути задоволені, якщо доведено факт помилки і наявність його безпосереднього зв'язку із волевиявленням сторони вчинити правочин на вкрай не вигідних для неї умовах.

Згідно п.19 Постанови Пленуму Верховного Суду України (далі – ВСУ) № 9 від 06.11.2009 р. «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» (далі – Постанова № 9) [4], правочин, вчинений під впливом помилки, є оспорюваним. Обставини, щодо яких помилилася сторона правочину (ст. 229 ЦК), мають існувати саме на момент вчинення правочину. Особа на підтвердження своїх вимог про визнання правочину недійсним повинна довести, що така помилка дійсно мала місце, а також що вона має істотне значення. Не є помилкою щодо якості речі неможливість її використання або виникнення труднощів у її використанні, що сталося після виконання хоча б однією зі сторін зобов'язань, які виникли з правочину, і не пов'язане з поведінкою іншої сторони правочину. Не має правового значення помилка щодо розрахунку одержання користі від вчиненого правочину.

Однієї з основних ознак договору дарування є його безоплатність. Ціна договору (а точніше – її відсутність) є істотною умовою договору, а отже помилка щодо неї, на нашу думку, може бути підставою для визнання відповідного договору дарування недійсним, якщо дарувальник, наприклад, вважав, що укладає договір купівлі-продажу чи довічного утримання і зможе це довести під час судового розгляду справи.

Разом з тим, розцінюючи категорію «користь від вчиненого правочину», зазначену в Постанові № 9, як набуття відчужувачем внаслідок правочину певних благ, можемо вести мову, про фактичне закріплення відсутності правового значення під час визнання недійсним під впливом помилки договору дарування помилки щодо оплатності договору чи взагалі його правової сутності (тобто того, який саме вид договору укладається).

Позиція, аналогічна до позиції ВСУ, але з іншим обґрунтуванням, була підтримана в подальшому при здійсненні Вищим спеціалізованим судом України (далі – ВССУ) з розгляду цивільних та кримінальних справ Аналізу окремих питань судової практики, що виникають при застосуванні судами рекомендаційних роз'яснень, викладених у постанові Пленуму ВСУ від 06 листопада 2009 року № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» [5]. Зокрема, ВСУ було підкреслено, що значну частину спорів, які розглядалися судами, становлять справи про визнання недійсними правочинів, вчинених під впливом обману або помилки; найчастіше це пов'язано із відчуженням нерухомого майна. Позивачі, звертаючись із такими вимогами, здебільшого в основному обґрунтовували їх тим, що, укладаючи договори дарування, вони вважали, що укладають договір довічного утримання, а тому помилялися щодо правових наслідків договору, і це є обставиною, що має істотне значення для визнання правочину недійсним з підстав, передбачених ст. 229 ЦК України.

ВСУ підкрелив, що в такому випадку обов'язково необхідно враховувати правовий висновок ВСУ, викладений у постанові від 13 квітня 2016 року у справі № 6-2953цс15. Так, ВСУ погодився з висновками судів нижчого рівня про відмову в задоволенні позову про визнання недійсним договору купівлі-продажу. Вказав, що істотне значення має помилка щодо природи правочину, прав та обов'язків сторін, таких властивостей і якостей речі, які значно знижують її цінність або можливість використання за цільовим призначенням.

З іншого боку, судовою практикою міститься велика кількість прикладів, коли суди, на нашу думку, правильно не враховують дане зауваження Пленуму ВСУ і, керуючись внутрішнім переконанням, оцінюючи докази в їх сукупності, задовольняють відповідні позовні вимоги.

Отже, підкреслюємо неодноманітність судової практики під час вирішення спорів щодо визнання недійсними договорів дарування, укладених під впливом помилки щодо обставин, що мають істотне значення.

ЦК України такі обставини прямо не передбачені. Звертаючись до узагальнень та аналізів судової практики вищими судовими інстанціями, автори дослідження констатують, що помилка в мотивах, з яких укладається договір дарування (наприклад, укладення його замість договору довічного утримання) чи щодо одержання відчужувачем користі (наприклад, при укладенні замість

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

договору купівлі-продажу договору дарування) фактично була визнана ВСУ в Постанові № 9 такою, що не має правового значення. В подальшому означена позиція не переглядалась та була лише закріплена в ході діяльності судів касаційної інстанції.

З іншого боку, аналіз судової практики судів першої та другої інстанції свідчить, що означена позиція цими судами враховується не завжди, що, на нашу думку, є позитивним аспектом.

Бібліографічні посилання:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435-15> (дата звернення 30.10.2018).
2. Радчук М. Договір дарування: проблемні аспекти: матеріали I Міжнародної конференції молодих вчених [Право і психологія] (Львів, 21–23 листопада 2013 року) / Національний університет "Львівська політехніка". – Л. : Видавництво Львівської політехніки, 2013. – С. 28-29
3. Практика розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Узагальнення Верховного Суду України від 24.11.2008 р IV // База даних «Законодавство України»/Верховний Суд України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09> (дата звернення 30.10.2018).
4. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму Верховного Суду України №9 від 06.11.2009 р. // База даних «Законодавство України»/Верховний Суд України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>
5. Аналіз окремих питань судової практики, що виникають при застосуванні судами рекомендаційних роз'яснень, викладених у постанові Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 2009 року № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» // База даних «Законодавство України»/ВСС України. URL: http://sc.gov.ua/ua/golovna_storinka/vssu_opriljudneno_novi_uzagalnennja_sudovoji_praktiki.html

Пацера Юлія Олегівна,

студентка юридичного факультету Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник:

Свистун Лариса Яківна,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного,

господарського та екологічного права

Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ ДОГОВОРУ ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ

Договір довічного утримання покликаний захищати й допомагати найбільш вразливій верстві населення – людям похилого віку. Все частіше за правовою допомогою звертаються літні люди, які мають намір укласти договір зі своїми родичами, або взагалі сторонніми людьми для того, щоб мати можливість задовольняти свої щоденні потреби у догляді та піклуванні. Головною метою таких договорів є захист прав та інтересів літніх людей, які вже не здатні самотійно забезпечувати своє існування. Однак, договір довічного утримання є нелегкою ношею, яку не кожен здатен витримати. Це зумовлено насамперед матеріальним та психологічним навантаженням. Забезпечення нормального існування іншої особи виявляється надто складним, якщо сторони від самого початку чітко не зазначають, який об'єм зобов'язання на них покладається. Вкрай важливо усвідомлювати свої права та обов'язки, бути попередженим про наслідки вчинюваних дій для того, щоб юридична необізнаність не могла бути використана на шкоду. Так, з метою уникнення майбутніх несприятливих ситуацій, необхідно розібратися з можливими труднощами, які можуть виникнути при виконанні цього договору.

В юридичній практиці найчастіше трапляються два різновиди зловживань відчужувачами своїми правами. До першого можна віднести ситуацію, коли уклавши договір довічного утримання, відчужувач стабільно отримує відповідні йому за договором блага, а потім через особисту неприязнь, відмовляється приймати належне виконання, запропоноване набувачем, аргументуючи

це його низькою якістю, проте, як правило, достатніх підстав для цього нема. Відповідно до п.1 ч.1 ст. 755 Цивільного кодексу України, договір довічного утримання (догляду) може бути розірваний за рішенням суду: на вимогу відчужувача або третьої особи, на користь якої він був укладений, у разі невиконання або неналежного виконання набувачем своїх обов'язків, незалежно від його вини [3, с. 238], тобто законодавство передбачає розірвання договору відчужувачем лише за однієї підстави – набувач порушує умови договору та не виконує своє зобов'язання. Неприязні стосунки, що склалися після укладання договору, не є підставою для розірвання договору відчужувачем, проте особистий конфлікт не рідко стає рушійною силою, що перешкоджає виконанню договору.

Так, наприклад, до Першотравневого районного суду м. Чернівців (справа № 725/3310/13-ц) позивач ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_2 про розірвання договору довічного утримання.

Посилалася на те, що 17.03.2003 року у зв'язку з тяжким станом здоров'я між нею та відповідачем було укладено договір довічного утримання, відповідно до якого вона передала у власність ОСОБА_2 ідеальну частку квартири АДРЕСА_1, яка складається з двох житлових кімнат та знаходиться в АДРЕСА_1. Позивач вказувала на те, що з 2003 року по 2007 рік ОСОБА_2 виконувала її доручення та за її власні кошти сплачувала за неї комунальні послуги, купувала продукти харчування та ліки.

Проте, після того як відповідач вийшла заміж та народила дитину вона повністю змінила своє ставлення до неї у зв'язку з чим у них склалися неприязні стосунки. Так, на протязі майже чотирьох років відповідач не виконує своїх зобов'язань за договором довічного утримання: не доглядає та не утримує її, не забезпечує ліками та їжею; не сплачує комунальні послуги.

Відповідач ОСОБА_2 у судовому засіданні позов не визнала. Пояснила, що з 14 років проживає разом із бабусею, купує продукти харчування та доглядає за нею, сплачує усі комунальні послуги. Після того як у 2007 році вона одружилась, бабуся змінила своє ставлення до неї та постійно створює конфліктні ситуації. Просила відмовити у задоволенні позову.

Позивач, звертаючись до суду з даним позовом, в порядку ч.1 ст. 60 ЦПК України, не надала суду доказів, щодо невиконання чи неналежного виконання набувачем своїх обов'язків, а навпаки сама в судовому засіданні підтвердила факт виконання ОСОБА_2 своїх обов'язків по договору.

Той факт, що позивач сприймає такі дії відповідача як турботу онуки про бабуся не може бути прийнятий до уваги судом, оскільки на момент укладення договору ОСОБА_1 було відомо про те, що ОСОБА_2 перебуває з нею у родинних стосунках.

Згідно з положеннями ст. 610 ЦК України порушенням зобов'язання є його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання). Таким чином, само по собі небажання позивачки продовжувати договірні відносини з відповідачем без правових підстав, визначених законом, не є підставою для розірвання договору.

На підставі вищевикладеного, суд приходить до висновку, що позов ОСОБА_1 про розірвання договору довічного утримання - необгрунтований та задоволенню не підлягає.

Керуючись ст.ст.610, 627, 744, 755 ЦК України [2, с. 1].

В подібних справах, щоб уникнути зловживань з боку відчужувача, на суд покладається обов'язок дослідити усі обставини справи та лише за наявності вагомих доказів задовольнити позов.

Другою проблемою виконання договору є ситуація, коли відчужувач змінює своє місце проживання і навмисно не повідомляє про це набувача, внаслідок чого останній не має можливості виконувати свої обов'язки. Для цих випадків ЦК встановлює заходи захисту набувача. Згідно ч. 2 ст. 613 ЦК України, якщо кредитор не вчинив дії, до вчинення яких боржник не міг виконати свій обов'язок, виконання зобов'язання може бути відстрочене на час прострочення кредитора.

Це означає, що набувач може не надавати утримання та (або) догляд протягом строку, коли відчужувач відмовляється приймати належне виконання зобов'язання, запропоноване набувачем. При цьому останній не буде нести цивільно-правову відповідальність, якщо він доведе, що пропонував належне виконання.

Безумовно, переїзд відчужувача на постійне місце проживання до іншого населеного пункту є істотною зміною обставин, тому, як правило, при укладенні договору набувач не може передбачити такої зміни і не може усунути її причини. Безперечно, виконання договору довічного утримання (догляду) у випадку, коли відчужувач переїжджає на нове місце проживання, порушило б співвідношення майнових інтересів сторін і позбавило б набувача того, на що він розраховував

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

при укладенні договору; крім цього ризик зміни обставин не несе набувач. Отже, за цих умов є всі підстави для того, щоб вимагати в судовому порядку зміни договору довічного утримання (догляду). В цьому випадку може мати місце зміна матеріального забезпечення на грошове в розмірі грошової оцінки матеріального забезпечення [1, с. 8].

Таким чином, укладаючи договір довічного утримання, з боку набувача слід ретельно пропрацювати умови договору та чітко формулювати обсяг своїх зобов'язань перед відчужувачем, щоб надалі мати можливість гідно захистити свої права.

Бібліографічні посилання:

1. Гавриш М. Довічне утримання (догляд): юридичні статті// Юридичний вісник України : Загальнонаціональна правова газета. 2008. № 31. С. 8-9.
2. Рішення Першотравневого районного суду м.Чернівців від 19.09.2013 у справі № 725/3310/13-ц URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/33711086>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. /Відомості Верховної Ради України. 2003.№ 40. 356 с.

Саулевич Анастасія Олександрівна,

студентка третього курсу Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник:

Свистун Лариса Яківна,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного,

господарського та екологічного права

Університету митної справи та фінансів

ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ З ОBOB'ЯЗКОМ НА КОРИСТЬ ТРЕТІХ ОСІБ

На сьогодні договір дарування є одним із найпоширеніших договорів про передачу майна у власність. Розумінню сутності договору дарування та його місця в системі цивільного права України присвячена велика кількість наукових праць. Як на мене, актуальним є питання дослідження договору дарування з обов'язком на користь третіх осіб. Необхідним є визначення юридичної природи і головних ознак даного договору.

Поняття договору дарування в науці цивільного права вивчали такі зарубіжні дослідники як С. Бейлі, К. Грегори, Х. Блек, Дж. Карієр, Д. Чіл, Р. Фьорс. Серед вітчизняних науковців необхідно відзначити **А. Ісаєва**, Т. Ніколаєву, В. Новікову, І. Коробейнікову, О. Кузьмича, Н. Мещерякову.

Договір дарування сформувався у римському приватному праві як неформальна угода (*actum donationis*), за якою «одна сторона, дарувальник, надає іншій стороні, обдаровуваному, які-небудь цінності за рахунок свого майна, з метою виявлення щедрості стосовно обдаровуваної особи (*animus donandi*)».

В Цивільному Кодексі України (далі ЦК України) у ч. 1 ст. 717 передбачено, що за договором дарування одна сторона (дарувальник) передає або зобов'язується передати в майбутньому другій стороні (обдаровуваному) безоплатно майно (дарунок) у власність [3].

Ісаєв А. М. у своїй роботі виокремлює такі ознаки договору дарування, як безоплатність; збільшення майна обдаровуваного; зменшення майна дарувальника; вичерпний характер способів дарування [1, с.12].

Відповідно до ч. 1 ст. 725 ЦК України договором дарування може бути встановлений обов'язок обдаровуваного вчинити певну дію майнового характеру на користь третьої особи або утриматися від її вчинення. Проаналізувавши дану норму, можна виокремити такі види дій, які можуть бути покладені на обдарованого:

- передати грошову суму чи інше майно у власність;
- виплачувати грошову ренту;
- надати право довічного користування дарунком чи його частиною;
- не пред'являти вимог до третьої особи про виселення.

Необхідно зазначити, що перелік можливих обов'язків не є вичерпним, у зв'язку із чим

учасниками цивільних відносин при укладенні даного договору можуть бути передбачені й інші види обов'язків на користь третіх осіб. Покладення такого обов'язку на обдаровуваного не вважається зустрічним задоволенням дарувальника, а тому й не порушується безоплатність договору дарування.

На думку Шаповал Л. І., основними особливостями договору дарування з обов'язком обдаровуваного на користь третьої особи є такі:

1. До суб'єктів такого договору дарування, крім сторін, належить також третя особа, стосовно якої на обдаровуваного покладено певний обов'язок;

2. Суб'єктам договору надаються додаткові права, пов'язані з виконанням обов'язку обдаровуваним;

3. Передбачається додаткова підстава для розірвання даного договору дарування: дарувальник має право вимагати розірвання договору і повернення дарунка у разі порушення обдаровуваним обов'язку на користь третьої особи.

Згідно з ЦК України право вимоги до обдарованого щодо покладеного на нього обов'язку на користь третьої особи має дарувальник. Але у разі смерті дарувальника, оголошення його померлим, визнання безвісно відсутнім чи недієздатним це право переходить до третьої особи, на користь якої у договорі встановлений обов'язок обдаровуваного (ч. 2 ст. 725 ЦК України)].

Треба звернути увагу, що у разі, якщо суд поновить цивільну дієздатність фізичної особи, яка була визнана недієздатною, або ж в порядку, обумовленому цивільним процесуальним кодексом України, суд скасує рішення про визнання фізичної особи безвісно відсутньою, або рішення про оголошення фізичної особи померлою, то це не може бути підставою для припинення права вимоги у третьої особи, тобто з цього моменту обов'язку обдаровуваного відповідатиме як право вимоги третьої особи, так і право вимоги дарувальника як особи, яка уклала договір [2, с.63].

Що ж до підстав розірвання даного договору необхідно зазначити, що дарувальник має право у разі порушення обдаровуваним обов'язку на користь третьої особи вимагати розірвання договору і повернення дарунка. Тобто цим забезпечується захист права дарувальника покласти на обдаровуваного певний обов'язок на користь третьої особи, який безпосередньо, зазначається у договорі, а також права третьої особи користуватися подарунком в обсягах, визначених самим дарувальником.

Кузьмович О. Я. зазначає, що правові наслідки розірвання договору дарування з обов'язком обдаровуваного на користь третьої особи на підставі ст. 727 ЦК України не повинні стосуватися третіх осіб у частині повернення виконаного їм. Іншими словами, такі наслідки можуть стосуватися третіх осіб тільки в частині виконання обдаровуваним свого обов'язку на майбутнє, тобто якщо обдаровуваним ще не виконано обов'язку на користь третьої особи, то, відповідно, в останньої право користуватися дарунком чи його частиною і не виникне [2, с. 64].

Тобто, передбачається, що приймаючи дарунок за договором дарування з обов'язком на користь третьої особи, обдарований має додержуватися положень договору щодо вчинення або не вчинення певних дій на користь третьої особи, бо у іншому випадку такий договір може бути розірваний.

Для прикладу вищезазначеної підстави розірвання договору дарування проаналізуємо судові рішення у справі № 2-1851/11 [4].

Позивач звернулася до суду з позовом про розірвання правочину. Між сторонами було складено і нотаріально посвідчено договір дарування частини квартири. На відповідача був покладений обов'язок: брати участь у покритті витрат пов'язаних з технічним обслуговуванням території при будинку на користь третьої сторони, а також обов'язок по здійсненню за свій рахунок експлуатації та ремонту квартири.

Судом було з'ясовано, що з моменту укладення договору дарування відповідач участі у покритті витрат, пов'язаних з технічним обслуговуванням території при будинку, ремонту та інших дій пов'язаних з експлуатацією квартири жодного разу не вчиняв, внаслідок чого витрати по утриманню спірного житла несла позивач.

В результаті розгляду суд прийшов до висновку, що відповідач не виконує обов'язків покладених на нього договором дарування, що є істотним порушенням його умов, а тому на підставі ч. 2 ст. 651 ЦК України, вважав за можливе розірвати вказаний договір. Суд задовольнив позов і розірвав договір дарування [4].

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Отже, проаналізоване судове рішення дає підстави стверджувати, що дарувальник дійсно має право у разі порушення обдаровуваним обов'язку на користь третьої особи вимагати розірвання договору.

Бібліографічні посилання:

1. Ісаев А. М. Договір дарування за цивільним кодексом України : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Харків, 2009. 221 с.
2. Кузьмич О. Я. Проблеми правового регулювання договору дарування з обов'язком обдаровуваного на користь третьої особи. *Юридична Україна*. 2011. № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2011_8_13 (дата звернення: 27.10.2018).
3. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. 435-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/435-15> (дата звернення: 27.10.2018).
4. Заочне рішення Ленінського районного суду м. Кіровограда від 16 серпня 2011 р., судова справа № 2-1851/11. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/18412315> (дата звернення: 27.10.2018).

Сліпченко Марина Євгенівна,

студентка третього курсу юридичного факультету
Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник:

Свистун Лариса Яківна,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного,

господарського та екологічного права

Університету митної справи та фінансів

СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАВДАТКУ І АВАНСУ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Інститут забезпечення виконання зобов'язань з'явився ще за часів права Стародавнього Риму. У ті часи існували наступні способи забезпечення виконання зобов'язань: *agra* (завдаток), *stipulatio roena* (штраф, або ж неустойка), застава (*pignus, hypotheca*), порука (*adpromissio, fidejussio*). Одним із найбільш цікавих, на мою думку, є завдаток (*agra*). Спочатку завдаток відігравав роль доказу факту укладення договору. Без нього договір не втрачав свого юридичного значення, проте завдаток підтверджував факт угоди. Штрафну функцію він набув уже за часів Юстиніана, який у 528 р. передбачив можливість примусу боржника до виконання зобов'язання — *agra roenalis*. При забезпеченні зобов'язання завдатком боржник втрачав його, якщо відмовлявся від виконання. Кредитор, який відмовився від договору, зобов'язаний був повернути завдаток у подвійному розмірі. При нормальному виконанні договору завдаток зараховувався як частка платежу за зобов'язанням [1, с. 370-371].

У сучасних умовах завдаток займає вагомe місце серед способів забезпечення виконання цивільно-правових зобов'язань. Відповідно до ст. 570 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) завдатком є грошова сума або рухоме майно, що видається кредиторowi боржником у рахунок належних з нього за договором платежів, на підтвердження зобов'язання і на забезпечення його виконання [2].

Зазвичай виділяють такі визначальні риси завдатку:

- завдаток завжди укладаються в письмовій формі;
- завдатком можуть забезпечуватися винятково ті зобов'язання, що виникають з договорів;
- завдаток, будучи способом забезпечення договірною зобов'язання, одночасно виконує роль доказу укладення договору;
- завдатком може бути забезпечено тільки виконання грошових зобов'язань.

Цей висновок впливає з положення про те, що завдаток видається відповідною стороною в

договірному зобов'язанні в рахунок платежів, що належать з неї [3, с. 632].

Завдаток виконує три функції:

- забезпечувальну;
- платіжну;
- доказову.

Забезпечувальна функція полягає в тому, що в разі невиконання договору, що забезпечується завдатком, наступають наслідки, передбачені статтею 571 ЦКУ. Отже, права завдаткодавця та завдаткоотримувача добре захищені. Так, відповідно статті 571 ЦКУ, якщо порушення зобов'язання сталося з вини боржника, завдаток залишається у кредитора. Якщо порушення зобов'язання сталося з вини кредитора, він зобов'язаний повернути боржникові завдаток та додатково сплатити суму у розмірі завдатку або його вартості. У разі припинення зобов'язання до початку його виконання або внаслідок неможливості його виконання завдаток підлягає поверненню.

Платіжна функція виражається в тому, що завдаток може бути виданий тільки тією стороною за договором, на якій лежить обов'язок здійснити грошові платежі за товар, наданий контрагентом за договором, і при виконанні останнім своїх зобов'язань сума завдатку зараховується в рахунок належних платежів.

Доказова функція завдатку полягає в тому, що якщо між сторонами має місце спір про те, був чи не був укладений договір, Що забезпечується завдатком, то при наявності доведеного в належному порядку факту видачі і, відповідно, отримання завдатку можна говорити і про наявність факту укладення договору, що забезпечується їм.

Наразі одним із найбільш проблемних є питання співвідношення завдатку і авансу. Згідно з ч. 2 ст. 570 ЦКУ якщо не буде встановлено, що сума, сплачена в рахунок належних з боржника платежів, є завдатком, вона вважається авансом. Таким чином, в ч. 2 ст. 570 ЦКУ встановлюється так звана «презумпція авансу». Виходячи з вищенаведеного, можна дійти висновку, що законодавець обов'язковою умовою ставить визначення статусу платежу, переданого завдаткодавцем завдаткоотримувачу, саме як завдатку. Інакше завдаток втрачає свою доказову та забезпечувальну функції, набуваючи статусу авансу.

Отже, аванс – повний або частковий платіж за договором, що виконує функцію попередньої оплати. Аванс, як і завдаток, виконує доказову та платіжну функції, але не є способом забезпечення виконання зобов'язання. Якщо сторона, що одержала аванс, не виконала своїх зобов'язань, інша сторона має право вимагати лише повернення авансу, а не сплати його подвійної суми чи відповідно відшкодування збитків. І, навпаки, якщо відповідальною за невиконання зобов'язання буде сторона, що передала аванс, вона має право вимагати його повернення [4, с. 3-4].

Завдаток за своїми наслідками може бути прирівняний до авансу (тобто підлягає поверненню) лише за наявності наступних обставин: 1) у випадку припинення зобов'язання до початку його виконання; 2) внаслідок неможливості його виконання [5, с. 40].

Таким чином, проаналізувавши задаток та аванс, можна дійти висновку, що ці два способи забезпечення виконання зобов'язання хоч і мають багато спільного, та все ж завдаток є більш вигідним для захисту прав та охоронюваних законом інтересів як кредитора, так і боржника.

Бібліографічні посилання:

1. Підпригора О. А., Харитонов Є. О. Римське право: підруч. – 2-ге вид. К.: Юрінком Інтер, 2009. 528 с.
2. Цивільний кодекс України. Закон України від 16.01.2003 р. р. Київ: Парлам. вид-во, 2003.
3. Дзера О. В., Кузнєцова Н. С., Майданик Р. А. Цивільне право України. Особлива частина: підручник – 3-тє вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2010. 1176 с.
4. Кухарєв О. Особливості застосування завдатку як способу забезпечення виконання зобов'язання. Мала енциклопедія нотаріуса. Харків, 2015. № 6. 8 с.

Чіпчик Іван Іванович,

магістр Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

Науковий керівник:

Забродіна Олена Валентинівна,

кандидат педагогічних наук,
доцент Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У ГЛОБАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ (МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ)

Інтернет – це єдиний глобальний інформаційний простір, в якому відбуваються процеси соціальних комунікацій, та, якому притаманний глобальний характер доступу.

Не зважаючи на це, Інтернет не є об'єктом права, тому що не існує єдиного конкретного власника мережі, і не існує суб'єкта, який би управляв чи контролював значну частину цієї мережі. Крім того, Інтернет в цілому не є засобом масової інформації, оскільки власник інформаційного ресурсу не робить жодних активних дій щодо доставки інформації до споживача [1, с. 26].

Розглядаючи види діяльності, які проводяться за допомогою глобальної мережі, слід звернути уваги на їх неоднорідність. Саме тому необхідно приділити увагу правовідносинам, що відбуваються в глобальній мережі (Інтернет–відносинам), які зокрема стосуються таких питань: регулювання змісту (контенту – інформаційного наповнення Інтернет-ресурсів); запобігання кіберзлочинності; захист конфіденційної інформації та персональних даних; захист прав інтелектуальної власності; електронна комерція (торгівля); захист прав споживачів; захист прав людини [2, с. 7].

Суспільні відносини, що виникають у зв'язку з використанням мережі Інтернет, є особливими інформаційними відносинами, спрямованими на організацію руху інформації у суспільстві. Інтернет-відносини обумовлені інформаційною природою комунікацій інформаційного суспільства, бути учасниками яких можливо лише за допомогою підключення до комп'ютерної мережі.

Варто також зазначити, що суб'єкти, між якими можуть виникати ці відносини, можуть також знаходитися у різних країнах, а їх діяльність регулюватися нормативно-правовими актами різних країн. Інтернет-відносини не можуть існувати без використання інформаційно-телекомунікаційних технологій і мереж. Ці відносини мають інформаційне наповнення, тобто складаються щодо інформації в Інтернеті [3, с. 255].

Інтернет-відносини – це особливі суспільні відносини, які виникають у результаті впливу норм інформаційного, комп'ютерного, міжнародного та інших галузей права, міжнародних договорів на поведінку суб'єктів цих відносин. Інтернет-відносини – це новий тип суспільних відносин, що виникають, змінюються та припиняються у кіберпросторі. Це не лише правові, фактичні, етичні відносини, це складні соціальні зв'язки особливої правової, інформаційної та технічної природи [4, с. 50]. Таким чином, Інтернет-відносини це суспільні відносини у глобальній мережі, учасники яких є носіями суб'єктивних прав та обов'язків у мережі Інтернет.

В глобальній мережі не принципово користувач мережі є юридичною або фізичною особою. Причому це стосується й органів державної влади та місцевого самоврядування, які також можуть виступати як суб'єкти правовідносин. Оскільки доступ в Інтернет в даний час є анонімним, то в ряді випадків визначення приналежності суб'єкта до традиційних в реальному фізичному світі видається складним [5, с. 17].

Розміщення інформації в глобальній мережі, доступ до цієї інформації, а також обмін нею здійснюється за допомогою спеціалізованих організацій, які надають послугу доступу до глобальній мережі. При цьому сам «Інтернет», як сукупність інформаційних ресурсів, непідконтрольний якійсь конкретній особі, державі або міжнародній організації. Слід зазначити, по-перше, що кожен провайдер має можливість контролювати інформацію, яка надходить в мережу або виходить з мережі при користуванні його послугами. У цьому сенсі можна припустити, що кожен провайдер має потенційну можливість встановлювати певні стандарти користування мережею для своїх клієнтів [6, с. 80]. По-друге, держава має можливість регулювати і контролювати діяльність провайдерів, що надають послуги на його території, за допомогою різних юридичних

інститутів. По-третє, режим інформаційного обміну з використанням глобальної мережі може бути предметом міжнародно-правового регулювання.

Отже, будь-які відносини, що виникають у зв'язку з використанням глобальної мережі, можуть бути предметом правового регулювання, причому як на державному, так і на міжнародному рівні. Водночас такі відносини безумовно мають свою специфіку, яка вимагає певної адаптації юридичних інститутів. оскільки розміщення інформації в глобальній мережі і отримання інформації з нею, можуть здійснюватися анонімно. При цьому анонімно може діяти конкретний користувач мережі, проте в глобальній мережі можна встановити факт поширення інформації певним постачальником або отримання інформації за допомогою послуг певного провайдера [7].

В.Б. Наумов, досліджуючи питання про правове регулювання мережі Інтернет, відзначає ряд загальнотеоретичних і спеціальних проблем. До загальнотеоретичних проблем він відносить такі: «юрисдикція мережі (або проблеми компетенції, екстериторіальності в Інтернеті); правосуб'єктність осіб, що представляють, розповсюджують і споживають інформацію в глобальній мережі (або визначення правосуб'єктності всіх учасників правовідносин в Інтернеті); визначення часу і місця дії в глобальній мережі» [8].

Необхідно зазначити, що серед фахівців (насамперед в технічній сфері) існує негативне ставлення до самої ідеї правового регулювання відносин в глобальній мережі. У мережі навіть була поширена «Декларація незалежності кіберпростору» (автор – Джон Барлоу) [9], в якій проголошувалося право на свободу Інтернет – простору та принцип невтручання держав у регулювання Інтернет – відносин.

Правовідносини у глобальній мережі, виступають юридичною формою взаємодії користувачів мережі Інтернет з приводу обміну різноманітною інформацією, мають вольовий характер та у сукупності складаються з комплексу абсолютних і відносних, регулятивних і охоронних правовідносин. Потрібно зауважити, що багато вчених відносини у глобальній мережі називають інформаційними відносинами, а це дає змогу зробити висновок, що відносини у глобальній мережі є різновидом інформаційних відносин. Головною особливістю цих правовідносин є те, що суб'єктивні права в них, в першу чергу, розкриваються через власні дії користувачів глобальної мережі, які спричиняють виникнення, припинення або зміну прав та обов'язків інших учасників глобальної мережі, а не тільки через обов'язки третіх осіб (інформаційних провайдерів та власників сайті в мережі Інтернет).

Таким чином, з огляду на вищевикладене можна резюмувати, що правове регулювання відносин у глобальній мережі є досить складним та мало контрольованим в силу своєї складної побудови та невизначеності в правовому плані, оскільки Інтернет не є об'єктом права, та не існує єдиного конкретного власника мережі, і взагалі не існує суб'єкта, який би управляв чи контролював значну частину цієї мережі.

Бібліографічні посилання:

1. Андреев Б.В. Право и Интернет / Б.В. Андреев, Е.А. Вагонова. М., 2001. 48с
2. Бабкин С.А. Право, применяемое к отношениям, возникающим при использовании сети Интернет. М.: ЮрИнфоР, 2003 – 69с.
3. Бачило И.Л. Информационное право. М.: Юрайт, 2009. 454с.
4. Рассолов И.М. Интернет – право. М.: Юнити, 2004. 143с.
5. Интернет – технологии в экономике знаний / Под ред. Н.М. Абдикеева. М.: Инфра-М, 2010. 448с.
6. Харчук В. Запровадження правового регулювання відносин у глобальній мережі Інтернет. Юридичний журнал. 2010. № 12. С. 80-82.
7. Мелухин И. Интернет и правовое регулирование
URL: http://www.medialaw.ru/publications/zip/28/melukhin_2.html
8. Наумов В.Б. Особенности правового регулирования сети Интернет // <http://www.russianlaw.net/law/doc/a08.htm>
9. John Perry Barlow A Declaration of the Independence of Cyberspace
URL: <https://projects.eff.org/~barlow/Declaration-Final.html>

Анастасова Лілія Олександрівна,
студентка юридичного факультету
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»
Науковий керівник:

Алфьорова Тетяна Миколаївна,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпровського гуманітарного університету

ПІДСТАВИ ТА ПОРЯДОК ВИЗНАННЯ ШЛЮБУ НЕДІЙСНИМ

З давних часів сім'я була та залишається первинним та основним осередком суспільства. Особи, які досягли шлюбного віку, мають право створити сім'ю.

Відповідно до Сімейного кодексу України (далі СК України) шлюбом - вважається сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану. Шлюбний вік для чоловіків та жінок настає з вісімнадцять років та ґрунтується на вільній згоді жінки та чоловіка.

Обов'язковою умовою реєстрації шлюбу - є вільне та незалежне висловлене взаємне волевиявлення осіб, що одружуються, яке підтверджує їх намір створити сім'ю на підставі укладення шлюбу. Недотримання даної умови породжує недійсність шлюбу.

Недійсність шлюбу – це така правова санкція, яка застосовується до подружжя внаслідок порушення ними встановлених законом умов укладення шлюбу і яка передбачає втрату таким шлюбом правової сили.

Для визнання шлюбу недійсним необхідна наявність так званої вади волі сторін при його реєстрації. Під вагою волі в сімейному праві слід розуміти відсутність добровільної згоди на одруження, реєстрація шлюбу під примусом, під впливом обману, омани внаслідок неможливості через свій стан у момент укладення шлюбу усвідомлювати свої дії та керувати ними. Зараз детальніше розглянемо ці поняття.

На думку Д.І. Сидоренко укладення шлюбу під примусом - означає, що згода на укладення була виражена однією з сторін під впливом фізичного та психічного насильства чи під загрозою його застосування.

Обман - це навмисне введення в оману особи, що одружується. Приклад обману: не повідомлення майбутньому чоловіку чи дружині свідомо хибних відомостей, або навмисне замовчування деяких фактів, що мають істотне значення при укладенні шлюбу.

Омана – має місце при помилковому уявленні особи, що одружується, щодо певних обставин укладення шлюбу. Омана може відбуватися під впливом різних причин, навіть таких, що не залежать від майбутнього чоловіка і дружини чи дій третіх осіб. [1, с.47]

Перелік підстав недійсності шлюбу визначений у законодавстві. СК України поділяє всі шлюби, укладені з порушенням вимог закону, на три категорії.

Перша категорія - це так звані абсолютно недійсні шлюби (ст.39 СК України). До цієї категорії належать шлюби, які порушують три засади шлюбу, а саме: одношлюбність (тобто, шлюб зареєстрований з особою, яка одночасно перебуває в іншому зареєстрованому шлюбі - ч.1 ст.39 СК України) відсутність між ними близького споріднення (тобто, шлюб зареєстрований між особами, які є родичами прямої лінії споріднення, а також між рідними братом і сестрою - ч.2 ст. 39 СК України) і дієздатність осіб, які бажають укласти шлюб (тобто, шлюб зареєстрований з особою, яка визнана недієздатною - ч.3 ст. 39 СК України). [2]

Зазначений шлюб не потребує визнання його недійсним в судовому порядку із наведенням якихось доказів, тому орган реєстрації актів цивільного стану зобов'язаний анулювати актовий запис про такий шлюб лише за заявою заінтересованої особи. Якщо ж шлюб зареєстровано з особою, яка вже перебуває у шлюбі, то в разі припинення попереднього шлюбу до анулювання актового запису щодо повторного шлюбу повторний шлюб стає дійсним з моменту припинення попереднього шлюбу.

До другої категорії відносять шлюби, які визначаються недійсними судом на тій підставі, що шлюб є фіктивним. У разі якщо шлюб було зареєстровано без вільної взаємної згоди жінки чи чоловіка (згода особи не вважається вільною, зокрема, тоді, коли в момент реєстрації шлюбу вона

страждала тяжким психічним розладом, перебувала у стані алкогольного, наркотичного, токсичного сп'яніння, в результаті чого не усвідомлювала сповна значення своїх дій і (або) не могла керувати ними, або якщо шлюб було зареєстровано в результаті фізичного чи психічного насильства - ч.1 ст.40 СК України) та у разі якщо його укладено жінкою та чоловіком або одним із них без наміру створення сім'ї та набуття прав та обов'язків подружжя ч.2 ст. 40 СК України). [2]

Для визнання шлюбу недійсним необхідно подати відповідні докази, а саме документальне підтвердження постійно роздільного проживання, пояснення свідків, довідки медично-лікувальних установ про стан психічного здоров'я одного з подружжя, висновки експертів та інше.

Третю категорію складають шлюби, які можуть бути визнані судом недійсними за наявності порушень визначених законодавством (ст.41 СК України) у таких випадках: якщо він зареєстрований між усиновлювачем та усиновленою ним дитиною без права, наданого на це попереднім рішенням суду (п.1 ч.1 ст.41); якщо він зареєстрований між двоюрідними братом та сестрою; між тіткою, дядьком, племінником та племінницею (п.2 ч.1 ст.41); якщо він зареєстрований з особою, яка приховала свою тяжку хворобу або хворобу, небезпечну для другого з подружжя і (або) їхніх нащадків (п.3 ч.1 ст.41); якщо він зареєстрований з особою, яка не досягла шлюбного віку і якій не було надано право на шлюб (п.4 ч.1 ст.41). [2]

Таким чином, в перерахованих випадках важлива роль належить суду, так як він наділений правом самостійно визначити визнати йому шлюб недійсним або відмовити у задоволенні позовних вимог. При цьому, вирішуючи справу, суд повинен взяти до уваги, наскільки таким шлюбом порушені права та інтереси особи, тривалість спільного проживання подружжя, характер їхніх взаємин, а також інші обставини, що мають істотне значення.

У будь-якому разі шлюб за наявності перерахованих підстав не може бути визнаний недійсним, якщо в пари усиновлювач–усиновитель, двоюрідний брат–двоюрідна сестра, тітка/дядько-племінник/племінниця дружина вагітна або є дитина. Для подружжя ж, один з яких на момент укладання шлюбу не досяг шлюбного віку, рятівною є ще і умова досягнення таким подружжям шлюбного віку або надання йому права на шлюб.

На позов про визнання шлюбу недійсним не поширюється строк позовної давності. Це означає що, ці позови можуть подаватися до суду у будь-який час упродовж існування шлюбу. [3 с.231]

Не буде перешкодою для визнання шлюбу недійсним його розірвання, смерть дружини або чоловіка. Якщо ж шлюб розірвано за рішенням суду, позов про визнання його недійсним може бути пред'явлено лише після скасування рішення суду про розірвання шлюбу, тобто якщо судом винесено рішення про розірвання шлюбу, позов про визнання цього шлюбу недійсним підлягає розгляду лише при скасуванні вказаного рішення, оскільки, приймаючи його, суд виходив з факту дійсності шлюбу.

Наприклад, подружжя прожили 15 років в шлюбі, потім розірвали його і розділили майно. Через два роки чоловік довідався, що його колишня дружина вступила з ним до шлюбу, не розірвавши попереднього, а значить, знаходилась з ним у недійсному шлюбі, отже перед тим, як пред'явити позов про визнання його шлюбу з колишньою дружиною недійсним, підлягає скасуванню в порядку нагляду рішення суду про розлучення і розподіл майна.

Загальний правовий наслідок визнання шлюбу недійсним полягає в тому, що шлюб вважається таким, що ніколи не існував, а особи, що його уклали, вважаються такими, що раніше не перебували в шлюбі. У подружжя не виникає жодних особистих та майнових прав, що випливають із шлюбу. Так, не виникає права мати спільне прізвище, права на аліменти, права на частину спільного майна тощо.

До майна, придбаного спільно особами, шлюб яких визнано недійсним, застосовуються не норми сімейного законодавства про спільну сумісну власність, а норми Цивільного кодексу України про часткову власність. Але негативні наслідки застосовуються лише до особи, яка знала про перешкоди до реєстрації шлюбу і приховала їх від другої сторони і (або) від органу державної реєстрації актів цивільного стану.

Вважаємо необхідним наголосити на відмінностях визнання шлюбу недійсним та «неукладений» шлюб. Неукладеним вважається шлюб, який зареєстрований у відсутності нареченої і (або) нареченого, чи зареєстрований за підробленими документами або за документами, що не належать нареченому або нареченій. [4, с.65]. Анулювання запису про такий шлюб в органі РАЦСу

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

проводиться за рішенням суду за заявою заінтересованої особи, а також за заявою прокурора. Неукладений шлюб не породжує жодних прав та обов'язків.

Визнання шлюбу недійсним тягне за собою припинення всіх майнових та особистих немайнових прав і обов'язків, що виникли раніше під дією презумпції право згідності шлюбу й передбачені законом для осіб, які перебувають у шлюбі. Визнання шлюбу недійсним не впливає на обсяг взаємних прав і обов'язків матері та батька, які перебували у такому шлюбі, та їхніх дітей.

Бібліографічні посилання:

1. Сидоренко Д. І. Підстави недійсності шлюбу за сімейним законодавством. Університетські наукові записки. 2018. № 1. С. 45-56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2018_1_6
2. Сімейний кодекс України від 28.08.2018 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
3. Ковтунова Л. Ю. Анулювання актового запису про недійсний шлюб державними органами реєстрації органів цивільного стану. Право і Безпека. 2016. № 1. С. 211-217. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2009_1_41
4. Медіна Т. Незареєстрований шлюб як форма сучасних сімейно-шлюбних відносин. Нова парадигма. 2016. Вип. 130. С. 62-74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nopa_2016_130_8

Гарбар Ксенія Дмитрівна,

студентка юридичного факультету ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Науковий керівник:

Алфьорова Тетяна Миколаївна,

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпровського гуманітарного університету

РЕЖИМ ОКРЕМОГО ПРОЖИВАННЯ ПОДРУЖЖЯ

Актуальність даної теми полягає в тому, що на сьогоднішній день в Україні присутня економічна нестабільність, яка є однією з причин погіршення чи навіть припинення шлюбних відносин. Так, як зазвичай сім'я вважається найбільшою цінністю для людства, законодавство країни зосереджує свою увагу на її збереженні - закріплює інститут сепарації - режиму окремого проживання подружжя, який сприятиме збереженню сім'ї та надасть можливість і надалі подружжю проживати разом.

Сепарація (від лат. *separatio* — відокремлення, розлучення, розділення) в сімейному праві означає позбавлення подружжя, винного у встановленні цього режиму, «права на спільне ложе і стіл» [2, с.26].

Згідно зі ст.119 Сімейного кодексу України за заявою подружжя або позовом одного з них суд може постановити рішення про встановлення для подружжя режиму окремого проживання у разі неможливості чи небажання дружини і (або) чоловіка проживати спільно [1].

Нині українські вчені ставляться до режиму окремого проживання по-різному: одні вважають його одним із дієвих способів збереження сім'ї, інші – взагалі не бачать в ньому сенсу. Так, З.В. Ромовська наголошує на тому, що «Сепарація – це перший крок до припинення шлюбу, це санкція, але вона дає надію на відновлення повноцінних подружніх стосунків». В той же час негативне ставлення до сепарації ми можемо побачити в працях І.В. Жилінкової, яка стверджує, що на практиці майже неможливо уявити застосування норм про окреме проживання подружжя. Адже у випадках, коли між чоловіком і жінкою фактично припинились сімейні стосунки, вірогідність того, що вони звернуться до суду для встановлення даного режиму, майже відсутня. Б.К. Левківський наводить таку тезу: «Якщо чоловік і жінка не бажають продовжувати сімейно-шлюбні відносини, не бажають вести спільне господарство, спільне народження та виховання дітей, тобто якщо сім'я фактично розпалася і не виконує своїх функцій, чи потрібно зберігати «видимість шлюбу»?» [3, с.299-300]. І з такою тезою ми не погоджуємось. На нашу думку, якщо існує шанс зберегти таким чином хоч невеликий відсоток сімейних пар, то ним необхідно скористатися. Адже іноді розірвання шлюбу стає занадто поспішним, необдуманим рішенням. Тому правове регулювання режиму

окремого проживання подружжя безсумнівно є необхідним.

Щодо підстав встановлення режиму окремого проживання подружжя, то вони в законодавстві України мають дві форми: 1) «неможливість» 2) «небажання» одного з членів подружжя проживати спільно. Неможливість проживати спільно означає наявність певних об'єктивних обставин, через які чоловік та дружина фактично не можуть проживати разом. До таких обставин можна віднести невиліковну хворобу (наприклад психічну, за наявності якої, існує необхідність поміщення особи до медичного закладу), від'їзд на довгий час на велику відстань, позбавлення волі або відмова проживати разом одного з членів подружжя. Небажання проживати спільно може бути викликано багатьма причинами, до яких можна віднести алкоголізм, розбіжність в поглядах на життя, ведення господарства, наркоманію, вступ одного з членів подружжя до секти чи субкультури, побиття, цькування, знущання, неповагу один до одного, знущання над дітьми і тд.

Якщо подружжя звертається до суду з проханням встановлення режиму сепарації, мотивуючи це неможливістю проживати спільно, то вона повинна бути доведена заявниками або з'ясована судом у порядку об'єктивного з'ясування обставин справи. Але випадок, коли не доводиться довести неможливість проживати разом, зовсім не означає відмову суду у встановленні даного режиму, адже, коли чоловік і дружина посилаються на неможливість у своїй заяві, зрозуміло, що у такому випадку присутнє небажання, а воно може бути підставою встановлення режиму окремого проживання подружжя [4, с.184-185].

Встановлення режиму окремого проживання подружжя має свої правові наслідки, які вказані у ч.2 ст. 120 Сімейного кодексу України. До них відносять, по-перше, те, що майно, набуте в майбутньому дружиною та чоловіком, не вважатиметься набутиим у шлюбі, але це не означає, що на подружжя покладається заборона спільного придбання майна. Так, наприклад, після встановлення режиму сепарації, подружжя вирішило придбати будинок за містом для відпочинку та оздоровлення дітей. У такому випадку, якщо виникне спір про розподіл майна, суд може розділити майно відповідно до внесених кожним із подружжя коштів. Але треба пам'ятати, що режим сепарації не впливає на ті права та обов'язки, які виникли ще до того, як його було встановлено. Адже встановлення режиму окремого проживання подружжя ніяк не впливає на право спільної сумісної власності на майно, яке було набуто до встановлення даного режиму. По-друге, дитина, народжена дружиною після спливу десяти місяців, не вважатиметься такою, що походить від її чоловіка. Тобто у випадку, коли після спливу десяти місяців, після встановлення режиму окремого проживання подружжя, у жінки народжується дитина, походження її буде визначати Глава 12 третього розділу Сімейного кодексу України [5, с.165-166].

Таким чином, режим окремого проживання подружжя – це один із способів збереження сім'ї, свого роду, альтернатива розірванню шлюбу. Адже можливо, що завдяки цьому режиму, подружжя не зробить поспішне, необдумане рішення, а навпаки – збереже шлюб та відновить сімейні стосунки. Також цей інститут має велике значення в сім'ях, де релігійні переконання не дозволяють розірвати шлюб, а життя з людиною, яка страждає від алкоголізму, підіймає руку, має психічну хворобу, небезпечну для оточуючих або просто зневажає, стає просто тяжким і неможливим. Тож і в першому, і в другому випадку сепарація або режим окремого проживання подружжя є безсумнівно позитивним явищем.

Бібліографічні посилання:

1. Сімейний кодекс України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
2. Липець Л.В. Сепарація (режим окремого проживання) подружжя в Україні та світі. Юридична наука. 2015. №7. С.26-40
3. Білик О.О. Встановлення і припинення режиму окремого проживання подружжя: шляхи вдосконалення правового регулювання. Держава і право. 2017. №60. С.298-305
4. Черноп'ятов С.В. Актуальні питання встановлення та припинення режиму окремого проживання подружжя в порядку окремого провадження. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2013. №2. С.183-192
5. Цимбалюк В.І. Актуальні питання правового регулювання режиму окремого проживання подружжя в сімейному законодавстві України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. №10-2. С.164-166

Шикалова Вікторія Сергіївна,

студентка юридичного факультету ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Науковий керівник:

Алфьорова Тетяна Миколаївна,

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпровського гуманітарного університету

ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Актуальність питання шлюбного договору та порядку його укладання є досить високою в сьогоденні українського побутового життя. Насамперед, це пов'язано з тим, що до моменту введення такого гнучкого апарату, як шлюбний договір - усе майно подружжя вважалося за сімейним законодавством спільним, і у разі розлучення поділялося рівно навпіл. Колись, за часів Радянського Союзу, вищим за матеріальний початок у родині ставилася духовна складова, тому що майно подружжя складалося з предметів споживання, які самі по собі не мали великої матеріальної цінності, але його розпад, що призвів до певних економічних змін, які були націлені на ринкове господарство, поступово змінював цю ситуацію. Так чи інакше, шлюбні відносини частково прийняли форму особистих майнових взаємовідносин між особами, тобто між дружиною та чоловіком. Як і будь-які інші майнові відносини вони потребували регулювання. Саме для того в Україну було введено такий регулятор, як шлюбний договір, що повинен м'яко, гнучко та без виникнення зайвих проблем допомогти подружжю вирішити майнові питання у разі розлучення.

Питання шлюбного договору, його змісту та порядку укладання не є досконалим в українському досвіді, а тому визиває чималі суперечки з боку науковців, що досліджували цю тему. Так, наприклад, В.С. Гопанчук, що присвятив декілька робіт цій темі, вважає, «що це угода осіб (подружжя) про вирішення спірних (як правило, майнових), питань життя сім'ї» [1, с., 61]. А ось відомий спеціаліст І.В. Жилінкова, визначає шлюбний договір таким чином: «Шлюбний договір - це угода осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу або членів подружжя про встановлення майнових прав і обов'язків подружжя, зв'язаних заключенням шлюбу, його існування або припинення» [2, с.,40].

Як на нашу думку, обидва науковці мають рацію в своїх визначеннях такого складного поняття, як шлюбний договір. В.С. Гопанчук вірно визначив, що це є угода саме про вирішення спірних питань подружжя, але в його визначенні не вистачає уточнення механізму вирішення цих питань. Саме цей механізм добре визначено І.В. Жилінковою, а саме – встановлення майнових прав та обов'язків.

Окрім цих думок існують й інші. Наприклад, Є.І. Фурса та С.Я. Фурса вважають шлюбний договір як певну двосторонню особливу угоду, що має специфічний матеріальний зміст [3, с.,307].

Шлюбний договір не є новиною в Україні, бо існує вже декілька століть. Починаючи ще з XVI століття в основі укладання шлюбу був усний договір. Вже в XVII столітті з усного він перетворився на письмовий і мав назву шлюбного листа. Його прообразом були «змовини», «умовний», «згоди», які обов'язково передували весіллю, тобто були своєрідним дошлюбним договором. Батьки наречених домовлялися про день весілля, про те, що вони дадуть своєму синові чи дочці. Майнова частина цього договору підтверджувалася спершу лише показами свідків, а потім стала фіксуватися письмово в органах влади. Ці «угоди» наприклад, виглядали так: «Я, Іван Козак і моя жінка Марія, коли пан Бог дав доброго чоловіка С. Пантуса до нашої дочки Катерини, записуємо їм півчверті землі з садами, городами і хатою, але цей зять має відвідувати молодшу дочку. І сам, і моя жінка будемо з ним разом жити до самої смерті, і він повинен нас похоронити». В XIX ст. певна низка звичаєвих правил припинила свою дію. На це вплинули різні чинники, зокрема, це було зміцнення економічної незалежності дітей від своїх батьків, значне послаблення сімейного контролю за вже дорослими дітьми з боку батьків, масова міграція населення селищ до міст. І тому шлюбний договір на тривалий час відійшов у минуле, тому що низка старих шлюбних звичаїв не пристосувалися до нового суспільства [4, с. 143-144].

І.В. Римаренко провів дослідження з приводу сучасного стану шлюбних договорів в Україні, що призвело до таких висновків: «В Європі кожна третя шлюбна пара укладає шлюбний договір, в

США - кожна друга пара, а в Україні за рік не більше 300 сімей підписують шлюбний договір. Як показує практика, шлюбний договір у нашій країні укладають здебільшого жителі мегаполісів, а саме підприємці, політики, актори, співаки. Більшість населення мають чітку позицію до шлюбного договору, за статистикою: 42% українців - за укладення договору, 47% - проти, 11% - ніколи не думали про це». На нашу думку, такий малий відклик у бік шлюбних договорів пов'язаний з тим, що, як це визначалося раніше, у часи СРСР шлюбні договори не були розповсюджені, та не мали великого сенсу за тих умов існування родин. І хоча СРСР закінчив своє існування 27 років тому, нині існуюче населення України – це люди, що народилися й жили за часів СРСР та їх найближчі нащадки. А таке відношення до шлюбних договорів є нічим іншим, як впливом подій XIX ст., коли роль шлюбних договорів раптово впала. Але з часом цей вплив починає руйнуватися.

На цьому науковець не зупинився й провів ще одне дослідження. На цей раз дослідження було присвячено ролі шлюбних договорів в Україні. Це дослідження було проведено між тією частиною населення, що виступає за шлюбні договори, та було визначено, що перевагами шлюбного договору така верства населення визначає: шлюбний договір встановлює права й обов'язки сторін щодо взаємного утримання дітей і батьків; чітко фіксується участь членів подружжя в загальному сімейному бюджеті; захист сім'ї від боргів члена подружжя; гарантії щодо матеріальної підтримки, а якщо потрібно, й утримання членів подружжя; вирішення правового статусу житла подружжя та порядок користування житлом; поділ майна подружжя у випадку розлучення; регулювання питань, пов'язаних з вихованням та утриманням дітей у випадку розлучення; встановлення правового статусу роздільного майна подружжя; це максимальна форма захисту прав особи, якщо в шлюб вступають громадяни України з іноземцями; встановлення порядку утримання членів подружжя у випадку розлучення.

Та частина населення, що виступила проти шлюбних договорів дала відповідь, виділивши основні вади шлюбного договору, а саме: укладання шлюбного договору - це перший крок, що приведе до розлучення; шлюбним договором неможливо регулювати особисті немайнові відносини членів подружжя і сім'ї, тому договір почуття не врятує; положення шлюбного договору навіть завірені нотаріусом, можна оскаржити в суді; шлюбний договір укладають лише заможні люди, мені він не потрібен; не може встановлювати з ким можуть залишитись діти у випадку розлучення і скільки аліментів потрібно платити; не встановлює санкцій до тих осіб, які порушують його умови; це образа гідності і чистоти кохання, він дуже дорого коштує і його довго оформляти [5, с. 103-104].

Проаналізувавши історію розвитку шлюбних договорів в Україні та їх сучасний стан та роль для населення країни, ми можемо зробити висновок, що шлюбні договори існували набагато раніше, аніж це здається нині. Вони хоча й мали іншу форму, назву, інше визначення сторін, але це було початком того шлюбного договору, який ми маємо зараз. Інститут шлюбних договорів пройшов через різні часи. Одного часу шлюбні угоди були дуже розповсюджені і обов'язково повинні були передувати укладанню шлюбу молодят, у інші ж часи їх роль дуже впала за впливом певних чинників. Аж до часів Радянського Союзу стан шлюбних договорів не поліпшувався, але ж нині ситуація стає трохи краще. Чи є шлюбні угоди необхідними, чи покращують вони життя подружжя, або можливо вони його погіршують? – це спірні питання, що визивають чимало суперечок серед українського населення, але, на нашу думку, шлюбні договори – це вдалий регулятор спорів подружжя до або у час розлучення, та допомагають чітко визначити права та обов'язки подружжя, зокрема, у майнових питаннях.

Бібліографічні посилання:

1. Гопанчук В.С. Законодавство України Про шлюб та сім'ю : моногр., Гопанчук В.С. К. Видавництво «Наукова думка», 1998. 237 с
2. Жилинкова И.В. Брачный договор : моногр. Харьков : Ксилон, 2005, 173 с
3. Фурса Є.І., Фурса С.Я. Сімейне право: Нотаріат Адвокатура Суд : моногр., Фурса Є.І., Фурса С.Я. К. Видавець Фурса С.Я. 2005. Кн..1 896 с
4. Наулко В.І. Культура і побут населення України : моногр., Наулко В.І. К. Либідь, 1991. 230 с.
5. Римаренко І. В. Шлюбний договір в Україні: за і проти . Сучасні питання економіки і права. 2013. Вип. 1. С. 102-105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sper_2013_1_17

Слободянюк Анжеліка Валеріївна,
здобувач вищої освіти другого курсу
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Сухарєва Анна Олександрівна,
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ЗА ЧАСІВ РИМСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Одним із важливих показників функціонування будь-якої сучасної правової держави є інститут захисту прав і свобод її громадян. У Загальній декларації прав людини, а саме стаття 7 містить, всі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якої різниці, на рівний їх захист законом.

Актуальність даної теми полягає у схожості певних ознак захисту цивільного права у Стародавньому Римі і сучасній державі, виявлення і визначення схожих причин, які змінили захист цивільних прав у Стародавньому Римі, а також види процесів характерні кожній епохі.

Вивчення цієї проблеми в історико-правовій науці у своїх працях розглядали українські та російські дослідники: Бессонов Б.Н., Дождьов Д. В., Ісаєв А.Г., Нарський І. В., Підпригора О. А., Новицький І.Б., Борисова В.І.

Захист цивільних прав у Стародавньому Римі відбувався у юрисдикційній і неюрисдикційній формі, залежно від історичного періоду розвитку римського права. Існує думка, що первісною неюрисдикційною формою захисту своїх прав був самосуд. Таким способом люди вирішували свої конфлікти аж до появи державного суду. Люди намагалися власними силами вирішувати проблеми і використовували методи, які вважали більш доцільними. Такий спосіб вирішення конфліктів застосовувався у додержавному періоді. З розвитком держави прогресували зміни і в праві. Форми захисту змінилися і це знайшло свій прояв в еволюції римського приватного процесу. Виділяють три етапи:

- 1) легісакційний процес (*legis actiones*),
- 2) формулярний процес (*per formulas*),
- 3) екстраординарний процес (*cognitiones extra ordinem*) [2, с. 33].

Легісакційний процес вважається найдавнішим, його існування приписують за часів існування республіки до 126 р. до н.е. Вчені стверджують, що форму процесу почали називати легісакційною, тому що вона була заснована за законом, на відмінно від застарілих форм. Виділяють п'ять форм з яких розпочинався процес: шляхом закладу; накладання руки; взяттям застави; вимогою про призначення судді; запрошенням відповідача до суду. Процес починався із зверненням позивача із своєю вимогою до претора. Цікавим фактом є те, що звертатися до претора позивач міг лише у спеціально відведені дні. Не можна було звертатися у свята, під час військових походів, траурних днів тощо. Обов'язковим була явка відповідача до претора. Якщо позивач хотів, щоб справу розглянули він забезпечував явку відповідача всіма можливими способами. Справу починали з ритуалу, що отримав назву віндикація.

Характерні риси легісакційного процесу наступні:

- він складався із двох стадій. Спочатку справу вислуховував магістрат, а потім суддя;
- важливе місце посідало розмежування функцій магістрату і судді;
- колегії і судді виносили рішення, що оскарженню не підлягали;
- судовий розгляд був обмеженим за місцем дії і розглядом.

За часів другої половини періоду республіки легісакційний процес змінюється на формулярний. Підставами цього процесу є розвиток сільського господарства, ремесл, торгівлі, що у подальшому призвело до зростання спорів.

Формулярний і легісакційний процеси були схожі тим, що мали дві стадії. Він реформував застаріле римське судочинство. Закріпився у другій половині періоду республіки настільки, що внаслідок своїх безсумнівних переваг виявився здатним обслуговувати рабовласницький стан весь наступний період — принципат — до встановлення абсолютної монархії. Позбавлений обтяжливого формалізму формулярний процес виявився дуже гнучким та ефективним щодо

захисту інтересів рабовласницького стану. Саме формулярний процес та вдале його поєднання з преторською діяльністю сприяв досягненню римським приватним правом неперевершених висот досконалості у сфері захисту прав та свобод.

Відмінною ознакою формулярного процесу є заміна ритуальних дій. На першій стадії оголошували формулу, що була основою процесу, метою провадження та юридичною підставою для другої стадії. Формула була інструкцією за якою відбувався розгляд справи [3, с. 62].

Важливішим аспектом можемо вважати зміну статусу претора. Раніше його влада стає у суді необмеженою. Охарактеризувати як фіксатора ритуальних дій. З часом його влада стає у суді необмеженою.

Екстраординарний процес мав свої особливості. Давньоримські юристи, описуючи процес «по формулі», відносили його до звичайної форми судочинства, яка застосовувалась для розгляду спорів між приватними особами в класичну епоху. На протигагу цій звичайній формі у джерелах згадується про надзвичайний процес з особливою процедурою — *extra ordinem cognitio* (лат. — розслідування, слідство по справі). *Cognitiones* з'явилися у класичну епоху і спочатку мали відмінності залежно від категорії справи й органа, що веде дане провадження. Особливістю екстраординарного процесу була відсутність поділу його на дві стадії *ius* і *iudicium*. Судочинство велося не приватними суддями, а імператорськими посадовцями і вважалось функцією держави. Але у післякласичну епоху всі вони були побудовані як ієрархічна система, яка визначала порядок апеляційного оскарження, що мало місце в цьому процесі. Апеляційне оскарження зупинялось з набранням чинності рішення суду, а нове рішення апеляційного суду замінювало попереднє нижчої інстанції [1, с. 66-67].

Отже, можна зробити висновок, що у Стародавньому Римі процес переходу від самосуду до державного суду відбувався поступово. Найстарішим вважається легісакційний процес, що існував за часи республіки, наймолодшим є екстраординарний. Для кожного процесу ми можемо виділити свої особливості, які властиві епохі розвитку в якій перебувала держава. Якщо легісакційний і формулярний були схожі між собою то екстраординарний повна їхня протилежність. Втрата публічності розгляду справи, занесення скарги до протоколу судової установи, були характерні тільки легісакційному процесу. Однією з функцій держави того часу вважалось судочинство, що є близьким до сучасного державного правління. Спільними рисами, як для нашого сучасного процесу так і екстраординарного є оскарження судового рішення у вищу інстанцію.

Бібліографічні посилання:

1. Борисова В.І . Основи римського права: Підручник/В.І.Борисова, Л. М. Баронова, М. В. Домашенко. Х.:Право, 2008. 224с.
2. Новицький І. Б. Римское право [Текст]. М. : «ТЕИС», 1997. 245 с
3. Підпригора О.А.. Основи римського приватного права: підручник для студентів юрид. вузів та факультетів. К.: Вентурі. 336 с.1997

Александрова Єлизавета Юріївна,

студентка четвертого курсу Полтавського юридичного коледжу

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник:

Кришталь Юлія Віталіївна,

викладач Полтавського юридичного коледжу

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ НАРОДЖЕННЯ ДЛЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ (ВПО)

Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО,
ТРУДОВОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [2].

Дослідженням даної теми займалися такі науковці: О. Барабанова, В. Дудін, В. Кипень, П. Розенко, А. Рязанов, О. Шарунова та ін.

З моменту вступу в дію Постанови Кабінету Міністрів України від 06.12.2017 р. «Про внесення змін до Порядку підтвердження факту народження дитини поза закладом охорони здоров'я» та затвердження Міністерством охорони здоров'я України і Міністерством з питань тимчасово окупованих територій і внутрішньо переміщених осіб України спільного наказу для мешканців з невідконтрольної державної влади території України існує два способи отримати свідоцтво про народження державного зразка [3].

Перший спосіб – встановлення факту народження через суд.

Другий спосіб – це отримання документа, що підтверджує факт народження відповідно до порядку підтвердження факту народження дитини поза закладом охорони здоров'я.

Згідно з ч. 4 ст. 13 Закону України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» підставою для проведення державної реєстрації народження дитини є визначені центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я документи, що підтверджують факт народження. У разі народження дитини поза закладом охорони здоров'я документ, що підтверджує факт народження, видає заклад охорони здоров'я, який проводив огляд матері та дитини. У разі якщо заклад охорони здоров'я не проводив огляд матері та дитини, документ, що підтверджує факт народження, видає медична консультаційна комісія в порядку, визначеному КМУ. Порядок утворення медичної консультаційної комісії та положення про неї затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я. Медична консультаційна комісія видає документ про народження у разі встановлення факту народження жінкою дитини [1].

У грудні 2017 р. в порядок підтвердження факту народження дитини поза закладом охорони здоров'я (далі – «порядок») внесли зміни вказавши, що даний порядок тепер поширюється в тому числі і на факти народження жінкою дитини на невідконтрольної державної влади території України. І доповнивши цей порядок пунктами, які стосуються таких випадків:

1) Міністерство охорони здоров'я України та Міністерство з питань тимчасово окупованих територій і внутрішньо переміщених осіб України повинні затвердити спільний наказ про порядок створення комісії, яка розглядатиме питання підтвердження факту народження дитини на території, де органи державної влади здійснюють свої повноваження. До складу такої комісії за згодою включатимуться представники міжнародних гуманітарних організацій [3].

2) Комісія буде розглядати такі випадки за письмовою заявою жінки, яка народила дитину, її родичів чи уповноважених осіб. Подаючи заяви особа, яка подає таку заяву, пред'являє паспорт громадянина України або інший документ, який засвідчує особу. Така заява може подаватися через представника міжнародної гуманітарної організації, якщо така включена до складу комісії. Заява складається в довільній формі. До заяви потрібно додати копію паспорта громадянина України або іншого документа, який засвідчує особу жінки, яка народила дитину; результати аналізів, УЗД, зроблених під час вагітності жінки, яка народила дитину; виписка з медичної карти амбулаторного (стаціонарного) хворого – жінки, яка народила дитину; інші документи, що підтверджують надання медичної допомоги жінці у зв'язку з вагітністю та/або пологами.

Копії зазначених вище документів засвідчуються особою, яка подає документи шляхом проставлення підпису, ініціалів та прізвища, відмітки «Згідно з оригіналом», дати посвідчення документів. У разі подання через представника міжнародної гуманітарної організації, якщо така включена до складу комісії додатково копії завіряються таким представником шляхом проставлення реквізитів такої організації та її печатки (у разі наявності) [3].

3) Протягом двох днів після отримання документів, комісія їх розглядає і приймає рішення про огляд жінки та дитини і направляє їх для огляду в заклад охорони здоров'я, розташований на підконтрольній території. У разі відсутності можливості у жінки з дитиною приїхати для проведення огляду, комісія протягом десяти календарних днів з дня отримання відповідної заяви приймає рішення про виїзд спеціалістів за фахом «Акушерство і гінекологія»,

«Неонатологія» та «Медична генетика» для проведення такого огляду на непідконтрольній території. Вїзд фахівців на непідконтрольну територію таким здійснюється в добровільному порядку відповідно до їх письмовою згодою і встановленим порядком перетину лінії розмежування. За результатами огляду дитини видається довідка за затвердженою формою, яка містить Загальні відомості про передбачувану дату народження, стать дитини, її вагу, зріст і загальний стан її здоров'я на момент огляду. За результатами огляду жінки видається довідка за затвердженою формі, яка містить загальні відомості про огляд жінки та висновок про ймовірну дату пологів [3].

4) Передбачається можливість проведення дослідження на генетичній спорідненості між жінкою і дитиною. Матеріали для проведення дослідження необхідно надати до спеціалізованої установи особисто або через представника міжнародної гуманітарної організації. За результатами видається довідка, яка потім разом із заявою та копіями документів подається комісії [3].

5) Рішення комісії про підтвердження факту народження приймається на підставі поданої заяви, копій документів, а також чи за результатами огляду або ж з наданням довідки про результати генетичного дослідження протягом 10 днів з моменту одержання всіх документів. Рішення комісії оформляється у формі висновку. На підставі позитивного рішення видається довідка за формою №103/о (медичне свідоцтво про народження). На підставі негативної відповіді видається відмова [3].

Отже, процедура реєстрації народження внутрішньо переміщеними особами є складнішою, ніж реєстрація народження громадянами України. Документами, на підставі яких здійснюється державна реєстрація акту цивільного стану – народження дитини є висновок комісії та довідка за формою №103/о (медичне свідоцтво про народження).

Бібліографічні посилання:

1. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01 липня 2010 р. № 2398-VI (зі змінами) *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № I. Ст. 1.
2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 р. №1706-VII (зі змінами) *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № I. Ст. 1.
3. Про внесення змін до Порядку підтвердження факту народження дитини поза закладом охорони здоров'я: Постанова Кабінету Міністрів України від 06 грудня 2017 р. № 1004.

Наукове видання

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ
ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО
ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Дніпро, 23 листопада 2018 р.)

У двох частинах

Частина 2. Погляди молодих науковців

Упорядник –
кандидат юридичних наук М. П. Юніна

Видання друкується в авторській редакції

Відповідальний редактор *Біла К. О.*

Підп. до друку 20.11.18. Формат 60x84 ¹/₁₆.
Ум. друк. арк. 20,6. Тираж 90 пр. Зам. № 1118-01/2.

Видавець та виготовлювач СПД Біла К. О.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3618 від 06.11.09

Надруковано на поліграфічній базі видавця Білої К. О.
Україна, 49000, м. Дніпро, пр. Д. Яворницького, 111, оф. 2
+38 (099) 7805049; +38 (067) 2100256
www.impact.dp.ua e-mail: impact.dnepr@gmail.com

Для нотаток

Для нотаток